

ÎNVĂȚĂTURILE LUI NEAGOE BASARAB CĂTRE FIUL SĂU THEODOSIE



biblioteca  școlarului

Neagoe
BASARAB



ÎNVĂȚĂTURILE
LUI NEAGOE BASARAB
CĂTRE FIUL SĂU
THEODOSIE



INTERNAȚIONAL

BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

Colecție inițiată și coordonată de Anatol Vidrașcu și Dan Vidrașcu
Pe copertă: *Neagoe Basarab și familia sa* de Dragomir din Târgoviște
Concepția grafică a colecției și coperta: Vladimir Zmeev



REFERINȚE ISTORICO-LITERARE:

Nicolae Iorga, N. Cartoian,
Constantin Cartoian, Constantin Noica,
Ion C. Chițimia, Gh. Vrabie, Dan Zamfirescu,
Edgar Papu, Paul Anghel, G. Mihăilă,
Manole Neagoe.

Editura „Litera Internațională”
O. P. 33; C.P. 63, sector 1, București, România
tel./fax (01) 3303502; e-mail: info@litera.ro

Grupul Editorial „Litera”
str. B. P. Hasdeu, mun. Chișinău, MD-2005, Republica Moldova
tel./fax +(3732) 29 29 32, 29 41 10, fax 29 40 61;
e-mail: litera@litera-publishing.com

Difuzare:

S.C. David D.V.Comprod SRL
O. P. 33; C. P. 63, sector 1, București, România
tel./fax +(01) 3206009

Librăria „Scripta”
str. Ștefan cel Mare 83, mun. Chișinău, MD-2012,
Republica Moldova, tel./fax: +(3732) 221987

Prezenta ediție a apărut în anul 2001 în versiune tipărită
și electronică la Editura „Litera Internațională” și
Grupul Editorial „Litera”.
Toate drepturile rezervate.

Editori: *Anatol și Dan Vidrașcu*
Redactor: *Tudor Palladi*
Tehnoredactare: *Marin Popa*

Tiparul executat la Combinatul Poligrafic din Chișinău
Comanda nr. 11226

CZU 821.135.-3
B 36

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Neagoe, Basarab

Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie: proză/ Basarab
Neagoe; col. iniț. și coord. Anatol și Dan Vidrașcu; conc. gr. a col. și coperta/
Vladimir Zmeev.— Ch., Litera, B., Litera Int., 2001 (Combinatul Poligrafic). —
(Bibl. școlarului, serie nouă, nr. 211)

ISBN 973-8358-12-4. — ISBN 9975-74-357-9

821.135.1.-3

ISBN 973-8358-12-4
ISBN 9975-74-357-9

© LITERA INTERNAȚIONAL, 2001
© LITERA, 2001

CUPRINS

<i>Tabel cronologic</i>	11
-------------------------------	----

ÎNCEPUTUL ÎNVĂȚĂTURILOR BUNULUI CREDINCIOS IOAN NEAGOE, VOIEVODUL ȚĂRII UNGROVLAHIEI, CARELE AU ÎNVĂȚAT PRE FIU-SĂU THEODOSIE VODĂ

<i>Partea dintâi. Cuvântul 1</i>	21
--	----

Aicia muriră feciorii lui Ilia preotul de sabie în războiu, și chivotul legii vechi fu luat de păgâni	40
Aici sfătuiră feciorii lui Israil să ceară de la Dumnezeu împărat	41
Aicea zise Dumnezeu că-i pare rău căci au făcut pre Saul împărat	43
Judecata cea dintâi a lui Solomon	52
Aici văzură toți israiliténii judecata lui Solomon și să temură de dânsul și pricepură că lăcuiaste într-însul înțelepciunea lui Dumnezeu	53
Aici să dăspărți Solomon de la Dumnezeu și începu a face biserică și capiști idolilor muierilor sale, iar Dumnezeu să mânie pe dânsul, căci nu păzi légea lui	54
Iată aici Ahia prorocul déde lui Ierovaam zéce sorti ai steagurilor israiliténilor și zise: „Iată ți-au dat Dumnezeu zéce steaguri israilitenești“	57
Aici veniră la Rovoam împărat, feciorul lui Solomon, israiliténii zicând: „Iată, tată-tău Solomon ne-au îngreuiat jugul foarte, ci încai tu ni-l mai ușurează“. Iar el nu vru să-i asculte. Cartea a 3-a a împărăților	58
Și deaca văzură toți israiliténii că nu folosiră nimic la Rovoam, ei să răsipiră și ziseră: „Nu ne iaste noao a lăcui în neamul lui Iesei“	59
Aicea zice pentru Ahav împărat. A treia împărăție	61
Aici muri Ahav împărat săgetat în război, și-l îngropară în Samaria și să umplu cuvântul lui Dumnezeu, care grăise cu gura lui Iliia prorocul. Cartea împărăților, Glava 12	65

Aici Iue împărat săgetă pre Iuaram, feciorul lui Ahav, și zise să fie pentru moartea lui Navutheiu .	66
Aici Iue împărat pătrunse pre Iezavela împărăteasa cu 2 giudele și o scoaseră din cetate și mâncară trupul ei căinii, precum zisese Ilie proroc pentru dânsa	66
Aici au venit Senaherim împăratul Asiriei la Ierusalim să-l ia, iar îngerul lui Dumnezeu omorî numai într-o noapte 185.000 de oameni den tabăra asirianilor	72
Aici să războli Ezechii împărat al Iudei, cătră moarte, iar el plânse cătră Dumnezeu cu amar și văzu Dumnezeu smerenia lui și-i mai adaose viață încă 15 ani	73
Poveste pentru marele Costandin împărat	76
Aici s-au sculat Avesalom asupra tătâne-său, lui David	95
Pildă din Evanghelie	101
Poveste a fericitului Varlaam și a lui Iosaf, feciorul lui Avenir împăratu	110
Pildă a aceluiași Varlaam. Pentru priveghetoare	113
Învățătura pentru facerea de bine și pentru îngăduiala și așteptarea lui Dumnezeu	128

PARTEA A DOUA A ÎNVĂȚĂTURILOR LUI NEAGOE VOIEVODUL BASARAB, DOMNUL ȚĂRII MUNTENEȘTI, CARE AU ÎNVĂȚAT PRE FIU-SĂU THEODOSIE, AȘJDEREA ȘI PRE ALȚI CARI VOR FI ÎN URMA LUI DE DUMNEZEU UNȘI, ÎNCORUNAȚI DOMNI ȘI BIRUITORI ȚĂRII ACEȘTIIA, PENTRU MULTE ȘI BOGATE LUCRURI CARI SUNT DOMNILOR FOLOSITOARE DE SUFLETU ȘI VREDNICE DE CINSTEA ȘI POHVALA DOMNIEI, AȘJDEREA ȘI PRE TOȚI BOIARI SĂI PRE CEI MARI ȘI PRE CEI MICI

I. Carea să încépe pentru cinstea icoanelor Capul 1	130
II. Învățătura a acelu Neagoe voievod cătră fiu-său Theodosie și cătră alți domni, cătră toți. Așjderea cătră patriiarși, cătră vlădici, cătră episcopi, cătră boiari și cătră egumeni, cătră bogăți și cătră cei săraci. Spunere și încredințare pentru frica și dragostea lui Dumnezeu Slovo 5	144

III. Cartea lui Neagoe voievod către chir vlădica Macarie și câtră alți egumeni și ieromonahi și preoți și câtră tot clirosul, cându au îngropat a doao oară, în mănăstire la Argeș, oasele mu- me-sei, doamnei Neagăi, și ale coconilor lui, Petru voievod și Ioan voievod, și a doamnei Anghelinii. Cu cuvinte și învățături de umilință . Cuvântul al șaselea	151
IV. Pildă pentru ceia ce fac milostenie, și pentru viața lumii aceș- tia. Din cartea lui Varlaam. Cuvântul al șaptelea	161
Pildă cu șarpele. Cuvântul al 9	168
Ș-altă pildă, cu porumbul	169
Altă pildă, pentru stratocamil, adecă gripșor. Cuvântu al 11 ...	170
V. Altă învățătură, iarăși a lui Neagoe voievod către iubitul său cocon și câtră alți domni. Cum și în ce chip vor cinsti pre boiari și pre slugile lor care vor sluji cu dreptate. Slovo 12	171
VI. Învățătură iar a lui Neagoe voievod către coconii săi și câtră alți de Dumnezeu aleși domni. Cum vor pune boiarii și slugile lor la boierie și la cinste și cum îi vor scoate dintr-acestea, pentru lucrurile lor. Cuvântu 13	174
VII. Iar a lui Neagoe voievodul învățătură către fie-său Theodo- sie și câtră alți domni, câtră toți. Cum să cade domnilor să șa- ză la masă și cum vor mânca și vor bea. Slovo 14	176
VIII. Învățătură a lui Neagoe voievod către fie-său Theodosie voievod și câtră alți domni, câtră toți, pentru solii și pentru răz- boaie	184
IX. Cuvânt pentru judecată, care au învățat Ioan Neagoe voie- vod pre fie-său Theodosie și pre alți domni, pre toți. Cum și în ce chip vor judeca. Cuvânt al 20	208
X. Învățătură a lui Neagoe voievod către fie-său Theodosie vo- dă și câtră alți domni, câtră toți, ca să fie milostivi. Cuvântu al 21-lea	215
XI. Învățătură a lui Ioan Neagoe voievod, care au învățat pre fie-său Theodosie voievod și câtră alți domni, ca să nu fie pizmătăreți, nici să facă rău pentru rău. Cuvânt al 24	235
XII. Vorba lui Ioan Neagoe voievod către fie-său Theodosie voievod și câtră alți domni, carii vor fi în urma lui biruitori țărâi aceștia, pentru pecetluirea cărții aceștia. Că acēste cu- vinte suntu în loc de pecetți cărții aceștia. Slovo 25	244

XIII. Rugăciunea lui Ioan Neagoe voievod, care au făcut la ieșirea sufletului său cătră Domnul nostru Iisus Hristos, și iertarea carea s-au iertat de cătră coconii săi și de cătră cocoane și de cătră boiarii săi cei mari și cei mici și de cătră alte slugi ale sale, de cătră toate. Cu cuvinte de umilință. Slovo 29 265

CUVÂNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ AL BUNULUI CREȘTIN DOMN NEAGOE VOIEVOD, DOMNUL UNGROVLAHII, CĂTRE 2 SLUGI CREDINCIOASE ALE SALE ȘI DRAGI, CARELE SE LEPĂDARĂ DE LUME ȘI SE DÉDERĂ VIEȚII CĂLUGĂREȘTI

Altă învățătură, asemenea ceștiialte	286
<i>Glosar</i>	288
<i>Referințe istorico-literare</i>	291

TABEL CRONOLOGIC

- 1482 (?) Anul probabil de naștere al lui Neagoe Basarab după unii cercetători ai vieții și operei sale. „În Muntenia vine la tron, după Vlad Călugărul, un domn înțelept, pașnic și drept: Radu cel Mare (1495—1508). N-a purtat războaie, a dorit pacea și s-a ocupat îndeosebi de treburile bisericești și culturale. Astfel, el a chemat la sine pe Nifon, fostul patriarh al Constantinopolului, și, cu ajutorul lui, a reorganizat biserica munteană, hotărând ca, pe lângă mitropolia, cu reședința la Argeș — se va muta la Târgoviște, așa cum voise Nifon, abia pe vremea lui Neagoe Basarab, în 1517 — să fie și doi episcopi: unul la Buzău și celălalt în Oltenia, la Râmnicu Vâlcea. A zidit apoi frumoasa biserică a mănăstirii Dealul, de piatră și cu podoabe de marmură. În sfârșit, a primit la sine pe călugărul Macarie, tipograful care lucrase mai înainte în Peninsula Balcanică, într-o mănăstire lângă Cetinie, și i-a comandat cea dintâi carte tipărită la noi, un Liturghier care a apărut în 1508, în limba slavă, limba cancelariei și a bisericii, în acea vreme“ (C. C. Giurescu, D. C. Giurescu, Istoria românilor).
- 1500 „Radu cel Mare intervine pe lângă sultan pentru a-l scăpa de surghiun pe patriarhul Constantinopolului Nifon al II-lea și îl aduce în Țara Românească, unde acesta va contribui la reorganizarea bisericii și va influența episcopia de la Buzău.
- 1500—1559 cca. O serie de manuscrise românești (Psaltirea Scheiană, Psaltirea Voronețeană, Codicele Voronețean, Psaltirea Hurmuzaki) reprezentând copii după traducerea românească a textelor sacre, efectuate în această perioadă (sau mai înainte), sunt considerate cele mai vechi texte în limba română. Datarea lor exactă nu s-a făcut. Traducerea românească s-a efectuat într-o regiune aparținând subdialectului nordic (probabil în Maramureș). Unele particularități lingvistice comune acestor copii, între care rotacismul, au făcut ca ele să fie cunoscute sub denumirea de texte rotacizante. Importanța lor mai constă și în atestarea începuturilor acțiunii de introducere a limbii române în biserică. Textele

- rotacizante au fost puse la contribuție de către Coresi în tipăriturile sale în limba română.
- 1501 dec. 25—1509 iun.19 Neagoe Basarab îndeplinește funcția de mare postelnic în Țara Românească.
- 1502 apr. 28 Se încheie traducerea în limba germană, după un intermediar polono-latin, a letopisețului slavon al domniei lui Ștefan cel Mare, Dy Kronicke des Stephan Voyvoda. Traducerea este cunoscută și sub numele de Cronica moldo-germană sau Cronica lui Ștefan cel Mare și descrie evenimentele istoriei Moldovei de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare (1457) până la expediția lui Malcoci-Oglu în Polonia (febr. 1499).
- Iunie 24 Un Tetraevanghel slavo-român, operă de artă caligrafică, este copiat de ieromonahul Spiridon la Putna din porunca lui Ștefan cel Mare și dăruit de voievod mănăstirii Bistrița.
- Iulie 4 Sfințirea mănăstirii Dealului (Târgoviște) ridicată de Radu cel Mare. Importanța culturală a acestei ctitorii constă în impunerea unui stil arhitectonic specific românesc și în activitatea tipografică intensă ce se va desfășura aici.
- 1504 iulie 2 Moare Ștefan cel Mare; cu menționarea morții sale se încheie unele dintre primele anale moldovenești.
- 1504—1511 iunie 11 Eustatie protopsaltul de la Putna alcătuieste o carte de cântece în slavonă, cu notație muzicală medio-bizantină. Manuscrisul, păstrat fragmentar la Muzeul de istorie din Moscova și la Academia de Științe din Sankt-Petersburg, conține și numeroase însemnări tipiconale sau cu caracter personal, în slavonă, criptografiate (scrise în filtă). Manuscrisul atestă existența unei școli de muzică religioasă cu vechi tradiții în Moldova.
- 1504—1551 Cronicile slavone redactate în timpul lui Ștefan cel Mare vor fi continuate de către cronicarul Macarie cu relatarea evenimentelor din timpul domniei lui Bogdan cel Orb, a lui Ștefăniță, a lui Petru Rareș și a fiilor acestuia din urmă. O primă versiune a cronicii, cuprinzând evenimentele de până la 1541 (instalarea lui Petru Rareș în cea de-a doua domnie), scrisă din îndemnul lui Petru Rareș, și al marelui logofăt al acestuia, Toader, a fost continuată de Eftimie; această versiune s-a păstrat în Letopisețul de la Slatina, copiat parțial de Isaia. O altă versiune a cronicii lui Macarie, cuprinzând evenimentele dintre 1504—1551, a fost copiată de către Azarie și se pare că a fost folosită de către Grigore Ureche.
- 1505 —1512 Nicolaus Olahus urmează cursurile școlii capitulare din Oradea.

- 1506 *Cu relatarea evenimentelor petrecute în acest an se încheie Letopisețul de când s-a început Țara Moldovei (sau Letopisețul de la Bistrița), scris în slavonă și păstrat într-un codice în care, alături de letopisețul moldovenesc, se află cronica lui Manasses în traducerea slavonă, precum și câteva legende apocrife și hagiografii. Întrucât manuscrisul este deteriorat, se presupune că relatarea evenimentelor din istoria Moldovei nu se oprea la 1506, ci în jurul anului 1525. Este cea mai veche formă păstrată până astăzi a letopisețului Moldovei.*
- 1508 nov. 10 *Macarie, meșter tipograf sârb adus din Muntenegru în Țara Românească de către Radu cel Mare, tipărește la mănăstirea Dealului Liturghierul. Este prima carte în limba slavonă tipărită pe teritoriul românesc, iar tipografia cu litere chirilice din Țara Românească, una din primele tipografii de acest fel, Liturghierul lui Macarie oferă pentru prima dată forma tipărită a slujbelor liturgice în limba slavonă. Traducerea aceasta din greacă în slavonă se pare că a fost făcută de către patriarhul Nifon al II-lea.*
— *Moare la Athos Nifon al II-lea, pe numele mirenesc Nikola (n. 1435 <40> cca), fost mitropolit al Solunului (1484—1486), patriarh al Constantinopolului (1486—1488; 1496—1498), iar apoi mitropolit al Ungrovlahiei (1503—1505). Viața sa va face obiectul operei scrise de Gavriil, protosul Athosului; datorită datelor istorice conținute, Viața patriarhului Nifon (1517—1521) a fost înglobată în letopisețele Țării Românești.*
- 1508 *În vremea aceasta, se ridică în Oltenia o familie boierească puternică, aceea a Craioveștilor. Întemeietorul familiei este Neagoe de la Craiova; fiii lui, Barbu, Pârvu, Preda și Radu, ajung să ocupe cele mai înalte dregătorii, în primul rând bănia oltenească, și au o influență considerabilă asupra treburilor publice. El ajută, în 1508, pe o rudă a lor, Neagoe, să ocupe tronul“ (C. C. Giurescu, D. C. Giurescu, Istoria românilor).*
- 1510 apr. 24—1511 nov. 28 *Neagoe Basarab îndeplinește funcția de mare comis în Țara Românească.*
- 1510 aug. 26 *Apare Octoihul (sau Osmoglasnicul) tipărit de Macarie, la Târgoviște. Este un tip mixt de O. În limba slavonă de redacție medio-bulgară, diferit de cel pe care tot Macarie îl tipărește în 1494 la Cetine (Muntenegru). Profilul literelor își are obârșia în manuscrisele muntene și moldovene. Din punctul de vedere al slujbei bisericești, prin tipărirea O. de la Târgoviște se realizează stabilirea unei practici unitare de cult.*

1512 Din porunca mitropolitului Feoctist al Moldovei este copiat, pe pergament, la mănăstirea Neamțu, un Tetraevanghel slavo-român. Manuscrisul conține și o importantă notă istorică despre expediția și înfrângerea regelui polonez Ioan Albert în Codrii Cozminului (1497).

— Cu ajutorul boierilor Craiovești, Neagoe Basarab ajunge domnitor al Țării Românești:

„Neagoe Basarab era fiul nelegitim al lui Țepeluș Basarab din ramura Dăneștilor, înlocuit în domnie de Vlad Călugărul, tatăl lui Radu cel Mare Basarab din ramura lui Mircea cel Bătrân. Se pare că mama sa, Neaga, s-a căsătorit cu vornicul Pârvu Craiovescu care l-a adoptat, căci izvoarele istorice spun că era „nepotul banului Barbului Craiovescu, feciorul Pârvului“, însă adaugă: „Iar așa îl numea că este fecior de domn“. Desigur, adoptând un fecior de domn dintr-una din cele două ramuri ale dinastiei, Craioveștii voiau să câștige ascendență asupra celeilalte ramuri, să-și întărească, în eventualitatea urcării pe tron a lui Neagoe, poziția politică. Radu cel Mare fusese un domnitor evlavios (tatăl său se călugărește de tânăr), dar murise afurisit de patriarhul Nifon. Este limpede că acesta se încumetase să mustre pe domn fiindcă avea sprijinul Craioveștilor, care încredințaseră lui Neagoe sarcina de socotitor (un fel de secretar) al patriarhului. În Viața patriarhului Nifon se spune că Neagoe era totodată un ucenic, „fiul sufletesc“ al patriarhului, „a cărui învățătură și hrană sufletească dorea întotdeauna s-o primească“.

Noul domn, Mihnea, fiu el însuși nelegitim al lui Vlad Țepeș (cronica îl dă drept „feciorul Dracii, armașul din Mănești“), intră în conflict cu Craioveștii, care, cu ajutor turcesc îl gonesc în Transilvania. Neagoe, acum vătaf de vânători, surprinde la Cotmeana pe fiul lui Mihnea, Mircea, și-l alungă de asemenea din țară.

La tronul Țării Românești vine Vlad cel Tânăr, fratele mai mic al lui Radu cel Mare, sub care Neagoe ajunge comis, bucurându-se mereu de sprijinul Craioveștilor. Aceștia însă încep să fie concurați la curte de cumnatul domnitorului, Bogdan, autorul destituirii lui Nifon, care „ațâță — scrie cronica — pe domn cu mânie asupra Craioveștilor, zicând că Neagoe iaste fecior de domn și-l vor scoate din domnie“. Vlăduț convoacă pe Craiovești și-i pune să jure că Neagoe nu e fiu de domn, amenințând, în cazul confirmării, că le va tăia nasul sau le va scoate ochii. Craioveștii jură formal, dar

apoi fug peste Dunăre, se întorc cu ajutor turcesc, nimicesc oastea lui Vlăduț, iar pe el îl prind și-i taie capul, ridicând în locul lui în scaun pe Neagoe Basarab (23 ianuarie 1512)“ (Alexandru Piru, Istoria literaturii române de la origini până la 1830).

— *Cu relatarea evenimentelor din istoria Moldovei din acest an, se încheie Cronică sârbo-moldovenească, păstrată în două codice copiate la mănăstirea Neamțului. Interesul acestei cronici constă în faptul că îmbină datele cuprinse în majoritatea analelor moldovenești în limba slavonă cu evenimentele din istoria Serbiei, a Turciei și a Imperiului Bizantin, cea de a treia carte din seria tipăriturilor lui Macarie, un Evangheliar.*

1512—1521 *A fost un activ protector (donații de bani, odoare, venituri ale unor comunități mănăstirești de la Muntele Sinai, Ierusalim, Asia Mică, Istanbul, din Grecia și mai ales de la Muntele Athos. Tot Neagoe a clădit vestita biserică de la Curtea de Argeș, opera Meșterului Manole; lucrată din piatră și marmură, împodobită bogat, ea a stârnit admirația tuturor și poate fi socotită ca una din capodoperele arhitecturii din întreaga lume. În această biserică a fost îngropat Neagoe (1521) (C. C. Giurescu, D. C. Giurescu, Istoria românilor).*

„Cu sprijinul militar otoman, Neagoe prinde pe Vlăduț, predecesorul său, și-l decapitează; la începutul cârmuirii taie mai mulți boieri, adversari ai Craioveștilor. În exterior, eforturile lui Neagoe — care ca domn și-a adăugat numele dinastiei, devenind astfel Neagoe Basarab — au urmărit păstrarea păcii cu turcii — fără ca plata tributului să însemne amestecul Porții în cârmuirea internă a statului muntean (ceea ce a și izbutit timp de 9 ani) — precum și stabilirea de contacte cu puterile ostile Imperiului otoman“ (C. C. Giurescu, D. C. Giurescu).

1517 — 1521 *Gavriil, protosul Athosului, scrie, din porunca lui Neagoe Basarab, Viața lui Nifon, patriarhul Țarigradului. Inițial redactată în greaca bizantină, opera va avea traduceri în slavonă, în greaca populară, în română. Cuprinde și unele date asupra domniilor lui Radu cel Mare, Mihnea cel Rău, Vlad al V-lea și Neagoe Basarab. Apartinând genului hagiografic, lucrarea prezintă importanță din punct de vedere istoric, ceea ce a dus la incorporarea ei în textele letopisețelor Țării Românești, și din punct de vedere literar, datorită unor pitorești descrieri de locuri din Țara Românească și unei interesante galerii de portrete de domnitori, între care se distinge cel al lui Neagoe Basarab.*

- 1518 *Cu relatarea evenimentelor petrecute în acest an se încheie Letopisețul de la Putna I, cronică anonimă în limba slavonă.*
- 1518 (19)—1521 *cca în acești din urmă ani ai domniei lui Neogoe Basarab sunt redactate Învățăturile bunului credincios lo Neogoe, voievodul țării Ungro-Vlahiei carele au învățat pre fiu-său Theodosie vodă, operă parenetică în care izvoarele bizantine și slave se topesc într-o formă artistică originală desăvârșită.*
- 1520 *După sfințirea bisericii din Târgoviște, Neogoe Basarab mută în acest oraș sediul mitropoliei Țării Românești. Noua mitropolie devine centrul cultural al țării. Aici se vor tipări o serie de cărți pentru românii din toate provinciile și pentru întreg Răsăritul ortodox.*
- 1521 ian. 29—30 *Primul text datat, redactat în limba română, Scrisoarea lui Neacșu din Câmpulung atestă, prin lexicul său și prin fluența exprimării, faptul că procesul formării limbii române era încheiat de mult și că exista o tradiție a scrisului românesc. Scrisoarea este adresată lui jupan Hanăș Begner (Iohannes Benkner), primarul Brașovului, și se referă la expediția turcească a lui Mahamet beg la Dunăre.*
- Febr. 13 *Tipograful Filip Moldoveanu (Pictor sau Maler) apare atestat în actele orașului Sibiu ca traducător al scrisorilor românești din corespondența sfatului sibian cu domnitorii țării Românești.*
- Sept. 15 *Moare Neogoe Basarab, domn al Țării Românești (1512—1521), autor al Învățăturilor (1518 <19> 1521 cca.) adresate fiului său Theodosie, sprijinitor al culturii românești, ctitor al bisericii episcopale de la Curtea de Argeș“ (Mihai Moraru, în Dicționar cronologic, Literatura română).*
- „Domnia de zece ani a lui Neogoe Basarab a continuat politica de centralizare a statului feudal din vremea lui Radu cel Mare. Autoritar cu boierii facțiunile adverse Craioveștilor (a tăiat capul lui Bogdan, a călugărit cu forța pe logofătul Blagodescu și a însemnat la nas pe un pretendent la tron), Neogoe scria sibienilor pe un ton trufaș: „O să vedeți că sunt domnitor destoinic și are țara aceasta domnitor“, iar brasanvenilor chiar amenințător: „Voi face Țara Bârsei aga și tatăl său, țepeluș, pe negustorii necinstiți, spânzura pe hoți, ceea ce nu l-a împiedicat, ca și pe Ștefan cel Mare (prezentat de Ureche ca vărsător impulsiv de sânge, dar și sfânt), să fie un domnitor religios, cel mai mare ctitor al perioadei feudale („ctitor a toată Sfetagoră“ îl numește Gavril protul).*

Dragostea pentru cultură și rafinamentul artistic al lui Neagoe Basarab se deduc nu numai din faptul că a patronat tipărirea Evangheliarului slavon al lui Macarie și a construit acea capodoperă de arhitectură care este Biserica episcopală a Curții de Argeș, dar și din veșmintele pe care le purta (brocart roșu, cusut cu vulturul de aur bicefal bizantin, coroană imperială de bazileu). Comanda de la Brașov o blană de viezure, una de helge și un colier de mărgăritare și respingea ironic o cădelniță de argint, lucrată la Sibiu în mod necorespunzător. Poetul grec de la curtea sa, Maximos, Trivalis, îl numea într-o epigramă „divinul“ și-l așeza în palatele Olimpului. Întreținea pe chirurgul raguzan Hieronim. Trimitea dogelui Veneției un cal în valoare de 200 ducăți, iar papei Leon X, patronul lui Michelangelo, îi cerea în 1519 să-i socotească legați de el, pe fiul său Theodosie și pe supușii săi, „prin alianță perpetuă“ cu biserica romană.

Învățăturile, scrise de-a lungul a mai mulți ani, au analogii în literatura bizantină (Învățăturile lui Vasile Macedoneanul către fiul său Leon, De administrando imperio a lui Constantin Porfirogenetul) și slavă (Învățăturile cneazului rus Vladimir Monomah către fiii săi). Cam în aceeași vreme cu Neagoe, secretarul florentin Niccolo Machiavelli compune vestita sa operă Principele, Izvoarele lui Neagoe, câte au putut fi identificate (unele apar citate), sunt în pnmul rând Biblia (în special Cartea întâi și a doua a lui Samuel, Cartea întâi și a doua a regilor, Cartea a doua a cronicilor), apoi scrieri mistico-ascetice ca Umilința lui Simeon cel Nou, Scara lui Ivan Scărariul, Dioptra lui Filip Solitarul, Omiliile lui Ioan Zlatoust, Cuvintele lui Efrem Sirul, Cuintele lui Atanasie Alexandrinul, în sfârșit hagiografii și cărți populare ca Viața Sf. Constantin, Varlaam și Ioasaf, Alexandria, Fiziologul.

Neagoe Basarab a murit în ziua de 15 septembrie 1521. Theodosie, care i-a urmat la tron, a domnit mai puțin de patru luni și a aiurit la Constantinopol. Alți doi frați, Petru și Ion și o fată, Anghelina, muriseră înainte, iar Stana și Ruxandra au devenit soțiile lui Ștefăniță al Moldovei și respectiv Radu de la Afumați. Ca în legenda meșterului Manole, pierit după zidirea bisericii episcopale de la Curtea de Argeș, Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie și-au nimicit autorul, ajungând a fi socotite (pe nedrept) o scriere pseudoepigrafă, anonimă“ (Alexandru Piru, Istoria literaturii române de la origini până la 1830).

- „Problema autenticității. Oricare altă operă a literaturii române ar putea fi prezentată începând cu personalitatea autorului și cu epoca reflectată. În cazul Învățăturilor lui Neogoe Basarab, tocmai acestea formează, de mai bine de un secol, obiectul unor contestații ce nu par să fi luat sfârșit. [...] Un scurt istoric al problemei poate arăta însă cum scepticismul de care a avut parte opera lui Neogoe Basarab a îmbrăcat, de-a lungul a 125 de ani, forme variate și a implicat probleme adiacente însemnate.
- 1841 [...] La rubrica „Curier“, Arhiva românească a lui Kogălniceanu anunța că există în București „manuscrisul foarte interesant Sfătuirea lui Neogoe Vodă către fiul său. Este greu de crezut că această compunere să fie tocmai din vremea bunului voievod, dar oare să nu fie o prelucrare a cărții ce, după zisele lui Radu Greceanu, Neogoe Vodă au făcut-o în viața sa?“
- 1843 [...] M. Gaster contestă categoric posibilitatea — în care crezuse Hasdeu și alți cercetători — ca Neogoe să-și fi scris opera în românește. [...] După Gaster, „cu toate că limba este cât se poate de perfectă și frumoasă, totuși nu încapă nici o îndoială cum că acele învățături au fost scrise mai întâi în slavonește de către autorul lor și că au fost traduse în românește pe la 1650, în orice chip, de un meșter în condei“. Descoperirea textului slavon de către Lavrov în 1894 avea să confirme strălucit acest punct de vedere, iar asupra datării traducerii din prima jumătate a secolului al XVII-lea nu mai există astăzi nici o îndoială.
- 1888 [...] Se îndoiește din nou — tot fără a aduce argumente — de autenticitatea Învățăturilor filologul Alexandru Philippide [...]. Îndoiala tuturor celor citați mai sus pornea, așadar, din legitima suspiciune față de un text de asemenea amploare și perfecțiune, scris în limba română la începutul secolului al XVI-lea. Dar rațiunea acestei îndoieli dispare atunci când se constată că e vorba de o traducere din secolul al XVII-lea și că originalul învățăturilor s-a scris în limba de cultură folosită la data respectivă: slavona.
- 1895 [...] Theodor Codrescu încearcă însă, pentru prima oară, să teoretizeze și să argumenteze neautenticitatea Învățăturilor. [...] Asupra „autenticității“ manuscrisului fost în biblioteca lui Ștefan Cantacuzino (același pe care se bazează ediția de față) nu încapă îndoială. Cu atât mai mult cu cât există alte două manuscrise, unul copiat la 1781 la Rășinari, lângă Sibiu, care păstrează același text. În plus, avem manuscrisul variantei prescurtate, din 1727, adică de la o dată când presupusul falsificator nici nu era născut!

1906 În contradicție cu marea majoritate a cercetătorilor români și străini care se ocupaseră de Învățături până atunci (Bălcescu, Hasdeu, Sbiera, Xenopol, Ioan Bogdan, Aron Densusianu, Ovid Densusianu, D. Onciul, P. Lavrov, N. Iorga, P. Sârcu, A. I. Jațimirski), D. Russo formulă, în 1906, pe un ton peremptoriu, teza că Învățăturile sunt opera unui călugăr din secolul al XVII-lea, care pentru alcătuirea lor a plagiat fără jenă literatura teologică bizantină, mijlocită de traduceri slavone. Russo desființa— cel puțin în intenție— Învățăturile lui Neogoe Basarab ca izvor istoric prețios și monument original al literaturii române (cum le considerase Bălcescu și Hasdeu), transformându-le într-un conglomerat haotic de texte religioase bizantine, un enorm „plagiat”. Nu era vorba, deci, numai de o translație în timp, ci de o demonetizare a structurii literar-ideologice a operei, întreprinsă cu o stăruință obstinată de-a lungul a trei decenii (ultima lui „contribuție” în această chestiune apare în 1939) și cu o informație și abilitate incontestabile, care au impus și au intimidat pe unii. [...] Ingenioase și juste sunt observațiile aduse în sprijinul autenticității de Anton Balotă și de Pavel Chihai. În sfârșit, N. Stoicescu, în studiul [...] *Politica lui Neogoe Basarab și „Învățăturile către fiul său Theodosie”*, realizează o excelentă argumentație istorică.

Nu mai există, deci, în momentul de față un motiv serios spre a ne îndoi că Învățăturile s-au scris în vremea lui Neogoe Basarab. [...]

Ceea ce lipsea unui examen al „problemei autenticității” cu toate elementele în față erau tocmai textul versiunii românești și o traducere de exactitate filologică a originalului slavon” (Dan Zamfirescu și G. Mihăilă).

Editorii precedenți ai acestei opere: Ioan Eclesiarhul (1843), B. P. Hasdeu (1865), P. A. Lavrov (1904), N. Iorga (1910), V. Grecu (1942).

1971 Editura Minerva lansează într-o nouă ediție, opera Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Theodosie. Text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu. Cu o nouă traducere a originalului slavon de G. Mihăilă. Studiu introductiv și note de Dan Zamfirescu și G. Mihăilă.

1972 În Editura Minerva apare volumul omagial Neogoe Basarab, publicat de Societatea culturală „Neogoe Basarab” din Curtea de Argeș.

- 1973 „Apare în seria „Universitas“ lucrarea Neogoe Basarab și Învățăturile către fiul său Theodosie. *Probleme controversate*, de Dan Zamfirescu. Deosebit de interesantă ni se pare relevarea importanței culturale în context european a scrierii lui Neogoe Basarab și sublinierea patriotismului înflăcărat ce-o străbate“.
- 1976 *Se tipărește lucrarea Literatura română și spiritul sud-est-european*, de Mircea Muthu, cercetare asupra infiltrațiilor „balcanismului“ în literatura și cultura română, de la Neogoe Basarab până la Eugen Barbu.
- 1977 *Edgar Papu: Din clasicii noștri, „Contribuții la ideea unui protocronism românesc“ — studii asupra valorilor noastre literare cu funcție anticipatorie în plan universal*, de la Neogoe Basarab până în perioada interbelică“ (I. Opreșan, în Dicționar cronologic, Literatura română).
- 1984 *La Editura Minerva vede lumina tiparului, în prestigioasa colecție „Patrimoniu“ lucrarea Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Theodosie. Text ales și stabilit de Florica Moisil și Dan Zamfirescu. Repere istorico-literare de Andrei Rusu.*
- 1997 *La editura Litera apare în colecția „Biblioteca școlarului“ volumul Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Theodosie. Ediția este însoțită de amplu Tabel cronologic și de un bogat tablou selectiv de referințe critice.*

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

ÎNCEPUTUL ÎNVĂȚĂTURILOR BUNULUI CREDINCIOS
IOAN NEAGOE, VOIEVODUL ȚĂRII UNGROVLAHIEI,
CARELE AU ÎNVĂȚAT PRE FIIU-SĂU
THEODOSIE VODĂ

Partea întâi. Cuvântul 1

Iubitu mieu fiuu, mai nainte de toate să cade să cinstești și să lauzi neîncetat pre Dumnezeu cel mare și bun și milostiv și ziditorul nostru cel înțelept, și zioa și noaptea și în tot ceasul și în tot locul. Și să foarte cuvine să-l slăvești și să-l mărești neîncetat, cu glas necurmat și cu cântări nepărăsite, ca pre cea ce ne-au făcut și ne-au scos din-tunérec la lumină și den neființă în ființă. O, câtă iaste de multă mila ta, Doamne, și gândul și cugetul tău, care ai spre noi oamenii! O, mare taină și minunată! O, cine va putea spune toate puterile tale și lauda slavei tale! Dumnezeu, pentru mila sa cea multă, lăcui întru noi oamenii și să arătă noao. Dumnezeu fu în ceriu și om pre pământu și într-amândoa desăvârșit. Și pre om și-l făcu fiuu iubit și moștean împărășiii sale. O, mare iaste taina înțelepciunii tale Doamne, care fu spre noi oamenii! Ni dar să mărim pre Dumnezeul nostru și să strigăm dinpreună cu David, zicând: „Chiuți lui Dumnezeu, tot pământul, sluiți lui Dumnezeu în veselie, intrați înaintea lui cu bucurie și cu veselie și cu curăție. Să știți că acela ne-au făcut, iar nu noi, și acela iaste Dumnezeul nostru și noi suntem oamenii lui și oile pășunii lui. Intrați prin poarta lui în ispovedanie, în curțile lui, în cântări, mărturisiti-vă lui și lăudați numele lui, că iaste bun și milostiv Domnul și sfânt Dumnezeul nostru. Că iaste mila lui cea mare cu noi în véci, și bunătatea lui cea multă”. Și den nimic ne-au făcut de suntem și făcu toate puterile céle făr’ de trupuri.

Dar pentru ce? Numai ca să lăudăm numele lui, cel ce ne-au făcut, Domnul domnilor și Dumnezeul dumnezeilor. Adusu-

ne-au în arătarea și în slava numelui său cel sfânt, ca să-l proslăvească îngerii în ceriurile céle de sus cu numele sfintei și a începătoarei de viață troiță. Așijderea au tocmit și firea ființii noastre ceii omenești și ne-au dat minte și cuvântu și suflet îmbrăcate în trup, și ne-au înfrumusețat cu chip și cu podoabă și ne-au tocmit cu toate dichisile céle bune și ne-au alcătuit trupul cu toate mădularile: cu gură, cu urechi, cu picioare, cu ochi și cu mâini, ca aceștea toate să le întindem și să le lărgim în lauda lui Dumnezeu, iar nu spre lucruri spurcate și scârnave și făr' de lége, carile nu să cad.

Drept acéia, să cinstim și să slăvim pre ziditorul nostru și să-i mulțămim ca celuia ce ne-au făcut și ne-au cinstit. Trup ne-au dat, ca cu dânsul să slujim Dumnezeului celui puternic și bun și întru nimica să nu lăsăm soarta diavolului, vrăjmașului lui Dumnezeu și pierzătorul sufletelor noastre, să nu-l lăsăm să ne stăpânească el, ci totdeauna să rugăm pre Dumnezeul cel milostiv, pentru că a lui făptură și zidire suntem. Gură ne-au dat ca să o desfacem și să o deschidem și cu mare glas să lăudăm mărirea și putérea lui, iar nu în cuvinte spurcate și în vorbe scârnave, care nu să cad, nici să cuvin, de care apoi vom da și seamă la zioa cea mare și înfricoșată a judecății, la a doao venire a lui Dumnezeu. Ochi ne-au dat ca să-i rădicăm în sus și să vedem slava lui Dumnezeu, cu a căruia poruncă să făcură toate, că „acela zise și fură, acela porunci și să zidiră” ceriul, văzduhul, soarile, luna, stélile și altile toate câte sunt văzute și nevăzute și să mulțămim lui Dumnezeu, făcătorul și dătătorul tuturor. Limbă ne-au dat ca să slăvim și să trimitem laudă în sus neîncetat numelui său celui sfânt, iar nu să o întoarcem spre bârféle și spre cuvinte deșarte, nici spre patimile céle drăcești, care sunt trupului cu dulceață, iar sufletului cu nevoie și cu muncă, nici să grăiești céle ce sunt spre ațișarea pohtelor trupești. Că și apostolul zice: „Vorbele céle réle strică și putrezescu năravurile céle bune”. Urechile ni le-au făcut în cap ca cu dânsele să ascultăm și să auzim cuvintele lui Dumnezeu și să păzim toată légea și să facem voia lui. Mâini ne-au dat ca să le

lărgim și să le întindem spre înălțimea ceriului și să dăm slavă lui Dumnezeu pentru toate făpturile sale și să le lungim spre mila lui. Picioarile ne-au dat, iar nu ca altor dihăanii, care sântu mute și necuvântătoare și umblă pre pământu după cum le iaste firea și voia lor și orîncătro vor să să întoarcă, într-acolo să pornescu și mergu. Ci noao să cade să pășim și să călcăm dreptu spre céle cerești și cu trupul, și cu capul, ca nu cumva să ne lunecăm în lucrurile céle trupești și lumești și putrede și trecătoare, ci să umblăm pre căile céle nevinovate, cum zice fericitul David: „Fericiti cei nevinovați, carei umblă în légea Domnului!” Și să pășim și să stăm spre priveghiarea cea de toată noaptea și mai ales la zilile céle mari și la praznicile céle dumnezești și în toate zilile vieții noastre. Să păziți precum iaste légea și obicéiul și să vă feriți de toate răotățile și scârnaviile și spurcăciunile și să vă rugați lui Dumnezeu cu frică și cu cutremur, ca să să milostivească spre voi. Și lui Hristos să faceți rugăciuni de mulțămire, cu cântări pentru toate céle ce ne-au dat, cu rugă curată și cu trup și cu suflet neschimbat și neclătit. În sfintile și dumnezeieștile bisérici, așijderea sa aduceți lui Dumnezeu jirtvă făr’ de sângile și să vă priceștuiți sfintelor și celor făr’ de moarte dumnezeieștilor taini ale lui Hristos, care cu adevărat suntu trupul și sânge fiiului lui Dumnezeu, ca deaca vă veți priceștui cu sfântul lui trup și sângele, să împărățiți cu dânsul întru împărăția lui cea netrecătoare și viața de veci, precum sângur Domnul Hristos au zis: „Cela ce va mânca trupul meu și va bea sângele meu, fiind vřednic, acelaia eu îi voiu dărui viața de véci”.

Vezi mila lui Dumnezeu, vezi dragostea lui cu carea au iubit pre noi! Vezi darul lui cu care ne-au dărui! Cât iaste de multă mulțimea milelor tale, Doamne! Că au urcat firea noastră cea omenească mai deasupra decât toate puterile céle cerești. Dumnezeu s-au înălțat și au șezut pre scaunul mărirei puterilor sale. Iar alte făpturi câte suntu supt ceriu și lucrurile ale lui Dumnezeu, toate suntu tocmite și rânduite în treaba și în slujba neamului omenescu: soarile, luna, stélile, vâzduhul, vântul, ploile, pământul și marea și toate câte-s într-însa. Iar pre omul

făcu-l viețuitoriu și împărat și biruitor tuturor faptelor sale câte sunt supt cer, și încă nu numai atâta; ci-l făcu soț și moștean și iubit fiu și-l dăruî de fu Dumnezeu și biruitor împărăției sale cei cerești, cum iaste scris și zice: „Fiți sfinți, cum suntu și eu sfânt, fiți dumnezei, cum suntu și eu Dumnezeu!” Și iară mai zice: „Eu ziș: toți sunteți Dumnezeu și fiți fiii Celui de Sus, iară voi muriți ca oamenii și ca unul din domni cădeți”.

Iar domnii în ce chip cad de la Domnul și Dumnezeul lor? Cad unii din credință, iară alții din fapte. Deacii ei mor. Ca oamenii carii suntu suptu stăpâni, cu trupurile mor domnilor și împăraților pământești, iară cu sufletele ei mor lui Dumnezeu, dacă îi ajunge amarnica moarte și suntu nepocăiți de păcatile lor. Că măcar deși zice că „nu iaste după moarte plângere, nici în iad tânguală și vaete” iar cu adevărat iaste, și acolo suntu țipările cele cu nevoe și suspinile și gémetile cele gréle și oftările cele amară. Că acolo lăcuescu în muncile cele groaznice și fără sfârșit și în focul nestinsu totdeauna să află, avându plângere necurmată și nemângâiată, și nici de un folos le iaste.

Dreptu acéia, iubitul meu fiu, să fii milostiv tuturor oamenilor și tuturor gloatelor, care ți le va da Dumnezeu pre mâna ta, pentru care însuși Domnul Dumnezeul nostru și mântuitorul Iisus Hristos ș-au vărsat sfântul sânge al său. Și să nu omori pre niminea făr' de judecată dreaptă și făr' de ispovedanie, ca să nu fii și tu junghiat fără de milă, ca noatenii și ca mieii; că sânșile omului nu iaste ca sânșile vitelor sau ca altor fieri sau ca al păsărilor, ci iaste într-alt chip, sânșe ales și curățit cu sfântul sânșe al Domnului nostru Iisus Hristos, care l-au vărsat pre cruce în cetatea Ierusalimului, în zilile lui Pilat de la Pont. Ca nu cumva, pentru pripa, să moară ție cu trupul, iar lui Dumnezeu cu sufletul. Că și noi însine carii suntem, măcară domni, măcară bogați, măcară săraci, tot greșim lui Dumnezeu și suntem vinovați și vom să stăm toți dinpreună la înfricoșata judecată a lui Hristos. Că însuși Hristos pentru sufletile noastre de bună voie a sa s-au dat spre moarte, ca pre noi pre toți să ne facă fiii lui Dumnezeu.

Pilda: Eu ziș: „Toți suntem dumnezei și fiii celui de sus”.
Tâlcul: Zise Domnul: „Ca un bun, pre toți i-am făcut împărați și domni și putérnici, iară ei se-au întorsu în lucruri réle și deșarte”.
Pilda: „Iar voi muriți ca oamenii”. *Tâlcul:* „Iar voi cugetându céle pământești, periți”. *Pilda:* „Și ca unul din domni cădeți”.
Tâlcul: „Și satana era domnul îngerilor, iară pentru trufia lui căzu”. Așjiderea și fieștece domnu semetș și nemilostiv va cădea și nu să va scula. Iar de să va tâmpla domnului să cază, iară apoi el să va întoarce și ca plânge de căderea sa cu toată inima, are Dumnezeu putére să-l rădice; că Dumnezeu iaste judecătorul, și a lui iaste judecata. Cum iaste zis: „Domnul va judeca marginile pământului, ca un drept ce iaste, și va da putére împăraților noștri, și va înălța cornul unsului său”. Dreptu acéia, „să nu să laude înțeleptul cu înțelepciunea sa, nici putérnicul cu putérea sa, nici bogatul cu bogăția sa. Ci de acéstea să să laude cel ce să lăuda”, măcară de ar fi împărat, măcară domnu, măcar biruitor, „tot să cunoască pre Dumnezeu, care l-au făcut, și cu frica și cu cutremur să facă judecată pre pământu”. „Faceți pace și rugă cu toți, că fără de acéstea niminea nu va putea vedea pre Dumnezeu”.

Vezi iubitul meu, pre împăratul cel mare, care ne-au iubit și ne-au făcut și pre noi împărați pre pământu, ca și pre sine, și-i iaste voia să fim și în cer; și daca vom vrea noi, vom fi, numai să facem bine și vom fi împărați și vom împărăți în véci. Însă împărățiile și domniile céste după pământu suntu în mâna și voia lui Dumnezeu, și în nevoințele noastre céle bune se-au dat. Iară împărăția cea cerească încă iaste în voia noastră și ne-o va da Dumnezeu, numai de vom vrea. Dară cunoști care iaste împăratul cel mare și putérnic? Acela iaste împăratu împăraților și domnu domnilor și Dumnezeu dumnezeilor, carele biruiaște vii și morții și au făcut toți vecii. Pentru acéia dă slavă celui ce te-au rădicat din pământu și te-au făcut lui fiu și ceriurilor împărat, șii noroadelor și oamenilor biruitor mai mare și poruncitoriu, și te-au pus domnu pre pământu, să judeci oamenilor pe dreptate și săracilor în judecată, cum zice și

prorocul grăind: „Doamne, dă judecata ta împăratului și dreptatea ta fiului împăratului”. Dară de ce împărat grăiaște prorocul? Grăiaște de împăratul Hristos. Cunoști că „tot darul cel desăvârșit pogoară de sus, de la tatăl” și pre împărat, și pre domnu, și pre preot, și pre tot omul carele iaste al lui Dumnezeu.

Drept acéia să cade fiului împăratului, carile iaste fiiu lui Dumnezeu, să judece dreptu, că și judecata a lui Dumnezeu iaste, iară alt a nimănu. Și vă plecați suptu putérnica mâna lui Dumnezeu, cum zice apostolul, ca făcătorului și împăratului vieții și al veacului nostru, cu toată frica și cutremurul, ca într-o vréme să vă înalțe și să trăiți mult pre pământu bun. Acum pricepeți, împăraților, și vă învățați, toți cei ce judecați pământul, lucrați Domnului cu frică și vă bucurați cu cutremur, primiți învățături, ca să nu să mânie cândva Domnul spre voi și să pieriți din calea dreptului, când se va ațița de pripă urgiia lui. Mâniiați-vă și nu greșiți de céle ce gândiți întru inimile voastre, în paturile voastre vă umiliți. Și iară mai zice prorocul: „ție iaste lăsat săracul, și méserului tu îi fii ajutoriu”. Că și fiul lui Dumnezeu săracu fu trimis în lume, cum iaste scris. Iar ție țu-au dat Dumnezeu împărăția într-această lume scurtă.

Dreptu acéia să cade împăratului și domnului să aibă judecată dreaptă și nefățarnică, dinpreună și alte bunătăți toate, că „cinstea împărătească și domnească judecată iubéște”, cum iaste zis; că împărații cei adeveriți nimica nu fac făr’ de judecată, că cu judecata suntu îndreptători și putérnici. Tu, Doamne, ca un Dumnezeu ai gătit dreptatea ta și o ai dat-o împăraților și domnilor, iar adevérința o ai împărțitu tuturor oamenilor. Judecata și dreptatea în lacovu o ai făcut-o. Că Hristos iaste judecătoriu și dreptatea și adevérința. Și zice: „Iacovu iaste sluga mea cea aleasă”. Prorocul zice: „Înălțați neîncetatu pre Dumnezeul nostru și vă închinați razimului picioarelor lui”. Măcară de ești împăratu, măcar domnu, măcară bogat, măcară sărac, tot vă închinați razimului picioarelor lui, că iaste sfânt, și acela iaste domnul și judecătoriu cel înțeleptu și înfricoșat și vécinic. Deci, de vei judeca pre cineva cu judecată nedreaptă

și fățarnică, Dumnezeu va fi ție și oamenilor tăi judecător cu plată, că zice: „ Eu suntu izbânditoriul și voi izândi”. Iară prorocul zice: „Jalea și suspinile săracilor le-ai auzit, Doamne, gătirea inimilor lor le-au socotit urechea ta. Judecă săracului și smeritului, ca să nu mai adaogă după acéia omul de a să mări pre pământu”. Dreptu acéia, ascultă, și ia aminte și socotește, să nu mai adaogă omul după acéia a să mai înălța. Că iaste zis: „În zadar va fi turburarea celor ce să mărescu”. Iar de vei face judecată fățarnică, tu cugetă cându să va lua judecata de la tine și să va da altuia, carile va judeca cu dreptate oamenilor lui Dumnezeu. Și va face izbândă Dumnezeu, precum au zis: „si suspinile săracilor nu vor peri până în sfârșit”. Că măcară de ești și împăratu sau domnu, iar judecata tot iaste a lui Dumnezeu și cu porunca lui ești pus păstor tu, și tocmitor faptelor lui. Pentru acéia scrie, de zice: „Fraților, judecați pe direptaté și priiatenilor și streinilor și celor mari și celor mici. De niminea să nu-ți fie rușiné, că judecata iaste a lui Dumnezeu”. Ci câtă vréme va fi dată pre mâna ta, fie-ți grijă și frică de slujba care ți-au dat-o Dumnezeu în seama ta, că nici ai adus nimic cu tine într-această lume, nici vei să iai nimic. Ci, cum zice dreptul lov: „Gol te-ai născut din pântăcile mâne-ta, iar gol te vei duce”, deaca nu vei fi îmbrăcat cu lucrurile céle ce să cad ale bunătății. Că „nimic nu iaste al tău”, cum zice apostolul, ci toate-s ale lui Dumnezeu. Iar, desi ai tu, nu te lăuda, că de la Dumnezeu le-ai luat, ca să dai schiptrul și steagul împărăției și domniei tale cu multă mulțumire, cum și împărății cei mai denainte vréme ș-au dat împărățiile în mâna lui Dumnezeu tatăl, cu multă îndrăznire și cu multă cinste și cu mare îndreptare. Și cu împărățiile lumii aceștii trecătoare au dobândit împărăția cea netrecătoare a ceriului și au luat cununa bunătăților din mâinile lui Dumnezeu. Și să nu ți să înălță inima, nici să te trufești de limbile și de năroadele céle multe, că de la Dumnezeu fu dată putére voao și biruință de la Cel de Sus. Că toată judecata iaste a lui Dumnezeu și Dumnezeu va să judece oamenii. Dumnezeu iaste judecătoriu dreptu și tare și îndălungu răbdătoriu și nu aduce

mânie în toate zilele. Acela iaste milostiv și îndelung răbdătoriu și îndurătoriu și au gătit scaunul său spre judecată, și iaste gata în toată vrémea și în tot ceasul să judece lumea cu dreptate și oamenii așijderea. Și pre cei drepți să-i încoronéze, iar pre cei păcătoși să-i muncească.

Minunat iaste Dumnezeu în faptele sale, că cu mare cinste ne cinsti și ne déde minte slobodă și chibzuitoare, și firea omenească cea căzută o au înălțat mai pe deasupra îngerilor, cum ziș și mai sus, după cuvântul prorocului: „Ce iaste omul, că-ți aduseși aminte de dânsul, sau fiiul omului, că-l cercetași?” Vezi câtă dragoste are Dumnezeu cătră oameni și ce făcu pentru dânsii? Făcu toate văzutele și nevăzutele și pentru dânsul să făcu om. Acéstea toate pentru dragostea noastră le făcu, și noi fiind pieriți pentru greșala noastră, el iar ne înnoi. Acéstea toate le socotéște prorocul și ni le arată zicând: „Ce iaste omul?” Cum ai zice, omul iaste o nimica, numai ce iaste slăbiciune și urgie și neputință. Iar mila lui Dumnezeu vezi câtă iaste de mare, că de lucrurile céle ce făcu pentru dânsul să miră prorocul și zice: „Ce iaste omul, de ai făcut atâtea măriri pentru dânsul?” Cunoaște dar că câte suntu văzute și nevăzute, toate sunt făcute pentru dânsul. Pentru dânsul fu făcută vrémea de la Adam pân' la venirea lui Hristos, pentru dânsul fu făcut raiul, pentru dânsul împărăția ceriului, pentru dânsul judecățile și caznele și minunile, bunătățile și legile; pentru dânsul fiiul lui Dumnezeu fu om. Cine ar putea spune céle ce au făcut pentru dânsul și céle ce vor să fie! Acéstea toate le socotéște prorocul și zice: „Ce iaste omul de s-au învrédnicit a atâtea bunătăți, dar, și cinste?” Că de ar vrea cineva să știe adevérit și să cunoască câte au fost pentru dânsul și câte va să ia după acéstea, el s-ar umplea de frică și de mirare. Deci, ia aminte, să știi câtă grijă are Dumnezeu pentru oameni, că zice prorocul: „ Cu puținel oarece l-ai mai micșorat decât îngerii?” Aici zice prorocul și grăiaște această micșorare, pentru că cu puținel oarece au mai micșoratu Dumnezeu pre omu decât pre îngerii, pentru greșala și călcarea ce greși dentâi strămoșul nostru Adam în rai. Dar cu

ce l-au micșorat puținel decât pre îngerii? Micșoratu-l-au cu moartea. „Cu slavă și cu cinste l-ai cununat”. Slava o socotește prorocul mării cea o au luat întâi, iar cinstea ce o au luat Dumnezeu, iar care va să o ia după a doao venire a lui Hristos. Că dintâi i-au zis Dumnezeu: „Toate fierile pământului și pasările ceriului și peștii mării să se înfricoșeze și să se teamă de voi, și voi să le stăpâniți”. Apoi iar au zis: „Să călcați șarpele și scorpiia”.

Însă acum să lăsăm cele vechi și de dă multu și să căutăm spre ceste de acum, că slava și cinstea cea mare din legea cea noao iaste, când ai cap pre Hristos, cându din trupu lui te priceștuești, cându ești frate lui și moștnean și întocma cu dânsul, cându ai cinste mai mare decât Moisi, cum zice fericitul Pavel, nu ca cum își acoperea Moisi fața obrazului, că cel înălțat nu să înalță de această slavă în slava înălțătoare; pentru această slavă spune prorocul mai nainte de vreme. Dar ce iaste mai slăvit decât aceasta, cându suntem soții cu îngerii și ne-am făcut fiii lui Dumnezeu, și încă nici pre unul al său iubit fiu ce au avut nu l-au cruțat, ci l-au trimis și l-au dat pentru noi. Dar ce slavă poate fi mai mare decât aceasta, când făcu Dumnezeu acéstea toate pentru călcarea și păcatul cel dentâi! Că Adam n-ar fi făcut nici bine, nici rău. Dar cum ar fi putut face bine sau rău, nefiind el? Că cum să zidi, îndată dobândi atâta cinste! Iată că și noi, câte răutăți facem, iar Dumnezeu tot ne învrédnicéște cu cinste mare și nespusă. Socotește de vezi, că zice Hristos: „De acum nu vă voi mai zice slugi, că sunteți frații și priiatenii miei”. Și încă nu numai atâtea, ce și îngerii ne slujăscu pentru mântuirea sufletelor noastre și nu suntem moștëni numai pre pământu, ci suntem părtași și bunătăților lui Hristos celor cerești. Acéstea toate le cugetă prorocul și zice că „l-ai încununat cu slavă și cu cinste și l-ai pus mai mare peste faptele mâinilor tale, și toate ai supus suptu picioaréle lui. Oile și boii, încă și hierăle câmpilor și pasările cerești și peștii carii trec marea și cărările mării. Doamne, Domnul nostru, cât iaste de minunat numele tău, preste tot pământul!” Iată, măcar deși grăiaște de făpturi, iar de îngerii nu pomenéște, ce

spune numai de céle ce suntu pricepătoare, iară în socoteală suntu groase și nedomirite.

Întrebare: Dar ce va să să înțeleagă aceasta? *Răspunsul:* Aceasta iaste biruința pământescă, care fu dată lui din-ceput și iaste un lucru de minune, căci că omul mai nainte, pân' ce nu greșește, el fu dăruit cu atâta cinste, iar deaca greși, iată că nu-l urgisi Dumnezeu, nice-l lipsi de cinstea care i-o dedese mai nainte. Ce zice: „cu puținel oarecare l-ai mai micșorat decât îngerii”, cum s-ar zice, după ce greși, judecă-l și-l osândi cu moartea. Ci însă, măcar de-l și osândi cu moartea, iar cinstea care i-o dedese întâiu, nu i-o luo.

Aici arată dragostea cea nespusă, care o are Dumnezeu cătră neamul omenesc. Că omul, deși cunoscă el însuși păcatul și vina sa, iar Dumnezeu tot îl lăsă să fie încoronat cu cinstea și cu slava cea dintâi, și mărirea lui nu o strică; iar de-i și luo ceva puținel de suptu puterea lui, și aceasta pentru folosul lui fu: că, mai nainte de greșală, și fierăle céle zvăpăiate și cumplite le stăpânea omul, iar după greșală puținel de această biruință-l opri. Însă și acum tot biruiaște și stăpânește și pre acélea, ce cu meșteșug și cu frică și cu pază mare, că nici i-au luat toată biruința, nici i-au lăsat-o toată, ci câte i-au fostu de treabă și de slujbă i le-au lăsat, iar câte suntu fiară sălbatece i le-au luat, ca pentru aceasta să-și aducă aminte și să cugete tot omul, pentru păcatul strămoșului Adam, și să cunoască, că pentru acela nu să pleacă noao toate fierile, și iaste și aceasta de mare folos. Dar leul, măcar de s-ar și pleca noao, de ce tréabă ne-ar fi noao, sau pardosul, măcar de ar fi și blându? Așijderea și alte hieri sălbateci și spurcate, fără numai o trufă și o mărire deșartă. Pentr-acéia lăsă Dumnezeu să fie acéstea seméțe și neplicate, iară céle ce ne sunt dă treabă, iale să fac plecate și blânde, și le supuse suptu mâinile noastre: boii, ca să arăm cu dânșii, oile, ca să îmbrăcăm goliciunea trupurilor noastre, iar alte dobitoace le lasă ca să poarte ce ne va trebui și să ne hrănim cu dânsele. Așijderea au făcut și pasărire ceriului, așijderea au făcut și peștii, să ne fie de mâncare. Că cumu-și gonéște cinevași feciorii săi

din moșiile sale, pentru neascultarea lui, iar nu-l opréște din toate, ci totu-i lasă ceva puținel, ca să-l smerească, așa și Dumnezeu, ce însă nu într-acesta chip. Că omul, când își gonéște feciorul, el îl opréște de céle mai multe și-i dă puținea parte; iar Dumnezeu numai ci-i opri oarece cât de puținel, iar mai mult îi déde. Ci și aceasta iaste tocmeala lui Dumnezeu, iar fu pentru folosul omului. Că dintâi toate avu omul supuse supt mâna lui. Deacii el să semeți. Pentru acéia să schimbară, ca să aibă și el grijă de céle ce-i vor trebui și-i vor fi de hrană în viața lui. Și nu lăsă să nu-i fie toate cu osteneală, nici iar cu odihnă, ci unele ce-i sunt de treabă sunt fără' de osteneală, iar alte care-i sunt mai de mare treabă lăsă să le cérce mai cu mare osteneală și cu multă nevoie. Ia aminte, de vezi, cum peștii carii umblă în fundul mării și pasările carele zboară în slava ceriului, toate cu meșteșug le-au supus Dumnezeu ție, omule, și ți le-au dat.

Întrebare: Dar, căci nu zice de toate céle văzute și nevăzute, și de sădiri și de sămănături, și de pomi și de altele?

Răspunsul: Cât au zis de puținel, iar toate le semnează, și au lăsat celor ce le iaste voia să le știe, să le spuie. Iată, iar vine cuvântul să să sfârșască la sfârșitul cel mai dântâi, unde zice: „Doamne, Domnul nostru, cât e de minunat numele tău peste tot pământul!” Acéste cuvinte pui și la început și la sfârșit, deci și noi pururea să ne aflăm zicând așa: „Doamne, Domnul nostru, câtu e de minunat numele tău preste tot pământul!” Și să ne mirăm de mila și de dragostea lui, care o are cătră oameni, și de înțelepciunea lui și de gândul cel bun ce-l are spre noi.

Iată, auzindu noi acéste mile și daruri ale lui Dumnezeu, care sunt spre noi, să păzim dreptatea și légea lui Dumnezeu, cum zice prorocul: „Fericiți cei ce păzescu judecata și fac dreptate în toată vrémea”, și mustrează pre cei ce judecă strâmbu! Și iar mai zice: „Până când veți judeca nedreptu și vă veți îndoi de féțele păcătoșilor?” Și iar mai zice: „Dumnezeu stătu în ceata dumnezeilor și între dumnezei va să judece. Pentru acéia judecați pre sărac și îndreptați pre mișăl, scoateți pre cel

smerit și nemérnic și-l izbăviți din mâinele păcătoșului”. Iar de nu, tot cela ce iubéște nedreptatea, acela-și uráște sufletul său, că „Domnul iaste dreptu și dreptatea au iubit și dreptatea văzu fața lui.” Și iar zice: „Pázéște nerăutatea și vezi dreptatea și în gura dreptului să va învăța înțelepciune și limba lui va grăi judecata”. Că de vei păzi judecata cea dreaptă, tu vei fi fericit și vei împărăți pre pământu, iar cu Hristos Dumnezeu încă vei lăcui în veac.

Dar acuma ajunge-va credința și judecata cea dreaptă, au mai lungi-vom și cu alte bunătăți? Că cu adevărat și acéste bunătăți suntu foarte bune și vrédnice de-a le lăuda și ingerii, și oamenii. Iar să ascultați și cuvântul lui Iacov apostolul, ce au zis că „măcar de-ar umplea cineva toată légea și toate poruncile lui Dumnezeu, iar de va greși numai într-una și să va zminti, décii în toate iaste vinovat”. Iar noi să rugăm pre Dumnezeu cel milostiv, să ne învrédnicească să fim în toate lucrurile desăvârșit și în toate bunătățile întregi și nici într-unile să nu fim lipsiți. Să păzim judecata și să facem dreptate. Minteaa cea întreagă și curăția să ibuim, blânzi și răbdători și îngăduitori să fim tuturor în toată vrémea și într-alte bunătăți în toate să lăcuim, întru care cine petrec și lăcuescu, fericéște-i Hristos la Sfânta Evanghelie și zice: „Fericți cei săraci cu duhul, că acelora iaste împărăția ceriurilor! Fericți cei ce plângu, că acéia să vor mângâia! Fericți cei blânzi, că acéia vor moșteni pământul! Fericți cei flămânzi și însetoșați pentru dreptate, că acéia să vor sătura! Fericți cei milostivi, că acéia vor fi miluiți! Fericți cei cu inimile curate, că acéia vor vedea pre Dumnezeu!” Și alte bunătăți, care suntu fericite de Hristos, cătră care suntu adaose și alăturate și judecata, și dreptatea. Iar și judecata, măcar de iaste și dreaptă, tot iaste făr’ de milă celor ce nu fac milostenie, că la judecată milostenia va fi lăudată, cum zice prorocul: „Milostenie și judecată voi cânta ție, Doamne! Cântu și pricep în calea nevinovățirii. Urât-am pre cei ce fac fărdelege!” Și iar mai zice: „Împărți și déde celor săraci; dreptatea lui trăiaște în vécii vécilor; cornul lui să va înălța în slavă”.

Iată că suntem datori, noi cești puternici, să ajutăm celor slabi și să-i îndreptăm, și să nu facem atâta în voia noastră, cât în voia vecinului și săracului și a neputernicului, că așa zice marele Pavel. Iar Iacov apostol, care să cheamă fratele lui Dumnezeu, zice: „Fratele cel smerit să să laude întru mărirea sa, iar cel bogat întru smereniia sa. Că, cum răsare soarele cu căldură și să veștejescu buruienile, și florile lor să scutură, așa și bogații carii nu să bogățescu întru Dumnezeu, să vor veșteji întru umbletele lor”. Și iar mai zice: „Ni, acum bogaților, plângeți, vătându-vă de întristăciunile ce vin asupra voastră, că bogăția voastră au putrezit, hainile voastre le-au mâncat moliile, aurul și argintul vostru au ruginit și rugina lor fi-va voao mărturie și va topi trupurile voastre ca focul, că i-ați strânsu avuție în zilele cele de apoi”. Iar Hristos au zis: „Mai lesne va intra funea corăbiei prin urechile acului, decât bogatul întru împărăția ceriului”. Petru apostol încă au zis: „Tot omul mai nainte de moarte să să împodobească cu judecată, cu milostenie, cu curăție, cu mintea cea întregă și cu alte fapte bune, cu toate”. Că „înfricoșat lucru iaste a cădea în mâinile Dumnezeului celui viu”. Iar cel ce să va nevoi cu milostenie, cu rugă și cu alte bunătați, aceluia i să vor curăți mulțimea păcatelor. Și iar mai zice Hristos la Evanghelie: „Nu îngropareți avuția voastră în pământu, unde o strică viermii și o puterezește putrejunea și o sapă furii și o fură, ci strângeți avuția voastră în ceriu, unde nici viermii o strică, nici putrejunea o puterezește și unde furii nu o sapă, nici o fură. Că unde iaste avuția voastră, acolo va fi și inima voastră”.

Iată acum iar făcum voră și învățătură *pentru judecată și pentru dreptate și pentru milostenie*, încă și de altele câte am putut, care sunt de folos și să cade a le asculta omul și a le face. Ci fi-va atâta destul? Au iar vom mai adaoge învățătura? Au ba. Că să cade foarte cu de-adinsul să mai învățăm și să spunem, deaca vrême ce zice apostolul că „de va face cineva toată legea și va umplea toate poruncile, iar numai într-una de să va zminti, deaciie în toate iaste vinovat”. Dar noi, carii nu

numai ce greșim într-o poruncă de ale lui Dumnezeu, ci de-abia poate se va afla cineva într-această vreme să îngăduiască măcară numai cu o poruncă a lui Dumnezeu și cu o învățătură de céle ce plac lui.

Drept acéia, frate, foarte iaste bine și frumos și să cuvine a le grăi și a povesti de céle ce sunt de folos sufletului și să citim sfintele scripturi și să le socotim, că au zis Dumnezeu că „într-însele vom afla viața de véci”. Și iar au mai zis: „Feriți cei curați cu inima, că acéia vor vedea pre Dumnezeu”. Iată că nimic nu iaste mai drag lui Dumnezeu decât omul carele iaste curat cu inima și cu sufletul, și iar nimic nu-i iaste mai urât decât curvariul și decât preacurvariul, că aceștia mai osândiți vor fi în ziua judecării, decât toți tâlharii și ucigașii. Pentru că curvariul el însuși să face jertvă junghiată înaintea diavolului, că-și spurcă și trupul și sufletul cu spurcăciune spurcată. Că pentru unii ca aceștea grăiaște fericitul Pavel apostolul și zice: „Oamenii aceștia n-au ispitit să aibă pre Dumnezeu în cugetele lor, pentru acéia și Dumnezeu i-au dat în mintea și în firea cea nebună, ca să facă céle ce nu să cad și céle se sunt pline de toată nedreptatea: curvii, ficleşuguri, răutăți, pizme, ucideri, pohte, înșălăciuni, lucruri réle, urăciuni dumnezeiești, dosăzi, trufii, aflare de réle, neascultări de părinți, neînțelegători, țiitori de pizmă și nepaznici de jurământ și nemilostivi, carii nu pricep dreptatea lui Dumnezeu și carii de aceștea vor face lucruri ca acéstea, vrédnici sunt de moarte și vinovați judecării lui Dumnezeu cei înfricoșate”. Și încă mai zice: „Știm că légea iaste sufletească, iar eu sunt de trup, supus suptu păcate, că ce fac eu nu știu; că nu fac ce-mi iaste voia, ci ce-mi iaste urât, acéia fac; că nu fac binele care voiu, ci fac răul, care nu voiu. Că cei ce sunt trupești, céle trupești cugetă, iar cei ce sunt sufletești, cugetă céle sufletești; ce înțelepciunea și cugetul trupescu iaste moartea, iar cugetul sufletescu iaste viața și pacea; pentru că cugetul cel trupescu iaste vrajbă spre Dumnezeu. Dreptu acéia, nimenea să nu să amăgească, ci de va gândi cineva întru voi, că iaste înțeleptu, el să fie întru toate nebun,

ca apoi să fie înțeleptu; că înțelepciunea lumii aceștia iaste nebunie la Dumnezeu. Că iaste scris, de zice: „Prinde pre cei înțelepți în meșteșugurile lor”. Și iar: „Știe Domnul cugetele omenești, că suntu deșarte.” Pentru acéia zice: „Păziți-vă cu deadinsul cum umblați și nu umblați ca cei neînțelepți, ci ca cei preaînțelepți, răscumpărând vremea, că suntu zile réle”. Pentru acéia zice: „nu fireți nebuni, ci să pricépeți ce iaste voia lui Dumnezeu și nu vă îmbătareți de vin, dintru carii să întărâtă curviia, că lăcașul și traiul nostru iaste în ceriuri de unde așteptăm și pre mântuitorul nostru Iisus Hristos”. „Deci nu vă înșălați, că nici curvarii, nici preacurvarii, nici spurcătorii, nici cei ce curvescu cu bărbați, nici răpitorii, nici bețivii, nici dosăditorii nu vor moșteni împărăția ceriului. Iar poama cea sufletească iaste dragostea, bucuriia, pacea, îndelungă răbdarea, bunătatea, milosteniia, credința, blândețele, oprirea, curățirea. Deci împotriva acestora nu-i légé. Un Dumnezeu, o credință, un botezu și un tată tuturor, carele iaste preste toate și întru noi, întru toți”. Goniți pacea!¹ Dreptu acéia, tot omul, sau împărat sau domnu, sau sărac sau mișel, sau buruitoriu, iaste datoriu să să păzească din tinerețele sale în frică și în cutremur de toate spurcăciunile, de curvie și de toate înfierbântările trupești, care sântu din ațâțarea și din îndemnarea diavolului, și de alte necurății de toate. Că zice Dumnezeu: „Oarecine va căuta spre vreo muiare și o va pofți, amu preacurvie făcu cu dânsa în inima sa”. Dar încă celor ce zac spurcatei curvii și a preacurviei și a curviei cu bărbați și într-alte necurății în toate, ce muncă groaznică și cumplită le va fi în ziua Domnului cea mare și înfricoșată! Iar Pavel grăiaște zicându: „Fire-aș vrut să fie toți oamenii ca și mine. Ci să nu vă ispitească satana pentru neoprirea voastră”. Ci fieștecarele să să păzească în toată curățiia și în frica lui Dumnezeu și în mintea cea întreagă, până ce va ajunge în vreme de vârstă și va trimite Dumnezeu cui ce-i va fi voia sa, să să facă după tocmeala și după obicéiul legii, cum

¹ Cu sensul de: „căutați să dobândiți pacea, alergați după pace” (M. Nasta).

zice Scriptura, că „curată iaste nunta și patul nespurcat (în vrémea sa, când i să cuvine și să trimitte de la Dumnezeu). Iar curvarilor și tuturor spurcătorilor va judeca Dumnezeu”.

Drept acéia, iubitul meu fiu, de te vei nevoi să-ți păzești trupul așa, până vei ajunge de vârstă, cum să cade, cu curăție, cu înțelepciune și cu altă bunățire te vei arăta înaintea lui Dumnezeu, tu te vei face de vei fi și cu trupul și cu sufletul biserică duhului sfânt, cum iaste zis: „Voi sunteți biserică Dumnezeului celui viu”. Deci, dă veți umbra după légea lui Dumnezeu și légea lui o veți face dreaptă săracilor, și veți iubi cu toată inima blândéțele și milostenia și curăția, cu adevărat fața lui Dumnezeu veți vedea, și ție va da Dumnezeu împărăția după pământ, și pentru tine o va da și feciorilor tăi, după tine, cum déde și lui Solomon Dumnezeu împărăția, pentru tată-său David. Iar ție și împărăția tale să va dărui de la Dumnezeu bătrânețe cinstité și ți să vor adaoge ție anii vieții, cum să adaosere zilele și anii Ezechiei, împăratului ovreescu, 15 ani, cum vei vedea mai nainte spuindu. Și orîncătro și spre ce vrăjmași de ai tăi vei mérge, tot îi vei birui și-i vei pune suptu picioarele tale și te vei întoarce iar cu mare cinste și cu multă bucurie. Așijderea vei birui și pre toți păgânii, carii vor veni asupra ta și-i va da Dumnezeu în mâinile tale, iar câți vor scăpa, cu mare rușine și ocară să vor înturna în țările lor. Iar de nu mă vei asculta, o, iubitul meu fiu, și de învățăturile lui Dumnezeu nu vei grijii, și nu vei face voia și dreptățile lui Dumnezeu, care ne-au învățat și le auzim noi din sfintele scripturi, ce vei începe a face împotriva învățăturilor lui Dumnezeu și céle ce nu să cad, și vei mâniia pre duhul sfânt, cu carele ne-am semnat în ziua acéia ce ne-am curățit de păcatul strămoșului nostru, omul cel ce fu zidit dintâi de mâinile lui Dumnezeu, și vei batjocori lucrurile lui Dumnezeu cu niscare lucrure spurcate și scârnave, ce vei face, pentru nechibzuiala și neînțelepciunea ta, să știi că va lua Dumnezeu domnia de la tine și o va da altuia, carele va face voia și poruncile lui Dumnezeu. Iar zilele tale le va împuțina și le va scurta, cum împuțină și scurtă și zilele Ofniei și ale lui

Fineos, feciorii lui Iliia popei și judecătorii israilitenilor, pentru că nu băgară seamă de învățătura tătâne-său, nici păziră legea lui Dumnezeu. Pentru acéia cu rău să sfârși viața lor, și sufletele și le pierdură. Iar tu, de vei face poruncile lui Dumnezeu, Dumnezeu îți va fi ajutor întru toate, ca și lui Samoil proroc; că și acela era judecătoriu israiliténilor, și era Dumnezeu cu dânsul în toată vrémea. Iar de nu vei face voia lui Dumnezeu, el va lua de la tine domniia, cum au luat și împărățiia de la Saul și au dat-o lui David. Iar Saul, deaca mânie pre Dumnezeu, fu tot muncit și căznit de duhul necurat și cât împărăți, tot în gâlcevi și în năpăști, și tot era supărat de vrăjmași și de păgâni în toată viața sa. Și așa să petrecu neamul și împărățiia de la dânsul pentru fărdelegile lui. Iar tu, de vei face poruncile lui Dumnezeu și vei păzi legea lui, el îți va înmulți vrémea împărăției tale, cum au înmulțit ale îngăduitorilor săi, ale lui David, ale Ezechiei, ale lui Ghedeon, carii și ei judeca israiliténii, și ale altora a mulți, carii umbla după voia lui Dumnezeu și au făcut poruncile lui. Iar de nu-ți va fi grijă de poruncile lui Dumnezeu, nici vei băga în seamă învățătura mea, păzește-te și te feréște, să nu pați cumvași cum au pățit mulți împărați pentru negrijirea și nechibzuirea lor, cum fu Solomon, fie-său Rovoam și Avesalim și alții mulți, și au căzut de la Dumnezeu și ș-au scurtat viața, și împărățiile lor rău s-au petrecut și s-au cheltuit.

Și această să nu le gândești că le grăescu eu din capul meu, ci toate le-am aflat în sfintele scripturi, și îți le grăescu ca să-ți fie de certare și de învățătură și de toată trezviia și chibzuiala și bucuriia ce va să fie, cum îți le voi arăta mai nainte pre amăruntul și le vei vedea chiar. Deci să nu pae cuiva rău, sau să aibă vreo împutăciune spre noi pentru acéste cuvinte, că pentru folosul sufletelor voastre ne-am nevoit, din adâncul inimii, și v-am adus aminte. Drept acéia, ia aminte cu înțelegere și cu socoteală și vezi că de vei călca legea, și poruncile lui Dumnezeu nu le vei umplea, deacii măcar de-ai birui toată lumea și de îți s-ar pleca toți împărații lumii aceștiia ție, și de s-ar scula cu toată putérea lor să-ți fie ție într-ajutor, nici de un folos nu-ți va fi, nici îți va

putea ajuta cineva. Că zice Scriptura: „Domnul iaste cela ce ține în palma sa ceriul și pământul, marea și toate văzutele și nevăzutele” și „în sfințirea mâinilor lui toată făptura iaste ca o picătură de apă într-un sad”. Iar de vei păzi poruncile lui Dumnezeu și te vei nevoi să le faci și să umbli în voia lui Dumnezeu, deacii măcar de ar avea toată lumea pizmă pre tine și s-ar scula cu toată puterea ei asupra ta, nimic nu-ți va strica, nici îți va face nici un rău, ci mai multu își vor face lor rău și stricăciune, cum și oarecând petrecură oștile lui Faraon, carii să sculară asupra israiliténilor, oamenii lui Dumnezeu, și-i gonea cu vrăjmășie, iar ei să cufundară toți în Marea Roșie, ca plumbul.

De acum nu trebuie să zăbovim de lucrurile céle ce am zis mai sus, ci pre scurt toate să le arătăm chiar cine din împărați și în ce chip au îngăduit lui Dumnezeu și iar cum au călcat légea și au mâniat pre Dumnezeu, și cum fură ispititi de mâniia lui Dumnezeu și unii dentr-înșii cum au întorsu pre Dumnezeu iar cu milă, pentru căința lor. Așijderea alții mulți, pentru negrija lor și pentru neîntoarcerea inimii, au pierit, că n-au ascultat învățăturile părinților celor sufletești, nici sfaturile celor bătrâni. Deci să ascultați și să înțelegeți de viața lor și vă veți înțelepți, de veți lua aminte cu socoteală întru plecăciune inimilor și sufletelor voastre. Și vă feriți fieștecare den voi de céle réle, iar în lucrurile céle bune neîncetat să vă nevoiți a face bine. Dreptu acéia, ia aminte de vezi și să știi cum le-au fost începutul împărății lor și cum le-au fost împărățiile și cum le-au fost și sfârșitul.

Ilia era judecător și popă ovréilor și avea 2 feciori. Pre unul îl chema Ofni, iar pre altul Fineos. Iar ei nu știi pre Dumnezeu, nici dreptatea tătâne-său cea preotească, care junghea jertvă înaintea tuturor oamenilor. Ci venea feciorii lui unde hierbea carnea céia ce era de să gătea pentru jărtvă și lua un cârlig ce era făcut de hier și cu trei colți și-l băga într-acea căldare mare ce fierbea carnea de jirtvă. Și ce să lua și să prindea într-acel cârligu cu 3 colți, era al popei. Așa făcea tuturor israiliténilor câți venea să facă jertvă lui Dumnezeu. Iar feciorii lui Ilia preotul,

mai nainte încă, până nu făcea jertvă lui Dumnezeu, mergea și zicea celor ce vrea să facă jertvă: „Dați-ne carne să frigem preotului, deacii nu vom lua din căldare, cum iaste obiceiul”. Iar cei ce făcea jertvă lui Dumnezeu zicea: „Îngăduiți întâi să slujască cum iaste légea, deaciiia veți lua ce veți vrea”. Iar ei zicea: „De nu ne veți da, iar noi vom lua și făr’ de voia voastră”. Deacii acel păcat al feciorilor lui Ilia fu foarte mare înaintea lui Dumnezeu, căci făcea necaz jertvei Domnului. Iar Ilia îmbătrânise tot cu efudul Domnului. Și întelese ce fac feciorii israiliténilor și-i chemă și le zise: „Pentru căci faceți așa? Că iată eu auzu pre toți oamenii lui Dumnezeu plângându-se de voi și mie nu-mi place ce auzu de voi zicând, ci să nu mai faceți așa. Că de va greși un om altui om, să va ruga pentru dânsul lui Dumnezeu; iar de va greși lui Dumnezeu, deacii cui să va mai ruga?” Iar nu ascultară învățătura tătâne-său, că vrea Dumnezeu să-i piiarză. Deacii veni un om a lui Dumnezeu la Ilia preotul și-i zise: „Așa zice Domnul: „Au doar nu m-am arătat casei tătâne-tău și celor ce era cu dânsul robi în țara Eghiptului, în casa lui Faraon, și am ales casa tătâne-tău din toate casele lui Israil, că mi-au fost voia să slujască oltariului meu și să-l cădească cu cădélnița și am luat efudul și l-am dat casei tătâne-tău, și toate jertvele focurilor le-am dat, să fie mâncare israiliténilor. Dar tu pentru ce-ai căutat spre tămâia mea cu ochiu ficlean și spre jertva mea și ai slăvit mai mult pre feciorii tăi decât pre mine, ca să blagoslovească jertvele lui Israil mai nainte de mine?”. Iar acum iată, zice Dumnezeu: „Pre cei ce mă vor înălța, îi voi înălța, iar pre cei ce mă urgisescu, îi voi face de vor fi de ocară și de batjocură”. Iată, vor veni vremi și voi piiarde sămânța ta și sămânța casei tătâne-tău și în véci bătrâni nu vor fi în casa ta. Și te voi goni din oltariul meu, și voi urgisi ochii lui, și voi blestema sufletul lui, și alții den casa ta toți vor cădea de sabie bărbătească. Și acest semnu să-ți fie ție, că va veni moarte pre amândoi feciorii tăi deodată, pre Ofni și pre Finios, și vor muri într-o zi amândoi odată de sabie. Și în locul lor alt preot credincios voi rădica, care va face toate câte-s pre voia inimii méle și ale

sufletului meu. Și-l voi face casă credincioasă, și va merge înaintea unsului meu în toate zilele, și va zice: „Ia-mă în casa ta, să mănâncu pâinea Domnului”.”

AICIA MURIRĂ FECIORII LUI ILIA PREOTUL DE SABIE ÎN RĂZBOIU,
ȘI CHIVOTUL LEGII VECHI FU LUAT DE PĂGÂNI

Și fu cându vrură să să lovească oștile și văzură israilitenii pre păgâni, iar ei căzură toți înaintea păgânilor și fu moarte foarte mare și pieriră den israiliteni 30 de mii și fu luat și chivotul lui Dumnezeu și pieriră și feciorii lui Ilia amândoi, Ofni și Fineos. Și alergă un voinic din tabără, pre care-l chema Emmeni, în cetate, și spuse toate ce fusese în cetate, iar cetatea începu toată a plânge și a să văita. Și auzi Ilie gâlceavă și clicote și zise: „Ce va să fie aceasta?” Iar un om mărse și spuse. Iar Ilia mărse, bătrân ca de 98 de ani, și ochii lui era împăiănăți și nu vedea. Și iar zise celor ce era cu dânsul: „Ce gâlceavă așa mare face nărodul?” Iar omul acela ce venise den tabără zise: „Eu am venit din tabără și astăzi am scăpat de acolo”. Ilia iar zise: „Dar ce veste iaste acolo, fătul meu?” Iar el zise: „Fugit-au israilitenii denaintea păgânilor și fu moarte mare într-înșii. Și tăiară și pre feciorii tăi, pre amândoi, și luară și chivotul lui Dumnezeu”. Iar Ilia, deaca auzi că au luat și chivotul lui Dumnezeu, căzu dupre scaunul care șădea înaintea ușilor, îndărăt pre spate în jos, și i să frânseră spinările și muri, căci că era bătrân și slab.

Vezi, iubitul meu fiuu, că nu pot folosi nici părinții feciorilor carei sântu răi și nu păzescu legea lui Dumnezeu, nici grijescu de poruncile lui, măcar de ar fi părinții lor și sfinți și drepți. Că acesta Ilia, care fusese judecător israilitenilor, era om dreptu și nevinovat și preot Dumnezeului celui de sus, iar feciorilor săi nu le putu folosi, pentru că nu ascultară de tată-său. Însă că și tată-său, măcar de-i și învăța și-i certa, iar cu toiagul nu vrea să-i bată și să-i facă să le fie frică de dânsul și, pentru acea frică și bătae din tineréțe, să dobândească mintea și înțelepciunea.

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

Dreptu acéia să sfârși și tată-său în multă întristare pentru dânșii și feciorii lui amândoi fură tăiați în războiu și viața lor și-o sfârșiră rău și cu amar. Iar sămânța lor fu gonită de la Dumnezeu de împărăție și din preoție, den neam în neam și până în veac. Și alții după aceștia mulți și-au întorsu spre cele rele viața lor pentru fărdelegile lor, cum va spune învățătura cea mai denainte.

După această fu pus de Dumnezeu judecătoriu Samuil și preot în locul lui Ilia. Iar deacă îmbătrâni Samuil, el puse pre feciorii lui să fie judecători israilitenilor și-i chema pre feciorii lui, pre unul Ioil, iar pre altul Avia. Deacia ei începură a părăsi și a nu umbla pre căile lui și să întoarseră iar îndărăt spre calea pericunii și lua mită și întorcea dreptatea.

AICI SFĂTUIRĂ FECIORII LUI ISRAIL SĂ CEARĂ
DE LA DUMNEZEU ÎMPĂRAT

Deacii să adunară toți israilitenii și merseră la Samoil, tatăl lor, și ziseră: „Iată, tu ai îmbătrânit și feciorii tăi nu umblă pre calea ta, deci acum tu ne pune împărat să ne judece, ca și pre alte limbi”. Și să arată hiclean și urât acest sfat înaintea lui Samoil prorocul, căci ziseră: „Dă-ne împărat să ne judece”. Și să rugă Samoil lui Dumnezeu, iar Samoil auzi pre Dumnezeu zicând: „Ascultă glasul oamenilor, carii strigă cătră tine, că nu urgisescu pre tine, ci pre mine, ca să nu fiu eu împărat, nici lor, nici altor făpturi ce am făcut. Decii tu-i ascultă și le pune lor împărat”.

Auziți că zise Domnul cătră prorocul și judecătoriu Samoil, grăind: „Ascultă-i și le pune lor împărat”. Că ascultă Dumnezeu plângerile și vaetele și rugăciunile săracilor, care făcea cătră dânsul, pentru nedreptățile și nevoile ce pășia, măcar de nu și plăcu lui Dumnezeu, căci cerșură împărat să-i împărățească. Iar rugăciunile lor tot le ascultă Domnul. Iar pre judecătorii cei nedrești și mitarnici, carii întoarseră dreptatea, îi urgisi Dumnezeu până în sfârșit, și biruința lor să luu de la dânșii și cinstea judecății.

Iată că zise Dumnezeu lui Samoil: „Ascultă glasul lor și le pune împărat”. Și iată era Saul, feciorul lui Chis, de căuta măgarii tătâne-său, că-i pierduse. Iar Dumnezeu spuse lui Samoil de venirea lui Saul mai nainte cu o zi, zicând: „Mâine, la această vreme, voi trimite la tine pre un bărbat din sămânța lui Veniamin, ci pre acela să-l ungi să fie împărat oamenilor miei israiliténilor; că va mântui oamenii miei din păgâni. Căci căutau spre greutățile oamenilor miei și să suiră vaețele lor cătră mine”. Și iată văzu Samoil pre Saul și iar îi zise Dumnezeu: „Samoile, iată acesta iaste omul care ți-am zis eu. Acesta va încépe întâi a împărăți întru israiliténii”. Și merse Saul la Samoil în mijlocul cetății și-i zise: „Spune-mi unde iaste casa aceluia ce véde?” Iar Samoil zise lui: „Eu însumi sântu acela ce cauți tu. Ci pasă cu mine în cămară, să prânzim astăzi amândoi, iar diminéață eu te voi lăsa și toate cugetele tale îți voi spune. Și-ți voi spune și măgarii ce i-au pierdut; și nu mai gândi de dânșii, că s-au aflat”. Și luo Samoil un cornu, în care era untdelemn, și-l turnă pre capul lui Saul, și-l sărută. Și zise Samuil cătră Saul: „Dumnezeu m-au trimis să te ungu și să fii împărat israiliténilor, deci acum ascultă glasul Domnului: Dumnezeu te-au unsu să fii împărat oamenilor săi israiliténilor, și tu vei fi mai mare în oamenii Domnului și-i vei mântui din mâinile vrăjmașilor lor”.

Deacii după acéstea, iar să sculară păgânii asupra lui Saul împărat, și Saul nu să rugă lui Dumnezeu, nici să opri de curvie. Și făcu jertvă de arsuri. Și zise Samoil cătră Saul: „În zadar iaste ție aceasta, că n-ai păzit poruncile Domnului Dumnezeului tău, care ți le-au dat ție. Iar de le-ai fi păzit, ți-ar fi întărit Dumnezeu împărăția ta și ar fi stătut până în veac biruința ta preste Israil. Dar acum nu va sta, ci va căuta Dumnezeu alt împăratu, care-i va plăcea, și pre acela-l va pune mai mare preste oamenii săi. Că tu n-ai păzit cele ce ți-au poruncit Dumnezeu”. Apoi, după acéstea, începu și adaoase Saul alte păcate multe cătră Dumnezeu și călca poruncile lui Dumnezeu și légea Domnului nu o păzea. Pre Agav craiul de la Amalic, îi porunci Dumnezeu să-l omoară, iar el nu vru, și-l lăsă viu,

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

carele era pizmaș lui Dumnezeu; și făcu jertvă lui Dumnezeu den dobitoace păgânești și ucise și pre Aviméleh, preotul lui Dumnezeu, și cu dânsul 85 de bărbați și pre alții, pre toți carii purta efudul, și pre muerile lor, și pre feciorii lor, tot cu sabiia îi tăe, încă și dobitoacele lor pierdu. Acestea toate le făcu din îndemnarea diavolului, pentru David robul lui Dumnezeu.

Dar acum și în ce chip și pentru ce rău să rădică pizmă asupra lui David? Cade-se, fătul meu, să știi și aceasta. După ce să întoarse cu biruință, deaca biruiră păgânii și ucise David pre Goliath ghigantul, ieșiră ginghirése du pren toate cetățile și orașăle întru întâmpinarea lui Saul împăratu și zicea în tambură și într-alte timpane, și cânta jucându și zicea: „Birui Saul cu miile, iar David cu întunérecele”. Decii Saul să mânie și-i păru rău, și fură ficléne acele cuvinte înaintea ochilor săi. Și zise Saul lui David: „Pre tine te cântară cu întunérece, iar pre mine cu mii”. Deci dentr-acea zi tot îmboldiia Saul cu cuvinte de pizmă asupra lui David. Așijderea și alte fărdelegi făcea, că chema la dânsul vrăjitori și fărmeători, de-și spunea visele, și apoi cum zicea ei, el într-acélea credea. Și pentru lucrurile sale céle spurcate, să mâniia Dumnezeu, și să dăzlupi de Dumnezeu și Dumnezeu încă să depărtă de la dânsul.

AICEA ZISE DUMNEZEU CĂ-I PARE RĂU
CĂCI AU FĂCUT PRE SAUL ÎMPĂRAT

Fu după aceasta cuvântul lui Dumnezeu cătră Samoil zicându: „Îmi pare rău căci am unsu pre Saul împărat, căci s-au întorsu despre mine și m-au uitat, și cuvintele méle nu le-au păzit”. Iar Samoil mérise la Saul: „Îngădue să-ți spuiu ce-au zis Dumnezeu cătră mine astă-noapte”. Saul zise: „Spune-mi”. Samoil zise: „Au doar nu erai tu om de jos între alți israiliténii? Apoi nu te puse Dumnezeu mai mare steagului și semențiii lui Israil și te unse pre împărăția israiliténilor și te trimise Dumnezeu pe cale și-ți zise: „Pasă și dăzrădăcinează pre Amalic și să nu-ți fie milă de cei ce au greșit înaintea mea, și te bate cu dânșii

până îi vei sfârși”. Dar tu că n-ai ascultat cuvântul Domnului, ci ai făcut hicleșug înaintea lui și învățăturile lui le-ai urgisit. Drept acéia și Dumnezeu te-au urgisit pre tine și nu vei mai fi împăratu întru israiliténi”. Și să întoarse Samoil și vru să să ducă de la dânsul, și Saul să apucă de poalele hainelor sale și le sfâșia, iar Samoil zise: „Astăzi au luat Dumnezeu împărăția din mâinele tale și o au dat vecinului tău, carele iaste mai bun decât tine”.

Iar după ce luo Dumnezeu împărăția de la Saul și unse pre David spre împărăție, iar cu mâinile lui Samoil prorocul, și încă tot împărăția Saul, iar vrémea și viața și-o petrecea tot cu grijă și cu răutăți, ca cela ce iaste urgisit și lepădat de la Dumnezeu. Că zice Domnul: „Pre cei ce mă vor înălța, îi voi înălța, iar pre cei ce mă vor urgisi, îi voi urgisi și vor fi batjocoriți”. Deacii odată iar să strânseră păgânii cu oști asupra israiliténilor, iar israiliténii fugiră denaintea păgânilor și cădea toți răniți și tăiați de păgâni în muntele Ghelvanului și să pogorâră păgânii dintr-acel munte cu Saul, și cu feciorii lui și tăiară păgânii pre feciorii lui Saul, pre Ioanatham și pre Aminadav și pre Melhus. Și să porni războiul asupra lui Saul, și-l ajunseră păgânii cei neobrezuiți și săgetătorii, și-l săgetară pren coapsă. Deci Saul zise slugii sale care-i purta arméle: „Scoate sulița și mă junghie, până nu vin păgânii cei neobrezuiți să mă junghe ei, și să-și răză de mine”. Iar cel ce purta arméle lui nu vru să facă așa, că să temea foarte. Deci Saul luo el însuși sulița sa și căzu el într-înșă și muri. Iar sluga acéia, deaca văzu că muri Saul, luo și el sulița sa și să lăsă și el într-înșă și muri și el cu Saul. Și într-o zi muri și Saul și feciorii lui, câte trei, și sluga acéia ce-i purta arméle, și toți oamenii lui cu dânsul. Iar israiliténii cei ce era de céia parté de Iordan, deaca văzură că au fugit oștile ovreești și au murit Saul și feciorii lui, își năpustiră toți cetățile și coștéele și fugiră. Iar păgânii veniră și le luară și șăzură într-însele. Deacii a doao zi mérseră păgânii să scoată morții și aflară pre Saul și pre feciorii lui câte trei în muntele Ghelvanului, și-i luară sabiia lui și-i tăiară capul și-l luară de-l trimiseră în țara lor. Și striga

împrejurul idolilor lor și al oamenilor lor cu dânsul, și arméle lor le puseră împreună cu alte arme, iar trupul lui îl puseră pre păreții Vethsamului. Iar oamenii cei ce lăcuia în Avisul Galadului, deaca înțelésără ce au făcut păgânii lui Saul, să sculară toți, câți era mai mari, cu toată mulțimea lor și să duseră toată noaptea și luară trupul lui Saul și al fie-său Ioanathan dupre acei păreți ai Vethsamului și le aduseră în Aves și le arseră acolo. Iar oasele le luară și le îngropară supt bisérica care era în Avis și postiră 7 zile.

Vezi, fătul meu, acestu împăratu, care dintâi fu rădicat de Dumnezeu den oamenii săraci și-l mări și-l puse împărat pre pământu, cum iaste scris: „Domnul sărăcéște și îmbogățește, pleacă și înalță, carele rădică pre cel sărac din pământu și din gunoi, pre cel mișăl îl înalță și-l pune mai mare și biruitoriu oamenilor și-l face moștnean scaunului slavei”. Văzuși pre săracul, că fu rădicat din pământ, și pre mișăl, că fu înălțat din gunoiu? Cunoscusi că fu pus pre scaunul mării și cu cinstea împărătească cinstit, și-l puse împărat și biruitor și proroc? Că zice Scriptura: „Că și Saul iaste întru proroci”. Și să sfârși Saul prorocind, căci când fu el unsu de Samoil spre împărăție și să dăspărți de la dânsul, cându să încetă și el cétei prorocilor, duhul lui Dumnezeu fu pre Saul. Iar el, ca un nemulțumitoriu ce era, nu vru să mulțumească și să laude pre Dumnezeu, carele-i dedése atâta putére, ci să porni cu fărdelegile sale în lucruri réle și care nu să cădea, cum ai auzit mai nainte spuindu de dânsul pre scurt. Și pentru acéle fărdălegi ale lui îl déde Dumnezeu în moartea cea amară, și să sfârși rău și cu ocară mare.

Dreptu acéia nimeni să nu să înșale și să să amăgească gândindu că doar are cevași întru înțelepțiiia și vrédniciiia sa. Că toate sântu ale lui Dumnezeu și de la Dumnezeu sântu dăruite oamenilor, ca să-i mulțumească cu frică și cu cutremur, măcar de ar fi împăratu, măcar domnu, măcar boiaru, măcar sărac, măcar mișel, cu multă mulțumire să laude pre Dumnezeu în toată vrémea, de toate de ce ne-au dat, pentru că suntem datori să plătim lui Dumnezeu pentru ce ne-au dat și ne-au

dăruit. Deci vă păziți și vă nevoiți ca să îngăduiți bine lui Dumnezeu și să împărățiți cu dânsul și să viețuiți.

Iar deaca omorâra pre Saul, și să întoarse David biruindu pre Amalic. Dar cine iaste mai lăudat, din împărați, de Dumnezeu ca David? Că fu numit și chemat tată lui Dumnezeu, proroc și împărat sfântu, din gura duhului sfântu. Și singur Dumnezeu zise: „Aflaiu bărbat după inima mea, blându, milostiv, lin, bun, răbdătoriu și nu dă rău pentru rău”. Cum și David singur zicea, cându îl gonea Avesalom, fiiul său: „De voi fi făcut rău celor ce mi-au făcut mie rău, să căzu dar de vrăjmașii miei în deșărtu, să gonească dar vrăjmașul sufletul meu și să-l ajungă și să calce în pământu viața mea și slava mea în țărână să să sălășuiască”. Iar și el tot fu împiedecat de diavolul și făcu curvie și ucidere și hicleșug înaintea lui Dumnezeu. Deci Dumnezeu trimise pre Nathan prorocul la David și, deaca mărse la dânsul, îi zise: „Împărate, spune-mi acum o judecată: doi bărbați era într-o cetate, unul bogat, altul sărac, și la cel bogat era cirezi multe de vite și de bivoli, iar la cel sărac nu era nimic, ce numai avea o mieușă, și-i era milă dă dânsa și o hrănea și o creștea împreună cu dânsul și cu copilașii lui, și mânca tot den blidul lui și bea din păharul lui, și-i era ca o fată. Deacii odată veni un călător la bărbatul cel bogat, și bogatul acela nu vrea să ia den turmele sale, nici den bivoli săi să facă prânzu acelu călătoriu ce venise la dânsul, ce luoa acea mieușă a celui sărac și o junghe și făcu prânzu acelu călătoriu”. Iar David să mârnie foarte pre acel bărbat și zise cătră Nathan: „Viu Dumnezeu, că să cade să moară acel bărbat, care au făcutu un lucru ca acesta, iar mieușaoa acéia să să întoarcă celuilalt de 2 ori înșeptită, deaca au făcut așa”. Iar Nathan zise cătră David: „Tu ești omul acela ce au făcut așa. Și iată că-i zice Domnul Dumnezeu lui Israil: „Eu te-am unsu spre împărăția israilitenilor și eu suntu cel ce te-am izbăvit din mâinile lui Saul și ți-am dat casa lui Israil și a ludei, iar ție tot nu ți-au ajunsu și casa stăpână-tău și muerile lui, și tot nu-ți iaste din dăstul! Dar căci ai spurcat învătătura Domnului și ai făcut hicleșug înaintea féței lui, că ai

ucis pre Urie, feciorul lui Hettei, și ai luat muiarea lui să-ți fie ție muiare, pentru acéia de acum nu să va mai dăzlipi sabiia din casa ta în veac. Că m-ai urgisit și ai luat pre muiarea lui Urie, feciorul lui Hetteu, să-ți fie ție muiare". Așa grăiaște Domnul: „Iată eu voi da asupra ta toate răutățile din casa ta și voi da muerile tale vecinilor tăi și să vor culca cu dâsele înaintea ta și vei vedea că tu ai făcut aceasta în taină, iar eu voi face înaintea tuturor israiliténilor". Deacii David zise cătră Nathan: „Greșit-am Domnului Dumnezeului meu"; iar Nathan zise cătră David: „Dumnezeu au luat păcatul tău de la tine și nu vei muri".

Văzuși că acesta era bărbat dreptu și sfânt și să temea de Dumnezeu, iar căzu și el în groapa păcatelor. Ci însă de câte ori greșa lui Dumnezeu, cu nevoința pocăinței să scula și nimic nu zăboviia, și așa întorcea pre Dumnezeu spre sine iarăși cu milă și zicea: „Greșit-am Domnului meu!" Și încă mai zicea: „Miluiaște-mă, Doamne, după mare mila ta, și după mulțimea îndurărilor tale curățește fărădelegile méle!" Într-acéia și Nathan zise lui David: „Și Dumnezeu încă au luat păcatul tău de la tine și nu vei muri!" Că atuncea sta îngerul Domnului deasupra lui David cu sabiia goală în mână și el nu-l vedea; și de n-ar fi grăbit David să cază curându la picioarele lui Nathan și să ceae de la Dumnezeu milă, cu inimă înfrântă și plecată, n-ar fi dobândit iertare. Că vrea îngerul să-l taie cu sabiia, măcar dăși nu era nimini drag lui Dumnezeu ca David. Dreptu acéia vă păziți cu tot de-adinsul și luați aminte cum umblă diavolul, vrăjmașul nostru, zbierând ca un leu și cearcă cum va înghiți și va înșăla pre ceia ce n-au temeiul cel bun al fricăi lui Dumnezeu în toată vrémea în inimile lor.

Și iar după câtăva vréme cheamă David pre loav, domnul lui cel mai mare, și-i zise: „Pasă acum în tot neamul lui Israil și al ludei și fă seamă într-înșii și în vineticii ce vor fi venit, să-i numeri pre toți, să-i știi câți sunt". Iar loav zise cătră David: „Împărate, Dumnezeul tău să ajute oamenilor tăi să să înmulțească den cât suntu încă însutit și să-i vază ochii

stăpânului și ai împăratului meu. Dar, împărăția ta, căci gândești gându ca acesta?" Iar împăratul întării cuvântul cătră loav și zise: „Pasă numai de te du”. Deci loav ieși cu putere de la împăratul și făcea seamă. Și trecu și Iordanul și intrară în Aroir, dăspre dreapta cetății, care era între propastiele Gadiei și ale Eleezirului și merseră și în Galaad și în țara Thavasonului și în Thon și în Dasc și intrară în Danidain și încungiurară până în Sidon; apoi veniră în Mapsar Tir și în toaste orașale ghevunéilor și ale hananeilor și merseră spre amiază-zi, spre Iudea și în Vîrsaviia, și încungiurară tot pământul cât era suptu biruința lui David. Și să întoarseră iar în Ierusalim. Și să zăbovi loav până sfârși acea slujbă, 9 luni și 20 de zile. Și duse loav cîsla israiliténilor la împăratul și să aflară 800.000 de bărbați mari, carii vrea purta arme, și iudianini 500.000 de bărbați de oaste. Și să spăimântă David căci au făcut seamă și-și cunoscu păcatul și zise cătră Dumnezeu: „Doamne, făcut-am foarte păcat mare, căci am făcut seamă; ci acum Doamne, iartă-mi greșala aceasta, că am făcut foarte fără ispravă”. Iar a doao zi, deaca să sculă David, grăi Dumnezeu lui Gad prorocul în vis: „Pasă și zi lui David: „Așa grăiaște Domnul: trei lucruri îi voi zice, deci să-ți alegi unul dintr-însele, care-ți voi face”.” Deci Gad merse la David împărat și-i zise: „Alége-ți dentr-acéste trei lucruri unul, carele vei vrea să pohtești: 3 ani să fie foamete în țara ta sau trei luni să fugi de vrăjmașii tăi și ei tot să te gonească, sau trei zile să fie moarte în țara ta. Deci de acum îmi răspunde, să știu ce voi spune celui ce m-au trimis să-ți zic așa”. Iar David zise: „Câte tréle îmi sunt cu greu, ci mai bine să cazu în mâinile Dumnezeului meu, că iaste îndurător și milostiv; iar în mâinile oamenilor să nu caz”. Și-și alese David însuși moartea. Și era în vrémea secerișului de grâu. Și déde Dumnezeu moarte întru israiliténii și muriră de dimineața până la prânzu 70.000 den Dan până în Vîrsaviia. Și tinse îngerul lui Dumnezeu și spre Ierusalim să-l strice și să-l răsipească cu moarte, iar Dumnezeu își opri mâniia și zise îngerului celuia ce strica oamenii: „Ajungă-ți, acum ia-ți mâna!” Iar îngerul lui Dumnezeu sta atuncea

înaintea ariei lui Orna, feciorul lui Iesei. Iar David cându văzu îngerul lui Dumnezeu omorând oamenii zise cătră Dumnezeu: „Doamne, eu suntu cel ce am grișit, eu suntu păstoriul carele am făcut răutatea, dar oile acéstea ce au făcut? Fie acum mâna ta spre mine și spre casa tătâne-mieu!” Deacii veni Gad la David într-acea zi și-i zise: „Pasă și rădică oltariul lui Dumnezeu în ariia arătorei lui Ornei, feciorul lui Esei”. Și stătu și să conteni moartea.

La aminte, fătul mieu, și aceasta și vezi, că David pentru puținea greșală ce greși, numai căci numără oamenii câți era în țara lui, iar de fu și drept și sfânt și îngăduitoriu lui Dumnezeu, iar Dumnezeu tot umplu cuvântul său cu izbândă, cum zise lui Gad prorocul: „Pasă și zi lui David: „așa grăiaște Domnul, trei lucruri îți voi zice, iar tu-ți alége unul dintr-însele, care-ți voi face: sau trei ani foamete în țara ta, sau trei luni să te tot gonească vrăjmașii tăi, sau trei zile moarte în țară.” Însă iată că nu vru să întristeze detot pre îngăduitoriul său, ci-i zise: „Alége-ți tu una dintr-acéste trei, den care am zis mai nainte”. Dar încă pre tine, deaca te vei da în spurcăciune și în fărdelegi, cum te va cruța Dumnezeu? Ba să știi că nu te va cruța, nici să te nădăjduești că vei afla vreo milă de la dânsul. Iar pentru căci cându împărățea David întru împărățîia sa și îngăduia în toate lucrurile lui Dumnezeu, pentru aceia și Dumnezeu era cu dânsul în toată vrémea și în toate zilele vieții lui.

Deacii, deaca îmbătrâni și să apropie vrémea morții sale, cheamă pre fiiu său Solomon și-i zise: „Fătul mieu, eu voi să mergu pre calea céia ce au mersu și va să meargă toată lumea; iar tu te întărește și fii om desăvârșit. Și să păzești légea Domnului Dumnezeului tău, și să umbli pre căile lui, și să ferești poruncile lui și dreptatea lui, și să faci judecata, precum iaste scris în cartea lui Moisi. Și tot ce vei face să faci cu sfat, și câte te învăț, toate să le ții minte”. Precum îi zisese lui Dumnezeu, zicând: „Că de vor păzi feciorii tăi căile méle și de vor umbla în inimile lor înaintea mea drept, și sufletele lor în adeverință, nici eu nu-i voi scoate den scaunul israilitenilor”.

Iară Solomon șazu în scaunul tătâne-său, lui David, și fu împărat și împărățea preste israiliteni și pre iudei în Ierusalim. Și dăde Dumnezeu minte lui Solomon și înțelepciune și inimă chibzuitoare și lărgită, ca năsipul mării. Și să umplu Solomon de minte și fu mai înțeleptu decât toți feciorii altor boiari și decât toți înțelepții de la Eghiptet. Și era Solomon împărat foarte înțeleptu. Și biruia toate împărățiile din râuri până în țara filistimnenilor și până în hotară Eghiptetului, și-i aducea daruri și lucra în toată viața lui. Și iubi Solomon pre Domnul și umbla întru învățăturile tătâne-său, lui David. Și făcea jertve și cădea numai în munți. Și să sculă Solomon și merse în Gavaon să facă jărtvă acolo, că acea cetate era mai în munte și mai largă și sui acolo o mie de jertve și le făcu toate într-acea cetate ce era în muntele Gavaonului. Și acolo să arătă Dumnezeu lui Solomon noaptea în vis și zise: „Cere de la mine ce-ți iaste voia și-ți voi da”. Iar Solomon zise: „Tu ai făcut cu robul tău, tată-mieu David, milă mare, căci au umblat înaintea ta cu dreptatea și cu adevărînța. Dreptu aceia și tu l-ai păzit cu mila ta cea mare și i-ai dat astăzi de șade fie-său în scaunul lui. Deci acum, tu, Doamne Dumnezeu, dă-mi mie să fiu în locul tătâne-mieu, lui David împărat, că eu suntu tânăr și nu știu nici intrarea, nici ieșirea mea, și suntu robul tău în mijlocul oamenilor tăi, carele suntu ales de mulți oameni, ca năsipul mării, carele nimeni nu-l va putea număra. Și dă mie, robul tău, inimă înțeleaptă spre ascultarea și judecata cea dreaptă a oamenilor tăi, și să pricep binele și răul, că nimeni nu va putea judeca pre oamenii tăi cu judecată nedreaptă. Iar nu ceiu zile multe de la tine, nici bogăție, nici ceiu sufletele vrăjmașilor tăi, ci-ți mărturisesc cugetul meu, ca să-l crezi în dreptate”. Și plăcu acéste cuvinte lui Dumnezeu, căci cerșu Solomon acéstea, și-i zise Dumnezeu: „Deaca vréme ce cerșuși de la mine acéstea, iată, după rugăciunea ta dau ție inimă pricepătoare și înțelepție, care n-au fost pân-acum nici la un om, nici va fi. Și încă-ți voi da și ce n-ai cerșut: bogăție și slavă, care nu o au avut nici un împărat. Și de vei umla pre căile méle și de vei păzi poruncile méle, ca și tată-tău David, încă-ți voi mulți viața ta”.

Vezi, fătul mieu, că înmulțește Dumnezeu zilele celuia ce face voia lui și poruncile lui? Iar ale celuia ce nu păzește legea și poruncile lui, le împutinează și le scurtează.

Deacii să sculă Solomon și să întoarse iar în Ierusalim și stătu în Sion înaintea chivotului legii lui Dumnezeu și făcu jertvă. Iar după jertvă făcu ospăț mare de să ospătă cu toate slugile sale. Și fu după ce umplură 440 de ani de când eșiră feciorii israiliténilor din Egiptet. Zidi Solomon biserică lui Dumnezeu deaca trecură 4 ani den împărăția lui și 2 luni. Iar cuvântul Domnului fu cătră Solomon zicând: „Casa aceasta iaste, care o zidești tu. Deci de vei umbla în poruncile méle și vei face voia mea și vei face judecățile méle și toate învățăturile méle și te vei întoarci într-însele, voi lăsa pre tine tocmeala mea, care o am tocmitu cu tată-tău David, și voi lăcui întru israiliténii și nu voi lăsa israiliténii, oamenii miei”. Și făcu Solomon casa Domnului și o sfârși. Și lucră Solomon la casa lui Dumnezeu și la casele lui, până le sfârși, 20 de ani. Deacii chemă pre toți mai marii israiliténilor în Sion, să rădice chivotul legii lui Dumnezeu den cetatea lui David. Și mérseră preoții și luară chivotul și cortul legii și vasele câte era suptu umbrariul legii toate. Iar împăratul Solomon și toți israiliténii mergea înaintea chivotului lui Dumnezeu și junghea berbeci ca de un an și junci mulți făr’ de număr. Iar în chivot alt nimic nu era, fără numai 2 table de piatră, care era tablele légii, care le pusése acoloa Moisi, în muntele Horivului, și acele table le dedése Dumnezeu israiliténilor și scrisése într-însele legea cu sfântul său déget, deaca-i scoase den robie den țara Egiptetului. Iar deaca eșiră preoții din biserică, un nor umplu biserică lui Dumnezeu și nu putea preoții să stea înaintea norului să slujască lui Dumnezeu, că să umplu biserică de slava lui Dumnezeu. Și-și întoarse împăratul fața sa înapoi și blagoslovi pre toți israiliténii și pre tot săborul, carele sta acoloa, și zise: „Bine iaste cuvântat Domnul Dumnezeul lui Israil astăzi, că toate câte au grăit cu gura tătâne-mieu, lui David, le-au umplut. Că din ziua ceia ce am scos pre israiliténii,

oamenii miei, din Eghipt, zice Domnul, dentru toate semențiile lui Israil, n-am ales altă cetate în care să să facă casa mea și să lăcuiască numele meu în Ierusalim; și am ales pre David să stăpânească pre israilitēni, oamenii miei. Și vru tată-mieu David să facă biserică numelui Domnului Dumnezeului lui Israil, iar Dumnezeu zise tătâne-mieu, lui David: „Bun lucru ai cugetat să-mi faci mie biserică, iar tu să nu faci, ci feciorul tău, carele va eși din trupul tău, acela să zidească biserică numelui meu”. Și tocmi Dumnezeu cuvintele carele grăi, și mă rădică pre mine în locul tătâne-mieu, lui David, și șăzuiu pre scaunul lui, cum zise Dumnezeu. Și iată, zidiiu biserică numelui Dumnezeului lui Israil și băgaiu într-însa chivotul în care sunt poruncile lui Dumnezeu, care tocmi Dumnezeu cu moșii noștri, când i-au scos din țara Eghiptului”. Și stătu Solomon înaintea oltariului lui Dumnezeu și înaintea a tot săborul israilitēnilor și rădicându-și mâinile cătră ceriu, zise: „Doamne, Dumnezeul lui Israil, nu iaste alt Dumnezeu făr’ de tine, nici în ceriu sus, nici pre pământu jos. Păzēște légea și mila și dă robului tău să umble înaintea ta cu toată inima lui, cum ai păzit pre robul tău, tată-mieu David, cum i-ai făgăduit și cu gura ta ai grăit, iar cu mâinile ai isprăvit, încă și până în ziua de astăzi”. Și altele zise Solomon, până sfârși ruga.

JUDECATA CEA DINTÂI A LUI SOLOMON

Atuncea mérseră 2 mueri curve la împăratul Solomon și stătură înaintea lui și zise una dentr-însele: „Judecă-mă, împărate! Eu și ceastă fămée vecină a mea lăcuiam amândoa într-o casă. Decii eu am făcut un copil. Iar după 3 zile au născut și această vecină și au făcut și ia, iar copilul. Și am fost numai noi amândoa, iar alt n-au mai fost cu noi nimenea. Iar ceastă vecină ș-au împresurat noaptea, dormindu, copilul ei și l-au omorât. Deacii, deaca s-au deșteptat ca la miezul nopții și ș-au aflat copilul împresurat de dânsa și mortu, ia l-au

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

luat și au venit la mine și m-au aflat adormită și au luat copilul meu cel viu de lângă mine și l-au adormit lângă ia, iar al ei, cel mortu, l-au pus lângă mine. Deacii cându m-am sculat să-mi aplec copilul, eu l-am aflat mortu. Iar a doao zi, deaca au luminat, eu am căutat și am văzut că copilul cel mortu n-au fostu al meu, ci au fostu al ceștii vecine, iar cestu copil viu, acesta iaste al meu și l-am născut eu". Iar céialaltă muiare zise: „Ba, împărate, nu iaste așa. Ci acestu copil viu iaste al meu, iar cestu mortu iaste al ceștiialalte". Și așa să pricea iale amândoao înaintea împăratului. Iar Solomon zise cătră dânsule: „Tu zici cestu copil viu că iaste al tău și cel mortu al ceștiialalte, iar céia zise că iaste cel mortu al tău, iar cestu viu al ei. Ci într-altu chip nu va putea fi, ci numai să să dăspice copilul cestu viu în doao lospaturite și cel mortu așijderea și să să dea ție jumătate den copilul cel viu și jumătate den cestu mortu, și ceiiialte iar așa". Deci muiarea céia căruia era copilul cel viu zise: „O, vai de mine, împărate, turbură-mi-se inima de copilul meu și de această judecată! Ci să nu văzu cu ochii miei dăspicându copilul meu în doao, ci-l dați viu ceștii vecine, să și-l ție ia, iar nu-l omorâreți". Iar céialaltă muiare zise: „Ba, încai, să nu fie nici al meu, nici al tău, ci să-l dăspice în doao, cum au zis împăratul". Atuncea zise Solomon: „Nu omorâreți, ci-l dați cestii muiéri ci zise să nu-l omorâreți, iar nu-l dați ceiiialte, că al aceștiia iaste copilul cestu viu, iar nu iaste al ceiiialte. Drept acéia îl dați ei, că ia iaste muma copilului și ia l-au născut".

AICI VĂZURĂ TOȚI ISRAILITÉNII JUDECATA LUI SOLOMON
ȘI SĂ TEMURĂ DE DÂNSUL ȘI PRICEPURĂ CĂ LĂCUIAȘTE
ÎNTR-ÎNSUL ÎNȚELEPCIUNEA LUI DUMNEZEU

Și auzindu israiliténii toți de această judecată ce făcu Solomon împărat, se temură de fața lui foarte și pricepură că iaste înțelepciunea lui Dumnezeu într-însul, ca să facă dreptate la judecată.

Și era lui Solomon muerile foarte dragi și-și luă mueri lui den neamuri streine, pre fata lui Faraon și den neamul lui Moavit și a lui Idumei și a lui Asirian și a lui Hetthei și a lui Amethan, de care neamuri și limbi poruncise Dumnezeu israiliténilor: „Să nu ia lor mueri dintr-acéle neamuri, nici muerile lor să nu ia bărbați dintr-acéle limbi, ca să nu întoarcă sufletele voastre cătră idolii lor”. Iar Solomon să află cu dânsese în curvie multă și-n toată necurăția. Deci, deaca îmbătrâni Solomon, atât îi întoarseră muerile inima de cătră Dumnezeul lui Israil cătră dumnezeii lor, cât nu era nimic cu Dumnezeu inima lui, ci umbla tot după spurcatele și împuțitele lor lucruri și jertve. Și făcu Solomon păcat și ficleșug mare înaintea lui Dumnezeu și nu umblă pre voia Domnului, cum umblă tată-său David.

AICI SĂ DĂSPĂRȚI SOLOMON DE LA DUMNEZEU
ȘI ÎNCEPU A FACE BISERICI ȘI CAPIȘTI IDOLILOR MUERILOR SALE,
IAR DUMNEZEU SĂ MÂNIE PE DÂNSUL, CĂCI NU PĂZI LEGEA LUI

Atunci zidi Solomon capiște naltă idolilor și alte lucruri spurcate și împuțite, așijderea făcu și tuturor muerilor sale deosebi și făcea jărtve dumnezeilor lor. Iar Dumnezeu să mânîe pre Solomon, căci își întoarse inima de cătră Domnul Dumnezeul lui Israil, carii i să arătase în 2 rânduri și-i zisése într-amândoa rândurile de acéstea de toate, ca să nu umble după alți dumnezei, ci să păzească și să ție cum i-au poruncit Domnul Dumnezeul lui. Și zise Dumnezeu cătră Solomon: „Deaca, de vréme ce ai făcut așa și n-ai păzit poruncile méle, care te-am învățat, iată eu voi lua împărăția din mâinile tale și o voi da slugii tale. Ci însă aceasta nu o voiu face în zilele tale, pentru tată-tău David, iar den mâinile feciorilor tăi eu o voi lua; iar pentru David, robul mieu, și pentru Ierusalimul, cetatea mea, care o am ales, nu le voi lua împărăția toată”. Și rădică Dumnezeu pizma și asupra lui Solomon.

Auzise toți căci, când să arătase Dumnezeu lui Solomon, îi zisese: „Cére de la mine ce-ți iaste voia”, iar Solomon zisese:

„Eu sunt cocon mic și tânăr și nu știu nici întrarea mea, nici eșitul meu; ci iată sunt robul tău, în mijlocul oamenilor tăi. Ci-mi dă, zice, robului tău inimă chibzuitoare, ca să ascultu și să judec oamenilor tăi în dreptate și să pricep dreptatea și hicleșugul”.

Văzuși că frica lui Dumnezeu naște înțelepciune, cum zice prorocul: „Începătura înțelepciunii iaste frica Domnului”; că câți încep să viețuiască întru înțelepciune până în sfârșitul lor, ei radă și pătimescu pentru Dumnezeu multe nevoi și ispitiri. *Pilda*: Și ună înțelegere iaste la toți cei ce o fac. *Tâlcul*: Că slava și lauda lui Dumnezeu iaste făr’ de sfârșit și toți câți suntu cu frica lui Dumnezeu cuprinși și umblă într-însa. Însă nu pân’ la o vrème, iar de la o vrème să să dăzlipească de dânsa, ci acelora a tuturor, carii umblă totdeauna și cu tot sufletul în frica lui Dumnezeu, a acelora le iaste lauda făr’ de sfârșit. Așijderea și Solomon, cându fu tânăr, el fu temător și purtător de frica lui Dumnezeu; ci petrecea întru înțelepciunea și chibzuiala duhului. Că zice că n-au cerșut nici aur, nici argintu, nici mărgăritar, nici pietri scumpe, nici slava lumii aceștia, nici bogăția ei; ci au zis: „Dă-mi, zice, inima pricipătoare să ascultu și să judec oamenilor tăi întru dreptate și să cunosc binelne și răul”. Dar Dumnezeu ce-i răspunse? Că plăcu lui Dumnezeu cererea lui Solomon și zise cătră dânsul: „Deaca vrème ce cerșuși de la mine aceasta, iată-ți dau inimă înțelegătoare și înțelepciune, care n-au fostu la nimeni mai nainte de tine, nici după tine nu va mai fi la altul. Și iată că-ți dau încă și ce n-ai cerșut: slavă și bogăție, cât n-au fost la alt împărat. Și de vei păzi poruncile mele și vei umbla pre căile mele și vei face légea mea, cum au umblat tată-tău David, eu îți voi mai lungi și viața”. Și era Solomon în tineréțele sale dăruit de Dumnezeu cu înțelepciunea, care era mai mare decât înțelepciunile tuturor oamenilor câți era pre pământu, și păzea dreptatea lui Dumnezeu, ca și tată-său David. Și zice că iubi Solomon pre Dumnezeu și-i fu drag să umble după cum îl învățase tată-său. Dreptu acéia și

Dumnezeu iubi pre dânsul, și toate rugăciunile lui i le asculta Domnul, și era Solomon mai mare decât alți împărați, decât toți. Și-i da lui toți haraci și-i aducea daruri mari. Iar deaca începu Solomon a bătrâni și cându trebuia minte și înțelepciune mai multă, atuncea el cu îndemnarea diavolului își ieși din fire și din minte și să lipsi de minte și de înțelepciune. Că îngroșându, zice, își îngroșă și-și lărgi pânțelele cu mâncări multe și cu beții. Și alte lucruri făcea, care nu să cădea; și să déde cu totul spre curvie și spre toate spurcăciunile, și lăsă pre Dumnezeu, care l-au făcut, și părăsi pre Domnul și mântuitorul și mânîe pre făcătorul lui de bine și-l umplu de amărăciune cu lucrurile sale céle spurcate. Că atâta zice că-i întoarseră lui Solomon inima de cătră Dumnezeu muerile lui, cătră dumnezeii lor, cât nici cum nu-și mai aducea aminte de dânsul. Și umbla Solomon tot în jertvele céle spurcate și urâte și dintr-însele mânca. Și făcu lucru hiclean înaintea lui Dumnezeu, și să mânîe Dumnezeu pre Solomon, căci își întoarse inima de cătră Domnul Dumnezeuul său, care i să arătase în 2 rânduri și-i zisése: „De vréme ce n-ai păzit poruncile mele și légea care țe-am poruncit eu, voi lua împărăția din mâinile tale și o voi da-o slugii tale; ce numai nu o voi face aceasta în zilele tale, pentru tată-tău David, ci voi lua împărăția din mâinile feciorilor tăi. Numai nu voi lua nici de la dânsii steagurile împărățiilor tuturor, iar pentru robul meu David și pentru Ierusalimul, care l-am ales să-mi fie mie cetate”.

Dreptu acéia nimeni să nu să amăgească și să să ție mare, măcar să fie împărat, măcar domnu, măcar boiaru, măcar fiește ce va fi; că acéstea toate Dumnezeu le dă, Dumnezeu le ia. Și lui Solomon iar Dumnezeu îi déde împărăția, că iaste scris și zice: „Jură-se Domnul lui David cu adeverință și nu să lepădă de dânsa că „din roada pântecelui tău voi pune scaunul tău, de vor păzi légea mea, feciorii tăi”.” Iar feciorii lui David nu păziră légea lui Dumnezeu. Dreptu acéia îi scoase Dumnezeu din împărăție, ca pre niște nemulțumitori. Cel ce aude să asculte și să înțeleagă.

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

Ierovaam, feciorul lui Navat, carele era la Efrathul de la Sarir, fecior de văduvă, slugă lui Solomon, și acesta își rădică mâna spre Solomon împărat, că așa era lucrul lui. Și era Ierovaam om tare și vârtos, iar Solomon îl cunoscă că va să facă om bărbat și de treabă și-l puse ispravnic preste toate câte era ale casei lui Iosif.

IATĂ AICI AHIA PROROCUL DĒDE LUI IEROVAAM
ZÉCE SORTI AI STEAGURILOR ISRAILITĒNILOR ȘI ZISE:
„IATĂ ŢE-AU DAT DUMNEZEU ZÉCE STEAGURI ISRAILITENEȘTI”

Și fu în vremile acélea, eși Ierovaam din Ierusalim; iar Ahia prorocul îl întâmpină pre cale și-l întoarse din cale-și. Și era Ahia îmbrăcat în dulamă noao, și era numai ei amândoi în câmpu. Și-și tăe Ahia dulama sa cea noao, de o făcu 12 pétece, și zise lui Ierovaam: „Ține ție 10 sorti, că așa zise Domnul Dumnezeul lui Israil: „Iată eu voi lua împărăția din mâinile lui Solomon și-ți voi da ție 10 steaguri, iar 2 steaguri îi voi lăsa pentru tată-său David, robul meu, și pentru Ierusalimul, cetatea mea, care o am ales mie din toate sementiile israiliténilor. Că m-au părăsit și nu umblă pre căile méle, și n-au făcut pre voia mea, ca tată-său David. Însă nu voi lua împărăția de tot din mâinile lui, pentru că i-o am făgăduit să fie a lui în toată viața lui, pentru tată-său David, care l-am ales mie rob. Și voi lua împărăția din mâinile fie-său și voi da ție zéce steaguri; iar fie-său îi voi da 2 steaguri, cum am făgăduit robului meu lui David, în toate zilele înaintea mea, în cetatea mea Ierusalim, care o am ales să pue numele meu într-însa. Și te voi priimi pre tine și vei fi împărat spre ce-ți poftéște sufletul tău, și tu vei împărăți israiliténii”.” Deacii cerca Solomon să omoare pre Ierovaam, iar el fugi în țara Eghipetului, la Susachim împărat, și șăzu tot în Eghipet până muri Solomon. Iar deaca muri Solomon, stătu împărat în locul lui fie-său Ierovaam.

AICI VENIRĂ LA ROVOAM ÎMPĂRAT, FECIORUL LUI SOLOMON,
ISRAILITENII ZICÂND: „IATĂ, TATĂ-TĂU SOLOMON
NE-AU ÎNGREUIAT JUGUL FOARTE, CI ÎNCAI TU
NI-L MAI UȘUREAZĂ“. IAR EL NU VRU SĂ-I ASCULTE.

Cartea a 3-a a împăraților

Iară deaca începu Rovoam a împărăți, veniră oamenii și căzură înaintea lui zicând: „Tată-tău ne-au îngreuiat jugul nostru, iar încai mai împuținează tu lucrul tătâne-tău cel rău și mai ușurează jugul lui cel greu, care l-au pus pre noi, și-ți vom lucra“. Iar Rovoam zise cătră dânșii: „Păsați și îngăduiți până în trei zile, deacii iar să veniți la mine“. Și să duseră. Iar Rovoam chemă pre toți bătrânii, carii fusese cinstiți la tată-său Solomon în viața lui, și le spuse aceasta, și-i întrebă ce va faci și a treia zi ce răspunsu le va da. Iar ei ziseră: „Deaca vei asculta astăzi de acești oameni și le vei sluji și le vei grăi cuvinte bune, deacii ei îți vor sluji și-ți vor lucra în toate zilele“. Iar el nu băgă în seamă sfatul care sfătuse cu dânșii, ci făcu alt sfat și să sfătui cu copiii tineri de potriva lui, carii era la dânșul de-i boerise pre acéia, și le zise: „Dar voi ce ziciți și ce răspunsu voi da oamenilor acestora?“ Iar ei ziseră cătră dânșul: „Așa să zici oamenilor acestora carii au zis cătră tine, că tată-tău ne-au îngreuiat jugul nostru, iar tu ni-l mai ușurează: „Mai groase sântu tineréțele méle decât mijlocul tatâne-mieu; deci tată-mieu au pus pre voi jug greu, iar eu încă voi să-l mai însărcinez; și tată-mieu v-au certat cu bătaia, iar eu voi să vă certu cu răsipirea“.“ Iar deaca să umplură trei zile, iarăși veni tot Israilul la Rovoam, precum îi zisése; iar Rovoam împărat le răspunse cuvinte gréle și mânioase, că uită și nu băgă în séamă cuvintele sfétnicilor celor bătrâni, ci le grăi după cum îl sfătuse oamenii cii tineri și le zise: „Tată-mieu v-au îngreuiat jugul, iar eu voiu să-l și mai însărcinez; și tată-mieu v-au căznit cu rane, iar eu vă certu cu gonire și cu răsipire“. Și nu ascultă împăratul oamenii, că era acea întoarcere de la Dumnezeu, ca să-și tocmească vorba sa, care o au grăit cu mâinile Ahiei prorocul lui Ierovoam, feciorul lui Navat. Iar israilitenii, deaca văzură că nu ascultă Rovoam

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

împărat glasul și jalba lor, strigară toți înaintea lui și ziseră: „Dar căci ne-au împărțit David așa? Nu ne iaste noao a lăcui și a moșteni între neamul lui Iesei”.

ȘI DEACA VĂZURĂ TOȚI ISRAILITENII CĂ NU FOLOSIRĂ NIMIC
LA ROVOAM, EI SĂ RĂSIPIRĂ ȘI ZISERĂ: „NU NE IASTE NOAO
A LĂCUI ÎN NEAMUL LUI IESEI”

Iară deaca auzură céle 10 semenții ale lui toate, că s-au întorsu Ierovoam din Eghipet, ei trimiseră la dânsul și-l chemară la săbor și-l rădicară împărat israilitenilor. Decii nu mai fură ascultători casei lui David, ci numai ce asculta céle 2 steaguri, ce era din neamul Iudei și dintr-al lui Veniamin.

Pentru că zicea că au mersu oamenii la Rovoam împărat, feciorul lui Solomon, și au zis: „Mai ușurează-ne jugul lucrului nostru, că foarte suntem împresurați și vom lucra”. Iar el le zise: „Așteptați până poimâine și vă voi da răspunsul”. Deci făcu Rovoam sfat cu oamenii cei de cinste și bătrâni, și-l sfătuiră bine și ziseră împăratului să mai ușureze oamenii săi de lucru, iar el, ca un om ce uita binele și era făr’ de chibzuială, nu-și aduse aminte că iaste zis: „Întreabă pre tată-tău și-ți va da sfat bun, și pre cei bătrâni, că-ți vor spune”. Și el, măcar de le și spuse și-i întrebă, iar sfatul lor nu-l băgă în seamă, nici îl ascultă. Pentru acéia, deaca nu-l ascultă, rău și amar pătimi, că lepădă de la sine sfatul celor bătrâni și înțelepți și ascultă sfatul copiilor celor tineri și făr’ de minte ca și sine. Că ziseră acei tineri, când îi întrebă împăratul de sfat: „Așa să zici oamenilor tăi: „Mai groase sunt tineréțele méle decât mijlocul tătâne-mieu, și tată-mieu v-au căznit cu băta, iar eu voi să vă căznescu cu răsipirea și cu izgonirea”.” Deci când fu a treia zi, ei veniră iarși după cum fu cuvântul împăratului, iar împăratul le răspunse cum îl sfătuisé acei copii și oameni tineri, carii încă nu ajunsé ca să fie în toată vârsta și firea, nici în mintea cea desăvârșită. Și zise Rovoam împărat: „Tată-mieu v-au căznit cu bătaia, iar eu voi să vă căznescu cu răsipirea și cu izgonirea”. Și nu vru împăratul

să-și asculte oamenii, că-și întorsese Dumnezeu mila de cătră dânsul, ca să-și tocmească graiul care grăise cătră Ahia prorocul.

Pentru acéia, faptul meu, tot cela ce va asculta de sfatul tinerilor și al copiilor, acela niciodată nu să va bucura; iar cela ce va asculta de sfatul bătrânilor celor înțelepți, acela nu să va căi. Că iată iaste zis: „Întrebă pre tată-tău și-ți va da sfat bun și spune bătrânilor tăi și-ți vor da învățatură bună”. Și iar mai zice: „Bărbatul fără de sfat, el singur își iaste învrăjbitoriu”. Cum și Rovoam făcu, că nu ascultă sfatul celor bătrâni, pentru acéia greși și-și fu el însuși învrăjbitor și stricătoriu. Întrebă pre tată-tău și-ți va spune, și pre bătrânii tăi cei înțelepți și temători de Dumnezeu și cu sfat bun, și te vor învăța toate câte să cad și să cuvine a le face spre voia lui Dumnezeu și spre folosul trupului și al sufletului tău. Și de vei asculta de sfatul bătrânilor, nu să va poticni piciorul tău de piatra poticnirii și a smintelei, nici ți să va întâmpla ca lui Adam și ca altora a mulți de la el încoace, carii au fostu neascultători. Dreptu acéia, fătul meu, să cinstești bătrânețele și căruntețele și de sfatul lor și de învățatura lor să nu te sfiești, nici învățatura mâne-ta să nu o lépezi, cum zice Solomon. Boiarii tăi și sfétnicii tăi cei buni foarte să-i cinstești și să-i mărești, și pre alți boiari, carii vor fi mai mici și mai de jos, și căpitanii, cu toată bucuriia să-i veselești, și pre toți voinicii carei să vor nevoi să îngăduiască lui Dumnezeu cu credință și cu dreptate, tu-i dăruiaște și numaidecât îi rădică și-i boerește, ca să-ți slujească domniei tale cu credință bună și cu frica lui Dumnezeu, ca niște creștini drepți și adevărați. Și să ascuți la judecată de sfétnicii cei buni și de mărturiile céle adevărate și credincioase. Și să iubești pre toți tinerii ca pre ai tăi, și cu cuvântul să-i înveți și să-i îndulcești! Așijderea să iubești pre cei bătrâni și pre cei tineri, pre cei mari și pre cei mici, pentru dragostea lui Hristos. Iar pre fămăele céle bătrâne, pre toate să le aibi ca pre niște mumânii, în locul mă-tei, și toate fetele și copilele și văduvele céle tinere și sărace să le aibi ca pre niște surori, pentru Iisus Hristos Dumnezeu, și să le dai milă din mâinile tale, să să hrănească și să-și îmbrace goliciunea

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

trupurilor sărăciei lor. Și pre oamenii cei răi și greșiți cruțează-i și fii îndurătoriu spre dânșii, ca și pre tine să te cruțeze Dumnezeu și să-i fie milă de tine. Că scrie și la Sfânta Evanghelie, de zice: „Fiți milostivi, cum și tatăl vostru cel cerescu iaste milostiv”. Iar preste acéstea, preste toate zice: „Cinstéște pre tată-tău și pre mumă-ta, ca să trăiești mult pre pământu bunu”.

AICEA ZICE PENTRU AHAV ÎMPĂRAT. A TREIA ÎMPĂRĂȚIE

Grăi Ahav împărat lui Navuthei, zicând: „Dă-mi viia ta, să o fac să-mi fie grădină de flori, că iaste aproape de casa mea, iar eu îți voi da pentru dânsa altă vie mai bună. Iar deaca nu vei vrea așa, eu ți-o voi plăti cu banii, și-mi va fi o grădină de flori”. Iar Navuthei zise cătră Ahav: „Să nu dea Dumnezeu să-ți dau eu moșiia părinților miei ție”. Deacii Ahav veni acasă și mândios și turburat, căci-i zisese Navurhei israiliteanul, că „nu voi da moșiia părinților miei ție”. Și să culcă în pat și să acoperi la obraz și nu vru să mănânce bucate. Iar lezavela, muiarea lui, mărse la dânsul și-i zise: „De ce te-ai mâniat și ți s-au turburat inima și sufletul, și nu vruseși nici bucate să mănânci?” Iar el zise cătră dânsa: „Am zis lui Navuthei israiliteanul: „Dă-mi viia ta mie și-ți voi da alta mai bună, sau ți-o voi plăti cu bani”.”; iar el mi-au zis: „Nu o voi da ție, moșiia părinților miei.” Iar lezavela, muiarea lui, îi zise: „Dar tu, fiind împărat israiliténilor, faci așa? Scoală și mănâncă, că eu îți voi da viia lui Navutheiu israiliteanul”. Și scrise carte pre numele lui Ahav împărat și o pecetlui cu pecetea lui și o trimise la bătrânii și la slobodașii carii lăcuia în oraș cu Navuthei. Și într-acea carte era scris așa: „Să vă postiți cu ajun și să puneți pre Navuthei mai sus decât pre ailalți oameni. Decii să căutați 2 mărturii mincinoase și călcătoare de lége, să mărturisească spre dânsul zicând că Navuthei n-au blagoslovit pre Dumnezeu și pre împăratul, și să-l scoateți să-l uicideți cu pietri, să moară”. Și făcură mai marii orașului aceleia așa cum le poruncise lezavela și cum era scris într-acea carte, care le trimisese. Și ziseră să să postească și

puseră pe Navuthei mai mare decât pre alții oameni. Și veniră 2 oameni feciori călcătorilor de lége și mărturisiră înaintea tuturor oamenilor mărturisire mincinoasă, zicându că Navuthei n-au blagoslovit pre Dumnezeu, nici pre împăratul. Și-l scoaseră afară din oraș și-l uciseră cu pietri. Iar lezavela deaca auzi așa, zise cătră Ahav: „Scoală-te acum și moștenește viia lui Navuthei israiliteanul, care nu vrea să ți-o vândă, că Navuthei au murit și nu iaste viu”. Iar Ahav, deaca înțelése că au ucis pre Navuthei israiliteanul, să dăzbracă de hainele sale și să îmbracă în niște zăblae, iar apoi el să sculă după acéia și să pogorî în viia lui Navuthei, ca să o ia pre seama lui și să o moștenească el. Iar Dumnezeu grăi lui Ilie Thezviteaninul, grăind: „Pasă și te întâlnește cu Ahav împăratul israiliténilor, carele iaste în Samaria, că iată că iaste acum în viia lui Navuthei și au mersu să o ia, și-i zi așa: „Așa zice Domnul: Pentru căci ai ucis tu pre Navuthei și i-ai luat viia? Dreptu acéia grăiaște Dumnezeu, că în ce loc au mâncat pasările și au linsu câinii sângele lui Navuthei, întru acela vor să mănânce și vor să lingă câinii și sângele tău și vor să scalde curvele în sângele tău.” Iar Ahav zise lui Ilie: „Aflatu-m-ai, vrăjmașul meu!” Iar Ilie zise: „Aflatu-te-am! Că tu în deșărtu și pentru nimic te-ai ațâțat și te-ai mâniat și ai făcut hicleșug înaintea lui Dumnezeu și l-ai pornit cu mânie spre tine. Deci așa grăiaște Domnul: „Iată, eu voi aduce răutățile asupra ta și voi stinge sămânța ta și toate câte sântu ale lui Ahav le voi răsipi; și voi da casa ta, cum am dat și casa lui Ierovoam, feciorul lui Navat, pentru mâniia ce m-ai mâniat și ai greșit în israiliténii”. Iar pre lezavela, muiarea ta, zice Domnul că „în neamul lui Israil întâi pre ia vor să o mănânce câinii întru cei uciși de ai lui Ahav. Și după moartea lui Ahav, mânca-l-vor și pre el pasările ceriului”. Că tu, Ahave, te-ai lipsit de mintea cea întregă și ai greșit înaintea lui Dumnezeu, pentru nedreptatea lezavelii, muerii tale, care te-au izvrătit”.

Iar Ahav, deaca auzi așa, el să umili înaintea féței lui Dumnezeu și să întoarse acasă-și plângându cu amar și-și lepădă hainele și să îmbracă iar cu céle de zăblău, cu care să îmbrăcase

și când auzise de uciderea lui Navutheiu israiliteanul. Și iar fu cuvântul Domnului către Ilie pentru Ahav și-i zise: „Văzuiu că să întoarse Ahav către mine, dreptu acéia nu voi aduce răutatea pre dânsul în zilele lui, ci în zilele fie-său voi porni răutăți spre casa lui”.

Vezi, o fătul meu, câtă miloserdie are Dumnezeu de multă, numai să nu mai adaogă omul păcate către păcat. Că de să va întoarce cineva din păcatele sale, cu pocăință și cu tot de-adinsul către Dumnezeu, deacii și Dumnezeu să va întoarce către dânsul. Că iaste zis în Sfânta Scriptură: „Întoarceți-vă către mine și eu mă voi întoarce către voi”. Și „de vor fi păcatele voastre întunecate, iar le voi albi ca zăpada, sau de vor fi crunte ca sângele, iar eu le voi face ca lâna cea albă”. Să cunoaștem și pre aceasta, că atâta porni Dumnezeu mâniia sa cea dreaptă spre Ahav, cât zise că sângele lui vor să-l mănânce păsările și să-l lingă câinii și să să scalde curvele într-însul. Cum apoi să și umplu cuvântul lui Dumnezeu pre Ahav împărat, că iarăși mai adaose a greși. Că pentru greșala cea dentâi să căi Ahav și să ertă acea greșală, că zise Dumnezeu către Ilie: „Văzuiu că să umili inima lui Ahav către mine. Dreptu acéia nu voi aduce răutatea asupra lui în viața lui, ci în zilele fie-său”. O, cât suntu de înfricoșate lucrurile tale, Doamne! Că părinții greșescu, iar feciorii să căznescu, încă și până la al treilea și al patrulea neam! Dreptu acéia vă feriți toți de răutăți, că cuvântul lui Dumnezeu nici într-un chip nu să întoarce făr' de izbândă, că și Domnul însuși mărturisește la Sfânta Evanghelie de aceasta și zice: „Ceriul și pământul va tréce, iar cuvintele méle nu vor tréce”.

Deacii, cându vru Ahav să facă război cu împăratul de la Siria, veni un om al lui Dumnezeu și zise către împăratul israiliténilor: „Așa grăiaște Domnul: „Pentru căci zic siriianii că Dumnezeul israiliténilor iaste Dumnezeu morșilor, iar viilor nu iaste, dreptu acéia voi da putére mare în mâinile tale și vei cunoaște că eu suntu Dumnezeu și să te tábărești și tu împotriva lor și să te gătești de război până în 7 zile.” Iar deaca să umplură 7 zile, să apropiară oștile și să loviră. Și

biruiră israiliténii pre siriiani și periră den siriiani numai într-o zi 120.000 de pedestrați. Deacii, cei ce rămăsese, ei fugiră în cetatea Aftecului, iar zidurile cetății să rumseră și căzură pre dâșșii și omorâră încă 27.000 și dintr-acei rămași. Iar împăratul siriianilor fugi și intră în casă-și, în cămara cea de taină. Iar slugile lui merseră la dânsul și-i ziseră: „Iată, acum știm că împărații israiliténilor sunt milostivi! Deci acum să ne încingem cu zăblae și să punem ștreanguri în grumazii noștri și să ieșim la împăratul israiliténilor, cândai doar ne va erta și ne va lăsa vii”. Și făcură așa și să încinseră cu zăblae pre la mijlocurile sale și puseră ștreanguri de grumazi și merseră la împăratul israiliténilor și ziseră: „Robul tău și împăratul nostru ție și să roagă să-l ierți”. Iar el zise: „De va fi scăpat viu, el îmi iaste frate”. Deci oamenii acéia, ei să veseliră și să mângâiară, deaca auziră cuvinte bune din gura lui, și ziseră: „Frate-ți iaste feciorul lui Adar”. Iar împăratul zise: „Păsați și-l aduceți”. Decii ei merseră și aduseră. Și ieși la dânsul feciorul lui Adar și-l duseră la dânsul în carătă. Și-i zise împăratul israiliténilor feciorului lui Adar: „Iată, eu voi da ție cetățile céle ce le-au luat tatăl meu de la tatăl-tău și să-ți faci loc de șazământu în Damasc, cum făcu și tatăl-mieu în Samaria, și te voi jura și te voi lăsa”. Și-l jură și-l lăsă. Decii un om den neamul prorocescu merse la un vecin al său și zise: „Bate-mă!” (că așa era cuvântul lui Dumnezeu). Iar el nu vru să-l bată. Iar acel om ce era de neamul prorocescu zise: „Deaca n-ai vrut să ascuți porunca lui Dumnezeu, iată, cum te vei despărți de la mine, va să te fărâme un leu”. Și cum să despărți, așa-l întâlni un leu si-l fărâmă. Iar acela de neamul prorocescu află și altu om și-i zise: „Bate-mă!”. Deci el îl bātu și-i sparse și capul. Iar prorocul acela merse și întâlni pre împăratul israiliténilor pre cale, și-și unse ochii cu pulbere, și zise cătră dânsul: „Împărate, eu, robul tău, am ieșit în tabără la oaste, iar un voinic aduse la mine pre altu voinic și zise: „Ține cestu voinic la tine, iar de va scăpa și va fugi, tu în locul lui vei fi, sau vei plăti șugubina”. Deci eu

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

căutaiu ciciu și ciia, și nu fu omul acela nicăirea". Iar împăratul zise: „Tu însuți te judecași, că așa-ți mERGE judecata". Iar el își șterse pulberea după ochi și-l cunoscu împăratul că iaste prorocul. El zise către împăratul: „Așa grăiaște Domnul: „Pentru căci ai slobozit pre bărbatul cela ce era mai rău și mai cumplit decât hiarăle cele réle, și țe-ai datu sufletul tău în locul sufletului lui și oamenii tăi în locul oamenilor lui!"." Deicii împăratul israiliténilor să duse acasă tristu și îngrijat și veni în Samaria. Și șăzu 3 ani și nu mai fură războaie între siriianii și între israiliténii.

AICI MURI AHAV ÎMPĂRAT SĂGETAT ÎN RĂZBOI,
ȘI-L ÎNGROPARĂ ÎN SAMARIA ȘI SĂ UMPLU CUVÂNTUL
LUI DUMNEZEU, CARE GRĂISE CU GURA LUI ILIIA PROROCUL.
CARTEA ÎMPĂRAȚILOR, GLAVA 12

Iară odată, iar să strânsără oști asupra israiliténilor și să loviră și săgetară pre Ahav împărat pren dășartu, pren la închieturile platoșei. Deicii împăratul zise hadâmului său: „Întoarce-te și mă scoate din oaste afară, că m-au însăgetatu". Și să înglotă oastea foarte într-acéia zi, iar împăratul tot sta înarmat împotriva siriianilor de dimineața până seara, iar sângele tot curgea dentr-însul până i să umplu sânul. Deaciia, cându fu în apusul soarelui, strigă pristavul și zise: „Fieștecare să-și meargă pre la oraș și pre acasă-și, că împăratul au muritu". Și mérsără în Samaria și îngropară pe Ahav acolo. Iar sângele i să vărsă pe câmpul Samariei, pre buruiane, și linsără sângele lui căinii și porcii și să scâlda curvele în sângele lui, cum zisése Dumnezeu cu gura lui Iliia prorocul.

Aici să împlu cuvântul lui Dumnezeu, care grăise cu Iliia prorocul pentru Ahav împăratu, că să scaldară cuvintele în sângele lui și linsără căinii. Pentru acéia, fătul meu, stai vârtos și bărbătește întru înțelepciunea și mintea ta până în moarte, ca să nu te împiiadece cumva. Că deicii cuvântul lui Dumnezeu nu va fi în dășart și făr' de izbândă.

AICI IUE ÎMPĂRAT SĂGETĂ PRE IUARAM, FECIORUL LUI AHAV,
ȘI ZISE SĂ FIE PENTRU MOARTEA LUI NAVUTHEIU

Iară după ce trimise Dumnezeu pre Elisei și unse pre lue să fie împărat, iar loaram, feciorul lui Ahav, deaca văzu pre lue îi zise: „Pace ție, lue!”. Iar lue zise: „Ce pace iaste această pace a ta, cându curva mumă-ta lezavela umblă tot cu vrăji și cu farmece”. Deacii loaram să întoarse și vru să fugă și zise lui Ozie: „Ficlean ești, o, Ozie!”. Iar lue luo arcul în mână și o săgeată și trase în loaram, și-l săgetă între spéte, și trecu săgeata tocmai pren inimă. Deacii el căzu jos și muri. Iar lue împărat zise unui vătaf al său: „Pasă de-l ia și-l aruncă în locul lui Navuthei israiliteanul”. Deacii vătaful acela făcu așa, și să umplu cuvântul lui Dumnezeu.

AICI IUE ÎMPĂRAT PRE IEZAVELA ÎMPĂRĂTEASA CU 2 GIUDÉLE
ȘI O SCOASERĂ DIN CETATE ȘI MÂNCARĂ TRUPUL EI CÂINII,
PRECUM ZISESE ILIE PROROC PENTRU DÂNSA

Și veni lue împărat în Israil, iar lezavela împărăteasa lui Ahav, deaca auzi de venirea lui lue împărat, își făcu sprâncénele și-și unse obrazul cu unsoare și-și netezi capul frumos și să puse de priviia dintr-o fereastră. Iar lue, deaca întră în cetate, zise: „Au doar are pace lezavela, ucigătoarea bărbatului și a împăratului său?” Deci căută și o văzu într-acea fereastră și-i zise: „Cine ești tu? Pogoră încoace!” Și să pogorî. Și să apropiară de împăratul 2 hadâmi, și le zise: „Jungheați-o!” Și déderă amândoi cu giudélele și o jungheară și să cruntară păreții de sângele ei, iar trupul îl călcară cu caii. Și trecu lue și mέρse de șăzu la masă și mânca și bea. Deacii zise: „Păsați de luați pe acea proclétă de o îngropați; că iată, că și ea fată de împărat au fost”. Și mέρseră să o ia ca să o îngroape, și nu o aflară, făr' numai ci-i găsiră țestul capului și palmele mâinilor și talpele picioarelor. Și să întoarseră și spuseră lui lue împărat, iar el zise: „Iată, acum să umplu cuvântul ce au grăit Dumnezeu, cu gura robului său, lui Ilie, zicând: „În locul lui Israil vor mânca câinii trupul lezavelii”. Și iată semnul morții lezavelii.

Vezi, iubitul meu, că Dumnezeu măcar deși rabdă și așteaptă să ne întoarcem den păcatele noastre, iar izbândă tot face pentru îngăduitorii săi, măcar și până la al treilea neam, cum izbândi și pentru Navuthei pre lezavela. Că zice că au mâncat căinii trupul lezavelii, cum zise Dumnezeu cu gura robului său lui Ilie Thezviteaninul și să stropiră păreții de sângele ei, și fu călcată de cai. Și zise Dumnezeu către lue: „De vei fi bun și vei face lucruri bune înaintea mea și care vor plăcea inimii mele, și vei face casei lui Ahav după porunca mea, eu voiu dăru și pre strănepoții tăi cu împărăția întru Israil”. Iar el nu vru să umble, nici să păzească numele lui Dumnezeu și să-l cinstească și să umple voia lui, ci făcu păcat și greșală mai mare întru israilitēni decât Ierovoam, feciorul lui Navath.

Deacii, cându fu la al treilea an, în vrēma împărăției lui Iosie, feciorul lui Ilai, împăratul israilitēnilor, iar Ezechii, feciorul lui Ahaz, împărăția ludeea. Și era om de 25 de ani, când începu a împărăți, și împărăți în Ierusalimu 29 de ani. Și fu acesta Ezechii om dreptu și umbla tot în légea lui Dumnezeu și umplea toate voile și dreptățile lui, ca și David moșu-său. Că el strică capiștile céle înalte și sfărâmă idolii, și bozii cei de lemnu îi sparse. Și-și puse nădejdea numai spre Domnul Dumnezeu lui Israil, carele iaste atotșitorul, ca cum nu mai fu altul în urma lui întru împărății ludei¹, nici iar mai nainte. Că să apropie cu totul către Dumnezeu și nu să mai dăzlupi de dânsul, și păzi toate poruncile lui câte le poruncise Moisi. Și era Domnul tot cu dânsul și lăcuia întru toate lucrurile lui. Și să lepădă de împăratul Asiriei și nu-i mai sluji lui, nice mai asculta de dânsul. Și să sculă cu oastea și birui păgânii până în Gaza și până în hotarul ei.

Iar cându fu la al patrulea an de împărăția Ezechiei împărat, iar de împărăția lui Iosie, feciorul lui Ilain, împăratul lui Israil, al șaptelea an, să rădică Salamanasar, împăratul Asiriei, asupra

¹ Iuda este numele regatului.

Samariei, și să bātu multu cu dânsa, 3 ani, și o luo. Iar în anul al șaselea din împărăția lui Ezechiei, stricară Samariia și o sparseră și scoase robi împăratul Asiriei pre toți samarinénii și-i duse în Asiriia. Că nu ascultară porunca Dumnezeului său, ci călcară porunca lui și învățătura lui, și nu o făcură. Iar când fu la al patrusprăzécile an a împărăției lui Ezechie, să sculă Senahirim, împăratul Asiriei, spre toate cetățile ludei céle tari și le luo. Deci Ezechie împăratul ludeii trimisése soli la împăratul Asiriei zicându: „Întoarce-vă de asupra mea, că eu am făcut rău și am greșit, iar ce-mi veți cére, tot voi da“. Și băgă împăratul Asiriei pre lezechii împărat să-i dea 300 de talanți de argintu și 30 de talanți de aur. Și déde lezechii tot argintul cât să află în cămărale împărătești și în casele lui. Și într-acea vréme déde Ezechii și ușile biséricii lui Dumnezeu și sculele, care le ferecase Ezechii tot cu aur, și déde și acélea împăratului de la Asiria. Deacii împăratul Asiriei trimése pre Tharth și pre Ravosan și pre Rapsac la Ierusalim cătră lezechii împărat, cu oști foarte multe și cu puteri mari, și merse la Ierusalim și stătură din sus de cetate. Și strigară cătră Ezechii. Și eși la dâșii Eliachim și Somnas. Și zise cătră dâșii Rapsac: „Păsați la Ezechii și-i ziceți așa: zice marele împăratul al Asiriei: „Ce nădėjde iaste aceasta pre care te nădėjduești tu și cu acea nădėjde te-ai lepădat de mine și te nădėjduiești pre toiagul cel de trestie frântu al Eghipetului? Iar nu știi căci când va să să razime omul într-însul, el îi intră ațapocile pen mâini și-l înghimpă? Așa făcu și

¹ De aici urmează un pasaj confuz, datorită și izvorului. Iată-l în ultima versiune a *Bibliei*: „Iar de-mi veți zice: „Noi nădėjduim în Domnul Dumnezeul nostru!“ Apoi în acela, oare, ale căruî înălțimi și jertfelnice le-a stricat lezechia și a zis lui Iuda și Ierusalimului: numai înaintea acestui jertfelnic să vă închinați, care este în Ierusalim? Deci întră în legatură cu stăpânul meu, regele Asiriei, și eu îți voi da două mii de cai; poți tu oare să găsești călăreți pentru ei? Cum vei birui tu măcar o singură căpetenie dintre cele mai mici slugi ale stăpânului meu? Ai nădejde în Egipt, pentru care și pentru călăreți? Pe lângă aceasta, au oare eu fără voia Domnului am venit la locul acesta ca să-l stric? Domnul mi-a zis: du-te asupra țării acesteia și o strică“ (*Biblia*, București, 1968, p. 417).

Faraon, împăratul Eghiptului, tuturor celor ce nădăjduia într-însul?“, iar¹ de va zice Ezechie că el să nădăjduiaște pre Dumnezeu, nu iaste acéia a să feri de Ezechie, înălțimile lui și jertvele lui. Și au zis Iudei și Ierusalimului: Închinați-vă în Israil, înaintea acestui oltariu? Ci acuma vă gătiți degrab? să mérgeți la împăratul Asiriei, și-ți va da 2.000 de cai, numai de vei putea să dai pre dânșii a oameni, doar vei putea întoarce măcar fața unui voivod din cei mai mici de-ai împăratului. Și te-ai jurat însuți cu Eghiptul, pre arme și pre cai. Că acum să nu gândești că am venit fără porunca împăratului să stricăm și să spargem de tot locul acesta. Că mie mi-au zis împăratul: „Pasă pre acea țară de o strică și o risipește de tot??.

Iar Eliachim și Somnas și Oas ziseră cătră Rapsac: „Grăiaște-ne siriinéște, să înțelégem numai noi, iar nu grăi ovreiaște, să înțeleagă toți cei ce sunt pre zidurile cetății“. Iar Rapsac zise cătră dânșii: „Dar nu m-au trimes pre mine împăratul numai la Ezechia sau la voi să zic acéste cuvinte, ce nici cătră oamenii carii stau pre ziduri, ca să-și mănânce scârna și să-și bea udul lor dinpreună cu voi“. Și stătu Rapsac și strigă tare în limba ovreiască, zicându: „Auziți cuvintele marelui împărat al Asiriei! Așa grăiaște marele împărat: „Să nu cumva să vă amăgească Ezechia, că apoi nu vă va putea scoate den mâinile méle, nici să vă întoarceți și să credeți pre Ezechia, când va zice, că ?ne va ajuta Dumnezeu noao și nu va da nici pre noi nici pre cetatea aceasta în mâinile împăratului Asiriei?“. Că așa zice împăratul Asiriei: „Închinați-vă mie și eșiți la mine, deaca voiți să bea fieștecarele din viia sa și să mănânce zmochine din zmochinii săi și să bea apă din puțul său, până voi veni și vă voi lua și vă voi duce în țara mea. Că țara mea iaste ca și țara voastră, și să face într-însa grâul și vinul și suntu într-însa locuri de vii și de pâini și de maslini și de stupi. Și așa deaca veți face, veți fi vii și nu veți muri. Iar nu ascultați pre Ezechie, căci zice că ?ne va izbăvi Dumnezeu?, că vă înșală. Au doar au izbăvit dumnezeii, măcar fieștecarele locul său, den mâinile împăratului Asiriei? Unde iaste dumnezeul emathénilor și al arfadénilor? Unde iaste

dumnezeul serapfitenilor? Au doar acéia au izbăvit Samariia din mâinile méle, sau au scăpat țările lor nebiruite și neluate de mâna mea, cum nu va scăpa nici Ierusalimul””.

Deci ei tăcură, că le ziseșe împăratul să nu le răspundă nimic. Iar Eliachim și Somnas și Oas își sparseră hainele și méseră de spuseră Ezechiei tote cuvintele câte grăise Rapsac. Iar Ezechiiia împăratul deaca auzi, își lepădă hainele sale și să îmbracă în niște zăblae și mése în biserică și trimise pre Eliachim, boiariul său, și pre Somnas cărturariul și pre alți bătrâni și popi cătră Isaiia prorocul, și era toți îmbrăcați în zăblae. Și ziseră: „Așa grăiaște Ezechiiia: „Aceasta iaste ziua întristării și a mâniei și a izbândii, că slugile au slăbit și nu iaste nimeni tare. Ci doar va fi auzit Domnul Dumnezeuul tău toate cuvintele lui Rapsac, pre carele l-au trimis împăratul Asiriei să mustréze pre Dumnezeuul cel viu și să-l hulească cu cuvinte ca acélea, care va fi auzit Domnul Dumnezeuul tău. Deci ascultă rugăciunea noastră, cestor ce ne aflăm rămășițe””. Iar deaca méseră oamenii Ezechiei împărat de la Ezechiiia la Isaiia, le zise Isaiia: „Așa grăiaște Domnul: spuneți stăpânului vostru? nu te téme de cuvintele céle ce ai auzit că au hulit pre mine slugile împăratului Asiriei. Că iată, eu voi porunci asupra lor vântu și vor auzi vești și să vor întoarce în țara lor și în țara lor îi voi prăvăli cu sabiia””.

Și să întoarse Rapsac și află pre împăratul lui. Și să duseră în țara lor. Și trimiseră soli la Ezechie, zicându: „Așa să ziceți Ezechiei, împăratului iudeilor: „Nu te înălța, nici te semeți cugetând și nădăjduindu-te pre Dumnezeuul tău, și grăești că nu se va supune cetatea Ierusalimului suptu mâna împăratului Asiriei. Că iată tu ai auzit ce-au făcut împărații Asiriei tuturor împăraților dupre pământu, ca unor blestemați. Și dumnezeii limbilor nu le-au fost nici de un folos. Încă nici ei n-au rămas, ci i-au răsipit părinții miei: pre Gaz și pre Har și pre Rafes și pre feciorii lui Adon, carii au fost pre marea Romei. Unde iaste împăratul Ematholon? Unde iaste împăratul arfadelor?”” Deacia Ezechiiia luo cărțile din mâinile solilor și, deaca le citi, mése în biserică lui Dumnezeu și le scuipe înaintea lui Dumnezeu și

începu a se ruga lui Dumnezeu și zise: „Doamne, Dumnezeul lui Israil, cela ce șăzi pre heruvimi, tu ești singur Dumnezeul tuturor împăraților dupre pământ! Tu ai făcut ceriul și pământul! Pleacă, Doamne, urechia ta și mă auzi, dăschide, Doamne, ochii tăi și vezi, auzi cuvintele lui Senahirim, care au trimis la noi și împuță ție, Dumnezeul cel viu. Că pre adevărat, Doamne, au călcat împărații Asiriei limbile și păgânii, și au băgat dumnezeii lor în foc, pentru că n-au fost dumnezei, ce-au fostu făpturi de mâini omenești, făcuți de lemnu și de piatră, pentru aceeia i-au și pierdut. Iar acum, tu, Doamne Dumnezeul nostru, ne spăsește den mâinile lor. Și toate împărățiile pământeste vor înțelege și vor cunoaște că tu singur ești Dumnezeu?”

Deacii trimise Isaia prorocul la Iezechie, zicându: „Așa grăiaște Domnul Dumnezeul lui Israil: auzit-am rugăciunea ta ci te-ai rugat pentru Senaherim, împăratul Asiriei. Și Dumnezeu acéste cuvinte au grăit pentru dânsul: „Fecioara, cocoana Sionului, ocărătu-te-au și te-au batjocorit, și după tine, fata Ierusalimului, mergea pizmașii tăi și-ți clătea cu capul. Dar cui împuța, și pre cine muștra și hulea, și spre a cui asupra își înălța glasul său și-și rădicară ochii în sus? Spre înălțimea sfântului Israil! Cu mâinile solilor tăi ai hulit pre Dumnezeu și ai zis: „Cu mulțimea căruților méle mă voi urca eu pre vârful muntelui Livanului și voi tăia toți chedrii cei înalți dentr-însul și chiparișii cei aleși. Și veni ceasul sfârșitului său în pădurea cea deasă a Carmilului. Eu am păzit și am băut apă streină și cu urméle picioarelor méle am încungiuat toate râurile. Au doar n-ai auzit că eu am făcut acéstea toate de multă vréme, încă din zilele céle dintâi le-am urzit și le-am adus și fură de luarea și de săturarea ostașilor și ale cetăților celor tari? Și mâinele celor ce viețuia într-însele slăbiră și să rușinară, și fură ca iarba dupre câmpu și ca otava culcați și ca troscotul ce să face pren curți toți cei ce să pun împotriva mea. Și cunoscu șadérea ta, și eșirea ta, și întrarea ta și mâniia ta, cu care te-ai mâniat pre mine, și plângerea ta s-au urcat la urechile méle și voi da plată de la mine pentru batjocura ta, și voi pune undiță în narea ta și

zăbale în gura ta și te voi întoarce după calea care umbli". Și aceasta-ți va fi semnul: mănâncă grâul cât va crește într-această vară, așijderea și cel ce va răsări al doilea vară și va crește însuși nesămănat, iar a treia vară iar veți sămăna și veți secera, veți sădi vii și veți mânca voi roada lor. Și să va adauge celor spășiți ai casei ludei și vei lăsa rădăcina jos, iar roada să va face sus, că den Ierusalim va eși rămășiță și cei spășiți den muntele Sionului. Că voia Dumnezeuului celui puternic va face așa?". Deci așa grăiaște Domnul puterilor, că nu va intra împăratul Asiriei într-această cetate, nici va înfige într-însa săgeți, nici va pune pavăză într-însa, nici o vorocoli. Ci, pre ce cale vor veni, pre acéia să vor și întoarce. Că zice Dumnezeu, că într-această cetate nu va intra, că eu voi fi sprijinitor cetății aceștia și o voi apăra această cetate a mea, pentru David, robul meu.

AICI AU VENIT SENAHERIM ÎMPĂRATUL ASIRIEI LA IERUSALIM
SĂ-L IA, IAR ÎNGERUL LUI DUMNEZEU OMORÎ
NUMAI ÎNTR-O NOAPTE 185.000 DE OAMENI
DEN TABĂRA ASIRIANILOR

Și să pogorî îngerul lui Dumnezeu într-acea noapte și omorî den tabăra Asiriei 185.000 de oameni ostași. Iar alalți câți rămaseră, deaca să sculară dimineața, aflară pre aceștea toți morți. Și să porniră de acolo iar îndărăt. Iar Senaherim împărat mărse de acolo în Ninevia. Și acolo închinându el într-o casă a lui Mesarah, dumnezeul lui, iată mărseră feciorii lui, Adraméleh și Sarasar, și-l tăiară acolo. Decii fugiră în Armenia, iar în locul lui stătu împărat Asordan, fie-său.

Vezi, fătu meu, omul cel trufaș ce să înalță până la cer, cum căzu până la iad! Că zise cătră ovréi: „Auziți cuvântul împăratului Asiriei, așa zice împăratul Asiriei: să nu vă amăgească Ezechia, că apoi nu vă va putea scoate den mâinile mele, nici să nădăjduiască împăratul vostru Iezechia pre Dumnezeu, zicându „că ne va scoate Dumnezeu și nu ne va da nici pre noi nici

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

cetatea noastră în mâinele împăratului Asiriei?”. Și iarăși ia aminte și pre cei ce au îngăduit bine lui Dumnezeu și au făcut ziua și noaptea voia lui, și vezi și mila lui Dumnezeu cât iaste de mare și de multă pre dânșii. Că zice prorocul David: „Ascultava Domnul rugăciunile celor ce să tem de dânsul și voia lor va face, și degrab’ îi va mântui, și va păzi Domnul pe cei ce-l vor iubi, că gurile lor pururea vor grăi lauda lui Dumnezeu. Iar pre cei păcătoși și pre cei ce să potrivescu mării și slavei lui Dumnezeu, îi va piiarde”. Iar lezechiia deaca luo cărțile din mâna solului a lui Senaherim împărat, mărse în biserică lui Dumnezeu și scuipe acéle cărți ale lui Senaherim împărat, înaintea lui Dumnezeu, și zise: „Doamne, Dumnezeul lui Israil carele șăzi spre heruvimi, tu singur ești Dumnezeul tuturor împăraților dupre pământu, tu ai făcut ceriul și pământul! Pleacă, Doamne, uréchea ta și mă auzi, dășchide-ți ochii și caută și ascultă ce au grăit Senahirim. Că au trimis soli și împruț Dumnezeului celui viu. Că cu adevărat, Doamne, au biruit și au fărâmat asiriii pre alte limbi și au băgat dumnezeii lor în foc, pentru că n-au fost dumnezei, ci au fost făpturi de mâini omenești, făcuți den piatră și de lemn. Pentru acéia i-au și stricat și i-au arsu. Iar tu, Doamne Dumnezeul nostru, mântuiaște acum den mâinele lui și vor cunoaște toate împărățiile pământești că tu singur ești Domn și Dumnezeu”. Deacii iată că să pogorî îngerul lui Dumnezeu în tabăra asiriianilor și omorî 185.000 de oameni de oaste. Și cându să sculară dimineața alalți ce rămăsese, aflare atâta lume de oameni tot morți. Deacii Senaherim întoarse-să înapoi plin de rușine și de ocară.

Așijderea și tu, iubitul meu fiu, de te vei asemăna în toate lucrurile Ezechiei împărat, și Dumnezeu totdeauna va fi cu tine și-ți va fi ajutor întru toate, ca și acestui Ezechie împărat.

AICI SĂ RĂZBOLI EZECHIA ÎMPĂRAT AL IUDEI, CĂTRĂ MOARTE,
IAR EL PLÂNSE CĂTRĂ DUMNEZEU CU AMAR ȘI VĂZU
DUMNEZEU SMERENIA LUI ȘI-I MAI ADAOSE VIIĂȚĂ ÎNCĂ 15 ANI.

Și pe vremile acélea să războli Ezechia împărat, și era numai a muri, și mēse la dānsul Isaia prorocul, feciorul lui Amos, și-i zise: „Așa grāiaște Domnul: să-ți scrii și să-ți tocmești casa, că acum nu vei mai trăi, ci vei să mori“. Iar Ezechia, deaca auzi așa, să întoarse cu fața spre pārete și să rugā lui Dumnezeu, zicānd: „Adu-ți, aminte, Doamne, de mine, că am umblat cu adeverință înaintea ta, și cu inima curată, și am făcut toată voia ta“. Și făcu Ezechia plāngere mare. Deci iar grāi Dumnezeu Isaiei prorocul și zise: „Pasă de zi lezechiei: așa grāiaște Domnul Dumnezeu moșă-tāu, lui David: „Auzit-am rugāciunile tale și am văzut lacrāmile tale. Drept acéia, iată că-ți mai lungescu zilele cu 15 ani și te voi mântui și din mâinile împăratului Asiriei, și pre tine și pre cetatea aceasta, pentru mine și pentru moșă-tāu David, robul meu?“. Și zise să ia o păpușe de zmochine și să o lége acolo unde îl doare și să va vindeca. Iar Ezechia zise cătrā Isaia: „Dar ce semnu voi cunoaște să crezu că mă va tāmădui Dumnezeu, că iată că voi mērge în bisérica lui Dumnezeu, cândai doar îmi voi dobāndi acolo tāmăduire“. Isaia îi zise: „Iată, acesta să-ți fie semnu de la Dumnezeu: pasă în cortu, și cum vei întra, să pășăști numai de 10 ori. Deci de să va întorce soarele de 10 pași îndărāt, vei cunoște că te va tāmădui Dumnezeu“. Iar Ezechia zise: „Ba, să să întoarcā numai de 10 urme“. Deci Isaia prorocul strigā cătrā Dumnezeu și să întoarse soaréle de 10 urme îndărāt.

Dupā acéstea, tot în zilele acélea, trimise Marodah, feciorul lui Valadan, împăratul Vavilonului, soli și dāruri Ezechiei împărat, că auzise că iaste Ezechia bolnav. Și să bucurā Ezechia împărat de acéstea foarte, și arātā solilor toată avuția sa și tot aurul și argintul lui, și toate sculele ce avea, și-i primblā prin toate casele lui, și nu rămase nimic den avuție și den bucatele sale, care să nu fie arātāt solilor împăratului de la Vavilon. Deci mēse Isaia zicānd cătrā lezechia: „De unde suntu acești oameni și la ce au venit și ce zic?“ Iar Ezechia zise: „Dintr-o țară departe au venit la mine, de la Vavilon“. Și iar zise Isaia: „Dar ce au văzut în casa ta?“ Ezechia zise: „Tot ce au fost în

casa mea au văzut, și nu iaste nimic în casa mea care să nu fie văzut, încă și toată avuția și sculele mele, câte le-am avut, le-am arătat”. Iar Isaia zise către dânsul: „Ascultă ce zise Dumnezeu, că zice Domnul: „Iată, va veni vreme de se va prăda casa ta și vor lua dentr-însa tot și vor duce în Vavilon tot ce au câștigat părinții tăi, și nu va rămânea nimic în curțile tale”. Si zice Domnul, că vor robi și pre feciorii tăi, carii i-ai născut den trupul tău, și-i vor duce de-i vor face hadâmi și vor fi în casele împăratului de la Vavilon”. Iară Ezechiia zise: „Bun cuvântu au grăit Dumnezeu, să fie pace numai în zilele mele”.

Iată, ia aminte și aceasta, fătul meu, că poruncescu dumnezeieștile scripturi să te lépezi de eritici, să nu faci taină cu dânșii, nici să vorbești multu cu ei; dar încă cu cât mai multu să cade să te ferești de păgâni, de care nu știu ce iaste Dumnezeu, nici să botează, măcar de țe-ar fi și frate și să te fii născut cu dânsul dintr-o mumă, tot încă mai multu și mai tare să te ferești de dânsul, și să te păzești și să nu faci cu dânsul den adâncul și din ascunsul inimii tale nici un sfat. Că aceștea suntu vrăjmași crucii Domnului nostru Iisus Hristos, și numele lui Dumnezeu cel sfântu ei îl hulescu. Deci de vom iubi noi pre unii ca aceștea, iar dragostea lui Dumnezeu să va lua de la noi. Dreptu acéia, de toți de aceștea să ne ferim, să nu cumva să auzim și noi, cum auzi Iezechiia împărat, că-i zise: „Iată, va veni vremea și să va prăda toată casa ta și tot ce-au câștigat părinții tăi va lua împăratul Vavilonului. Și feciorii tăi, carii i-ai născut, vor fi hadâmi în casa împăratului Vavilonului”, cum s-au și umplut, cum ați auzit mai sus, de veți fi băgat seama.

Dumnezeu au dat tuturor creștinilor celor pravoslavnici să prăznuiască în dragostea cea dumnezeiască și să petreacă bine, în pacea lui Dumnezeu, iar n-au dat să faceți praznice cu cei necredincioși și să vă veseliți cu dânșii, carii suntu vrăjmașii lui Dumnezeu. Amar lumii de zmințeale, că zice Dumnezeu: „Cel ce va zminti pre unul din cei mai mici, carii cred în numele meu, mai bine i-ar fi fost de s-ar fi legat o piatră de moară de grumazi și să să fie dat în adâncul mării”. Pentr-acéia zice și apostolul: „Tot

omul cel ce-i pare că stă, să se păzească, să nu cumva să cază”.

O, adâncul înțelepciunii și bogăției și cugetului lui Dumnezeu! Că neîntrebate și neispitite sunt judecățile lui, și căile lui neurmăte și neumbrate! Dar cine îngădui lui Dumnezeu ca Ezechiia, împăratul ovreescu, cât pentru bunătățile vieții lui i să adăoseră de la Dumnezeu 15 ani? Și iar mai spune că s-au pogorât îngerul lui Dumnezeu și au ucis din tabăra Asiriei, vrăjmașilor lui, o sută și optzeci și cinci de mii de oameni, numai într-o clipeală de ochiu. Iar pentru puținel lucru ce-l greși cu chibzuiala sa (și cum greși: făcu prietnicie cu solii împăratului de la Vavilon, ai lui Marodah, și le arătă toată avuția sa și tot ce avu, cât zise că n-au mai rămas nimic suptu biruința lui, care să nu le fie arătat), dreptu acéia să mânîe Dumnezeu, căci făcu prietnicie cu păgânii și cu vrăjmașii lui Dumnezeu. Și fură osândiți feciorii lui în robie și-i făcură hadâmi și-i duseră în casa împăratului de Vavilon, dinpreună cu toată avuția lui și cu toți oamenii săi.

Iar noi să ne păzim foarte tare de unile ca acéstea, să nu greșim și să rugăm pre Dumnezeu cel milostiv, că a mulți le pare în nechibzuiala lor că îngăduescu și fac ce place lui Dumnezeu, iar ei mai mult îl mânîe și ațâță focul lui Dumnezeu asupra lor. Pentru acéia zice apostolul: „Cel ce gândéște că stă, el să să păzească, să nu cumva să cază?”.

POVÉSTE PENTRU MARELE COSTANDIN ÎMPĂRAT

Odată, oarecându, bătându-să împăratul Costantin cu persii, îl biruiră persii și-i sparseră oștile și i le risipiră. Decii puseră străji și prinseră și pre fericitul Costantin împărat, și porunciră să-l păzească foarte tare, că vrea să-l junghe și să-l facă jertvă spurcaților lor dumnezei. Décii, dacă-l prinseră, nu mai avură nici o grijă, ci numai ce era tot véseli și juca. Apoi mérseră și întrară în capiște toți persii cei mari și cei vitéji, că așa le iaste obiceiul lor, când vor să facă jirtvă, mergu în capiște fără arme, iar armele le pun departe. Iar Dumnezeu, carele nu pestéște,



nici nu e a nu griji de îngăduitorii săi, degrabu făcu izbândă. Că ostașii lui Costantin, carii fură goniți cu el dimpreună, știind pre împăratul lor rob și gătit de junghere, mérseră într-ascunsu și făcură năvală de luară armele persilor și intrară într-înșii și, năvălind, luară întâi pre Costantin împăratul lor. Décii începură a tăia pre perși fără milă. Iar domnii și mai marii perșilor, deaca văzură un lucru ca acela îngrozit și fără véste, îndată se întoarseră și cu multe plecăciuni să plecară și să jurară că altă dată nu să vor mai scula cu oști asupra lui Costantin, și făcură pace și legătură tare într-înșii. Și să întoarse Costantin cu mare bucurie în Galilea Vretaniei.

Iar după acéstea primbându-se odinioară Constantin împărat și cu oștile sale pre câmpu și chemând pre Dumnezeu cu cugetul într-ajutor, iată i să arătă semnul lui Dumnezeu pre ceriu, când fu vréme de amiază-zi, și străluci mai vârtos decât soarele, și era închipuit semnul sfintei cruci și făcut tot de stéle. Și era scris cu slove letenești împrejuru-i, și acéle slove scriia zicându așa: „Costandine, cu acesta semnu vei birui!”. Iar el nu să pricepu ce va să poată fi acest semnu și întrebă și pre céia ce era cu dânsul, zicându: „Au doar vedeți și voi cevași?? Iar ei toți mărturisiră că au văzut acel semnu minunat. Deacii, când fu noapté, i să arătă Domnul nostru Iisus Hristos și cu acel semnu ce-l văzuse ziua la câmpu, pre ceriu, în vis și-i zise: „Să faci semnul care l-ai văzut și ți s-au arătat pre cer și să înveți să-l poarte în fruntea oștilor tale. Deacii nu vei birui numai pre Maxentie și pre oștile lui, ce și pre alți vrăjmași ai tăi, pre toți îi vei pune suptu picioarele tale, și încă și dracii să vor înfricoșa de dânsul“. Așa i să arătă chipul sfintei cruci.

Deacii, deaca se făcu ziua, să sculă împăratul și spuse boiarilor săi acea vedere cu mare bucurie și veselie, și fiind ei toți acolea, chemă împăratul zlătării cei mai meșteri și făcu pre o hârtie semnul cinstitei cruci, care i să arătase pre ceriu, și le déde să o facă de aur. Deacii ei o luoară și o făcură cât mai degrab', și o împodobi împăratul tot cu mărgăritariu și cu pietri scumpe și cu alte meșterșuguri, și o puse într-o sulită înaltă, cum și în ziua de astăzi fac împărații creștini și o poartă în

fruntea oștilor. Și-și puse marele Costandin totă nădejdea într-însa. Deacii, deaca să întări împăratul cu acestu semnu, tote războaiele le biruia. Deacii porunci la spurcatul Maxentie să să gătească de războiu, să să bată amândoi. Deacii să gătiră și începură a se lovi oștile. Iar pre muncitoriul Maxentie îl coprinsă o frică și o groază mare de oștile fericitului Costandin împărat și începu a fugi cu o semă de oameni ai săi. Iar dumneziescul împărat Costandin îl goniia. Iar el fugind, căzu în cursele sale carele le tocmise pentru înșălăciunea lui Costandin. Că făcuse acel împărat muncitoriul, Maxentie, un pod preste o apă mare, cu meșteșug hiclean, și cugeta să înșale pre Costandin împărat, ca trecându-l el pre dânsul să să rumpă și să să înéce bunul și credinciosul împărat Costandin. Iar durérea lui să întoarse spre capul lui, și nedreptatea lui să pogorî spre creștetul lui. Că sângur acel ticălos Maxentie și cu ticăloșii lui oameni, fiind de împăratul Costandin goniți și apropiiați fiind, numai ce-i fu a da pre acel pod, ce făcuse cu vicleșug, iar podul, cu voia lui Dumnezeu, să rumse și să înecă ocaianicul Maxentie și cu toți oamenii săi, câți era cu dânsul. Și să umplu și pre dânsul cuvintele Scripturii, carele zice: „Pre cai și pre cei ce încălecase i-au înecat în mare“. Și să umplu acea apă mare de oameni și de cai morți. Și să umplu și cuvintele prorocului, carele au zis: „Săpă groapa și căzu într-însa cel ce o făcuse?”.

Iar cetățénii din Roma, deaca văzură așa, ei să umplură de veselie și cu multă bucurie își înălța mâinile cătră cer. Și merse împăratul Costandin în Roma cu multă slavă și, deaca-l văzură ei, îi eșiră înainte toți domnii cetății și boiarii, mumânile și fetele, preoții și călugării și călugărițele cu fetele vésele și cu suflete curate. Și da mâna cu dânsul și slobozea glasuri de mulțumire acelu semnu purtătoriu de biruință și împăratului, pentru căci îi izbăvi dă răul și vicleanul Maxentie muncitoriul. Deacii, deaca făcură așa, iar împăratul dărui Romei iar cinstea și slobozenia care o avusese mai denainte vréme, și zise să-și facă toți oamenii semnul sfintei crucii. Și rădică în mijlocul cetății o cruce mare

și o scrisese cu slove letenești, zicându: „Aceasta au slobozit cetatea noastră din munciri și o au izbăvit“.

Iar după acéstea, porunci pretutindinea să strângă moaștele mucenicilor foarte cu cinste și să le îngroape, și gonirea care era asupra creștinilor să se contenească și să se slobozească toți creștinii din temnițe și de pre la închisori. Iar limbile câte era împregur, până la ocean, deaca auziră așa, toți priimiră acea învățătură cu dragoste și să împodobii cu numele crucii. Și deșchise împăratul cămărale cu avușia cea împărătească și o împărți toată săracilor, și începu a zidi biserică creștinești pretutindena și le dăruia moșii și avușii tuturor, ca un trimisu al lui Dumnezeu și cercetător, care slujii și cu învățăturile și cu lucruri. Și toate câte poruncea împăratul și învăța, era bune și cu ispravă. Și adunară săborul slugile lui Dumnezeu în Efes și în hotarile lui, și pacea lui Dumnezeu și dăde acel loc bisericilor. Și câți i să închina din limbi și i să pleca lui, toți lăcuia în locurile lor; iar câți nu-l asculta, nici i să pleca, el îi gonea den lăcașurile lor. Așa și într-acesta chip îngăduia lui Dumnezeu acestu împărat credincios, și cererea și pohtirea bisericilor nici cum nu o înfrângea. Pentru acéia și de la Dumnezeu i să da plată, că toate neamurile păgânești le supuse supt dânsul. Și deaca birui pre toți împrejurării săi și-i supuse suptu biruința sa, deacii îl chema oamenii toți „biruitoriu“. Acéstea văzându romanii, să bucura și să veselea foarte. Și, odată, să împodobiră toți și făcură praznicul lui Dumnezeu în 7 zile și ziseră: „Acesta iaste praznicul biruinței“. Și crezură și cinstitei cruci, și cu toată inima i să închina și o săruta, și pre Costandin, cel ce iaste de-a pururea pomenit biruitoriu, îl slăviia.

Deacii împăratul Costandin căzu în boala care să cheamă mișălie¹, iar dohtorii câți era, toți să nevoia, cine cu ce știia, ca să vindece pre împăratul. Și munciră câtăva vreme cu meșteșugurile lor și nu putură folosi nimic. Deacii ziseră să strângă coconași mititei mici, mulți, vrând să-i junghe pre toți

¹ Adică lepră.

și să le sprijinească sângele într-un vas mare, și să să scalde împăratul într-acele sânge de coconi mici, și să va curăți de mișălie. Și strânseră atâtea coconi să-i junghe. Iar împăratul Costandin venea de la vânat și văzu atâtea mumâni plângându și vătându-se pentru coconașii lor, și întrebă ce poate să fie acea gâlceavă și vaete mari, ce fac acele fămei acolo. Iar slugile îi spuseră, zicând: „Poruncit-au dohtorii să adunăm coconi mitutei mulți și să-i junghe, și să sprijinească sângele într-un vas mare, și să te scalzi măria-ta într-acele vas mare cu sânge, și te vei curăți“. Iar împăratul, deaca auzi așa, i să făcu milă de coconi și de mumânile lor, și déde pre toți coconii în brațele mumânelor lor, și zise: „Mai bine să pătimescu eu tot așa rău cu această boală, decât să moară atâtea coconi și să să topească mumânele lor, de jale și de dor, și să fiu eu vinovat a atâta moarte“. Iar noaptea i să arătă în vis Petru și Pavel, apostolii lui Hristos, și-i ziseră: „Noi suntem Petru și Pavel, apostolii lui Hristos, și ne-au trimis Dumnezeu să-ți dăm botezul mântuirii. Deci să trimiți să chemi pre Silivestru papa, să te îmbăieze în baia botezului și ți să va curăți mișăliia dupre trup, ce o ai pre tine, și toate păcatele tale, și vei fi vrédnic și harnec și împărăției ceriului“. Și într-aceste cuvinte să deșteptă împăratul și văzu dohtorul său gătindu dohtorii, după cum îi era obiceiul și orânduiala. Iar el zise cătră dânsul: „De acum să nu mai vii la mine cu dohtorii și cu meșteșuguri omenești, că-mi va ajuta mâna lui Dumnezeu, carea ține toate“. Și îndată trimise la fericitul Silivestru, și veni de-l boteză. Iar deaca-l boteză și ieși din crestelniță, rămase stricăciunea dă pe trupul lui în apă ca niște solzi de pește, iar el fu sănătos și curățit, și ieși vésel cu trupul și cu sufletul. Și să boteză cu dânsul și Crisp, fie-său cel mai mare, și să îmbrăcară amândoi în haine albe, slăvindu și mulțumindu lui Dumnezeu pentru atâtea bunătăți ce să învrédniciră. Și fiind fericitul Costandin biruitoriu și țuitoriu Romei, mulți pizmași de-ai adevărîței să apropiia de dânsul, și de multe ori cu multe feliuri de otrăvi îl adăpa, iar el fiind cu mila lui Dumnezeu acoperit și umbrit, nimic nu-i strica nici să

bolnăvea.

Deci, după acéstea, iar să ridică cu Lichinie, ginerile lui Chesar, asupra lui Maximian. Și făcură oști pre mare și pre uscat, foarte mari și gréle. Iar Maximian, deaca auzi așa, își puse nădėjdea în vrăji și în farmece, și găti și el oști gréle. Și așa-i părea și cugeta că are pre Costandin prinsu și cu toate oștile, dinpreună cu Lichinie, în mâinele lui. Și să găti tare împotriva lor, și le eși înainte. Și cum văzu spurcatul Maximian semnul sfintei cruci că-l duc înaintea oștilor, îndată zise vitéjilor săi să-l săgéte cu săgeți, să-l lovească și să-l strice. Și așa mérseră oștile una spre alta până să apropiară bine, și semnul sfintei cruci tot îl purta înainte. Deci, cum începură a să lovi, îndată cuprinse groaza și frică pre céia ce să nădăjduia spre vrăjile lor și di spaimă mare își lepădă Maximian și caftanul cel împărătescu, gravaniu, den spinare, și fugi. Și iată, cel ce să nădăjduia spre vrăji și pre mulțimea oștilor sale, cum fugi și fu lipsit de toate și fu gonit den sat în sat. Iar spurcații săi dumnezei și vrăjitorii, ca niște mincinoși și înșălători, toți fură tăiați și fărâmați. Și se povestéște că atâta moarte și tăiare s-au făcut atunci, cât n-au fost altă dată de'nceputul lumii.

Și-i era voia lui Costandin să prinză și pre Maximian, iar Dumnezeu nu vru, ci porni altă mânie pre dânsul, că căzu într-altă urgie și mânie mai mare, că de viu i să împuțiră toate mădularele lui și i să târiia tote dânlăuntrurile pre pământu. Deacii îi săriră ohcii amândoi și fu orbu, și-i căzu toată carnea dupre oase și așa, întru această groaznică și cumplită mânie a lui Dumnezeu, câtăva vréme pătîmind, muri. Și-i mέρse sufletul la un loc cu idolii săi, în munca cea netrecătoare. Și așa fură idolii stricați și răsipiți dentre dânsii, și să făcu pace și liniște mare în lume, și să tocmiră toate cu blândéțe. După acéstea, fu Costandin împărat a toată lumea și singur biruitoriu, că păgânătatea o strică de tot și arată tuturor semnul și biruința crucii.

Și era o cetățue mitutea, care o cema Viza, care o zidise Manasiia, împăratul ludei, în zilele lui, și-i pusése numele Vizantiia, și numai într-acéia lăcuia câțiva păgâni foarte răi și

iuți, și pre acéia nimeni niciodată nu-i supusese supt dâșșii. Iar împăratul Costandin mărse și la dâșșii să-i bată și săi supue suptu ascultarea lui, iar ei încă să gătiră de războiu și să loviră cu Costandin, și-l biruiră și-i uciseră atâtea oști. Iar a doao zi, iar mărse Costandin spre dâșșii cu războiu, iar ei îl înfrânseră iarăși și-l biruiră. Deacii seara, deaca începu a înnopta, era împăratul Costandin afară și să mira cum și ce va să facă, și era încungiurat de cugete și de nepricépere. Iar el își aruncă ochii în sus cătră cer și văzu pre ceriu scrise slove de stele, și acéle slove zicea așa: „Chiamă-mă în ziua grijii tale, și te voi izbăvi și mă vei proslăvi“. Iar împăratul să mira și de aceasta, și iar nu se pricepea ce va să fie. Și mai căută și a doa oară spre ceriu și văzu o cruce făcută de stele pre ceriu și scrisă cu slove, și acéle slove zicea așa: „Cu acestu semnu vei piiarde pre toți vrăjmașii tăi“.

Deacii Costandin îndată-și scoase cuțitul și făcu o cruce de lemn și o puse într-o prăjină lungă și zise să meargă cu dânsa tot înaintea oștilor. Iar a doao zi iar să loviră oștile, și-i birui Costandin și-i sparse de tot, și nu mai fu acea cetate samovolnică, ci fu supusă suptu Costandin, și plecă toată lumea supt biruința lui.

Iar când vru să meargă de la sfântul și a toată lumea săbor cel dentâi patriarhul Macarie la Ierusalim, iar fericitul Costandin împărat îi zise să caute locul învierii Domnului nostru Iisus Hristos și locul țestului, Golgotha, așijderea și făcătoriul de viață lemnu. Și zise împăratul să meargă și sfânta a lui mumă Elena, și déde pre seama ei toată oblăduirea împărătească dentr-acolo. Iar preste puțină vréme, văzu sfânta Elena în vis o lumină, și era acea lumină foarte luminoasă și strălucea atâta cât nu poate omul să spue. Și-i zise acea lumină: „Să mergi în Ierusalim și să cauți să afli făcătoarea de viață cruce și mormântul și locurile céle sfinte foarte cu de-adinsul, care le-au ascunsu și le-au îngropat jidovii de pizmă“. Iar ia, cum să dășteptă, îndată spuse iubitului său fiiu, marelui Costandin împărat, acea vedére. Iar împăratul, deaca auzi așa, să umplu de bucurie și fu foarte voiuos să să afle acélea toate, și găti pre mumă-sa cu atâta

cinste cum să cade mumei unui împărat, și-i dăde avuție multă și o trimise la Ierusalim. Iar fericitul Macarie, patriarhul Ierusalimului, deaca auzi că vine sfânta Elena, muma marelui Costandin împărat, eși în timpinarea ei cu mare cinste. Și, deaca veniră și intrară în cetate, începură cu multă nevoie și osteneală a căuta acéle lucruri sfinte și minunate dumnezeiești, și să nevoia cu ajun și cu post și cu rugăciuni pentru dânsese, și cu tot de-adinsul căuta. Pentru acéia și Dumnezeu, care iaste Domn minunilor, nu apești mult să nu auză rugăciunea lor și să le vază ostenelele lor, ci descoperi fericitului Macarie în vis toate pre amăruntul. Iar Adrian împărat făcuse capiște mare deasupra sfântului a lui Dumnezeu mormântu, foarte frumoasă, și o împodobise cu multe lucruri scumpe, și făcuse idol pre spurcata și pângărita dumnezăoae Afrodita și o pusese într-însa. Iar sfânta și împărăteasa Elena, avându puterea și biruința împărăției în mâna ei, zise, dinpreună cu fericitul Macarie, de sparse și răsipiră acea capiște de tot. Și fusese acéa capiște foarte cu niște merșterșuguri frumoase și minunate; iar deaca o sparseră și săpară mult în pământ, iată să ivi sfântul mormântu și locul țestului, și lângă acéstia aproape, mai spre răsărit puținel, aflară și 3 cruci îngropate. Deacii săpară iar mult și aflară și cinstitele piroane cu care ucigașii de Dumnezeu jidovii înpironase pre cruce dumnezeescul trup al Domnului nostru Iisus Hristos. Apoi nu putea cunoaște carea era crucea pre care să răstignise Hristos, și era pentru acel lucru sfânta Elena foarte tristă și în grijă mare. Iar Dumnezeu dăde minte și cuget ca acesta dumneziescu și minunat patriarhului Macarie. Că era o jupâneasă mare și de neam vestit bolnavă spre moarte, și trăgea numai să-i iasă sufletul. Iar patriarhul luó crucile câte tréle și mēse cu dânsese la acea jupâneasă și puse lângă dânsa crucile pre rând câte una. Iar cum puse crucea caré fusese a lui Hristos, într-acela ceas să sănătoși acea jupâneasă și să sculă ca din morți, lăudând și slăvind pre Dumnezeu. Iar preafericita Elena, deaca văzu așa, se umplu de bucurie nespūsă și cântă lui Dumnezeu cântec de laudă și zise: „O, prea dulce Iisuse, cum eu fiind neharinică

și nevrédnică, iar tu m-ai învrédnicit la atâtea minuni și mile!”.

Deacii să auzi véstea aceasta pretutindenea și să adună mult nărod de oameni și zise să vază acea cruce sfântă și făcătoare de viață. Iar fericitul Macarie patriarhul să sui pre amvon și rădică sfânta cruce a lui Hristos în sus și o arătă de o văzu tot nărodul. Iar sfânta Elena luó o parte oarece din cinstita cruce și cu cinstitele piroane de le ținea la dânsa, cu multă frică și cu multă cinste, că vrea să le trimiță fie-său Costandin la Vizantiia. Iar céialaltă cruce, de care luase, Elena împărăteasa o déde lui Macarie patriarhul și zise să o arate tuturor năroadelor câte vor veni să o vază. Și zise deacii împărăteasa să zidească biserică în locul unde se află sfânta cruce, așijderea și pre sfântu mormântu a lui Hristos, iar alta în locul țestului și alta în Ghethsimaniia, în numele sfintei maicii lui Dumnezeu, unde iaste mormântul ei. Și zic mulți că acolo iaste locul Văii Plângerii și pârauul Chedrului și valea Asafatului și grădina în care fu Hristos vândut și locul în care să rugă Hristos în noaptea care-l vindea. Deacii mérse sfânta Elena spre răsărit și să urcă în muntele Emonului, den care fu Domnul Hristos ridicat și înălțat cu un nor la ceriu, și zidi și acolo biserică. După aceasta mérse la mormântul lui Lazar, la Vithaniia, și stătu den afară de cetate, ca la 2 popriști, și plânse cu lacrăme ca de foc și să rugă mult acolo, și zidi și acolo biserică, în numele sfântului Lazar cel drept. Apoi mérse la apa Iordanului, unde omorí Dumnezeu păcatul cel mare a toată lumea, și zidi și acolo biserică foarte minunată. Deacii trecu Iordanul și află peștera în care lăcuise cinstitul și sfântul Ioan Predteciu, și făcu și într-însa biserică pre numele lui Ioan Predteci. Așijderea zidi biserică și în locul cela unde să luó Ilie prorocul ca la ceriu, în numele prorocului. Și mai mérse 4 zile și ajunse la orașul Tiveriei, și află locul carele-i zicea locul a 12 scaune, unde șăzuse Domnul Hristos și înmulți pâinea, de sătură din 5 pâini și 5 pești 5.000 de oameni, făr' de muieri și făr' de copii. Și încungiură sfânta Elena toate hotarăle Tiveriei și porunci de zidi biserică în numele și în slava Domnului nostru Iisus Hristos. Așijderea mérse și la locul cela

ce tămădui Hristos pre muiarea céia ce-i curgea sânge, și zidi acolo biserică în numele cinstitei cruci. Deacii mérse la Marea Teveriadului, unde mersése ucenicii la vânătoare de péște, iar Hristos, după înviare, li să arătă și acolo, când puseră peștii pre cărbuni și prinseră 153 de pești, și zidi și acolo biserică în numele apostolilor. Iar de acolo, mai mérse ca la 2 popriște și găsi unde fusése casa Mariei Magdaliniei, și zidi și acolo biserică. Deacii întră în cetatea Tiveriei și află casa soacrei lui Petru și zidi și acolo biserică în numele sfântului apostol Petru. Deacii să urcă în muntele Thavorului și află locul unde să închipui Domnul nostru Iisus Hristos, și zidi biserică și acolo. Iar de-acolea mérse în Nazaret, unde aduse Gavriil arhanghel preacuratei fecioarei Mariei glas de bucurie (și-i spuse că va să nască dintr-însa cuvântul lui Dumnezeu cu trup), și acolo iar zidi biserică în numele maicii lui Dumnezeu. Așijderea făcu biserică și în locul casei în carea făcu Hristos apa vin. Iar de acolea mérse în Vithléemul jidovescu (unde să născuse trupéște Domnul nostru Iisus Hristos), și zidi acolo biserică mare în făptură de cruce, cu strane în numele lui Hristos, Dumnezeuul nostru. Și iar zidi biserică în locul care fură uciși de Irod cei patrușprăzece mii de coconași mititei, și-i puse hramul în numele lor. Într-acestași chip și în locul carele spuse îngerul păstorilor véste bună și să bucurară cu bucurie mare, și zidi biserică în numele preacuratei de Dumnezeu născătoarei și a lui Iosif, logodnicul ei. Deacii să sui și în sfântul Sion, carele iaste spre amiază-zi, și acolo zidi fericita Elena biserică naltă și mare și o învăli cu plumbul, și făcu curțile Caiafei biserică în numele sfinților și mai marilor apostoli Petru și Pavel. Și nu făcu numai acéste bisericici, ci și altele multe pre multe locuri, în valea Ieremieii prorocul și la fântâna Siloamului și la Lithostroton. Așijderea zidi biserică și sfântului Chira și lui Ioan, și iarăși la stejariul Mamvriei zidi biserică, și la locul olariului.

Deacii, deaca isprăvi sfânta Elena împărăteasa acéstea toate și le tocmi cum să cade, muma marelui Costandin împărat déde acestor bisericici multe orașe și sate și alte avuții multe. Iar sfintele

icoane le ferecă tot cu argint și le polei și le împodobii cu pietri scumpe și cu mărgăritar. Așijderea le déde vase sfinte și scumpe acelor bisérici și alte avuții, și galbeni de aur mulți le împărți. Și déde și săracilor milă. Și dăruii pré sfântul și marele patriarh Macarie cu multe daruri împărătești, și să întoarse iar la fie-său, marele și credinciosul împărat Costandin.

Iar împăratul Costandin, deaca văzu așa, să bucură foarte și să veseli, și luó acea parte ce era luată den sfânta cruce și o sărută și o puse într-o lăcricioară aur. Iar din piroanele acélea își ferecă cu 3 coiful câtvași, iar unul și-l puse la gherdanul de la raftul calului, și să umplu cuvântul carele au zis prorocu: „În zilele acélea va fi sfințirea Dumnezeului atotțiitorului la raftul calului împăratului II. Și să veselea împăratul de acélea foarte și să bucura și făcea praznice și mulțumiiia lui Dumnezeu, căruia îl făcuse și-l dăruise cu atâta bine. Și să osteni cu dor și cu pohtă multă, carea avea pentru semnul și aștiorul crucii în toate războaele sale. Și făcu 3 cruci pre numărul ce i să arătase în oști, că întâi i să arătasă la Roma, a doao la Vizantiia, iar a treia oară, când făcu pod preste Dunăre. Și-i puse numele cei dintâi ^{ANIKITOS}, iar cei de a doao ^{ANIKITOS}, iar a treia

Iar Eraclie împărat le puse numele anikitos (ce să zice nebiruit), care stau și până în ziua de astăzi pre un stâlp. Și zic mulți că să pogoară și acum îngerul lui Dumnezeu de trei ori într-un an la acel stâlp, de cădește acéle 3 cruci și cântă cântarea heruvimilor, în luna lui mai, în 7 zile, și în luna lui septemvrie în 14 zile, și când iaste a treia săptămână din postul cel mare.

Deacii, de atunci porunci împăratul să nu să mai răstignească vinovații pre cruce, că crucea iaste blagoslovită, iar nu iaste blestemată, că Hristos pre cruce au dăruit spăseniia tuturor oamenilor. Drept acéia cine va răstigni vinovatul pre cruce, să să omoare și acela.

Iar fericita Elena, muma împăratului Costandin, lăcui câtăva vréme cu fie-său; de-acii să duse la Roma și acolo trăi puținel tot în viață bună și cinstită, și să prestevi, fiind de 80 de ani, și-și tocmi toate lucrurile în urmă bine și cum să cade.

Iar bunul și credinciosul împărat Costandin, deaca birui toate ținuturile și le supuse supt ascultarea lui, și să umplu toate bisericile de pacea cea dumnezeiască, îi părea foarte bine. Și zise boiarilor săi: câți să vor apuca di cărți și vor ceti scripturile și învățăturile dumnezești, să-și înalțe firea și cugetul cătră vederea dumnezeiască și să ia aminte ce zic scripturile. Și, când vor sta spre rugă, să-și rădice mâinile cătră ceriu și de acolo de la cer să-și ceae ajutor. Așijderea puse lége și obicéi să sărbéze dumineca, că iaste ziua dintâi a săptămânii, întru care ne-au dăruit Dumnezeu izbăvire. Iar pre preoți și pre diaconi îi cinsti cu cinste mare și-i învăță să facă dumineca slujbă mai multă și rugăciuni mai cuvioase pretutindenea, decât în celé zile. Așijderea să postească vinerea, pentru pomenirea morții Domnului nostru Iisus Hristos. Și zise să meargă toți oamenii la biserică să să roage și, deaca vor întra în biserică, să îngăduiască până vor sfârși slujba, să nu iasă.

Iar pre slujitori și pre oamenii cei de oaste îi învăța așa: când vor fi în oaste, iar ei să iasă la un câmpu curat și să tacă toți și să să roage lui Dumnezeu încitișor, iar cu toată inima. Și pre Dumnezeu să-l știe și să-l crează, că el iaste dătător de bine. Și când să vor ruga, să-și rădice mâinile cătră ceriu și să zică: „Pre tine singur te știm Dumnezeu și împărat, pre tine singur te mărturisim că ești ajutătoriu, de la tine cérem celé ce suntu de biruință să luom, cu tine am biruit vrăjmașii cei putérnici, de la tine cunoaștem, că ne iaste mila și începutul bunătăților și pre tine ne vom nădăjdui și în veacul ce va să fie. Toți suntem robii tăi, pentr-acéia ție ne rugăm să păzești pre împăratul nostru cu îndelungată viață și biruitoare“. Așa puse lége și obicéiu să facă toți ostașii și să să roage lui Dumnezeu. Iar el singur să închidea câte într-o cămară și vorbiia cu Dumnezeu și să ruga să dobândească binele cel ce va să fie. Iar când era zile mari și praznice dumnizești, atuncea ajuna mai mult și să postea și cu tot sufletul și cu toată tăria făcea rugăciuni sfinte. Iar în luminata noapte a sfintelor Paști, toată noaptea priveghea și învăța de punea făclii mari prin toate turnurile și pren toată cetatea, de ardea toată

noaptea. Deacii, deaca să făcea ziuo, în ziua de Paști împărțea milă tuturor limbilor și tuturor oamenilor și da tuturor den dăstul.

Iar când fuse odată, chemă pre toți arhieriei la masă și zise cătră dânșii așa: „Eu mila și cu ajutoriul lui Dumnezeu a atâta milă și cinste m-am învrédnicit, cât n-au avut nici un împărat câți au fost mai nainte de mine, și atâta chibzuială am dobândit, cât n-au avut altul. Și după acéstea m-am învrédnicit de m-am îndulcit și de a voastră blagoslovenie a atâtea părinți sfinți și a atâtea chipuri îngerești și a atâtea slugi ale lui Dumnezeu. Ci pentru căci nu iaste altă rânduială mai aproape, pre după îngerii, de Dumnezeu, decât rânduiala preoției, drept acéia pohtescu și eu și dorescu ca, de ar putea fi puțință, de voi să mă alătur și eu și să fiu părtaș darului preotescu“. Iar ei îi răspunseră cu fete vésele și cu suflete bucuroase și cu blânde cuvinte ziseră: „O, împărate, pre tine Dumnezeu te-au pus arhieru, să socotești toate și să bagi seama de cei mai mici, ca de céia ce-ți sunt dați de Dumnezeu pre seama ta, și cât vei putea să-ți petreci traiul și viața cu bună credință și cu curăție, și vei lua dintr-însele cununa cea cinstită a sfinților, care iaste neschimbată și netrecătoare“.

După acéia făcu obicéi și lége, nici cum creștinul să nu fie slugă sau rob la ovréiu, ci să fie toți ertați și slobozi. Așijderea cei ce nu vrea să să însoare, ci vor vrea să petreacă în curăție și în juniia lor, să să hrănească din bisérici și dintr-ale biséricii să li să dea céle ce le vor trebui. Iar biséricilor le da de la împăratul încă și mai multu decât le trebuia, unele ori le da moșii, alte ori avuție. Așijderea miluia și săracii și mișălii și văduvele, și le da și haine și bucate și arginturi tuturor den dăstul. Și avea în gând totdeauna frica și judecata lui Dumnezeu și cu învățăturile sale, ca cu niște săgeți, pătrundea și rănea inimile oamenilor celor răi și lacomi. Și să nevoia să aducă pre toți întru frica lui Dumnezeu.

Și când mergea departe într-alte țări păgâne, el să ruga episcopilor și arhierieilor să meargă cu dânsul, că nu vrea cât de puținel să să despartă de dânșii. Și purta bisérica lui Dumnezeu tot cu dânsul, că nu vrea nici la război să se lipsească

de darul biséricii. Iar arhierilor le părea bine de aceasta și nu voia nici ei nimic să să dezlipească de dânsul; că vedea că-și pleacă împăratul cinstea împărăției sale de tot și și-o supune supt dumnezeiasca biserică.

Și-și învăța împăratul feciorii săi să se ție de credința cea bună și adevărată, iar de învățăturile cele réle și de ereză să să întoarcă și să să ferească foarte tare. Iar mai vârtos să-și pue toată nădejdea și să crează în Hristos, cu tot sufletul și acelaia să se închine și acelaia să slujască și pre acela să-l ție făcător și tocmitoriu a toată făptura. Așijderea îi învăța și de altele de toate.

Și împărăți ani 32, fără 2 luni, iar toată viața lui fu 66 de ani și își petrecu toată viața sa cu cinste și cu curăție și cu bunătăți. Iar chipul lui era așa; pre toți lumina cu bărbăția sa, și era viteaz, ascuțit la minte, la cuvântu pilduitoriu, judecător drept, în milostenie gata, la obraz frumos, în credință tare și neclătit, cu căutare frumoasă, cu firea veselă, mijlociu cu statul, suptire la grumazi, rumen la obraz, părul capului cam rar, cu barba nu foarte multă, frumos la ochi. Și era tuturor oamenilor drag și era blându, bunișor, smerit, duios și iubitoriu de oameni. Iar era și batjocorit și grăit de rău de céia ce nu umbla pre dreptatea lui Dumnezeu, ce numai în față să arăta creștini și credincioșii, iar lucrurile lor era tot réle și păgânești. Și le era picioarele iuți și alergătoare întru toate cărările lor spre dosăzi și spre vârsări de sânge. Deci, cât împuta aceștea împăratului pentru lucrurile sale cele bune, el atâta să făcea mai înțeleptu și mai bun și mai blând. Și nu vrea nici cum să să întocmească și să să împotrivescă lucrurilor și vorbelor lor cele réle și îndrăcite. Și ajunse pre acéia curând urgiia și mâniia lui Dumnezeu și periră. Iar împăratul păzea însuși oamenii săi foarte bine și făr' de vătămare, și tocmai légea lui Dumnezeu foarte bine și bisericile. Și își așază domnii și boiarii și altele toate le alcătui toate foarte bine și frumos, care cu nevoe să vor uita, că sunt spre folosința tuturor oamenilor. Deacii, odată, având el întâmplare bună și văzând pre toți adunați împrejurul lui pentru învățătura, că cu tot sufletul pohtiia, când va fi aproape de petrecaniia sa, să

vază lângă sine pre toți domnii și boiarii săi, să-i învețe și să le spue ce locuri de minunate sunt păzite și tocmit de Dumnezeu celor buni și celor ce-l iubesc, ce frumuseți, ce plată, ce cunuci, ce cinsti, ce bucurii și ce lăcașuri. Așijderea și pre cei ce fac rău și umblă fără dreptate, ce răutăți îi așteaptă, ce munci, ce ispitiri drăcești. Și învăță pre toți într-un chip de toate de acéstea, cela ce iaste întocma cu apostolii, fericitul Costandin.

Iar când să pricepu că i să apropie ceasul să meargă cătră Dumnezeu, i să bucură sufletul foarte și tocmi toate lucrurile împărătești pre rând, și-i opri cu învățatura mare, zicând: „După petrecaniia mea, să nu fie în urmă niscare plângeri sau niscare mestecături, că mie îmi pare bine căci mă dăspartu dintr-acest trup și mă duc să mă lăcuescu cu Hristos”. Iar domnii și boiarii lui, deaca auziră așa și deaca văzură că i s-au apropiat ceasul morții, sloboziră glas de vaete și plângere mare, atâta cât să umplu tot văzduhul și slava ceriului. Iar Costandin zise cătră dânșii cu glas blândece și de mângâiare, grăind: „Acum v-ați dăstoinicit vieții cei de véci, acum ați aflat calea credinței cei adevărate, deci într-aceasta să lăcuiți și într-înșa să vă întăriți, și să fie cu voi Dumnezeu păcii”. Și să pristăvi sfântul și marele Costandin împărat în ziua de praznicul Rusaliilor, cându s-au pogorât duhul sfântu în chip de foc spre sfinții apostoli, când fu soarele amiază-zi. Și fu sufletul lui luat și priimit de Hristos, pre care-l și iubiia, iar trupul, căci fu din pământu, să lăsă pre pământu rudeniilor și oamenilor lui celor pământești. Deaca i să duse sufletul cătră adevărta cea curată și luo plata cea bună, ca un lucrător harnec și vrédnic platei sale. Iar slugile sale, deaca văzură lucrul carele ei nu să nădăjduia, își spărgea hainele și-și zmulgea părul și-și plângea pustiirea lor, căci au rămas de păstoriul cel bun și de stăpânul cel blându și milostiv. Și să făcu atâta plângere de năroade, cât să umplu aerul de tânguiala lor, și ajunseră suspinile lor pân’ la ceriu. Deacii mérseră toate oștile și-i luară trupul de-l băgară într-un coșciug, care îl făcuse el încă în viața sa, și căzu tot nărodul cât era acolo în genuche și i să închina ca unui viu și săruta coșciugul

și zicea: „Dupre Dumnezeu, noi pre acesta sărutăm, ca pre un dătător de binele nostru. Că acesta ne-au scos den-tunérec la lumina cea dreaptă a adeveriții și toată cinstea ce i să cădea, fiind mortu, ei îi făcea ca unui viu. Deacii făcură bani și scriseră într-înșii numele lui și chipul, ca cum ar fi înălțat în ceriu. Atâta cinste-i făcură domnii și boiarii în urmă, pentru dragostea ce avusése cătră dânsul. Așa fu viața marelui Costandin și dreptăți ca acéstea făcu.

Vezi, iubitul meu fiiu, că Costandin, marele împărat și îngăduitoriul lui Dumnezeu, bărbatul cel sfânt și slăvit, carele fu mai mare înaintea lui Dumnezeu pentru bunătățile lui decât toți împărații den veac, și pentru dreptățile lui i să arătă semnul crucii lui Dumnezeu făcut pre cer de stéle, în vréme de amiază-zi, și strălucea mai vârtos decât soarele, și era scris cu slove letenești, și acéle slove să înțelegea așa: „Costandine, cu aceasta vei birui“. Și i să întâmplă de-i fu arătată ăntâi, când vru să să bată cu Maxentie împărat. Deacii, deaca muri și să sfârși Maxentie înecat, iar el mărturisi semnul sfintei cruci pretutindinea, și făcu cruce mare și o puse în mijlocul cetății Romei și o scris cu slove letenești, așa zicând, adecă: „Aceasta au izbăvit cetatea noastră den muncă“.

Vezi mulțămirea împăratului, carea déde lui Dumnezeu pentru arătarea ce i-au arătat și pentru alte bunătăți ce-i da, pentru toate îi mulțumiia cu credință și-l lăuda. Și atâta era care iaste acum între sfinți, marele împărat Costandin, întru toate bunătățile și curățiile desăvârșit, cât văzuși că, odată, șazându la masă cu arhierii, îi rugă cu mare voire și pohtă, ca să cheme și pre dânsul darul duhului sfânt și să-l facă preot. Deacii, cându să bătea cu turcii de la Vizantiia, el căută spre ceriu și văzu scris ceriul cu stele, și zicea acéle scripturi așa: „Chiamă în ziua grijii tale și te voi izbăvi și mă vei proslăvi“. Așa și tu, fătul meu, să chemi pre Dumnezeu și în vremile céle bune și de pace, și în vremile céle de grijă, și să te păzești în curăție. Deacii-ți va ajuta Dumnezeu întru toate, ca și cum auziși

că au ajutat marelui împăratului și blândului Costandin și a altora a mulți au ajutat, carii au făcut voia lui. Pentru aceasta, fiind împăratul Costandin în nedomirire, să mira ce va să fie acele cuvinte, ce fură semnate pre cer; și mai căuta și a doa oara spre cer și văzu cruce făcută de stele pre cer și scrise slove, și zicea așa: „Cu acest semnu vei birui pre toți vrăjmașii tăi”. Iar el, numaidecât îl luo, cuțitul, și făcu o cruce de lemnu și o puse într-o prăjină naltă și zise să o ducă tot înaintea oștilor. Deacii, a doao zi dimineața, cum să lovire oștile, îndată fură turcii biruiți. Iar măcar deși fu Costandin prinsu de turci întâi și vrură să-l junghe și să-l facă jirtvă spurcaților lor idoli, iar fu degrab' scos, si-l izbăvi Dumnezeu din mâinele lor. Că zice apostolul, că știe să mântuiască Dumnezeu pre cei drepți, iar pre cei păcătoși să-i muncească în ziua mâniei. Că iată, Dumnezeu îi zise: „Chiamă-mă în ziua griii tale și te voi izbăvi și mă vei lăuda”. Și iarăși mai iaste scris în Sfânta Scriptură și zice: „Înălța-voi pre cei ce mă vor înălța”. Că cât fură slugile lui Costandin împărat de biruite de păgâni de la război și goniți și răsiți și tăiați de perși, iar ei știind pre stăpânul și împăratul lor prinsu și rob și scos spre junghere, numaidecât să adunară iarăși într-ascunsu și năvălire de apucară armele persilor și intrară într-înșii, și luară întâi pre Costandin împăratul lor între dânșii. Deacii începură făr' de milă a tăia pre perși.

O, mare înțelepție a slugilor celor drépte și credincioase, cum atunce scăpase și fugise den periciune și iarăși într-acéia dată mérseră și-și déderă viața morții, pentru stăpânul lor cel drag! Dreptu acéia iaste fericit și de Dumnezeu și de oameni, cela ce-și pune sufletul pentru priiatenul său, și vor avea și plată mai mare de la Dumnezeu céia ce-și pun capetele pentru stăpânii lor. Iar cel ce nu se va nevoi să slujască stăpânului și domnului său cu credință și cu dreptate, acela iaste osândit de Dumnezeu. Că să cade omului să slujască cu frică și cu cutremur Dumnezeului său, căruia l-au făcut și l-au zidit. Așijderea să

¹ Cu sensul de *împotrivește*. Slavonism.

slujască și domnu-său, că iaste zis: „Cel ce să potrivește¹ stăpânului, acela lui Dumnezeu să potrivește“.

Dar cine iaste cel ce să potrivește stăpânului său? Iaste cel ce să rădică cu ficleşug asupra domnului său. Și unul ca acesta să împotrivește¹ cu Iuda vânzătorul. Că să sculă Iuda cu nebunie și cu pizmă nebunească și vându pre Hristos, stăpânul și Dumnezeuul său. Drept acéia fu judecat pre dreptate și pre vina sa, că fu lepădat den ceata apostolilor și den slava lui Dumnezeu, ca și diavolul. Că el încă să trufi și vru să fie mai mare decât Dumnezeu care-l făcuse, și zise: „Mérge-voi și-mi voi pune scaunul deasupra norilor și voi fi întocma lui Dumnezeu“. Pentru acéia să făcu drac întunecat și fu lepădat den ceriu, si-l așteaptă acum focul gheenii cel nestinsu. Așijderea să sculă Adam, omul cel dintâi, spre domnie și spre împărăție, și vru să fie Dumnezeu pre pământ, iar el nu fu. Că de la Dumnezeu să dă împărăția și domniia, și pre pământu, și în ceriu. Pentru acéia fu osândit și aruncat întru întunérecele iadului, până ce veni Hristos, și fu legat cu legături nedezlegătoare. Iată că zice că au fost și Adam legat numai până la venirea lui Hristos și osândit în muncă, iar roada lui și după venirea lui Hristos va fi osândită și aruncată în focul cel nestinsu. Însă carii vor face rău și vor umbla denafară de lége înaintea lui Dumnezeu și înaintea împăraților și a domnilor dupre pământ? Pentru că zice Dumnezeu cătră Samuil prorocul: „Suiu-s-au strigarea și suspinile săracilor înaintea mea, deci pasă și le pune împărat“. Așijderea zice și de domni și de împărați, că de vor fi ei aleși și puși de Dumnezeu și de vor face voile și poruncile lui cu adevărat, deacii și Dumnezeu de-a pururea și în tot locul va fi cu dânșii. Și măcar de le-ar fi toată lumea pizmași și să scoale cu vrăjmășii și cu oști asupra lor, nimic nu le va strica, ci încă mai multu vor ațâța mâniia lui Dumnezeu și vor aprinde focul cel de véci în capetele lor și în cestu veac și în cel ce va să fie.

¹ Cu sensul exact contrar limbii actuale, *se potrivește, se aseamănă*.

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

Pentr-acéia nimini să nu îndrăznească, nici slujitoriu, nici țăran, nici nimeni să-și rădice firea și gândul, cu meșteșug hiclean, dintru îndemnarea diavolului, spre împăratul și spre domnul și stăpânul lor. Că cel ce să va ispiti a-și rădica mâna asupra stăpânului său fără dreptate și asupra domnului său, carele iaste îngăduitoriu și unsul lui Hristos Dumnezeu, acela cu adevărat de pripă își va aduce mâniia lui Dumnezeu cea dreaptă spre nedreptul lui cap, și urgia Dumnezeului celui viu să va pogorî pre dânsul. Că împărăția și domniia a împăraților și domnilor, care iaste pre împărății și domnii cei credincioși și drepți, acéia iaste împărăție și domnie cerească. Și Domnul, fiiul lui Dumnezeu, va fi lor împărat și va judeca lumea pre dreptate.

Dreptu acéia, fieștecărui împărat sau domn căruia i să dă împărăția și domniia, den mila lui Dumnezeu să dă și să trimete pre cine-i iaste lui voia. Că împărățiile și judecățile ale lui Dumnezeu sântu, și pentru acéia să dau împărățiile de la Dumnezeu, ca să judece pre oamenii săi cu dreptate, iar pre cei răi, carii fac fărdelege, să-i judece cu caznă și cu certare. Pentru că nimunii, niciodată, n-au împărțit, nici i-au dat Dumnezeu să facă lucruri réle și nedrépte, nici i-au trimis cugete spurcate, nici în inima nimunii n-au sădit Dumnezeu cugete și gânduri hiclene. Ce tot cu meșteșugul diavolului să ațâță acéstea toate. Că tot diavolul, toate lucrurile céle réle, cu îndemnarea lui să fac, iar nu cu socoteala lui Dumnezeu. Că de Saul diavolul să apropie și-i ațâță gându rău și-l îndemnă ca să ucidă pre împăratul și îngăduitoriul lui Dumnezeu, pre David. Iar apoi el însuși fu ispitit de mâniia lui Dumnezeu și să lăsă el însuși în țapa lui, și i se pătrunse inima de arma sa, și așa rău să sfârși.

AICI S-AU SCULAT AVESALOM ASUPRA TĂTÂNE-SĂU, LUI DAVID

Aici s-au sculat așijderea Avesalom asupra tătâne-său, lui David, să-i ia împărăția, fiind îndemnat de diavolul. Pentru acéia muri și el săgetat pren inimă și rău să sfârși, cum vei

vedea mai nainte scris pre scurt.

Când vru Avesalom să să scoale spre împărăție, el zise cătră Ahitofel, svétnicul său cel mare: „Sfătuiți-vă acum, să vedem ce vom face!“. Iar Ahitofel zise: „Pasă dă te culcă și tu cu posadnicile tătâne-tău, lui David, care le-au lăsat să-i păzească casa, și vor auzi toți israiliténii că țe-ai bătut joc de dânsul și deacii vor fi cu tine“. Iar Avesalom tinse zăvése în divanul cel mare al lui David și mérse de să culcă cu posadnicile tătâne-său înaintea tuturor israiliténilor. Că așa era sfatul lui Ahitofel cătră Avesalom mai nainte de David, ca când ar întreba cineva de cuvântul lui Dumnezeu. Deacii zise Ahitofel cătră Avesalom: „Să-mi aleg cu mine 12.000 de oameni și să mergu cu dânșii la noapte să gonescu pre David, până îl voi ajunge. Deacii oștile lui fiind toate ostenite, vor fugi și să vor răsipi, iar împăratul David va rămânea singur și-l voi ucide. Și voi întoarce toate oștile lui, de vor veni la tine, ca cum să întoarce o nevastă cătră bărbatul său. Căci că tu numai sufletul lui vei și pohtești, iar alalți oameni vor avea toți pace. Și plăcu acestu sfat lui Avesalom și zise: „Chemați și pre Husie Arahiin, să vedem și el ce sfat ne va da“. Și deaca-l chemară zise Avesalom: „Iată cum sfătui Ahitofel; fi-va după sfatul lui și face-vom după zisa lui, au ba? Zi și tu cum te pricepi“. Husie Arahiil zise cătră Avesalom; ?Nu iaste bun acest sfat ce au sfătuit Ahitofel. Crezi, tu bine știi, că tată-tău și toți oamenii lui suntu toți vitéji buni și hrăbóri la război, și dârji ca ursoaicele céle fătate, și ageri ca cerbii. Și tată-tău iaste om războinic și nu-și va piiarde oamenii săi așa lesne. Că iată, el acum să va fi ascunsu vre într-un munte sau vre într-un loc cu oștile lui, și va fi el în fruntea oștilor. Deacii, cându vor ajunge oștile tale la David, iară oștile lui vor auzi gomot și gâlceavă de la străji, și vor sări degrab' și vor peri toți cei ce vor mérge să-l gonească den oștile tale. Și David are inimă ca de leu zburdat și știe tot Israilul că iaste tată-tău viteazu și oștile céle vitéze toate suntu cu dânsul“. Iar Ahitofel era om iscusit și chibzuit foarte și sfétnic bun spre toate lucrurile, și spre céle bune și spre céle réle. Pentru acéia să temea David

de meșterșugurile lui și trimise într-ascunsu pre Husie sfétnicul său iscoadă la Avesalom, ca să strice sfatul lui Ahitofel, cum le și strică. Că zice Scriptura că, de-au fost sfaturile lui Ahitofel bune și de izbândă asupra lui David, iar iată că să strică, că n-au fost acel sfat cu socotița lui Dumnezeu, nici cu voia lui. Pentru acéia Dumnezeu îl strică. Că iar mai zice Scriptura: Orce sfat veți sfătui, strica-l-va Dumnezeu, de-l veți sfătui rău“. Și „ce veți cére pre nedreptate, voi nu veți lua, că ați cerșut rău“ și ce cuvinte veți vorbi și veți sfătui, nu vor fi stătătoare întru voi. Că Dumnezeu iaste care dă sfat spre toate lucrurile céle bune, și acela face împărățiile, și el pune împărați. Pentru acéia pricepeți toți și vă plecați, că Dumnezeu stă și ajută robilor șai și nimeni nu să va putea potrivi slavei lui Dumnezeu. Auziți până la marginile pământului, că Dumnezeu iaste cu noi, cu împărații și cu domnii, carii suntem robii lui cei putérnici. Dar plecați-vă, că măcar de-ați și avea putére, iar Dumnezeu, deaca nu va fi în sfaturile voastre céle nedrépte, iar veți fi rușinați și biruiți. Că cei ce să vor nădăjdui pre Dumnezeu, acéia nu să vor téme, nici vor griji de frica voastră. Că acela iaste apărător și sprijinitoriu celor ce să tem de dânsul. Și zice că cel ce să va nădăjdui spre dânsul, el îi va fi întru sfințire, pentru că toți, fieștecare, cine la ce slujbă sau cinste va fi rânduit și tocmit de Dumnezeu, și deaca-și vor pune cugetele pre dânsul și gândul, și să aștepte cu credință ajutor de la el, spāsise-va și să va mântui de toți vrăjmașii lui cei văzuți și cei nevăzuți. Și mai zice: „Nădăjdui-mă-voi spre dânsul, și pentru dânsul mă voi spăsi“. Că Dumnezeu cel tare și cel adevărat, acela va spăsi pre unsul său și îngăduitoriul lui den mâinile tuturor vrăjmașilor lui. Că tot lucrul carele nu-l iubéște Dumnezeu, nici îl voiaște, măcar deși începe omul a-l face, tot nu-l sfârșăște, ci curând și degrab' să strică. Pentru acéia, cel ce va să facă ceva preste voia lui Dumnezeu, el cade și să răsipește și i să zdrobescu oasele și capul de piatra împiedecării.

Acum trebue să ne apucăm iar de cuvântul ce am lăsat înapoi. Că zice Avesalom și toți israiliténii: „Mai bun iaste sfatul

lui Husie decât a lui Ahitofel. Și porunci Dumnezeu să strice sfatul a lui Ahitofel, cel bun, ca să aducă toată răutatea asupra a lui Avesalom. (Că cum sfătuisese și zise Ahitofel, așa vrea fi și fost. Iar căci nu fu cu voia lui Dumnezeu, pentru-acéia-l și strică cu porunca sa.) Iar Ahitofel, deaca văzu că nu lăsară pre voia lui, nici să umplu sfatul său, să sculă și să duse în curtea sa, și deaca întră în casă-și, scoase pre toți afară și să sugrumă el însuși și muri. Și-l îngropară în mormântul tătăne-său. Iar David veni în Manaim, iar Avesalom trecu Iordanul denpreună cu toți israilitenii.

Ia aminte acum și vezi: cel ce să scoală asupra împăratului și unsul lui Dumnezeu, fără porunca celui de sus, nu-i va strica nimic, nici îi va face nici un rău, ci mai vârtos își va omorî sufletul și și-l va piiarde.

Și fu când să apropie ziua să să lovească oștile lui David cu ale fie-său, lui Avesalom, porunci împăratul David lui loav și lui Aves și lui Efteev, zicând: „Să păziți, să nu cumva să ucideți pre fie-meu Avesalom!” Și auzi toată tabăra când zise împăratul domnilor să nu omoară pre Avesalom, fiiiul său. Și eși toată tabăra într-o dumbravă împotriva lui Israil și fu război în dumbrava lui Efram. Și piereră acoloa israilitenii de oștile lui David 20.000 de oamini. Deacii să răshirară oștile pre luncă și să umplu lunca de oameni tăiați, și fu mai multă moarte decât întâi. Iar Avesalom fugi de oștile tătăne-său și-și apucă mășcoiul și încălecă, și fugea pre luncă pentre niște copaci deși. Și, iată, fugind el așa, îl apucă de părul capului o ramură de un stăjariu și mășcoiul trecu, iar Avesalom rămase spânzurat de păr într-acea ramură de stăjariu. Iar o slugă de-ale lui David îl văzu spânzurând de acel copaci și merse de spuse lui loav, zicând: „Eu am văzut pre Avesalom spânzurat de păr de un copaci”. Iar loav îi zise: „Dar deaca l-ai văzut, căci nu l-ai dat jos și să-l fi ucis? Iar eu țe-aș fi dat 50 de sicile de argint și un brâu”. Iar sjuaga acéia zise: „Măcar de mi-ai fi dat și o mie de sicile de argint, încă nu voi pune mâna mea pre feciorul împăratului. Că am auzit că au poruncit împăratul ție și lui Aves și lui Efteev, zicând: „Să

păziți, să nu uicideți cumva pre fie-mieu Avesalom!". Deci nu să cade să să facă nedreptate sufletului său, că nici un lucru nu să poate ascunde înaintea împăratului. Iar tu stai împotriva lui". Iar loav zise: „Iată, eu voi merge, nu voi sta înaintea ta“. Și luo loav în mâna sa 3 săgeți și le înfipse în inima lui Avesalom, încă stând el spânzurat de acel stejar, și era până atuncea tot viu. Și să răpeziră 10 slugi de-ale lui loav, care-i purta armele lui, și-l uciseră pre Avesalom de-l omorâră. Și trâmbiță loav cu trâmbița, și să întoarseră oștile den goana lui Israil, și luo loav trupul lui Avesalom și-l aruncă într-o peșteră mare.

Aicea încă să umplu cuvântul prorocului, care zise: „Săpă groapă omului și mai vârtos împăratului celui drept, și căzu el însuși în groapa care o făcuse altuia“.

Pentru acéia, iubiții mei, sunteți datori și ni se cade să ne ferim de toate pizmele și mozaviriile și de alte răutăți, de toate. Că să știți cu adevărat, că tot omul, măcar domn, măcar boiar, măcar înțelept, măcar neștiut, măcar bogat, măcar sărac, „ori ce va sămăna, acéia va și secera“ și cine cum își va lega sarcina, așa o va și duce. Că tot omul din lucrurile sale să va îndrepta, și din lucrurile sale să va osândi. Dar lucrurile céle bune care sunt? Iaste *credița*, *nădăjdea* și *dragostea*, și a erta *greșalele celor ce greșescu* și *pacea* lui Dumnezeu, care iaste legătura cea desăvârșită, denpreună cu alte bunătăți, cu toate. Dar lucrurile céle réle sunt acéstea: *curviia*, *necurăția*, *ficleșugul* și a nu erta *greșalele vecinilor*, și cine să mânie în zadar și pentru nimic, care iaste legătura înfășurării *vrajbii* și a altor răutăți, a tuturor. Că acéstea au învățat Dumnezeu în Sfânta Evanghelie și au zis: „De veți erta oamenilor greșalele lor, și voao vă va erta tatăl vostru cel cerescu, iar de nu veți erta oamenilor greșalele lor, nici tatăl vostru cel cerescu nu va erta greșalele voastre“. Dar, de vréme ce au poruncit Dumnezeu să să iarte greșalele celor ci au greșit, dar cu cât mai vârtos să fie ertați cei nevinovați și să n-aibă nici o învăluială, nici să aibă mâinie și pizmă cineva pre altul pentru lucru di nimic, și mai ales pre împăratul și pre domnul său. Acela ce judecată va să aibă, sau

ce răspunsu și a ce muncită muncă, și mai cumplită va fi vinovat unul ca acela?

Dreptu acéia, să cade să arătăm și să spunem mai ales și mai chiar dragostei voastre céle ce au zis Dumnezeu. Că Petru zise: „Doamne, dar de câte ori, deaca-mi va greși fratele meu, îl voi erta, au doar de 7 ori?”. Iar Iisus zise lui: „Nu-ți zic ție de 7 ori, ci de 70 de ori câte 7 ori”. Drept acéia, aseamănă împărăția ceriului cu un împărat care vrea să-și ia seama cu datornicii. Deacii, cum încep a socoti și a-și lua seama, iată aduseră la dânsul un datornic, care era datoriu un întunérec de talanți și, neavând de unde să-i dea, porunci împăratul să-l vînză și pre el, și pre muiarea lui, și pre copiii lui, și alt tot ce va fi având. Iar acel rob datoriu căzu la picioarele lui și-i zise: „Doamne, așteaptă-mă și-ți voi plăti tot”. Deacii împăratului acela i să făcu milă de acel rob și-l lăsă și încă-i erta și datoriiia toată. Iar robul acela, deaca eși afară, află pre un vecin al lui, care-i era datoriu 100 de bani și-l apucă de-l sugrumă, zicându-i: „Plătește-mi ce-mi ești datoriu”. Iar vecinul lui căzu la picioarele lui și i se ruga, zicând: „Așteaptă-mă, că-ți voi plăti tot”. Iar el nu vru, ci-l duse de-l băgă în temniță, până să va plăti de datorie. Iar soțiiile lui, văzând acélea ce fură, să întristară foarte și mérseră de spuseră stăpână-său toate câte fură. Atuncea chemă pre dânsul domnu său și-i zise: „Slugă hicleană, eu toată datoriiia țe-am ertat, căci m-ai rugat, dar ție nu ți să cădea să-ți fie milă de vecinul tău, cum îmi fu mie milă de tine?” Și să mânie pre dânsul domnu-său și-l déde armașilor, până va plăti toată datoriiia. Așa și tatăl meu cel cerescu va face voao, de nu veți erta fieștecarele fratelui său din inimile voastre greșalele lor. Privegheați dar, că nu știți în ce ceas va veni Domnul nostru. Și să știți și aceasta, că de-ar fi știut stăpânul casei ce în vréme va veni furul, ar fi priveghiiat și n-ar fi lăsat să-i sape casa. Pentr-acéia fiți gata și voi, că într-acela ceas va veni fiiul omenescu, în care voi nu vă veți nădăjdui. Că mulți sunt chemați, iar puțini aleși.

PILDĂ DIN EVANGHELIE

Un împărat făcu nuntă fiului său și trimese slugile sale să cheme chemații la nuntă. *Tâlcul*: Chemații, acéia sunt ovréii, pre carii i-au chemat Dumnezeu întâi cu prorocii, iar după acéia veni însuși Dumnezeu la dânșii, iar ei, fiind neam rău și nemulțumitoriu, nu pohtiră, nici voiră mila milelor lui Dumnezeu, ci mai mult încă îi făcură în ponciș și împotrivă. Că pe proroci îi uciseră, iar pre împăratul tuturor și Dumnezeul mântuirii noastre, Iisus Hristos, îl răstigniră pre cruce și-l împunseră cu sulița în coaste și-l déderă morții și îngropării. Iar el cu putérea lui învie a treia zi, ca un Dumnezeu, și după 40 de zile s-au înălțat la ceriu la tatăl, de unde să și pogorî pentru mila cea multă ce avu cătră noi. Iar ovréii cei ce fură chemați, nu fură harnici, nici vrédnici nuntei și cămărăi cei cerești. Iar în vrémea înălțării Domnului, trimise pre sfinții săi ucenici și apostoli zicând: „Păsați pre la răspântii — cum ai zice pren toate locurile și prin toate laturile și prin toată lumea —, să chemați pre cei șchiopi, pre cei răi și pre cei buni“, care sunt toate limbile, care era împiedecați de diavolul. Șchiopii și stricații sunt cei striinați de credința cea adevărată și de la Dumnezeu care i-au făcut. Și veniră toate limbile la nuntă și înțară și în cămara ginerelui și în avuțiia împărăției ceriului, cu credința și cu botezul. Deacii, după ce înțărăm la nuntă și ne botezăm, noi iară ne-am împuțit și ne-am spurcat haina noastră cea sufletească, carea ne-a o țesut Dumnezeu, iar nu om, și ne-au albit și ne-au sfințit den nașterea noastră, cu apă și cu trimiterea sfântului duh. Iar când înțără să vază pre cei ce șădea la a doao și înfricoșata lui venire, iată văzu un om care-și spurcase haina sa cu curvii și cu ucideri, cu beții și cu lăcomii și iubire de avuție și cu alte lucruri réle, cu multe și cu nedreptăți, și-i zise: „Priiatene (dar căci îi zise „priiatene“, pentru că priiateni și fiii lui Dumnezeu ne-am chemat), cum ai îndrăznit de ai înțarat și șăzi înaintea mea cu haine spurcate și împuțite? Pentru ce n-ai păzit rânduiala botezului în curăție, ci cu viața și cu

traiful tău cel dobitocescu țe-ai spurcat haina ta, care o am curățit și o am albit, mai vârtos decât toate frumusețile lumii, și ți-o-am dăruit ție, ca să împărățești pentru dânsa cu mine în bucuriia și veseliia cea nespūsă și negrăită””” Iar el tăcu, că nu avea lucru de-a îndrăzni și să grăiască, că-și spurcase haina credinței și a botezului, cu spurcăciunea spurcăciunilor. O, ce amar și ce nevoe și ce greutate va fi atunci în véci netrecuți și făr' de sfârșit, celor ce-și vor fi spurcat haina botezului său! Iar celor ce să vor hi nevoit, de-și vor fi păzit haina botezului, în credința cea mare și în curăția cea întregă, o, ce bine și ce bucurie îi va întâmpina! Că zice Zlatoust, că vor avea îndrăzneală mare. Iar de va zice cineva că n-au fost atunci chemații cei din limbi, că pre atuncea n-au fost apostolii bătuți și căzniți cu întunérece de cazne, ci după înviare, atunci pătimiră, că atunci zise lor: „Păsați de învățați toate limbile?, iar noi să răspundem și să zicem că și mai-nainte de răstignire, și după răstignire i-au trimis și i-au învățat. Că mai înainte de răstignire i-au trimis și au zis: „Păsați cătră oile céle pierdute ale casei lui Israil!? Așijderea și după răstignire nu conteni, ci le porunci să învețe și ei. Și măcar de le și zise să învețe toate limbile, iar le arătă aiave că va să să înalțe în ceriu, ca să grăiască și să mărturisească de dânșii întâi și le zise: „Luați putérea duhului sfânt, carea s-au pogorât spre voi, și să-mi fiți mărturisitori în Ierusalim și în toată Iudea și pân' la marginile pământului”. Așijderea zice Pavel: „Cel ce au făcut pre Petru întru apostoliia obrezaniei, acela au făcut și pre mine în apostoliia limbilor”. Pentru acéia, și apostolii să porniră și mérseră la ovréi și lăcuiră în Ierusalim multă vréme. Deacii, deaca-i goniră, ei atuncea să răsipiră și să semănară pen toate limbile. Iar socotește și vezi și aici iubirea cea de cinste. Că zise: „Câți veți afla la răspântii, chemați-i la nuntă”. Că această zicere ce o zisése mai înainte ovréilor, și elinilor zisése. Că mulți elini lăcuia cu ovréii, ce diși lăcuia, iar tot îi hiclenea și-i mozavirea, cum și Pavel grăiaște în pildă și zice: „Cu nevoe era să să mărturisească întâi voao cuvântul lui Dumnezeu; iar

pentru căci ați judecat pre cei nevrédnici, iată noi ne vom întoarce în limbi“. Pentru acéia și singur zise: „Nunta iaste gata, iar nuntașii nu fură vrédnici“. Aceasta s-au căzut mai nainte de aceasta, că știia că pre nici unii n-au lăsat măcar pentru fieștece lucru neînvățați cu blândețe. Iată, veni el însuși, apoi trimése și solii săi, și cu aceasta lor le îngrădește și le astupă gurile, iar pre noi ne învață ca să umplem toate ale sale. Că, pentru căci nu fură vrédnici, pentr-acéia zise: „Păsați pre la răspântii și ori pre cine veți afla, chemați, măcar de să vor întâmpla și de cei goniți“. Iată că grăi înălțat și smerit, că zise că „curvarii și vameșii vor moșteni ceriul“ și „vor fi cei de apoi întâiu și cei dintâi apoi“. Arată că aceasta iaste pre dreptu și decât pre toți mai împunge pre ovréi și-i apropie cătră zbierarea cea cumplită, întru care pre dânșii vor să să ducă mai groaznic decât toate limbile.

Iar nimenelea să nu să nădăjduiască numai în credință, și din credință să le grăiască, iar lucruri să aibă réle și hicléne, căci iaste din dăstul numai a aduce ovréii den necredință în credință. Ci, deaca-i vei încredința, să-i păzești și în viață și în traiu bun. Că îmbrăcarea iaste viața, iar lucrul iaste chemarea milei. Dar pentru ce întreabă cu de-adinsul, că a chema pre necredincioși și a-i curăți nu iaste aceasta den dăstoinicie și din vrédnicie, iar a păzi și a îndemna pre cei chemați și curățiți să petreacă în ce au fost chemați și îmbrăcați, acéia nu iaste din destoinicie și din vrédnicie, ci iaste din bunătate. Că să cădea mila și bunătatea să să întoarcă cu plată. Iar să nu arăți după cinste hicleșug, că zice că n-ai luat ca ovréii, ci ai luat bunătăți mai multe și mai îmbogătățite. Că céle ce să gătea lor în toată vrémea, iar tu, fiind nevrédnic, le-ai luat. Pentru acéia grăiaște și fericitul Pavel: „Limbilor, lăudați pre Dumnezeu pentru mila sa, că céle ce era făgăduite lor, acélea le-ați luat voi“. Pentru acéia, multă judecată și osândă va să fie celor lenevoși, că cum fură acéia ocărâți și batjocorâți, căci n-au venit, așa vei fi și tu, deaca vei viețui viață rea și scârnăvă. Că cel ce întră îmbrăcat cu haine spurcate, semnează cela ce moare

în traiu scârnav și necurat. Pentru acéia zice că tăcu.

Vezi că, de să și știe omul cel păcătos că au făcut lucruri réle și grozave în viața lui, iar tot nu va fi muncit până nu se va judeca. Iar deaca să va judeca, deacii îl vor cuprinde muncile céle neștiute. Și să nu gândești că-i va fi munca numai atâta, numai cât va fi dus în niște locuri întunecate, ci va fi acolo plângere fără mângâiere și scrâșnire de dinți. Și aceasta să chiiamă durerile și ranele céle nevindecătoare, și céle ce nu iaste puțință de-a le răbda. Auziți, cei ce ați făcut tainele ascunse și ați venit la nuntă și v-ați îmbrăcat sufletele cu haine spurcate, auziți, de unde ați fost chemați: de la răspântii! Dar ce va să fie, șchiopii și cii cu sufletele betége? Iaste céia ce ș-au spurcat sufletele cu voirile și cu pohtele trupești. Deci acum vă rușinați de dragostea celui ce v-au chemat, care o are cătră oameni, și nimeni să nu umble în hainile céle spurcate, ci fieștecarele dintru voi să cugete și să bage seama de haina cea sufletească.

Ascultați, bărbaților, ascultați, muerilor, ascultați, împăraților, ascultați, împărăteselor, ascultați, boiari, ascultați, jupânelor, ascultați, toată vârsta și toate rânduialeli, bătrânii și tinerii, bătrânele și céle tinere; că nici de un folos nu vă sunt hainele céle lucii du pre denafară, cu céle denlăuntru, acélea sunt de folos și de treabă. Că pân' vor fi îngrijați și vor purta pre denafară haine lucii și frumoase, cu nevoe ne vom îmbrăca sufletele cu hainele neputrejunii! Că nu iaste putére să-și împodobească cineva și trupul și sufletul, nici va putea să slujască cineva și lui Hristos, și diavolului, tot bine. Deci iani să lepădăm această muncă cumplită, că nimeni nu ș-ar împodobi casele cu părătare și într-alte chipuri poleite, iar să meargă și să șază cu robii săi îmbrăcat în niște férfenițe réle. Iar tu, iată că faci și ești așa; că casele sufletului tău să cheamă trupul, care-l înfrumsițezi cu multe îmbrăcăminte frumoase, iar pre suflet tu îl lași de zace într-o férfeniță rea acoperit. Dar nu știi că să cade să să împodobească mai frumos împăratul decât cetatea? Că cetatea o împodobéște cu zavése de in suptiri și cusute, iar împăratul să împodobéște cu caftanuri frumoase și cu corune. Așa și tu,

trupul să ți-l îmbraci în haine slabe și proaste, iar mintea ți-o îmbracă în haine împărătești și o împodobеște cu coronă, și șăzi în carătă naltă și luminată. Iată, tu acum faci împotrivă și în ponciș, că cetatea, adecă trupul, tu ți-l împodobеști cu multe feliuri de haine, iar pre împăratul, adecă mintea, ți-o lași legată de să târaște spre patimile și lucrurile céle nebune și dobitocești. Dar nu cugeți că ai fost chemat la nuntă, și nunta au fost a lui Dumnezeu, și nu chibzuești că în cămărale lui vor să între toate sufletele îmbrăcate în haine lucii și cu ranțuri de aur împodobite.

Iar di-ți iaste voia să-ți spuiu carii au fost îmbrăcați așa și carii au fost împodobiți cu podoabe care să cădea la nuntă, adu-ți aminte de cei sfinți ce v-am pomenit mai întâi, de multe ori, carii au avut haine de păr și au lăcuit pren pustii. Acéia sunt céia ce au fost împodobiți și înfrumșițați la acea nuntă cu haine și cu podoabe ca acélea. Căroră de li s-ar fi dat câte haine de scumpe și de multe, n-ar fi vrut să le ia. Ci, ca când ar zice cineva unui împărat să să îmbrace cu niște pétece réle și fărimate ale unui sărac, iar el s-ar mâniiă pentru acéle férfenițe, așijderea și acéia n-ar fi băgat seama de caftanele céle împărătești, nici ar fi avut nici o grijă de dânsele, făr' numai ce ar fi avut socoteală tot de haina bunățăților lor. Pentr-acéia n-ar fi băgat în seamă caftaneli împărătești, ca pre niște păianjini, și ar fi zis că suntu niște zăblae rupte și réle. Că la acel împărat mare și minunat, ce au făcut nunta, sunt alte podoabe, mai frumoase și mai luminate decât acestor de acum. Și numai de țe-ai putea dășchide ușa minții să vezi cugetele și sufletele lor și împodobirile lor céle dinlăuntru, tu ai cădea jos pre pământu, că n-ai putea răbda să vezi frumusețea sufletelor lor și lumina și strălucirea hainelor, care strălucescu mai luminos decât fulgerul.

Iată că vom să zicem și de bărbații cei de dămunt, carii au fost minunați, iar au și să duc pildele lor cătră lucruri gréle și multe. Drept acéia, vă duc cătră umblările acelor sfinți, că n-au nici un lucru rău de întristăciune, ci ca când ș-ar rădica corturi în ceriu, așa s-au sălășluit de dăparte. Cei ce au pătimit

greutate într-această lume și s-au nevoit cu ostenele cătră dânsul, pentru acéia ș-au și făcut case în ceriu, că au fugit din oraș și din cetăți și din case. Că cel ce va să să nevoiască cu totul cătră Dumnezeu, nu-i iaste să șază în case, ce i să cade să lăcuiască în case mutătoare, ca cela ce va să să mute dintr-o gazdă. Deci câți petrec și viețuescu așa, tot în ponciș și împotriva noastră lăcuescu, căci că noi nu viețuim ca într-o oaste, ci viețuim ca într-o cetate, cu pace. Dar cine ș-au făcut vreodată case de piatră în tabără, știind că curând și preste puținea vrême iarăși va să le părăsească? Nimeni n-au făcut așa, ce măcar de ar și încépe ceva să facă așa, acela ca un vânzătoriu să va ucide. Sau cine ar cumpăra măcar o milă de loc în vrémea războiului și să-și facă curți pre dânsa? Nimeni nu va face așa. Că de ar și cugeta cineva să facă așa, încă i-ar zice alții: „Venit-ai la războiu, iar n-ai venit la negoș! Dar căci te nevoești cu dor și cu pohtă de acest loc, care preste puținea vrême vei să-l părăsești? Lasă, deaca vom mérge la moșia noastră, deacii vei face aceasta acolo!” Aceasta-ți grăescu eu acum, fătul meu: când vom mérge în cetatea Ierusalimului celui de sus, acolo vei face aceasta, ce însă acolo nu iaste nici o nevoieșă și nici o osteneală, că acel împărat minunat și putérnic le va face toate. Iar și aici ajunge a lăcui într-un zemnic și îngrădit cu un gărdicel, iar a face cetăți și case de piatră nici de un folos nu sunt. Auzi cum lăcuescu tătarii în case făcute pre roate, și lăcașul lor iaste făcut tot ca al unor păstori. Așa să cade să lăcuiască și creștinii, să încungiure toată lumea luptându-se cu diavolul, și să-i izbăvească pre cei robiți și supuși de diavolul și pre cei ce sunt ținuți de diavolul și de toate ale lui, să să schimbe. Că acéia, deaca-și fac colibi și deaca vor să le părăsească, ei le părăsescu, ca cum ar lăsa ostașii oastea cu pace, și acéia deacii mult s-ar veseli și s-ar bucura. Că mai frumos lucru iaste, și mai cu plăcéré a vedea pustiile având umbră de cete călugărești, decât voinici în oaste întinzându corturi și înfigându-și suliițele și lângă sulite să-și pue platoșăle și armele, iar altă mulțime să aibă ochi ca de aramă și înarmați cu arme de hier, și împărăție îngrijată și preste câmpu

multe așternute și prânzuri. Că această vedere nu iaste bună, ci iaste mai bună carea zic eu.

la blăm acum în pustii și vom vedea umbrarile vitéjilor lui Hristos și nu vom vedea acolo întinderea corturilor, nici haine și alte zăvése lucii, cu care fac umbră împăratului; ci vom vedea ce iaste mai bun și mai fericit decât tot ce iaste pre pământ. Că de multe ori acolo să vor fi întinsu ceriurile și să vor fi arătat lucruri și vederi minunate. Și vom vedea acolo lăcașurile lor, carei cu nimic nu sunt mai jos sau mai mici decât ceriurile. Că într-însele s-au pogorât și au intrat îngerii, ce încă tocma și stăpânul îngerilor. Dar de vréme ce veni la Avraam, carele era bărbat cu fămée și avea coconi, căci îl văzu că iaste iubitoriu de streini, cu cât mai mult va veni și va afla omul cel ce s-au schimbat din trupul său și l-au urât, și cu cât mai mult va lăcui și va viețui cu cela ce să potrivéște într-u toate trupului său. Că mésele acestora au fost curățite și schimbate de mite și de camăta și pline de dragoste, iar n-au fostu pre dânselae pârae de sânge, nici bucății de carne, nici zemuri bune, nici fripturi, nici abur grozav, nici pizmä sau gâlcevi, nici mestecături fär' de treabă. Ci numai ce au fostu apă și pâine, apă dintr-un izvor curat, iar pâine din osteneală și din muncă dreaptă. Pentru acéia dănțuiaște dumnezeiasca biserică și într-însa preoția, închipuirea albiturii și strălucirii îngeresti. Că preoții și diaconii într-însa aduc jertvă fär' de sânge lui Dumnezeu și necruntată, pentru nepricéperea și neștiința tuturor oamenilor. Așijderea dănțuiaște și tot cinul și rânduiala călugărească, ca cum ar fi în ceriu și cu bucurie dumnezeiască să bucură și pre Dumnezeu roagă și-l cântă cu umilință și cu glas neîncetat, ziua și noaptea. Și-l laudă cu laude nespuse în bisericile lui Hristos, și lăcuescu frățéște. Cărora și Dumnezeu le-au făgăduit viața de véci, cum cântă și David la cântecul său: „Iată acum, ce iaste mai bune și ce iaste mai frumos decât a lăcui frații împreună?” Și în multe locuri și încungiurări departe, slobozescu cătră Dumnezeu glasuri de laudă și de cinste, nădăjduindu-se să ia viața cea de véci și să o moștenească. Că mesele aceloră céle de ospăț era

mugurul și vlăstarii copacilor, și mai bine era acela decât toate dulcețile din mésele împărătești și făr' de nici o grijă și témere. Și nici au grăit pre Dumnezeu de rău, nici l-au ațâțat spre ceva, nici copilașii nu i-au sperat, nici au făcut răs făr' de lucru, nici s-au amestecat să facă înșălăciuni. Ci iaste masă îngerească și curățită și schimbată de acéste amestecături de toate. Și iaste așternut numai pre iarbă, cum și Hristos făcu prânzu în pustie. Iar fac aceasta mulți și în câmpu făr' de colibi, și au, în loc de acoperimânt, ceriul și, în loc de lumânare să-i lumineze, au luna. Și nu le trebuie slugi să le slujească, că le ajunge den dăstul acea lumină de sus ce-i luminează. Această masă văzând-o apostolii din cer, să înfrumșițează și să îndulcescu. Că de vréme ce iaste bucurie de un păcătos ce să pocăiaște, dar pentru atâtea drepti ce-i urmează lui totdeauna, ce lucru nu va face! Că nu iaste acolo stăpân sau slugă, ci toți sunt stăpâni unul altuia. Și nu-ți pară că suntu acéstea zise vre într-o pildă. Că, deaca înserează, ei nu să tem, nici să întristează, cum fac bogații oameni, de-și aduc aminte de grijile céle multe ce au ziua, nici, deaca înnoptează, nu grijăscu de tâlhari, să-și încue ușile și să-și pue verigile pe la case, nici de nimic de ce să tem alții ei nu să tem, nici iau aminte cu lumânări bine, să nu cumva să sae vre o scântee de undeva, să li să aprinză casele. Ci tot graiul și voroava lor iaste plină de blândéțe și de liniște, și nu vorbescu ei acéstea care le vorbim noi și nu ne suntu nici de un folos. Că noi tot acéste vorbe réle avem și zicem: cutaree domn iată cum au fost, cutare iată cum ș-au pus domniia, cutare iată cum s-au petrecut și cum i-au luat cinstea lui altul, și alte multe, încă mai réle de acéstea. Ci pururea sfătuescu de céle ce vor să fie și să învață, ca cum ar fi petrecând într-altă lume și ca când ar fi suiți tocma în ceriu. Că toate céle de acolo totdeauna vorbescu: de brațele lui Avraam vorbescu, de cununile sfinților, de dănțuirea cu Hristos. Iar de céste de acum și de ale lumii aceștiia nici își aduc aminte, nici pomenescu; ci tot de împăratul cel cerescu și de războiul și caznele dievoești și de îndreptările cu care s-au îndreptat sfinții. Ce am putea noi să ne asemănăm

sau să ne împotrivism lor în ceva, când noi suntem ca furnica? Că cum să grijescu iale și să nevoescu numai de céle trupești, așijderea facem și noi. Și nu ne iaste den dăstul cu atâta, ce încă facem și mai rău, că acéia să grijaște și muncéște numai cât să-i ajungă, iar noi ne nevoim încă să ne și prisosească; și acéia căile tuturor nu le cercetează, iar noi păzim tot mitele și cametele. Deci iată că nu ne închipuim nici furnicăi, ce ne închipuim lupului și pardosului. Încă suntem și mai răi decât acéia, căci că lor așa le iaste firea să să hrănească, iar pre noi ne-au dăruit Dumnezeu și ne-au cinstit cu graiu și cu cuvântu și cu judecată dreaptă. Iar noi suntem mai răi și decât hierăle, și decât dobitoacele.

Iar acéia fiind aici, s-au făcut streini și vinetici, și de toate de ale noastre s-au schimbat și din haine și den bucate și den case și den călțăminte și din vorbe și s-au închipuit îngerilor. Și de-ar fi auzit cineva pre dinșii vorbind și grăind, însă și pre ei și pre noi, atunce acela ar fi văzut bine, numai din vorbe, că suntu cu adevărat lăcuitori și viețuitori cerești, iar noi nu suntem harnici nici pre pământu de a ne sălășlui. Pentru acéia, de-ar mérge cineva cătră dânșii, măcar cât de împodobit, și cu laudă și pohvală multă, atât n-ar griji, nici ar băga seama nimic, căci că n-au ce lua, nici le pot face vreun necaz ceva. Ci tot într-un chip vor să fie, ca cum ar mérge cineva la un loc unde ar fi niscare aur și șipoc¹, ca să dobândească și să câștige de la aur și de la șipoc vreo strălucire ceva. Așa și acéia ce vor să afle dentr-aceștea, den negrijirea ce fu zisă mai nainte. Și ca cum s-ar sui cineva vre într-o măgură înaltă, deci, de ar fi cât de mic cu statul, tot se véde nalt, așijderea și aceștea carii mergu cătră cugetele lor céle înalte și înțelépte, așa să arată până ce lăcuescu acolo. Iar deaca se pogoară, iar se pleacă și să micșorează. Că înaintea acelora împărații și domnii și judecătorii numic nu sunt. Ci cum râdem noi de coconii cei mici când să joacă, așa și ei nu bagă seama de pohtele și de aprinderile trupurilor sale.

¹ Notă marginală: „Șipoc să cheamă pomul care are rodii, adecă rodiul, că rodiul face flori mai frumoase decât toți pomii”.

Și de le-ar da măcar să fie și împărați, nici acéia, nici cum n-ar vrea, daca ar cugeta că iaste mai bun și iaste mai de folos traiul lor, și deaca ar ști că acea împărăție ce li-o va da cineva va să aibă sfârșit și va să fie numai până la o vreme. Dar noi, căci nu vom să mergem cătră o fericire ca aceasta, căci nu mergem cătră niște îngerii ca aceștea, căci nu luom haine curate și să ne bucurăm la acea nuntă împărătească. Că rău iaste a șădea la răspântii și a cere, iar mai rău iaste a să îmbogăți omul cu nedreptate. Că mai bine iaste a cere la răspântii, decât a prăda pre cineva și a lua cuiva cu de-a sila. Căci că cel ce cere are ertăciune, iar cel ce pradă, el însuși ș-aduce caznă și muncă fără sfârșit. Și săracul cu cérerea nimic nu mânie pre Dumnezeu, iar cel ce pradă, acela ațâță mâniia lui Dumnezeu, amestecându gândurile oamenilor. Și prada rădică durere și rană. Iată, văzând acéstea, să ne lepădăm de camăta dupre pământ, ca să dobândim céle cerești și cu multă nevoieșă să apucăm împărăția cea de sus. Că nici într-un chip lenevosul nu va putea întra acolo. Iar zice Dumnezeu: „Să fie întrare tuturor celor nevoitori și priveghitori și să o dobândească. Amin!”

POVESTE A FERICITULUI VARLAAM ȘI A LUI IOSAF,
FECIORUL LUI AVENIR ÎMPĂRATU

Era un împărat mare și slăvit foarte. Deacii el odată să puse într-o carătă ferecată cu aur și împrejurul lui era toți domnii și boiarii săi, cum să cade unui împărat. Deci mergând așa, întâmpină doi bărbați îmbrăcați în haine sparte și întinate și cu fețele sélbede și négre și împăijinate. Iar acel împărat îi știia pentru ce suntu așa, că li să topise trupurile și să veștejise de post și de ajun și de neodihnă. Și cum îi văzu împăratul acela, îndată sări din carătă și merse dă căzu jos pre pământu și să închină înaintea lor. Deacii să sculă și-i luo în brațe și cu dragoste-i sărută. Iar priiatenilor și boiarilor lui nu le fu aceasta pre voe, ce zicea adinsu ei-și: „Nu să cuvine, nici să cade să se facă aceasta cinstei împărătești”. Iar împăratului nu-i îndrăznea

să-i zică în față. Ci avea acel împărat un frate, deci ei ziseră: „Așa te rugăm să zici împăratului: „altă dată să nu mai facă atâta batjocuri cinstei și coronei împărătești““.

Deacii, el zise împăratului, iar împăratul împrută nechibzuialii și nepricéperii lui și-i déde răspunsu, care el nu să putea domiri ce va să fie. Și avea obiceiiu acel împărat așa: când va judeca pre cineva spre moarte, el trimitea la poartă-i pre un trâmbițaș de-i trâmbita cu trâmbița. Deacii acela, deaca auziia glasul trâmbitei la poarta sa, el știia că iaste a doao zi de periciune. Iar deaca inseră, trimise împăratul trâmbițașul cu trâmbita cea de moarte, de trâmbită înainte porții frățâne-său. Iar el, deaca auzi trâmbita cea de moarte trâmbitându la poarta sa, să părăsi de-a mai trage nădejde de viața aceștii lumi, ci toată noaptea fu în grijă și în gânduri de scârbă, și-și tocmi casa și învăță de toate pre rând, ca cel ce știia că va să moară. Iar dimineața, deaca să făcu ziuo, el să îmbracă în haine négre și de jale. Așjderea să îmbracă și jupâneasa-i și toți copiii săi. Și mérse el la divanul împăratului plângând și tânguindu-se cu amar. Iar împăratul, deaca-l văzu că plânge așa cu amar, îl cheamă la sine într-o cămară înlăuntru și zise: „O, om neînțelegătoriu și fără chibzuială! Dar deaca vréme ce temi așa numai de o trâmbiță a morții și de un frate al tău și om ca și tine, căruia nu i-ai stricat nimic, nici ești vinovat, dar mie cum îmi aduci împrutáciune căci am sărutat cu smerenie pre mărturisorii Dumnezeului meu, care mi-au spus moartea și mi-au mărturisit mai adevărat decât trâmbița, și mi-au vestit vestirea cea înfricoșată a stăpânului meu, căruia am greșit mult și am făcut păcate mari înainte lui? Iată, acum vădiiu și arătaiu nebuniia ta și în chip ca acesta te înfricoșaiu și te spăimaiu; și preste puțină vréme voi arăta aiavea și nebuniile celor ce te-au îndemnat să-mi grăești așa“. Și deaca mângâe pre frate-său și-l folosi cu cuvinte ca acéstea, și-l lăsă de mérse acasă-și, deacii porunci de făcu 4 coșciuge de lemn. Ci 2 le ferecă preste tot cu aur și băgă într-însele oase împruțite și scârnave, și plehupele deasupra le bătu și le țintui tot cu cue de aur, iar célalalte 2 le unse numai cu smoală pre dânară și le umplu de

pietri scumpe și de mărgăritari și de alte miroseale bune, și le înfășură câte cu o târsină. Deacii cheamă împăratul pre boiarii și pre prietenii acéia ce-i îputase pentru întimpinarea acelor săraci și puse înaintea lor acéle coșciuge, câte 4, și zise să să prețuiască ce vor plăti céle ferecate cu aur și ce vor plăti céle unse cu smoală. Iar ei puseră preț mare și mult celor ferecate și ziseră că într-acélea să cade să fie corone și lucruri scumpe și brâne împărătești. Iar celor smolite ei le puseră preț puțin. Atuncea zise împăratul cătră dânșii: „Bine știim că veți zice voi așa! Ce nu se cade așa, ce să cade cu ochii cei dinlăuntru să vedeți céle dânlăuntru ce sunt într-însele, sau de vor fi de cinste sau de necinste“. Și zise împăratul să dășchiză sicriile céle ferecate cu aur și, deaca le dășchiseră, eși dintr-însele o îputăciune rea, și văzură într-însele lucruri grozave. Deacii zise împăratul: „Acesta iaste chipul cel îmbrăcat în haine scumpe și frumoase, și céia ce să trufescu cu slava cea multă, iar înlăuntru ei sunt plini de lucruri réle și morți și îputăți“. Apoi zise împăratul le dășchiseră și coșciugele céle unse cu smoală, și cum de dășchiseră eși dentr-însele miros frumos și se văzură lucruri minunate și scumpe și frumoase. Deacii zise împăratul cătră dânșii: „Acéste coșciuguri știți cui se asemenea? Asemenează-se celor doi oameni, carii era îmbrăcați în haine sparte și cu férfenițe întinate și împăijinați la obrazu și mânjiți și negri și nădușiți și osteniți, căroră le căutați voi numai chipurile céle denafară și mi i-ați îputat, căci m-am închinat eu lor pân' la pământu. Iar eu, pricepând și cunoscându cu ochii cei dinlăuntru ai înțelégerii méle curățirea sufletelor lor și a lor strălucire, care era mai minunat și mai frumoase decât coroana și decât toată cinstea împărăției méle, curăția sufletelor lor și strălucirii lor, iată acéstea toate, încă și caftanele céle împărătești, pentru mărirea acelora nimic n-am băgat seama, ci le-am călcat toate pre pământu jos, înaintea lor“. Așa-i învăță să nu caute, nici să ia aminte cătră céle denafară.

Așijderea fă și tu, cum făcu acel împărat bun și credincios, și te vei înălța întru smereniia ta. Și să cinstești pre cei ce suntu robi lui Dumnezeu, că acéia suntu și frații lui.

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

PILDĂ A ACELUIAȘI VARLAAM. PENTRU PRIVEGHETOARE

Că zice că cei ce să nădăjduescu în minciuni și cred numaidecât cuvintele céle deșarte și nu iscodescu întâi bine, să vază acéle lucruri suntu adevărate au ba, și céia ce-și înalță gândul și cugetul unde nu pot ajunge, și cei ce să căescu de lucrurile céle ce au trecut, măcar réle, măcar bune, unii ca acéia să închipuescu unui om ce au făcut un laț și-l puse în niște burueni să prinză niscare păsăréle. Și deaca-l puse, prinse o privighetoare, care iaste pasăre înțeleaptă, și vru să o junghe. Iar acei păsăréle înțelepte i să déde glas ca de om, de grâi și zise așa cătră acel vânătoriu: „O, ome, deaca mă vei junghea, ce folos vei avea de mine? Că iată cât suntu de mititea, ci știi că nu-ți vei sătura pântecile de carnea mea. Iar de mă vei slobozi den laț, eu îți voi da 3 învățături, care, deaca le vei păzi, foarte îți vor fi de folos în toate zilele vieții tale”. Acel om să miră de niște cuvinte ca acéstea și zise că de va auzi niscari învățături noao de la dânsa, el o va slobozi. Deacii privighetoarea să întoarse cătră dânsul și zise: „Omule, la nimic, la ce nu vei putea apuca, să nu te tinzi; și de lucrurile céle ce au trecut să nu te căești; și minciunile niciodată să nu le crezi. Acéste trei învățături să le păzești, și-ți vor fi de mare folos”. Și să miră acel om de acéle cuvinte ale ei, înțelepte și tocmite, și o slobozi den laț și o lăsă să se ducă. Iar acea priveghetoare vrând să vază: acel om folositu-s-au ceva den învățăturile ei, au ba, începu a zbura în slavă și a zice: „O, cât iaste de rău omul cel făr' de sfat și făr' de chibzuială! O, ome, câtă avuție pierduși tu astăzi, că în mașele méle iaste un mărgăritariu mai mare decât oul de zgriptor”. Iar acel vânătoriu, deaca auzi așa, să întristă foarte și-i păru rău căci o au slobozit pre acea privighetoare, și iar să nevoia să o prinză. Și-i zise: „Vino în casa mea și te voi ospăta bine și te voi slobozi iarăși”. Iar privighetoarea zise cătră dânsul: „Acum eu te cunoscuu că n-ai nici o minte și ești făr' de nici o chibzuială și nebun. Că iată, câte țe-am zis și te-am învățat cu dragoste și cu nevoieșă, le-ai ascultat; iar nici o folosință dentr-

însele n-ai câștigat. Crez, eu ți-am zis: de lucrurile céle ce au trecut, să nu te căești, iar căci am scăpat eu din mâinile tale, ție îți pare rău și te căești pentru lucru ce au trecut. Și ți-am mai zis: la ce lucru nu vei putea prinde, să nu te tinzi, și nu vezi că eu zbor prin văzduh? Și ți-am grăit: minciunile niciodată să nu le crezi, iar tu iată că crezuși să fie în mașele méle un mărgăritariu mai mare decât trupul meu, și n-ai chibzut să vezi că nici eu, cu totul, nu suntu cât oul de gripsor! Dar mărgăritariul atâta de mare, cum ar fi încăput în mașele méle??

Drept acéia, nu să cade nimunii să să mânie îndată și să facă rău, iar mai ales împăratului și domnului și celor putérnici. Că zice Scriptura: „Ceasul mâniei lui iaste cădăre“. Ce nici să te grăbești și să te nevoești a crede minciunile, în loc de lucruri adevărate, până nu să vor adeveri cuvintele și lucrurile cu arătare credincioasă. Iar de te vei ispiti să-ți întinzi dreapta ta mai sus decât unde ți-au dat Dumnezeu, cela ce biruiaște pre cei vii și pre cei morți, cu adevărat deacii te vei căi și nu-ți va fi acea căială nici de un folos. Pentru acéia toate lucrurile să le faceți cu sfat și cu socoteală și cu ruga lui Dumnezeu, și deacii nu te vei căi de lucrurile céle ce au trecut.

Iosaf întrebă pre Varlaam și zise: „Dar cum să va păzi niștine, după botez, curat de toate păcatele, daca, de vréme ce au pocăință, după ce greșescu, cum zici tu? Că mie îmi pare mulți să nu să îndreptéze, ci să fie în multe griji și dureri și plângeri. Iar eu aș pohni să dobândescu calea céia cu carea aș putea poruncile lui Dumnezeu să le păzescu și să nu mă dăzlipescu de dânsele. Ca deaca mi să vor erta lucrurile céle réle ce am făcut mai denainte, deacii să nu mai mâniu iar pre sfântul și Dumnezeuul meu cel dulce“. Iar Varlaam zise: „O, cinstite împărate, bine zici și-mi plăcură cuvintele tale! Iar iaste un lucru cu anevoe a șădea cineva lângă foc și să nu să prigorească, și iarăși nu iaste lesne a se încurca a se încurca cinevași cu lucrurile și cu grijile lumii și să viețuiască în bogăție și în ospéțe, și apoi să poată umbla în poruncile lui Dumnezeu și să să păzească să fie curat de acéstea. Că au zis Dumnezeu: „Nimeni nu va putea sluji la

doi domni, că sau va iubi pre unul, iar pre altul va urî, sau de unul va asculta, iar pre altul va încépe a nu-l băga în seamă. Că nu va putea nimeni să slujască și lui Dumnezeu și Mamonului“. Scrie și Ioan, ucenicul cel iubit, care iaste evanghelist și theolog, și zice: „Nu iubireți lumea, nici céle ce sunt în lume, că cel ce iubéște lumea, nu iaste dragostea tatălui într-însul. Că tot ci iaste în lume, pohtă trupească iaste și dăsfătare ochilor. Și trufiia vieții nu iaste de la tatăl, ci din lumea aceasta iaste. Și va tréce lumea aceasta și pohta ei, iar cel ce va face voia lui Dumnezeu, acela va trăi în véci“. Aceasta auzind purtătorii de Dumnezeu, părinții noștri cei dumnezezești și pricepându că „să cade cu multe nevoi și întristăciuni a întra în împărăția ceriului“ s-au nevoit a păzi după botezu haina care i-o au curățit cu neputrejune și curată și nestrictă.

Pentru acéia, unii dintr-înșii s-au învrédnicit de s-au botezat și a doa oară. Dară cum s-au putut boteza a doao oară? Botezatu-s-au cu sângele lor, în vrémea muncilor cându-i muncea. Că și aceasta încă să chema botezu, și iaste foarte botez cinstit și proslăvit. Că deacii nu să mai spurcă acestu botezu de a doa oară, cu cugete réle și păcătoase, care și Dumnezeu îl luo pentru noi și-l închipui și-i zise botezu. Deacii, de-atuncea fură lui asemene și închipuiți întâi ai săi apostoli și ucenici, după aceasta ceata sfinților micenici, care s-au dat spre muncă în vremile împăraților celor muncitori și slujitori de idoli, de s-au muncit și ș-au vărsat sângele pentru numele lui Hristos și au răbdat pentru dânsul toate felurile de munci. Că au fostu dați leilor și altor hierâi cumplite și băgați în foc și tăiați de sabie. Iar ei tot mărturisea mărturie bună și ș-au păzit credința. Pentru acéia li s-au plătit cu dreptate și au dobândit cinste dreaptă și acum suntu lăcuitori cu îngerii. Și atâta străluciră bunătățile lor, cât „să tinse véstea lor în toată lumea și cuvintele lor ajunseră de luminară și îndreptară toate marginile pământului“ și s-au umplut toate bisericile de sfințirea lor. Iar pre draci cu totul îi gonescu și celor ce suntu bolnavi de boalele céle făr' de leac, deaca să atingu de dânșii, le dau leac și vindecare. Și iaste

pentru dânșii poveste multă și lungă, care va vrea să spue cinstitele lor lucruri. Pentru că acei împărați răi și muncitori cumpliți, dintr-acéle vremi, rău s-au petrecut și gonirea care era spre dânșii să potoli. Și stătură alți împărați credincioși în toată lumea, și deaca luară acéia și să potriviră acelora și dragostei lui Dumnezeu, carei suntu mucenici, și cu voirile și cu pohte acelora își râniră sufletele lor. Și lua aminte și le chibzuia foarte bine și cum să cade, ca să-și ducă sufletele lor curate și nespurcate înaintea lui Dumnezeu, dinpreună cu trupurile. Lepădară toate patemile și cugetele céle spurcate ale trupurilor și ale sufletelor lor și le curățiră. Și aceasta nu poate fi într-alt chip cumvași să să facă, ci numai căci lua bine aminte și vedea chibzuirea poruncilor și a credinței și a lucrurilor celor bune. Că nici de un folos nu iaste, căci or umbla prin mijlocul grijilor lumești, pentru acéia își aleaseră altă viață și traiu înstreinat și schimbat, și părăsiră toate, precum zise Dumnezeu: părinții, feciorii, rudeniile, prietenii, bogăția și hrana. Și toate câte suntu în lume urând, în pustie să sălășuiră, ca niște hiară sălbatece și lăcuiă pren munți, pren păduri, pren peșteri și prin scorburile pământului, cu multă scârbă și lipsă. Și s-au dăpărtat de toate frumusețile și dulcețile pământești și s-au părășit numai unor obiiale réle, slabe și proaste și a puțină pâine. Și cu acéstea cugetară doao lucruri: și întâi le chibzuiră ca să nu să cumva cunoască de viclenia vrăjmașului și den pornirile îndemnărilor lor și să să îndăzrădăcinéze pohta și cugetele lor céle ce le-au avut și le-au sădit cu toată râvna în inimile lor, spre céle cerești și dumnezeiești. A doao, ca să-și suptie și să-și omoară pohtele trupului cu patemi réle și cu nevoi și să nu să scapete de slava celor ce s-au încununat pentru vărsarea sângelui lor, ce cât putură să închipuiră patimilor lui Hristos, și vor fi părtași împărăției cei făr' de sfârșit. Așa și într-acesta chip, socotind ei toată viața și traiul lor, petrecură cu liniște și făr' de turburare. Că unii lăcuia făr' de colibi și răbda căldura zădufului și gerul ernii și răceala ploilor și suflarea cea frigoroasă a vânturilor și alte nevoi și greutăți priimiia de a lor bună voe. Iar alții șădea

câte într-o colibă și acolo făcea lucruri bune și să îndeletnicea de toate mângâerile și răpaosul trupului, și mânca numai câte puținea pâine seacă sau legumi nehiarte și burueni și muguri den copaci și viețuia cu viață grea și cu nevoie. Și nu le era dândăstul numai atâta cât să părăsea de toate bucatele cele bune și cu dulceață, ci încă să nevoia și cătră altele: cătră răbdare și cătră ajun, și gusta dintr-acea pâine seacă sau legumi nefiarte și burueni și din mugurul copacilor foarte câte puținel, atât numai cât să-și ție viața. Că unii ajuna toată săptămâna, iar duminica numai ce gusta câte ceva dintr-acéstea, iar alții de 2 ori în săptămână, iar alții din amiazăzi în amiazăzi sau din seară în seară, iar cu ruga și cu rugăciunile închipuia traiului și vieții îngerești. Iar pizma și neguțătorii și precupii, care era întru oameni, de totul tot o părăsiră și o lăsară, și cugetele și gândurile cele dășarte și înșălătoare și nebune nu-i amăgiră. Și când făcea bunătați mai multe ei nu cugeta că le-au făcut cu ostenițele lor, ce cu puterea lui Dumnezeu gândea că s-au făcut. Și toată voirea lor o pleca înțelștei smerenii și nu socotea să fie făcând nici un lucru desăvârșit, cât să ostenia de mult, ci încă tot să fie mai cu multă datorie împresurați să ținea. Precum zise și Domnul Hristos, grăind: „Când veți face toate câte vă sunt poruncile, atunce voi ziceți: „robi neharnici și nevrédnici suntem, că ce ni s-au căzut noao să facem, noi n-am făcut?“. Și așa și într-acesta chip era care de care mai smerit, iar trufia și măriia cea deșartă și toate altele, carele pohtescu oamenii, nici cum nu să afla într-înșii. Ce pentru aceasta lăcuia în pustii și voia să nu să arate oamenilor îndreptare, de la dânșii să ia plată. Că știa bine că toate faptele și lucrurile ce să fac întru trufie, acélea n-au plată, căci că sunt făcute pentru pohvala de la oameni, iar nu pentru pohvala de la Dumnezeu. Dreptu acéia, cine va face lucruri și ostenele pentru ca să-l laude oamenii, acela îndoit își va face șie nevoie, că trupul și-l ostenește, iar plată pentru acéia n-are. Iar cei ce-au pohtit să fie slăviți de lauda Celui de Sus, cătră a lui slavă s-au dus, și slava oamenilor și a limii aceștia nu o au băgat în seamă. Că unii au fugit și s-au

depărtat de oameni, și așa deosebi s-au ostenit și s-au nevoit cu bune nevoințe și tot în lucruri bune și-au cheltuit toată viața lor. După aceia s-au apropiat către Dumnezeu. Iar alții, mai aproape lăcuia unul de altul și numai duminicile și sărbătorile venia la biserică și să aduna, de să preceștiua dumnezeieștilor taini, jungherii cei fără de sânge a cinstului trup și sânge al Domnului nostru Iisus Hristos, carea iaste întru iertarea păcatelor celor credincioși, și li să dă întru luminarea și sfințirea sufletelor și a trupurilor. Și să întreba unul cu altul de învățăturile dumnezeieștilor cuvinte și de alte învățături, care să cădea. Iar ațâțările și întărâtările cele acoperite și ascunse le vădea, ca nu cumva să să prinză într-însele cineva din cei ce nu vor ști caznele și ațâțările aceluia războiu. Deacii iar să întorcea fieștecarele dintr-înșii la lăcașurile și la colibile lor și cu bunățțile lor punea mierea care iaste vrédnică de toată cinstea și dulceța în vasele inimilor lor, și făcîia roadă foarte dulce, carea era și să cădea a fi la masa cea cerească. Iar alții lăcuescu de obște și să adună mulți și-și rădică unul să le fie mai mare și nastavnic și suptu porunca aceluia toți să pleacă și să supun, și toată voia lor cu cuțitul ascultării o junghe și să cheamă ca când ar fi niște robi cumpărați. Deacii nu mai trăescu, nici viețuescu lor, ce lui Hristos, pentru a căruia dragoste ei de a lor bună voe se-au făcut mai mici și s-au supus. Și să cade a zice că deacii nu mai trăescu, nici viețuescu lor, ci într-înșii lăcuiaște și viețuiaște Hristos, căruia, lăsându-și și părăsindu-se de toate de altele, urmează lui. Deci, așa și într-acesta chip făcând, lăcuescu acum ca îngerii și cântă lui Dumnezeu cântări și cântece. Ca cu un suflet suntu mărturisitori poslușaniei și patemei, și pre dânsii s-au umplut cuvântul Domnului, care au zis: „Unde suntu 2 sau 3 în numele mieu, acolo, în mijlocul lor sunt și eu“. Aici nu să înțelége acestu cuvântu să fie cu măsură, atât numai, adecă 2 sau 3 adunați, ce aceasta 2 sau 3 să socotește măcar de ar fi cât de mulți. Iar de să vor aduna măcar puținei, măcar mulți, în numele lui cel sfântu și să-i slujască cu dragoste și cu căldură, noi crédem cu toată adevérința cum să fie prin mijlocul robilor

săi. În chipuri ca acéstea și cu viața ca aceasta și cin, cei den pământu și de țărână pohtiră și râvniră traiul cerescu, lăcuindu în postu și în rugăciuni și în lacrăme calde, în plângere smerită, în streinătate și în cugetele morții, în blândețe și în nemânie, în tăcere și în lipsă și în sărăcie, în curăție și în mintea cea întregă, întru înțelepciunea cea plecată și în liniște. În dragostea cea desăvârșită cătră Dumnezeu și cătră vecini ș-au petrecut viața aceasta cu obiceiuri și tocméle îngerești. Pentru acéia și Dumnezeu i-au întărit cu semne și cu minuni și cu multe feliuri de puteri, și făcu de să auzi véstea minunatelor lor vieți și traiuri peste toată lumea.

Iară lumea aceasta cu adevărat iaste rea și înșălătoare și pizmătarită și urătoare. Că cât dăruiaște pre priiatenii ei, apoi iar cu mânie și cu urgie întoarce și ia înapoi și-i trimite goli de toate bunătățile și îmbrăcați în rușine și însărcați cu toate greutățile în scârba cea de véci, și pre cei ce-i înalță iarăși degrab' îi supune suptu picioare și-i smeréște cu sărăciia cea mai de apoi și sunt bucurie tuturor vrăjmașilor lor. Așa și într-acesta chip suntu darurile ei. Așa suntu milele ei, și iaste vrăjmașă priiatenilor ei și făcătoare de rău tuturor celor ce fac voia ei și cu mânie aruncă-i jos pre toți cei ce să razimă de dânsa, și slăbéște pre toți céia ce să nădăjdueascu spre dânsa. Cu cei nebuni să sfătuiască și face făgăduiale mincinoase, numai ca să-i tragă cătră sine. Deacii ei, deaca să apropie cătră dânsa, ia să află fără înțelepție și mincinoasă și nu umple făgăduialele ce le-au făgăduit. Că astăzi unge gârțanul lor cu unsori de bucate dulci, iar mâine ia-i pune de-i mănâncă vrăjmașii lor. Astăzi pune pe vreunul dentr-înșii împărat, iar mâine ia-l dă în rea robie. Astăzi iaste îndăstulit cu de toate bunătățile făr' de număr și făr' de seamă, iar mâine ia-l mână de cére pre ulițe, den ușă în ușă. Astăzi coruna slavei pune în capul lui, iar mâine ia-l pune cu capul jos pre pământu. Astăzi înfrumusețează grumazii lui cu gherdanuri de aur curat și cu pietri scumpe, iar dimineață ia-l smeréște și-l leagă cu lanțuri de hier. În puținea vréme cu toate bunătățile îl face, iar apoi, curând îl uraște și pune pizmă

pre dânsul. Astăzi îl veseléște, iar mâine cu plângere și cu suspini îi plătéște. Ca acesta sfârșit pune ia pre céia ce o iubescu și totdeauna așa voiaște și într-acesta chip priiaște și nu-i iaste grijă de cei ce au trecut, nici îi iaste milă de cei ce au rămas. Ce pre céia cu hicleșug i-au înșălat, iar pre ceștea iar să nevoiaște cu meșteșugul ei să-i vânéze. Și muncéște ca să nu scape nimeni din cursele ei céle ficléne.

Deci cei ce-și alătură cugetele și-și petrec viața și traiul după voia aceștii stăpâne réle și fără credință, iar de bunul și iubitoriul de oameni Dumnezeu ei cu neînțelepția lor s-au depărtat și s-au amestecat cu mare bucurie în lucrurile lumii și de céle ce vor să fie n-au socotit, nici ș-au adus aminte, ci au petrecut tot în voia și în pohtele trupului, iar pre ocaianicul și ticălosul suflet l-au părăsit, de s-au topit de foame și au pătimit întunerece de nevoi și de răutăți, aceștea să aseamănă unui om ce fugea de un inorog și nu putea nici cum să rabde și să târpească strigarea și zbieretul glasului lui cel groaznic și înfricoșat, ce fugiia tare, ca nu cumva să-l ajungă și să-l mănânce. Și așa fugind, căzu într-o groapă mare. Și, deaca căzu într-însa, el află acolo un copaci și să apucă de să urcă într-însul și stătu cu picioarele pre niște ramuri și gândea că va fi în pace și făr' de nici o grijă. Iar deaca să urcă, el căută la rădăcina acelui copaci și văzu doi șoareci: Unul era albu, iar altul era negru. Și rodea totdeauna acel copaci, în care era el, și atâta-l rosesce, cât puțintel era să cază jos. Deacii căuta în fundul acei gropi și văzu un șarpe mare și groaznec și unde suflă și eșă din gura lui pară de foc și venea cu gura căscată și cu dinții rânjiți, numai să-l înghiță. Deacii iar căuta spre partea încătrotă el cu picioarele, și văzu 4 capete de aspidă, unde să iviia din malul acela ce era. Și iar căută în sus, și văzu unde pica dintr-o ramură a acelui copaciu câte o picătură de miiare. Și, deaca văzu acea puținea miiare, uită de-a-și mai aduce aminte de acéle răutăți multe ce-l încungiurase, că denafară de acea groapă sta inorogul gata să-l mănânce, iar în fundul gropii rânjiia acel șarpe groaznec, ca să-l înghiță, iar copaciu în care să urcase era puținel numai să cază, iar picioarele și le pusése pre niște ramuri uscate

și putrede. Și uită aceste răutăți și greutăți toate, și să porni spre acea ramură ce pica puținică miiare.

Tâlcul. Aceasta iaste închipuire celor ce să înșală cu înșălăciunea lumii aceștiia, care acum ți-o voi tâlcui: inorogul semnează moartea, care gonéște să ajungă pre tot neamul lui Adam; acea groapă mare iaste lumea aceasta, care iaste plină de cursele morții; iar copaciul acela, carele rodea acei 2 șoareci totdeauna, de carele să apucase de să ținea acel om, acela iaste viața a fieștecăruia om, și să scurtează trecând ziua și noaptea, și să apropie de săvârșit; iar acéle 4 capete de aspidă, semnează 4 stihii, din care să tocméște trupul omului, care de le va purta cineva rău și cum nu să cade, deacii i să va răsipi tocmirea trupului; iar focul acela ce eșa den suflarea acelu șarpe, acela semnează groaznecele și cumplitele mațe ale iadului, care așteaptă să înghită și să mistuiască pre cei ce iubescu mai vârtos frumusețile și cinstea lumii aceștiia decât bunătățile veacului ce va să fie; iar acea picătură de miiare semnează dulcețile lumii aceștia, cu care amăgește ia și înșală pre priiatenii săi și nu-i lasă să să grijască de spăseniia și mântuirea sefletelor lor.

Pentr-acéia, céia ce iubescu frumusețile și bunătățile lumii aceștiia mai vârtos decât bucuriile veacului ce va să fie, acéia să închipuescu unui om care avea 3 priiateni; deci pre doi îi cinstea și-i socotea cu toată inima și pentru dragostea lor lupta pân' la moarte, și era gata a petréce toate nevoile și scârbele pentru dânșii, iar pre cel de al treilea nu-l băga nici într-o seamă, nici avea nici o grijă de dânsul, nici cinstea și dragostea, care i să cădea, nu o arăta niciodată cătră dânsul. Ce numai ce-l cinstea oarece puținel, și încă și atât cât îl socotea tot cu fășării și cu îndoiri. Iar când fu odată, veniră niște slujitori împărătești semeți și înfricoșați și vrea să-l ia degrab' și făr' de zăbavă, să-l ducă la împăratul să-și dea seama de mulțime multă de galbeni. Iar el căzu întru nedomirire și nepricepere, și nu știia ce va să facă, și începu a căuta soții, ca să meargă cu dânsul la împăratul, să-i fie într-ajutoriu. Și mérse la priiatenul cel mai iubit și mai drag al lui și zise: „Adu-ți aminte de mine, priiatene, că știi că

foarte-mi erai drag și te iubiiam și-mi puneam încă și sufletul meu pentru tine, iar acum eu te rog să-mi ajuți, precum te-ai făgăduit și să mă izbăvești dintr-această nevoie". Iar el zise: „Nu-ți sunt eu priiaten, nici te știu cine ești tu, ca alți priiateni am eu și cu acéia voi să mă veselescu astăzi, și de acum pre acéia voi să-i aibu priiateni. Iar ție iată că-ți dau 2 țoluri, ca să-ți fie pre calea care vei să mergi. Iar să știi că de alt folos de nimic nu vor să-ți fie. Și de acum să nu mai gândești că vei să mai aibi vreo folosință de la mine, făr' de aceasta". Deacii el, deaca auzi așa, să părăsi de nădejdea care avu cătră dânsul și alergă cătră celalalt priiaten și-i zise: „Adu-ți aminte, frate, câtă prietnicie și dragoste și cinste ai avut de la mine, deci te rog să-mi fii acum într-ajutoriu cât vei putea; că iată că am căzut într-o nevoie și greutate foarte mare și cumplită". Iar priiatenul acela iară-i zise: „Astăzi, frate, eu nu poci să-ți folosescu nimic, nici să-ți ajut ceva, că și eu încungiuat sunt și cuprinsu de multe griji și scârbe și inimi réle. Ce numai atâta-ți voi ajuta, cât voi merge cu tine puținea cale, de te voi petréce, și iarăși mă voi întoarce la casa mea, de-mi voi căuta de trebile méle și mă voi griji de ce-mi iaste asupra". Deacii omul acela să întoarse și de la acel priiaten făr' de nici o folosință, si-l cuprinse gânduri și cugete și să căia mirându-se de nebuniia și neînțelepțiiia acelor priiatini ai lui și de a lui multă osteneală și grijă și nevoie ce era gata a petréce și a pătimi pentru dânsii. Și iar merse și la al treilea priiaten, pre care niciodată nu-l cinstise cu toată inima, nici-i slujise nici într-un lucru cu adevărință și desăvârșit, nici la ospéțele lui nu-l chemase, și grăi cătră dânsul, cu față rușinoasă și tristă, zicând: „Frate, n-am gură să o dășchizu și să grăescu înaintea ta, că știu că-ți vei aduce aminte că n-ai văzut de la mine nici un bine niciodată, nici vreo cinste. Iar pentru căci mă ajunsse o năpaste și o urgie rea, și de la alalți priiateni ai miei n-am nici un ajutoriu, nici o folosință, pentru acéia am venit acum la tine și te rog să nu bagi în seamă, nici să socotești lucrurile méle, căci nu te-am cinstit mai denainte; ce, de vei putea ceva, ajută-mi acum într-această vréme de nevoie și de scârbă, ce mă cuprinse și mă

încungiură". Iar el cu bucurie și cu blândete răspunse și zise: „O, fratele meu și priiatenul meu, cu adevărat așa iaste cum zici. Iar eu acea puținea prietnicie și dragoste ce ai arătat cătră mine, nu o voi uita, ci ți-o voi plăti astăzi încă mai cu asupră. Numai nu te teme, nici îți fie frică, că eu voi merge la împăratul mai nainte de tine și-l voi ruga pentru tine, de nu te va da în mâinele vrăjmașilor tăi. Deci fii vésel, frate, și nu te întrista!? Atuncea omul acela, deaca auzi așa, i se umili inima și începu cu lacrăme a grăi și a zice: „O, vai de mine, pentru ce m-am nevoit și am luptat atâta pentru acei priatени răi și înșălători, și pentru ce m-am nădăjduit pre dășartăciunile lor, de n-am venit dă multu să mă plec la tine și să te cinstesc și să te rog să-mi folosești!

Tâlcuiala: Priiatenul cel dintâi iaste avuția și bogăția omului, aurul și argintul lui, pentru care de multe ori cade omul în griji și nevoi și pate multe greutăți, iar când vine ceasul de apoi al morții, nimic dintr-acéstea nu ia cu dânsul, fără niște obiiale și alt ceva puținel de-i sunt de îngropare. Iar al doilea priiaten iaste muiarea și feciorii lui și frații și rudeniile lui, cătră carea deaca să apropie omul, deacii anevoe să dăzlipește și să desparte, și pentru dânsii își uraște trupul și sufletul. Iar deaca să apropie moartea, nici o folosință n-are de dânsii, făr' numai cât îl petrec pân' la mormântu. Deacii iar să întorcu fieștecare pre la casele lor și să grijăscu de ale lor trebi și lucruri. Iar al treilea priiaten, carele nu-l băga în seamă, nici îl socotea, nici îl cinstea cum să cade, iaste cridința, dragostea, nădėjdea, milosteniia, dreptatea iubirea de oameni, curăția, ruga și alte bunătăți multe, carea, deaca murim noi, iale să urcă mai nainte și mergu la Dumnezeu de-l roagă pentru noi și dau seama cătră vameșii cei groazneci și înfricoșați și luptă pentru noi. Acéstea sunt priiatenul cel bun și înțeleptu, care pentru puținel bine ce am făcut nu uită ci ni-l plătește mai cu asupră.

Pentru acéia, și noi să nu iubim nici muerile noastre, nici feciorii, ce să câștigăm și să dobândim priiaten pre Dumnezeu, cu lucruri bune și cuvioase. Că acela ne va fi ajutoriu bun și ne

va izbăvi de toate răutățile și acum, aici, și la eșirea sufletului, și în veacul ce va să fie.

Căutați și acestu lucru și taină mare, și vedeți și socotiți! Vedeți împărații și nu vă mai înșălați, vedeți domnii și nu vă mai uluiți, că deaca să dăspart de viața aceasta și deaca să îngroapă, deacii cine mai poate cunoaște pre care au fost împărat și puternic? Iar de moarte nicicum nimeni nu să poate mântui, ci toți vor să să cutremure de păharul ei. Iată că iaste și el ca fieștecare om și-i iaste frică și să cutremură de dânsa. Cel ce era mai nainte puternic și înfricoșat, iar acum, iată, să duce ca un osândit; și de cel ce să cutremura eri cei urgisiți, iată acum cu totul să ia, și toată înțelepciunea și puterea lui piiare. Și pre dreptate să spăimântează, că văzu puterile îngerești și-și uită toată oblăduința sa. Văzu chipul stăpânului Hristos și să schimbă fața sa. Unde iaste acum puterea și măriia cea domnească? Că multe povațe ne trebuescu să ne povățească și să ne treacă prin vămile cele din văzduh. Dar de vréme ce, când vom să mérgem vre într-o lature de loc, sau vom să întrăm vre într-o cetate streină și neștiută, noi cătăm și cercăm să aflăm vreo povață, să ne poată povățui bine, cu cât mai mult încă ni să cade să avem atunci povață și ajutoriu acolo, unde și când să va întoarci și va tréce slava noastră ceastă trecătoare și înșălătoare în moarte. Ca să acopere și să dăpărteze puterile și biruitorii cei mari ai lumii aceștia cei nevăzuți, din văzduh, pre care-i nemerescu și le zic sfintele scripturi, că sunt vameși și ispititori și vrăjmași. Atuncea bun ajutor și bună povață ne va fi noao milosteniia și ne va duce drept prin portile cerești. Acolo vom avea procatori¹ buni, săracii pre carii i-am miluit, mai nainte de moartea noastră, într-această lume. Pentru acéia să silim să miluim pre toți mai nainte, până ce nu ne ajunge moartea. Și toți câți suntem împărați, domni, boiari și slugi, veniți și căutați în mormânturi și vedeți ce vă faceți, și vă cutremurați! Veniți și

¹ Nota marginală: „Procatorii să chiama cei ce grăiescu trebi și lucru altora la judecată”.

voi, cei ce aveți griji și vrajbe unul pre altul, și căutați de vedeți cum vă răsiți, și vă împăcați. Caută cu tot de-adînsul în mormânt și vezi pre cei ce zac acolo într-însul și cunoaște care au fost împărat și care suntu oase de domn. Vezi groaznecul și înfricoșatul chip și față a oaselor și zi dar: dentr-aceștea, care au fost împărat și care au fost domn, sau care au fost boiaru, sau care au fost slugă, sau bogat, sau sărac, sau bătrîn, sau tânăr, sau care au fost harap și care au fost om frumos? Au doar nu suntu toți țărână? Au nu suntu toți pulbere? Au nu suntu toți plini de împuțiciune? Au nu ne suntu acum urâtă oasele celora ce ne era odată dragi? O, mare nevoe și greutate! Unde iaste acum frumusețea obrazului? Iată, s-au negrit. Unde iaste rumeneala féței și buzele céle roșii? Iată, s-au veștejit. Unde iaste clipeala ochilor și vederile lor? Iată, să topiră. Unde iaste părul cel frumos și pieptănat? Iată, au căzut. Unde suntu grumazii cei nétezi? Iată, s-au frântu. Unde iaste limba cea repede și dăslușită? Iată au tăcut. Unde suntu mâinele céle albe și frumoase? Iată, s-au deznodat. Unde suntu hainele céle scumpe? Iată, s-au pierdut. Unde iaste înflorirea statului? Iată, au pierit. Unde suntu unsoarele și zulufiile céle cu miros frumos? Iată, s-au împuțit. Unde iaste veselii și dăzmirdăciunile tineréților? Iată, au trecut. Unde suntu părerile și nălucirile omenești? Iată, să făcură țărână, că țărână au fost.

Însă nu-ți duce gândul și cugetul până la moarte și la îngropare, ce de acolo să treci și să gândești de înviare, și să crezi că, cum zac acuma în mormântu, așa vor să scoale. Și limba care tace acum, atuncea iar va să grăiască, când să vor închina și să vor pleca lui Dumnezeu toate genuchile, céle cerești și céle pământești și céle de dăsuptu. Și să va mărturisi de toată limba, cum zice Isaia prorocul.

Atuncea va fi ferice de cela ce va afla și va câștiga îndrăzneala pentru lucrurile lui céle bune înaintea lui Hristos, judecătorelui celui drept. Și vai de cela ce să va afla că au lăcuit în traiu și în viață spurcată în lumea aceasta, că cu multă rușine și ocară va sta înaintea lui Hristos Dumnezeu. Ia aminte

și socotește, o, oame, acestor cuvinte ce fură grăite, și caută în mormânte și vezi oasele noastre cum zac, și-ți vino în gând și în firea inimii tale, și cugetă ce sfârșit vei să aibi, și te întoarce cu lacrimi. Și de vei putea să-ți aduci aminte, chibzuiaste și zi: carele iaste împăratul și carele iaste omul cel prostu și de nimic? Carele iaste bogatul și omul cel lăudat, și carele iaste săracul și cel de nimic? Carele iaste robul și carele iaste cel slobod? Sau carele iaste stăpânul, sau care iaste sluga, robul și slobodul? Cu adevărat întocma va fi stăpânul și sluga, robul și slobodul. Și cu adevărat din lucrurile lor sau să vor înălța, sau să vor rușina. Și cu adevărat din lucruri vor fi cunoscuți și cei ce vor fi aleși întru mărire și întru înălțime.

Ia spune-mi acum, o, oame, că iată că ai trăit 50 de ani sau măcar și 100 și te-ai îmbogățit și ai făcut feciori și fete și ai însurat și ai măritat și ai luat zestre și ai dat și ai avut grijă di toate céle lumești și ai ajunsu de ai biruit și ai stăpânit mulți oameni și multe limbi. Dar acum, după acéstea, ce mai gândești să mai câștigi? N-ai ce mai câștiga, fără numai moartea. Dar după moarte, judecată, dar după judecată, împărăția ceriului sau munca iadului și matca focului, care n-are sfârșit, nici pocaianie. Căci că după moarte nu iaste plângere, nici în iad nu iaste pocaianie.

Dar pentru ce nu iaste? Pentru că tot plânsul și căința și vaelele de acolo, nici de un folos nu suntu celor ce nu s-au păzit în viața această de acum în curăție și în milostenii și într-alte bunătăți, care plac lui Dumnezeu. Că zice: „Nu iaste în moarte care să-și aducă aminte de tine, și în iad cine să va mărturisi ție?“ Cu adevărat nimeni, măcar de ne-am cum nevoi și să ne rugăm, nimeni nu ne va scoate.

Iată acum, o iubitul meu fiiu, câte pilde țe-am arătat din scriptura legii noao. Așijderea și dumneavoastră, credincioșilor miei boiari, mari și mici, și tuturor slugilor méle, carii sluiți cu buna și sfânta adeverită credință, și altor oameni, tuturor, carei cred lui Dumnezeu. Așijderea și din scriptura cea veche, cât m-am priceput, m-am nevoit de v-am arătat și v-am spus. Pentru

acéia pohtiți, iubiți lucrurile céle bune și drépte, iar de faptele céle réle voi vă feriți și vă depărtați, și faceți pre Dumnezeu să vă fie milostiv și blându, cu ruga și cu postul, cu curățîia și cu alte bunătăți, cu multe.

ÎNVĂȚĂTURA PENTRU FACEREA DE BINE ȘI PENTRU ÎNGĂDUIALA
ȘI AȘTEPTAREA LUI DUMNEZEU

Iată, acum va să ne aducă vrémea și să ne tragă cătră lucrurile vieții cei de véci și cătră slava cea neschimbată. Că pre viața această d-acum iată că o așteaptă moartea și pre slava ei va să o ajungă ocară și batjocura. Că din biruitorii și putérnicii lumii aceștiiia, pre mulți i-au ajunsu judecata și mâniia mai nainte de vréme și fură aruncați în întunérecele iadului. Și judecătorii fură judecați de ceiia care-i judecase ei. Și cei bogăți apoi sărăciră, și cei înțelepți făr' de zăbavă și de năprasnă nebuniră, și cei tari și vârtoși slăbiră, iar cei sănătoși bolnăviră. Și nici un lucru bun și adevărat nu iaste între oameni, cându nu să află în lume nici un cuvios și plăcut lui Dumnezeu. Că feciorii vor batjocori pre părinții lor și muerile să vor lepăda de bărbații lor și nu-i vor băga în seamă, nici bărbații nu vor păzi cugetele și gândurile muierilor lor; fétele céle tinere vor măscări pre fămeile céle bătrâne, cei bătrâni cu cei tineri vor dobândi minte copilărească. Atuncea nu iaste de a créde pre priiateni sau pre vecini, nici vei îndrăzni să grăești cu frate-tău de céle de pace, nici să tainești cu dânsul. Că el va cugeta tot céle ce suntu de vrajbă. Și pre vremile acélea va ieși și va viețui pizma și înșălăciunea și nedreptatea, și limbuțîia să va întări, și nu-și va aduce aminte nimeni de Dumnezeu, nici își va aștepta nimeni moartea. Și pentru acéia să vor înmulți și răutățile, pentru că frica lui Dumnezeu nu se va pomeni nici să va băga în seamă. Că el ne-au dat minte ca să cugetăm noi înșine céle bune, iar noi gândim în inimile noastre tot céle réle și hicléne. Datu-ne-au putére și bogăție, ca să dăm noi celor neputérnici, iar noi în

locul acestora ne batem joc și ne râdem de dânșii. Biruință ne-au dat în mâinile noastre, ca cu dânsa să păzim și să răscumpărăm pre cei slabi, iar noi muncim pre cei nevinovați și le facem nevoe. Pentru că nu va fi calea dreptății, nici judecata cea dreaptă. Dragostea va peri și să va înmulți pizma. Bunătatea va fi ocărâtă și batjocorită, iar fățărnicia să va cinsti și să va crăvi. Urî-se-va înțelepția cea smerită și plecată și să va înălța trufia și să va cinsti. Pieri-va adeverința, iar minciunile vor acoperi toată fața pământului. O, adâncul bunătății și răbdării

¹ Trad.: „Sfârșitul primei părți a cărții acesteia”.

lui Dumnezeu, că de toate răutățile ce să fac, el nu să mânie, nici va să-și izbândească! Nu pentru că doar el nu poate să plătească și să izbândească; ce căci lui nu-i trebuiaște mâniia, ce ne miluiaște ca un tată, și alte mili, încă mai multe, întinde și arată asupra noastră.

Конец первой части книга сел!

PARTEA A DOA A ÎNVĂȚĂTURILOR LUI NEAGOE
VOIEVODUL BASARAB, DOMNUL ȚĂRII MUNTENEĂTI,
CARE AU ÎNVĂȚAT PRE FIU-SĂU THEODOSIE,
AȘIJDEREA ȘI PRE ALȚI CARI VOR FI ÎN URMA LUI
DE DUMNEZEU UNĂI, ÎNCORUNAȚI DOMNI ȘI
BIRUITORI
ȚĂRII ACEĂȚIIA, PENTRU MULTE ȘI BOGATE LUCRURI
CARI SUNT DOMNILOR FOLOSITOARE DE SUFLETU
ȘI VRÉDNICE DE CINSTEA ȘI POHVALA DOMNIEI,
AȘIJDEREA ȘI PRE TOȚI BOIARII SĂI
PRE CEI MARI ȘI PRE CEI MICI

1. Carea să încépe pentru cinstea icoanelor

Capul 1

Fătul meu Theodosie și voao cinstiților și dulcilor miei domni, care veți fi în urma noastră domni și biruitori țărâi aceștia, așijderea și dumneavoastră, iubiiții miei boiari, așa vă învăț: întâiu să cinstiți cinstitele și sfintele icoane, pentru că icoanele cu adevărat sunt semnul și chipul Domnului nostru Iisus Hristos și pecétea lui. Deci, de va iubi omul chipul Dumnezeului nostru și va cinsti semnul și pecétea lui cu toată inima, și Dumnezeu încă va iubi sufletul lui, și cu toată inima să va îndulci pururea de Domnul nostru. O, iubitul meu fiu, cât iaste de bine a lăcui omul tot cu Dumnezeu și a petrece cu dânsul și a fi cu el în veci! O, Doamne, eu robul tău și fiul roabei tale, căutai cu plecăciune asupra milei tale și ziș cătră prea iubitul meu fiu și cătră alți domni, cătră toți carii vor fi în urma noastră, cu toată inima: O, iubiiții miei frați, voi să vorbesc cu cătră voi puținéle cuvinte și să vă spui: deci vă rog cu dragoste să mă ascultați ca să vă poci spune și eu cu dragoste.

la aduceți-vă aminte, fraților, cum dentâi și-au ațâțat Dumnezeu mâniia asupra noastră, pentru păcatele noastre și fața sa cea dulce și blândă și-o au întorsu de cătră noi, de carea noi în toată vrémea și în tot ceasul ne îndulceam. Și fum goniți de hrana raiului și di împărăția ceriului ne dăpărtăm. Și, în locul féței sale cei dulci, ne-au dat fața satanii cea groaznică și întunecată și, în loc de hrana raiului, ne-au dat muncile céle de véci; iar în locul împărăției ceriului, ne-au dat adâncul și temnițile iadului, de unde nu mai avem noi nădéjde să ne mai izbăvim niciodată dentr-acei întunérec împuțit, și de groaznica fața sătaniei, și de muncile céle de véci, și den temnițele iadului. Iar apoi el numai pentru una a lui mumă și născătoare de Dumnezeuul nostru își luo urgiia despre noi și-și întoarse mila cătră noi și iarăși ne déde fața sa cea bună, să ne îndulcim de dânsa, și ne dășchise porțile raiului și ne dărui împărăția cerească iar iadul îl sparse și-l robi și pre satana cu adevărat îl rușină și-l urgisi.

O, despuitoare stăpână și maica lui Dumnezeu, carea ești aleasă din toate neamurile și ești deplin și degrab' ajutătoare tuturor oamenilor! Pentru tine își întoarse Hristos Dumnezeu fața sa cătră noi întru bunățțire! Pentru tine ne dășchise noao împărăția ceriului! Pentru tine să dărui noao hrana raiului! Pentru tine fu robit iadul și să rușină satana! Pentru tine ne izbăvim den legături și din temnițele iadului! Tu ești, preacurată, calea vieții cei de véci, și pentru calea ta au câștigat toți păcătoșii împărăția ceriului! Tu ești singură viia cea adevărată, care ai făcut noao strugurul cel coptu, dintru care au cursu noao tuturor băutura spăseniei, carea iaste mai dulce decât miirea și decât fagurul! Pentru tine să duseră dreptii și să puseră întru împărăția ceriului! Tu ești masa cea dreaptă, carea ai purtat pâinea cea cerească, dintru carea au mâncat toți dreptii și au luat bucuriia cea nespusă și negrăită și s-au sălășuit în raiu și au înflorit ca crinul în véci netrecuți. Dreptu acéia, ție mă rog, preacurată fecioară și stăpână! Auzi glasul rugăciunii robului tău celui neharnic și nevrédnic, al lui Neagoe, și te milostivéște spre mine

și mă priimște, Doamna și stăpâna mea, ca să fiu și eu priimit și adaos în turma fiiului și Dumnezeului Domnului nostru Iisus Hristos, însă nu după păcatele mele să-mi dai aceasta. Că eu căutând spre îndurările tale cele multe, mă nădăjduesc că tu ești oglinda cea cinstită, și toți cei ce iubesc pre Dumnezeu cătră tine aleargă și caută ca-ntr-o oglindă luminoasă, și tu ești lumina cea înțelegătoare a toată lumea. Pentru aciaia și eu ticălosul și ocaianicul alergaiu cătră tine, și cu glas mare strigaiu și ziș: O, doamnă, împărăteasă și stăpână, fie numele tău cel sfânt pomenit și proslăvit în veci de veci!”

Vedeți, iubiții miei frați, cât iaste de bună și de îndurătoare sfânta și curata fecioara Mariia, maica Domnului și Dumnezeului nostru Iisus Hristos, și miluiaște pre toți cei ce iubesc pre Dumnezeu cu toată inima și pre dânsa o cinstesc cu tot sufletul. Aduceți-vă aminte cum fură toți dreptii încuiați în pușcăriile iadului, iar muma luminii să milostivi spre dânșii și neîncetat rugă pre fiul și Dumnezeul ei și-i izbăvi de acolo și-i scoase și dobândiră împărăția ceriului și li să dăruie hrana raiului și odihna lui. Iar diavolul fu rob și ocărât. Pentru acéia și tu, fătul meu, și voi frații miei, de veți iubi pre Dumnezeu cu toată inima și de veți cinsti pă precurata lui maică cu tot sufletul, cu adevărat decii veți lua cu cei drepti și veți dobândi plata dreptilor întru împărăția ceriului și va fi voao gătită hrana raiului, pentru că Dumnezeu n-are alt lăcaș nici altă casă mai dragă decât trupul omului. Deci, de va vedea că-l iubiți cu toată inima, el va trimite spre voi puterea sfântului și de viață făcătorului duh și-și va face lăcaș întru voi și veți câștiga viața și traiul carele nu va avea sfârșit niciodată.

Așijderea, iubiții miei, deca întrați în sfânta biserică, voi vă rugați și faceți slijbă cu cântări și cu cântece sufletești. Iar nu vă lăudați, nici ziceți că „noi suntem îngăduitori lui Dumnezeu și-i facem lucrurile lui”, iar deca eșiți din biserică, voi nu faceți ce-ați făgăduit lui Dumnezeu că-i veți face, ci alte gâlcevi faceți, și vorbiți unul pre altul de rău și vă mâncați cu pizme și cu mozavirii și cu minciuni. Și pentru căci nu slujiți lui Dumnezeu

în dreptate, pentru acéia umblați întru întunérec și faceți și umpleți voia pizmașului și a vrăjmașului nostru (adeca a satanii), și-l veseliți, iar pre Domnul Dumnezeu și mântuitoriul nostru Iisus Hristos și pre preacurata a lui maică voi întristați și mâhniți. Dar ce folos vă iaste, fraților, că, deaca întrați în biserică, voi vă făgăduiți că veți face toate lucrurile céle bune, și apoi nu le faceți? Pentru acéia, fraților, rog pre dragostea domniilor voastre, să fiți nevoitori, să umpleți nevoințele céle ce ați făgăduit cătră Dumnezeu, ca nu cumva să fie făgăduințele voastre de răs și de bucurie vrăjmașului nostru, ci, în loc de bucurie și de răs, să adaogereți plângere sufletească și vărsare de lacrăme cătră Dumnezeu; și, în loc de mâncare și de băutura, postu și răbdare; și, în loc de odihnă, osteneală trupească și priveghére de-a sta în picioare toată noaptea; iar în loc de pizmă și de pohte, dragoste și blândețe și oprire de toate răutățile și smerenie. Și să iubiți pre vecinii voștri, ca înșivă pre voi, iar hulele și minciunile să nu să numească întru voi, precum zice apostolul: „Nici răsul și glumile să nu între întru inimile voastre“, că acéstea toate lucruri și meșteșuguri dievolești sunt. Ci să știți și să pricépeți, că diavolul iaste o hiară foarte zvăpăiată și cumplită și cu multă răutate rumpe și sfărâmă pre cei ce-l iubescu și fac lucrurile lui. Și dintru-ntâi toate răutățile face și până acum tot céle réle să învață. Că răutatea cea veche nici într-un chip nu va putea fi bunătate noao, și totdeauna muncéște cum va putea face să dăspărță făptura lui Dumnezeu de la fața lui cea sfântă și luminoasă. Iar voi, iubiții miei, în locul acestora adaogereți liubov și curăție și faceți rugă cătră Dumnezeu, ca să vă trimiță mila sa de la dreapta lui cea putéronică și biruitoare. Că mila lui Dumnezeu tare iaste și vârtoasă și poate sfărâma capul șarpelui.

Așijderea vă aduc aminte și pentru curăție, că curătiia iaste un lucru mare. Iar vedeți, fraților, cum zise Domnul nostru Iisus Hristos de Pavel apostolul, că zise: „O, Pavele, tu ești vasul meu cel ales și vei să fii dus înaintea a împărați și a vlădici pentru numele meu, iar fața ta nu să va rușina înaintea lor“. Pentr-acéia, fraților, și voi să aveți curăție și dragoste, smerenie

și răbdare și mai vârtos de toate cuvinte bune și dulci și plecate, ca să nu iasă niciodată mila lui Dumnezeu dintru voi. Că deaca să va dăzlipi mila lui Dumnezeu de la noi, decii și fața își va întoarce de cătră noi și atuncea să va veseli diavolul. Iar voi, frații miei și unșii lui Dumnezeu, nu vă amăgireți, nici vă uluiți după cuvintele céle bârfitoare și mincinoase ale oamenilor celor de nimic, ci vă apropiați de omul ce să va téme de Dumnezeu, și vă veți învăța și voi de la dânsul a vă teme de Dumnezeu. Și vă adunați toți la un loc și strigați cu glas mare, zicând: „Doamne, Doamne, păstoriul cel bun! întoarce-ne cătră calea pocăinței și ne îndreptează pre cărările mântuirii!” Și atuncea, în rugăciunile voastre, eu, nevrédnicul robul lui Dumnezeu, Niagoe, să nu fiu dăz lupit dentre voi, ca pentru rugăciunile voastre să afle și sufletul meu pre păstoriul cel bun al celor buni.

Și să nu ne înșălăm cumvaș, fraților, și să mérgem după basnele și minciunile ereticilor, precum bârfescu ei și nu cred că Dumnezeu s-au pogorât pre pământ și fu și Dumnezeu și om, ci zic că nu s-au arătat cu adevărat (ci cu nălucire). Iar noi să crédem cu tot sufletul și să mărturisim și nu cu vreo părere cumvaș, ci cu toată adevărînța, cum s-au arătat în lume și pentru mila sa cea multă s-au pogorât pre pământ și să întrupă din duhul sfântu și din curată fecioara Maria și fu om deplin și Dumnezeu deplin. Om fu, ca pre om să izbăvească din întuneric, iar Dumnezeu fu, ca și pre Adam să-l facă Dumnezeu și să-l spăsească. Cum și lucrurile lui îl arată și-l mărturisescu, și puterile lui céle dumnezeiești cu socoteală învață că iaste Dumnezeu adevărat; iar pateméle lui îl spun și-l vădescu că iaste om deplin. Și de va gândi cinevaș și să va socoti în slăbiciunea cugetului său într-alt chip, acela greu va să fie întrebat și ispitit în ziua cea groaznică și înfricoșată a judecății.

Dar deaca nu fu cu trup, Maria fecioara ce purta în pântecile ei și pre cine vesti Gavriil, arhanghelul, că-i zise că iaste Dumnezeu? Deaca nu fu om, în iaste cine zăcu și fu înfășat în scutece? Și deaca nu fu Dumnezeu, păstoriului cui să închinară? Deaca nu fu om, Iosif pre cine obrezui? Și deaca nu fu

Dumnezeu, pentru a cui cinste mergea steaoa ceriului cătră dânsul? Deaca nu fu om, Maria pre cine aplecă? Și de nu fu Dumnezeu, vrăjitorii cui aduseră daruri? Deaca nu fu om, Simeon pre cine ținu în brațe? Și de nu fu Dumnezeu, cui zise: „Acum, stăpâne, să mă slobozești cu pace?” Deaca nu fu om, Iosif pre cine luo și fugi în Eghipet? Și de nu fu Dumnezeu, pre cine să umplu cuvântul, carele fu zis: „Din Eghipet chemai pre fiiul meu?” Deaca nu fu om, Ioan pre cine boteză? Și de nu fu Dumnezeu, cui zise tatăl din ceriu: „Acesta iaste fiiul meu cel iubit, de carele bine vuiu?” Deaca nu fu om, cine să posti în pustie și apoi flămânzi? Și de nu fu Dumnezeu, îngerii din ceriu cui să pogora și-i slujia? Deaca nu fu om cine fu chemat la nuntă în Cana Galileiului? Și de nu fu Dumnezeu, cine făcu apa vin? Deaca nu fu om, cine luo pâine în mână? Și de nu fu Dumnezeu, cine sătură în pustie din 5 pâini și din 2 pești 5.000 de oamini, făr' de mueri și făr' de copii? Deaca nu fu om, în corabie cine dormi? Și de nu fu Dumnezeu, cine opri valurile mării și vântul? Deaca nu fu om, Simon fariseul cu cine măncă? Și deaca nu fu Dumnezeu, cine erta păcatele celor păcătoși? Deaca nu fu om, cine șazu la puț, de să odihni, fiind ostenit de cale? Și de nu fu Dumnezeu, cine da samarinencei apă vie și o vâdi că au avut 5 bărbați? Deaca nu fu om, cine îmbrăca haine omenești? Și de nu era Dumnezeu, cine făcea puteri și minuni? Deaca nu fu om, cine scuipe pre pământu și făcu tină? Și de nu fu Dumnezeu, cine făcu pre cel ce să născuse orbu, cu ochi? Deaca nu fu om, cine lăcrămă la mormântul lui Lazar? Și de nu fu Dumnezeu, cine învie pre cel mort de patru zile numai cu porunca? Deaca nu fu om, cine șazu pre catâr? Și de nu fu Dumnezeu, la a cui întâmpinare ieșiră năroadele cu slavă? Deaca nu fu om, ovréii pre cine prinseră? Și de nu fu Dumnezeu, cine porunci pământului și déde pre acéia pre toți cu féțele în jos? Deaca nu fu om, cine fu lovit cu palma preste obraz? Și de nu fu Dumnezeu, cine tocmi și vindecă urechia lui Malho, slugii arhiereului, carea o tăiasa Petru? Deaca nu fu trup, cine răbda scuipire preste obraz? Și de nu fu Dumnezeu, cine suflă preste

fetele apostolilor duh sfânt? Deaca nu fu om, cine stătu la judecată înaintea lui Pilat? Și de nu fu Dumnezeu, cine înfricoșă și spăimântă noaptea în vis pre muiarea lui Pilat? Deaca nu fu om, pre cine dezbracă dorobanții Ierusalimului și hainele lui le împărțiră ei adinsu ei-și? Și de nu era Dumnezeu, cum întunecă soarele, când era el pre cruce? Deaca nu era om, pre cruce cine stătu răstignit? Și de nu era Dumnezeu, cine cutremură pământul din temelii lui? Deaca nu fu om, ale cui palme și talpe le pătruseră cu piroane de fier? Și de nu fu Dumnezeu, cum să dăspică zăveasa bisericii în doao și să sparseră pietrele și să dășchiseră mormânturile? Deaca nu fu om, cine strigă și zise: „Îlli, ili lama savahtani“, ce să zice: „Dumnezeule, Dumnezeul meu, căci m-ai lăsat?“ Și de nu fu Dumnezeu, cine zise: „Tată, iartă-i!“ De nu fu om, cine spânzură pre cruce cu tâlharii? Și de nu fu Dumnezeu, cine zise tâlhariului: „Astăzi cu mine vei fi în raiu“? Deaca nu fu om, cui aduseră oțet și hiiare să bea? Și de nu fu Dumnezeu, al cui glas auzi iadul și să cutremură? Deaca nu fu om, ale cui coaste să pătruseră cu sulița și eși sânge și apă? Și de nu fu Dumnezeu, cine sparse porțile iadului și rumse încuitorile și lanțurile lui? Și cu a cui poruncă eșiră morții din mormânturi? Deaca nu fu om, apostolii pre cine văzură cându era încuiați în casa cea mai de sus? Și de nu fu Dumnezeu, cum întră fiind ușile încuiate? Deaca nu fu om, Thoma ale cui rane de cue și de suliță pipăi? Și de nu fu Dumnezeu, cui zise: „Domnul meu și Dumnezeul meu“? Deaca nu fu om, la marea Teveriadului cine mână? Și de nu fu Dumnezeu, cu a cui poruncă să umplu năvodul de pește? Deaca nu era om, pre cine văzură îngerii suindu-se la ceriu? Și de nu fu Dumnezeu, ceriurile cui să dășchiseră și puterile cerești cui să închinară cu frică și tatăl cui zise: „Șazi de-a dreapta mea“, cum zice David: „Zise Domnul Domnului meu, șazi de-a dreapta mea, i proci“?

Dreptu aceasta, tu, fătul meu, și dumneavoastră, iubii miei frați și unșii lui Dumnezeu, de acéstea să cade să vă țineți și acestuia să crédeți. Iar gurile eriticilor céle mincinoase și

bârfitoare să să astupe, că noi credem cu adevărat și mărturisim a fi om deplin și Dumnezeu desăvârșit, și nu cu vreo îndoire cumva, ci cu toată adevărîța, cum am zis și mai nainte. Iar cel ce va grăi și să va îndoii, acela nu să va îndrepta întru împărăția ceriului, cum grăiaște și chir *Athanasie Alexandreaninul*: „Cum nu poate nimeni să caute cu un ochiu totdeodată în ceriu, iar cu altul pre pământ, așa nici omul nu poate să să grijască și de céle trupești, și de céle sufletești. Și cum nu poate să iasă din vâna unui izvor apă dulce și amară, așa nici omul nu poate să îngăduiască și sufletului, și să să grijască și de ale trupului. Și cum nu pot face mărcinii măslina, așa nici omul nu poate cerca și céle cerești, și céle pământești“. Precum zice și Dumnezeu: „Nimeni nu va putea sluji și lui Dumnezeu și Mamonului“, nici veți putea și lui Dumnezeu să sluiți, și céle trupești să le obârșiți. Pentru acéia Pavel apostolul, auzindu și ascultându acéstea, să părăsi de toate gândurile și cugetele céle trupești și zice: „Pentru acéia m-am lăsat de toate, ca să aflu pre Hristos și să împărățescu cu dânsul“. Iar cei ce au haine și bucate, cu dânsele să să îndăstuléze, că cei ce vor să să îmbogățească, acéia cad în cursele diavolului și în pohte și în gânduri făr' de măsură.

Pentru acéia, frații miei, nu vă împletecireți în lucrurile lumii aceștiia, ca să vă puteți spăsi. Ce te ține de dreptate și de adevărîță și de dragoste și de frica lui Dumnezeu, și fii blând și nepizmătareț și ascultătoriu și răbdătoriu, și uraște cuvintele céle grozave și scârnave, și vei vedea pre Dumnezeu! Fie-ți drag a te ruga de-a pururea, și ți să va lumina inima și va vedea pre Dumnezeu. Uraște pohta bucatelor, ca să nu te încungiure cumva patemile amalicului. Fii treazv în rugăciuni, ca nu cumva să te mănânce hiara. Fugi de vin, ca să nu te scapi de veselii lui Dumnezeu. Iubéște săracii, ca să fii miluit. Pentru acéia iubéște sfinții, ca să te tragă pohta lor cătră bunătăți. Adu-ți aminte adéseori de moartea ta, și nu vei greși mult lui Dumnezeu. Adu-ți aminte de împărăția ceriului, ca să te ducă cătră dânsa pohta ei. Adu-ți aminte de matca focului și de

muncile céle cumplite, ca să urăști lucrurile céle réle. Fii gata în toate zilele de întâmpinarea lui Hristos, că făr' de véste va să vie. În toate zilele te socotește de ce poruncă de ale lui Dumnezeu ești lipsit și totdeauna cugetă ce pohtă de ale trupului ai omorât și dă laudă lui Dumnezeu că pentru a lui milă fu acéia. Nu gândi în firea ta că ești îndreptat în niscare lucruri înaintea lui Dumnezeu, că iaste zis: „Când veți face toate câte sunt poruncite, iar voi ziceți: „Robi nehnarnici și nevrédnici suntem““. Nici să gândiți și să ziceți: „De acum înainte noi suntem buni“, că nu te vor crede vrăjmașii tăi, nici să te nădăjduești în trup. Cel ce să téme de draci, acela să arată chiiar că nu iaste într-însul frica lui Dumnezeu cu toată inima lui; iar cel ce se téme de Dumnezeu cu toată inima lui, acela iaste îndrăzneț spre dânșii. Cel ce să laudă înaintea a mulți, acela să arată că nu iaste frica lui Dumnezeu într-însul; iar cela ce va să să spășească, acela tot de céle dumniziești să grijaște și toate pohtele calcă. Că cum iaste lénia ajutor pohtelor, așa iaste trezvirea putere bunătăților. Și limba cea neînvățată numai ce umblă tocând, că n-are bunătăți dinlăuntru. Bunătatea face curăție, iar mâniia cea iute face patime. Și muma bunătăților iaste mila, iar umplerea răutăților iaste semeția. Inima cea împietrită face mânie, iar oprirea face liniște. Săturarea somnului face învierșunare pohtelor, iar spăseniia sufletului iaste priveghiiare cu seama. Mulțimea nălucirilor iaste somnul cel mult, iar floarea minții iaste iar priveghiiarea întru rugăciuni. Somnul cel mult îngroașă gândul, iar priveghiiarea îl suptie, însă acéia priveghiiare zicem, carea iaste pentru Dumnezeu și să face în cântări și în cântece duhovnicești, iar într-alt chip mai bun iaste somnul cu tăcere decât priveghiiarea cu cuvinte dășarte. Plângerea gonéște pohtele, iar răsul face dăzlupire de la Dumnezeu. A nu se înfiori omul, face smerenie, iar slava omului face nebăgare în seamă. Nemâniia face blândéțe, iar ținerea de pizmă face răutate. Cel ce iubéște lărgimea, acela gonéște facerile de bine, iar strimtarea pleacă pateméle. Dorul bucatelor hrănește pateméle și pohtele, iar oprirea și ținerea le

gonește. Împodobirea trupului iaste întortarea și izvrătirea sufletului și mârșăvirea sufletului; iar mârșăvirea trupului iaste înnoire sufletului. Obidele trupului sunt spāsire sufletului, îmfrumșițarea trupului iaste cursa sufletului. A cugeta omul totdeauna céle cerești face dragoste cu Dumnezeu, iar grijile lumii aceștiia gonescu facerile céle de bine. Cela ce-și păzêște gura, acela-și rădică mintea sus la Dumnezeu. Vorbele céle multe ațâță urgie și mânie. Cel ce face pre voia vecinului, semnează că mintea lui véde bunătățile, iar cel ce-și face voia sa, semnează neînțelepție. Învățătura cea cu frică păzêște sufletul de toate răutățile. Vorbele céle lumești întunecă sufletul, iar iubirea lucrurilor lumii aceștiia dezlupește gândul și cugetul de la Dumnezeu. Cel ce n-are îndârjire, acela véde pre Dumnezeu. Cela ce nu-și va ispovedi cugetele, semnează și arată că cearcă această slavă dășartă și spurcată; iară cel ce le va ispovedi la duhovnic, acela va goni pohtele. Că cum mănâncă rugina pre hier, așa mănâncă și pre om slava cea omenească, deaca i să va lipi inima de dânsa. Și cum să înfășură volbura sau curpenul de viță și piiarde roada ei, așa, fățul mieu, piiarde trufiia și mândrețele roada împăratului sau a domnului. Că plecăciunea cea înțeleaptă iaste mai întâi de toate bunătățile. Și izjdărarea tuturor patemilor iaste mâncarea cea preste sātul. Iar sfârșitul răutăților iaste a gândi omul însuși că iaste drept. Și cum mănâncă carii copacii, și gândacii îi fac fâr? de frunză, așa și pizma-i piiarde sufletul călugărului. A-și pune cineva nădejdea pre Dumnezeu, face să rabde batjocurile fără întristare. A cugeta cineva să nu fie grăit pre nimeni de rău, face trufie. Nu te nădăjdui în putérea ta și va fi ajutoriul lui Dumnezeu cu tine. Nu avea vrajbă cu nimini, că de vei avea, deacii nepriimită va fi ruga ta. Iubêște adeverița, că tot mincinosul iaste urât înaintea lui Dumnezeu. Păzêște-ți ochii, și inima ta nu va vedea céle réle; că tot cel ce caută asupra muerii cu pohtă, preacurvie face. Ferêște-ți auzul, ca nu cumva să-ți câștigi sāmânța rea. Fugi de mincinosul și ficleanul diavol. Aibi pace cu toți ca să fii îndrăzneț în rugăciunile tale. Nu pohti să auzi păcatele nici

unui om, ca să nu să lipească vreunul de inima ta. Lucrează cu mâinile tale, ca să afle săracii pâinea ta, că șădărea făr' de lucru face moarte sufletului. Cei ce să roagă adeseori, acela își izbăvește sufletul lui den toate răutățile; iar care să lenevește cât de puținel, acela să face lăcaș dracilor. Când șăzi în chiliia ta, de acéste 3 lucruri te grijaște: di rugă, de învățătură și de rucodélie. În toate zilele cugetă unde ai fost și ce ai făcut și cum vei să mori și după moarte unde vei să mergi și te ia aminte. Și de-ți vei aduce aminte că are cineva vreo părere rea pre tine, iar tu nu fii nebăgătoriu de seamă de acéia, ci pasă și te împacă cu dânsul. Și te păzeste să nu te treacă vreun ceas făr' de rugă, că acéstea aduc lumina în suflet. Și de ai făcut lucruri bune, tu nu te lăuda, iar de ai făcut răutăți multe, nu te îngrija de tot, ce numai să te părăsești să nu mai faci și te vei spăsi. De te vor învierșuna cugetele céle réle, tinde cătră Dumnezeu rugăciuni neîncetate și te va odihni de dânsule. Iar de te vor birui poftetele și pizmele pre inima ta, tu îți ado aminte că toți suntemu mădularile lui Hristos, și toată cinstea și ocara vecinilor noștri a noastră iaste, și vor fugi de la tine. Iar de va fi întrat în inima ta urgisirea și iubirea de frați, tu-ți ado aminte că pentru aceasta vei fi dat în mâinile diavolului, pizmașii tăi, și va fugi de la tine și acéia.

Acéstea toate le socotéște și le gândéște și cu céle bune te îngrădéște, iar céle réle tu le leapădă. Însă nu le vei putea socoti, deaca nu vei face cu dreptate lucrurile lui Dumnezeu. Că mai întâi de toate iaste tăcérea. Deci tăcérea face oprire, oprirea face umilință și plângere, iar plângerea face frică, și frica face smerenie. Smerénia face socoteală de céle ce vor să fie, iar acea socoteală face dragoste, și dragostea face sufletele să vorbească cu îngerii. Atuncea va pricépe omul că nu iaste departe de Dumnezeu, și cel ce va să fie într-o cinste ca aceasta, i să cade să n-aibă grijă nici de un lucru și să urască lumea aceasta cu totul și toate ale ei i procee. Deacia atunci să va învrédnici de va petrece într-acéste bunătăți care suntu de la Dumnezeu.

Și aceasta, fraților, încă socotiți și luați aminte: că tot omul

carele mănâncă și bea preste măsură și să amestecă în lucrurile lumii aceștia, acela nu va veni în măsura lucrurilor acestora. Dar deaca-ți iaste voia să aibi avuții și moșii și vii, pentru căci nu te-ai însurat să-ți fii luat muiare? Căci te amăgești și te înșăli, căci nu socotești ca sămânța cea ce fu sămănată în măracini să împresoară și nu face roadă, și cel ce nu să va părăsi de aceștea, pre Dumnezeu nu va putea cunoaște. Iată că rog pre tot omul, carele va să dea pocăință către Dumnezeu, să să ferească de băutura cea multă a vinului, că beția multă cursă are. Deci te păzește de înșălăciune și de amăgitură. Până ești în trupul acesta, nu le crede. Ci, fraților, să stăm în frica lui Dumnezeu și să nu ne silim în războaie, că „nu iaste războiul nostru cătră trup și cătră sânge, ci iaste cătră mai marii și puternicii și biruitorii acestui veac întunecat și cătră duhurile cele réle ce sunt supt ceriu“. Să ne îmbrăcăm în armele bunătăților, pentru că ostenița și greutatea și patima și streinătatea și lipsa pohtelor nu ne va păzi numai de săgețile diavolului, ce încă ne va face de vom fi moșteni și împărăției ceriului. Pentru acéia să ne nevoim puținel într-acest veacu, ca să câștigăm împărăția ceriului. Că Hristos, dascălul și învățătorul nostru, așa au zis: „Nevoiți-vă să tréceți prin porțile cele strimte și pre căile cele de scârbă. Priveghiați dar în tot ceasul, că nu știți când va veni Domnul nostru și ne va afla dormind. Păziți-vă să nu se îngreuiaze inimile voastre cu mâncări multe și cu băuturi și cu grijile vieții și traiului lumii aceștia, și să vă ajungă acel ceas și vréme degrab' și făr' de véste. Iată vă trimit ca pre niște oi în mijlocul unor lupi. Nu strângeți aur, nici argint, nici câte 2 haine. Nici vă fie frică de cei ce ucig trupul. Că am văzut pre sātana din cer căzând ca un fulger. Iată v-am dat putére să călcați pre șarpe și pre scorpie și pre toată putérea diavolului“.

Și nu déde Domnul acesta putére numai apostolilor, ci o déde tuturor celor ce le iaste voia să să spăsească și carii vor să urméze lui și să umble după poruncile lui. Vezi și socotéște că grăiaște tuturor sfinților și zice: „Voao v-am dat putére să fiți fii

lui Dumnezeu. Nu te teme, turma cea mititea, că tatăl meu voi să vă dea voao împărăția ceriului. Deci, vindiți-vă avuțiile voastre și dați milostenie și vă câștigați în ceriu comoară netrecătoare“. Deacii sfinții lui apostoli și ucenici, deaca făcură poruncile acéstea, iar le zise Hristos: „Pacea mea o dau voao și pacea mea o las întru voi, că cei ce păzeau pre mine, acéia păzescu poruncile méle. Și voi méрге eu și tatăl meu și-mi voi face lăcaș întru dânșii“. Și arătând noao să răbdăm cu bărbăție toate năpăștile și scârbele și războaiele, care să vor scorni asupra noastră, zise: „În lume cu scârbe veți fi; ci îndrăzniți, că eu am biruit lumea. Voi sunteți cei ce ați răbdat cu mine în năpăști. Eu învăț pre voi, cum au învățat și pe mine tatăl și mi-au făgăduit împărăția, ca să mâncați și să béți la masa lui“. Iar acéstea nu zice tuturor, ce numai celor ce vor răbda năpăștile și scârbele, cu răbdare bună. Că, mergând însuși de a sa bună voe cătră sfințele lui patemi, zise: „Cel ce va vrea să mănânce și să bea la masa mea, să meargă cu mine la patime“; cum am zice „să moară și acela lumii, pentru poruncile méle“. Acéstea auzind Pavel apostolul, toate cugetele céle trupești le lepădă și începu a îndrăzni și a zice: „Eu lui Hristos m-am răstignit și de acum nu mai trăescu mie, ci Hristos trăiaște în mine“. Că, cât umblăm în trup, morți suntem păcatului. Că zice: „Cei ce ș-au răstignit trupurile lui Hristos, cu pateme și cu pohte, și de vom și muri cu dânsul, vom viețui pentru dânsul. Și de vom răbda, vom și împărăți cu dânsul; iar de ne vom lepăda de dânsul, și el să va lepăda de noi“. Dar carele iaste cel ce să leapădă? Acela iaste carele umblă după pohtele trupești. Că acesta nu numai au spurcat botezul cu lucrurile hicleanului diiavolu, ci lipsindu-să de lumina raiului, de la masa cea dumnezeiască gonit fiind, s-au șters din cartea vieții. Domnul Hristos, pentru multa dragoste ce are cătră noi, ne-au dat și pocăință tocma pân’ la moarte. Că de n-ar fi fost pocăința, nu s-ar fi spăsit nici un om. Deacii, fraților, deaca vom să ne spăsim, noi să ne pocăim până suntem vii si să plângem și să ne spălăm ranele céle spurcate ale inimii. Că la judecata cea groaznică și

înfricoșată vor să să arate lucrurile céle réle ce sunt întru noi. Că acolo să va apropiia Dumnezeu și va veni, de va șădea pe scaunul slavei lui, și să vor aduna înaintea lui toate limbile și să vor vedea toți den lumânările lor. Deacii, cel ce nu-și va fi câștigat untdelemn, i să va stinge lumânarea și acela va merge întru întunérecul cel osebit. Pentru acéia, fraților, să ne nevoim să ne umplem vasele de untdelemn, să nu auzim zicându-ne: „Eu nu știu pre voi“. Vasul iaste pocaianiia, iar untdelemn, lucrurile céle bune. Iar lumânarea cea luminoasă iaste sufletul cel sfânt. Iani dar, fraților, să ne nevoim, că s-au apropiat ziua. Fericit iaste omul cela ce să grijaște în toate zilele și în tot ceasul, căci când să coasce roada, atuncea iaste vrémea secerișului. Deci spăsit iaste cel ce-și va spăsi roada, că o vor aduna îngerii în jitnița cea de véci, iar celor ce vor fi ca mine, o, ce amar și ce nevoe! Cum am zice plévelor, că pre acéla focul le va moșteni. Ni dar, fraților, să fugim de lume și de toate câte sunt ale lumii, ca să fim moșteni binelui aceluia, care ochiul nu au văzut, uréche nu l-au auzit, nici la gând și la inima omului n-au întrat, céle ce au gătit Dumnezeu celor ce-l iubescu. De acum, fraților, într-acéstea petréceți, acéstea va învățați și nu vă uluireți, ca să ne învrédnicească Dumnezeu ziua și noaptea poruncilor lui și să ne spăsească împărăției cei cerești, cum zice și rândureaoa cea cu cuvintele dulci, *Zlatoust*:

„Când vor sta toți sfinții de-a dreapta lui Dumnezeu și să vor veseli și să vor încorona și vor împărți slava lui Dumnezeu, iară eu singur voi fi osândit întru întunerecul cel osebit și în focul cel nestinsu, carele iaste gătit diavolului și îngerilor lui. O, vai de noi, suflete, vai de noi! Décii atuncea ce vom mai face? Când vei vedea pre toți sfinții și pre toți dreptii întru împărăția ceriului și în slavă mare, iar tu ticăloase vei fi tras făr' de milă în munca cea de véci. Atuncea te vei lovi cu palmele preste obraz și cu lacrăme de amărăciune vei zice: „Spăsește-te, despuitoare stăpână și pururea fecioară Marie, născătoarea lui Dumnezeu, sprijinitoarea și ajutătoarea tuturor creștinilor! Spăsește-te, cinstită și de viață făcătoare cruce, cu

care s-au dat viața a toată lumea! Spășiți-vă, toate puterile cerești, îngerii și mai marii îngerilor! Spăsește-te și tu, cinstite proroace și botezătorii lui Hristos! Spășiți-vă, apostolilor, prorocilor, mucenicilor și alți sfinți și di Dumnezeu purtători părinți toți! Spăsește-te și tu, frumosule raiu, den carele eu, ticălosul, vai de mine, fuiu încuiat den afară și pre dreptul fuiu judecat gheenii, că judecata lui Dumnezeu iaste dreaptă. Ci și eu, încă după cum nu mi-am gătit lucrurile, așa m-am și judecat și am luat și plată“.

Ca acéstea cuvinte și altele multe vei zice atuncea și tot în zadar vor fi, și nici de-o folosință nu-ți vor fi. Ci, o, suflete, mai nainte de acel ceas înfricoșat, te întoarce cătră Dumnezeu și zi: „Doamne, Dumnezeul meu, întoarce cătră pocăință, păstoriule cel bun, pre ceta ce am pierdut ceasul acela și nu mă lăsa să pieiu până în sfârșit, ce-mi dă vréme de pocăință și mă miluiaște după mila ta cea mare, că tu singur ești unul îndurătoriu și mult milostiv, si ție trimitem în sus slavă, cu făr' de începutulu-ți tată și cu preasfântul și bunul și făcătoriu de viață duh, acum și pururea și în vecii vecilor, amin“.

II. ÎNVĂȚĂTURĂ A ACELUI NEAGOE VOEVOD CĂTRĂ FIU-SĂU
THEODOSIE ȘI CĂTRĂ ALȚI DOMNI, CĂTRĂ TOȚI. AȘIJDEREA
CĂTRĂ PATRIIARȘI, CĂTRĂ VLĂDICI, CĂTRĂ EPISCOPI, CĂTRĂ BOIARI
ȘI CĂTRĂ EGUMENI, CĂTRĂ BOGAȚI ȘI CĂTRĂ CEI SĂRACI. SPUNERE
ȘI ÎNCREDINȚARE PENTRU FRICA ȘI DRAGOSTEA LUI DUMNEZEU

Slovo 5¹

Zice dumneziiasca Scriptură: „Dă pricină înțeleptului și mai înțeleptu va fi; învață-l și să va alătura să asculte“. Dreptu acéia, și eu mă nevoiui iarăși cătră dragostea domniilor voastre, să vă aduc aminte și să ne înnoim omul cel dinnăuntru. Și acum îndrăznescu

¹ Se vede de aici că numerotarea capitolelor ține seama și de subîmpărțirile notate marginal cu cerneală roșie. Așa se explică de ce după „Capul 1“ urmează „Slovo 5“. Același este cazul în continuare și explică de ce numerotarea capitolelor dată de noi nu coincide cu aceea din manuscris.

a vă scrie pentru că nu mă poci sătura de dragostea și de dulceața voastră. Ce însă și domniilor voastre să nu vă fie cu greu, tuturor câți sunteți unșii lui Dumnezeu și împărați creștinești și domni, pre carele va alége Dumnezeu și va da în mâna lui să păzească turma cea împărătească a lui Hristos, sau dumnezeieștilor părinți și patriarși ai lumii și mitropoliții, carii suntu păstori și arătători de lége, sau egumenilor și duhovnicilor, carii sunt pen mănăstiri și pren lavre. Aceștea sunt următori lui Hristos și păstori turmei lui, căroro le-au dat Dumnezeu după cât le-a fostu putérea. Și câți suntu puși de împărați și de domni să fie biruitori pre suptu biruința lor, măcar de ar fi neguțatori, măcar plugari, măcar bogați, măcar săraci, toți să cheamă stăpâni caselor lor.

Pentru acéia, împărații și domnii cu multă frică și cu mult cutremur vor să dea seamă înaintea lui Hristos Dumnezeu pentru lucrurile ce au făcut în vrémea împărățiilor lor și a domniilor lor, în ce chip au slujit lui. Așijderea vor să dea seamă cei bogați, cum ș-au dat și ș-au împărțit avuțiile pre dreptate și făr' de fățarnicie. Iar patriarșii și mitropoliții și episcopii vor să dea seamă înaintea lui Dumnezeu de bisérici și de turma lui Hristos, care sunt date pre mâinele lor și cum vor fi mărturisit și vor fi vestit făr' de rușine numele lui Dumnezeu. Așijderea și egumenii și duhovnicii și cărturarii vor să fie întrebați înaintea Domnului Dumnezeu de grija lumii aceștia și bogații și săracii toți vor să dea seamă de faptele lor la îndreptarea lui Dumnezeu, unde și îngerii cei fără de păcate și nevinovați încă vor sta cu frică și să vor cutremura. Deci ia luați aminte, fraților, și socotiți, dascalilor, și vedeți ce tocmeală ne-au dat noao Dumnezeu într-această lume înșălătoare și apoi iaste fără nici un temeiu, ce numai ce ne iaste ispitire, ca să vază cum ne vom nevoi și ne vom osteni să păzim turma lui.

Că și pre mine încă m-au ales Dumnezeu cu socoteala milii sale și m-au pus păstor turmei sale, iar eu fui făr' de pricépere și slab și-mi dedi trupul tot spre léne și spre odihnă și spre trufie și nu putuiu pricépe că acest dar și cinste ce mi le déde acum într-această viață scurtă și trecătoare, el mi le-au dat într-o ispită,

ca să mă văză ce păstoriu voi fi și cum voiu paște turma lui. Iar eu nu cunoscui cărările Domnului, ce mi să lunecă firea în beții și în ospéte și în lăcomii și într-alte lucruri, carele nu mi să cădea, nici să cuviniia, nici Dumnezeu nu le iubéște. Pentru acéia, rămaș de turma lui, însă tot mă rog despuitoriului și stăpânului meu, Iisus Hristos, zicând: „Doamne, Dumnezeul meu, nu mă dăzlupi, nici mă lepăda de la luminata fața ta!“.

Iată, că vă aduc aminte, fraților și următorii lui Hristos și păstorii turmei lui, să nu vă zmințiți întru leneviia voastră, nici să să îngreuiaze inimile voastre cu mâncări multe și cu beții, ca mine, ce neîncetat faceți voia lui Dumnezeu și iubiți dreptatea lui, cum zice prorocul: „Împărți și déde săracilor. Dreptatea lui trăiaște în vecii vecilor“. Deci și voi să vă chemați priiatenii lui Dumnezeu și moșteni împărății lui cei cerești. Iar de să va da cineva pre sine în odihna trupului și-și va umplea voia inimii sale cu mânie, cu nebagare de seamă, cu negrijă, cu nefrica lui Dumnezeu, unul ca acela nu va intra întru bucuriia Domnului său, unde au gătit dreptilor și celor ce-l iubescu. Și pentru mândriia și trufiia veacului acestuia nu să va număra cu oamenii, nici cu domnii, ci ca un dobitoc să va chema. Că cela ce va să să facă soț veacului acestuia și iubéște lipsa sufletului în ospéte și în beții, acela să va tréce cu veacul acesta și ca umbra să va duce, și slava lui ca fumul va peri. Iară cel ce să va împreuna bunătăților dumnezeiești, acela va lua viața și traiul cel vecinic și netrecătoriu. Că rădăcina bunătăților iasti dulceața lui Dumnezeu.

Că mulți împărați și domni zic că „cu nevoe să țin împărățiile și domniile, pentru acéia nu putem sta să ne rugăm și să ne postim și să ne ținem în curăție, nici putem mérge la biserică, că avem multe griji de împărății și de domnii, de soli și de judecări și alte lucruri multe avem, ale împărățiilor și ale domnilor, să le umplem. Și milostenie încă am fi făcut și am fi dat celor ce venea și cerea pentru numele lui Dumnezeu; ci tot pentru acéle valuri noi nu putem să-i miluim, și mulți săraci și mișei zac goli și urgisiți prin gunoae. Și de multe răutăți și nevoi ce le sunt asupra, ei nu pot să vie la noi să-i miluim, iară noi

încă nu putem să le trimitem milă”. Dar pentru ce? Pentru ce nu avem dragoste cătră Dumnezeu, ci gândim tot céle deșarte! Și zicem că avuțîia noastră, multe lucruri de-ale împăraților și de-ale domniilor noastre vom să le tocim și să strângem încă și mai multă avére, că ne va trebui odată!

Mulți patriarși și mitropoliți zic că: „Nevoe ne iaste a păzi céle dumnezești și să mărturisim numele Domnului; și nu putem să ne postim, nici să ne rugăm, nici să stăm în biserică toată noaptea în bdenii, că avem multe lucruri lumești și judecăți. Și am face și milostenii, ci ne témem; că avem să umplem multe lucruri cu avuțîia noastră, și nu știm dar de ne vor scoate din patrierii și din vlădiciile noastre. De-acéia ne silim și ne grijim să strângem avuție multă, să ne fie la vréme de lipsă și să avem din dăstul de unde mânca și de unde bea”.

Mulți egumeni și duhovnici și cărturari zic: „Greu ne iaste traiul călugărescu și suntem însărcinați, și cu multă nevoieță ținem credința creștinească, și nu putem să ne postim și să stăm pururea pre rugă și să lăcuim pren pustii și pren peștere. Și milostenie încă ar trebui să facem, ce noi suntem niște oameni săraci și nu avem venit nici de o parte, ci numai de-abii ne ajunge pre sărăciia noastră. Deacii ne va ajunge vréme de bătrânețe, ci ce vom agonisi acum, vom să ținem să ne fie la bătrânețele și la slăbiciunea noastră?”.

Mulți din boiari și din bogați zic, și din slujitori și din neguțători: „Cu nevoie iaste a ne ruga lui Dumnezeu și a umplea voia lui, că suntem datori să cercăm și să facem toate céle pământești. Și milostenie încă am fi făcut, ci ni témem ca nu cumva să ni să ia boeriile, deacii să rămânem săraci, sau să va mâniia Domnul nostru pre noi, ci ne va prăda, sau vom pribegi într-alte țări și nu vom avea ce cheltui ci vom rămânea săraci”.

Mulți săraci zic: „Noi de-abiiia căștigăm cât mâncăm noi, dar milostenie de unde vom să dăm?”

Așijderea și noi, fraților, toți zicem așa. Dar pentru ce zicem așa? Pentru că nu avem dragoste cătră Domnul nostru Iisus Hristos. Că și împărat, și domn, și patriarh, și mitropolit, și

egumen, și duhovnic, și județ, și bogat, și sărac, câți ne aflăm, de nu iubim pre Dumnezeu, noi toți zicem așa: că ne iaste voia să strângem avuție multă, să ne fie când ne va trebui. Și nu iubim pre Dumnezeu cu toată inima, ci iubim avuția și n-avem dragoste cătră Hristos. Că de am fi iubit pre Dumnezeu cu toată inima, cum iubim avuția, sau cum și el însuși ne-au iubit pre noi; ci nu iubim pre Dumnezeul nostru cu toată inima noastră, ci iubim obicéiurile și năravurile noastre céle réle. Deci, câți iubescu obicéiurile și năravurile lor, acéia nu să cheamă robi lui Hristos ci să cheamă robi năravurilor lor. Că toate oiceiurile și năravurile omului sunt spre folosul și ajutoriul păcatelor și a face păcatul iaste un lucru cu dulceață și cu veselie, iar a-l curăți iaste cu nevoință și userdie multă. Cum făcu și David, că numai într-o noapte greși, iar apoi în toate nopțile își uda așternutul cu lacrămile sale, cum zice și la Evanghelie: „Cel ce face păcat, acela iaste rob păcatului“. Dar pentru ce? Pentru că răbdarea tineréțelor, mare bucurie și veselie iaste bătrânețelor, iară nerăbdarea tineréțelor și umplerea voilor iaste multă scârbă și întristăciune bătrânețelor. Și căutați, fraților, de vedeți cum zice și sfântul *Ioan Zlatoust* pentru această lume deșartă și de nimica, că zice așa: „Că toată lumea aceasta stă înaintea lui Dumnezeu, ca cum stă o picătură de ploae în strașina unii case“. Deci, amar ție, o, ticăloase oame! Dar deaca vréme ce stă toată lumea înaintea lui Dumnezeu, ca o picătură de ploaie în strașina casei, dar de un om singur, ce să va alége înaintea lui? Iar Sfânta Scriptură cum zice? Iar noi nici într-un chip nu vom să ne aducem aminte de acéstea, ci tot ne nevoim și muncim să strângem avuție multă. Pentr-acéia cel ce strânge avuție foarte multă, acela nu să cheamă creștin, ci să cheamă hrisolatac, adecă slujitor aurului. Și când socotim și zicem că la vrémea de nevoia noastră ne va fi avuția de folos, dar ce folos vom dobândi și vom avea de la avuția cea multă, când să va dăspărți sufletul de trup, ca cum să desparte un priiaten de alt priiaten și lasă toate: pre tată-său și pre mumă-sa, frații și surorile, feciorii și fétele și alte rudenii toate? Și toată averea

câtă au câștigat cu minte nesocotită și neînțeleaptă și o au ținut cu multă scumpete și-o lasă și acéia, cum zice prorocul: „Strânge și nu știe cui strânge“. Acélea toate le lasă sufletul. Și încă nu numai atâta ce lasă, ci încă lasă tocma și ce au avut mai iubit și mai drag: lăcașul lui, adecă trupul. Deacii, de acoloa să duce în sus, cătră vămile céle înfricoșate, unde suntu oamenii cei nevăzuți. Și nu ne vom cunoaște cu dânșii și acolo vor fi cumpenele céle drepte și nefățarnice. Deacii, când să va întoarce de la vămile céle înfricoșate și va fi tras făr' de milă, ca să nu mai vază deacii fața lui Dumnezeu cea luminată și bună, ce grijă mai mare și nevoie mai rea și mai cumplită va fi atuncea, carea noi nu o am gândit, nici o am cugetat? Dar unde ne vom afla atuncea, cându vom rămânea săraci și lipsiți de fața lui Hristos și să nu mai vedem niciodată lumina lui? Atunce va fi jale și frică mare și nici de un folos nu ne va fi. Deci, fraților, dar căci vom plânge atunce toate neamurile și vom zice așa: pentru acéia vom plânge, că n-am avut dragostea lui Dumnezeu în inimile noastre și nu ne-am adus aminte că vom să ne dăspărțim de fața cea bună și luminată a Domnului nostru Iisus Hristos și n-au dorit inima noastră să vază pre Dumnezeu și să să îndulcească de dânsul.

Că de am fi avut dragoste cătră Dumnezeu, noi ne-am fi adus aminte de dăspărțirea noastră de cătră dânsul, și de răspunsul și seama ce vom să dăm atunce, și cătră cine vom alerga. Și n-am fi plânsu atâta; ci ne-am fi rugat cu ușurare și am fi zis: „O, despuitoare, stăpâne, împărate atotțitoriule, înduratele și de oameni iubitoriule Doamne! Dar dărui-ne-vei noao să vedem fața ta cea bună, și să ne îndulcim noi, robii tăi, de dânsa, au fi-vom lipsiți de ia? Că toți sfinții tăi îngerii și mai marii îngerilor de la tine s-au luminat și cu hrana cea cerească de la tine se-au îdulcit și se-au înfrumsițat; și preacuvioșii tăi se-au bucurat cu dreptii, și sfinții mucenici s-au încorunat; și împărații cu domnii și patriarșii cu mitropoliiții, nebăgând în seamă lucrurile pământesti, au urmat ție. Pentru acéia s-au chemat priiatenii tăi. Și egumenii cu duhovnicii și cu cărturarii

lăcuindu prin pustii și prin peștere strimte, cu fieri réle și cumplite, pentru acéia au dobândit viața cea de véci. Așijderea bogații și săracii necruțându-și trupurile lor, ce cu nevoiță și cu dragoste au stătut în picioare și s-au rugat ție, dreptu acéia le zicem că suntu îngăduitorii tăi. Pentru căci? Pentru că nici de un lucru de ale lumii nu s-au grijit, nici s-au nevoit, ce numai pre tine te-au iubit și de la tine s-au luminat“.

Pentru acéia, dascalilor și fraților, socotiți și luați aminte de vedeți: mai bine ne iaste să slujim totdeauna dușmanului nostru diavolului cu grijile lumești, au mai bine iaste să slujim și să urmăm cu trai bun și cu viață curată priiatenilor noștri, carii au fostu mai denainte de noi? Ce iani să plângem aici puținel și acolo să ne veselim mult în véci cu Domnul nostru Iisus Hristos și să nu fim niciodată dăspărțiți de fața dumnezeirii lui. Că iată acei împărați și domni, patriiarși și vlădici, egumeni și duhovnici, bogați și săraci, carii fură ziși mai sus, cum nu băgară în seamă măriile și cinstile pământești. Pentru acéia au văzut și fața cea luminată și dulce a Domnului nostru Iisus Hristos. Iar noi n-avem dragoste cătră dânsul: dar pentru căci zic împărații și domnii că iaste lucru greu și cu nevoe a ținea împărățiile și domniile; patriarșii și vlădicii zic că iaste nevoe a păzi patrierșile și vlădiciile; egumenii și duhovnicii zic că cu mare nevoiță ținem cinul călugărescu.

Și mulți den oameni își duc firile și cugetele de și le întind în multe părți: unii laudă curăția, alții laudă postul și oprirea, iar unii milostenia și smereniia, iar alții laudă răbdarea și ascultarea. Pentr-acéia știm și noi că acélea sunt toate bune. Însă acéste bunătăți, toate, de unde vin? Vin de la Domnul nostru Iisus Hristos. Căci că cel ce are minte curată, care iaste temeliia și urzeala tuturor lucrurilor celor bune, nu caută numai spre curăție și spre post, spre rugăciuni, spre oprire și spre smerenie, sau să-și întinză mintea și gândurile spre multe lucruri și în multe chipuri. Ce lasă acéstea toate, și-și rădică mintea și gândul în sus, și să îmbracă în dragostea lui Hristos ca într-o za. Și acela nu să grijaște de împărăție, nici de domnie, nici de patrierșie,

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

nici de vlădiciie, nici de egumenie, nici de nici un lucru câte sunt pământești, de care ne grijim și ne nevoim noi, ce numai ce iubescu pre Domnul Dumnezeu, cu tot sufletul. Că mare lucru iaste a iubi omul pre Dumnezeu cu tot sufletul; căci că și singur Domnul nostru Iisus Hristos, cându întrebă pre iubitul mai marele ucenicilor săi, pre Petru apostol, nu-l întrebă nici de rugăciune, nici de postu, nici de oprire, nici de smerenie, nici de răbdare, nici de curăție, nici de milostenie, ce numai ce-i zise: „Petre, dar iubești-mă?” Iar el răspunse și zise: „Adevărat, Doamne, tu știi toate. Tu știi că te iubescu”. Că știu Hristos, că de-l va iubi cu toată inima, decii toate bunătățile să vor pogări pre dânsul: și postul, și rugăciunea, și curăția, și ascultarea, și răbdarea.

Drept acéia și noi, deaca vom iubi pre Dumnezeu cu tot sufletul, mila lui Hristos să va pogori pre noi, de la dreapta lui cea biruitoare, și postul, și ruga, și curăția, și oprirea, și smereniia, și milosteniia, și răbdarea, și ascultarea. Că toate bunătățile în mâinile lui sunt. Pentr-acéia să nu ne întindem, nici să ne răsfirm cugetele noastre prent-alte părți, ci numai să le urcăm la îndurătoriu Dumnezeu, de la carele vine toată mila, ca să împărățim cu dânsul, în vecii vécilor amin.

III. CARTEA LUI NEAGOE VOEVOD CĂTRĂ CHIR VLĂDICA MACARIE
ȘI CĂTRĂ ALȚI EGUMENI ȘI IEROMONAHI ȘI PREOȚI ȘI CĂTRĂ TOT
CLIOSUL, CÂNDU AU ÎNGROPAT A DOAO OARĂ, ÎN MĂNĂSTIRE
LA ARGEȘ, OASELE MUME-SEI, DOAMNEI NEAGĂI,
ȘI ALE COCONILOR LUI, PETRU VOEVOD ȘI IOAN VOEVOD,
ȘI A DOAMNEI ANGHELINII. CU CUVINTE
ȘI ÎNVĂȚĂTURI DE UMILINȚĂ
Cuvântul al șaselea

Cela ce ești cu mila și cu darul lui Dumnezeu ales și pus înaintea noastră, de ne luminezi și ne strălucești ca razele soarelui, ca să ne arăți și să ne înveți calea lui Dumnezeu și noao, preaiubite părinte, chiar vlădico Macarie; așijderea și

voi, părinți, carii sunteți cu acéiași milă a aceluiași Dumnezeu aleși, și egumeni din sfintele mănăstiri și lavre, și pentru dragostea lui Hristos ați lăsat hrana veacului acestuia și ați pohtit să dobândiți fața lui Dumnezeu cea bună și să ajungeți viața cea de véci, deci și Dumnezeu încă iaste multu milostiv și bun, ci să vă dea după mila lui, să nu să lipsească pohta voastră de vederea lui; și voi, preoților și slujitorii biséricii, carii slujiți sfintelor mănăstiri, să priimească Dumnezeu pohta și ostenințele voastre și să înfloriți în ceriu în véci ca crinul. Așa și voi, boiari mireni, bogați și săraci, bărbați și mueri, pentru că toți dorescu și pohtescu să dobândească milă de la Dumnezeu și toți vor dobândi.

Drept acéia, o, bunul meu părinte, chir Macarie, și voi, iubitorii de Hristos, cinstiți egumeni, și voi, fraților preoți și poslușnici, carii totdeauna lăudați pre Dumnezeu, așijderea și voi toți câți sunteți buni slăvitori creștini și vă chemați mireni și aduceți și voi pohvală lui Dumnezeu în toată vrémea, să dea Dumnezeu să nu să dăspartă slava lui de la voi! Și pre mine ticălosul, încă mă ascultați cu ușurare, și cuvintele méle le auziți și le priimiți făr' de dosădire, că am să vă rog și să vă spui un dor al inimii méle, foarte amar și cu foc. Ci să mă ertați într-acest ceas că am puținéle cuvinte să vorbescu cătră oasele maicii méle. Dreptu acéia mă ertați toți păgânii și frații miei, că făr' de ertăciunea voastră nu voiu putea grăi.

Acum, o, maica mea și născătoarea mea, iau iertăciune de la părinți și de la frați, că voiu să încep a grăi cătră tine cu multe lacrimi și cu gréle suspini și nenumărate. Ci te rog să mă ascuți cu dragoste, că voi să îndrăznescu să fac orație cătră oasele tale céle ostenitoare. O, maica mea și dulceața inimii méle și roaba Dumnezeului meu, Neago, câtă dosadă ai avut pentru mine, fiind multă vréme sărcinată cu mine, ziua și noaptea; și încă nu numai zioa și noaptea, ci în toată vrémea și în tot ceasul ai fostu însărcinată și împovărată cu trupul meu, până în vrémea céia ce-ți veni porunca lui Dumnezeu să mă naști. Atunce, o, maica mea, atâtea griji și scârbe ai avut, câte



ai avut și la moarte-ți. Décii, cu porunca lui Dumnezeu, adaose sfinția-sa ție viață și mie naștere. Și după acéia încă mai multe ostenințe și scârbe ai petrecut pentru mine, cât stau și eu de mă mir de mulțimea lor. Și nu pociu să socotescu și să număr ostenințele tale, cât te-ai ostenit pentru mine. Ce numai ce știu pe albină, că să ostenește și ia multu, că acéia niciodată de dulcele florilor nu să poate sătura nici de osteneală. Așijderea mi să pare să fie ia mai ostenitoare și decât alte pasări, ce însă socotiiu și chibzuiiu că acéia numai ziua ce să ostenește, iar noaptea ia se odihnește și să răpaosă; iar pre tine, o, draga mea maică, eu te aleș mai ostenitoare decât dânsa. Pentru ce? Pentru că albina noaptea să odihnește și să răpaosă; încă și alte pasări ale ceriului, toate, și peștii din fundul mării, toți atunci să odihnescu. Iar tu, maica mea, niciodată n-ai avut odihnă, nici ziua, nici noaptea, nici măcar într-un ceas, nici te-ai săturat niciodată de osteneală. Pentr-acéia, iubita mea maică, te chem pre tine că ești mai ostenitoare decât albina și decât pasările ceriului și decât peștii mării. Deacii, o, maica mea, când vruseși să te odihnești de ostenele, iar eu întraiu cu dor și cu dragoste în inima ta și de atuncea ai luat alte ostenele mai mari și mai multe. Că eu eram înaintea ochilor tăi mai luminat decât razele soarelui și niciodată n-ai avut înaintea ochilor tăi altă lumină mai luminoasă decât pre mine, nici inima ta n-au avut altă avuție mai dragă decât pre mine. Drept acéia, o, maica mea, inima și ochii tăi, pân' la moartea ta niciodată nu s-au putut sătura de mine și de vederea mea, și atuncea nu mi să întâmplă să fiu cu tine, ca să să sature ochii tăi de mine și eu, fiiul tău, să iau iertare și blagoslovenie de la tine. Și nu numai pentru căci n-am avut eu dragoste den toată inima cătră tine, n-am ajunsu să fiu la moartea ta, ca să să îndulcească inima ta de mine, deaca nici în vrémea vieții tale nu te-ai săturat de dragostea mea, ci încă și la moartea ta îți rămase inima aprinsă de dorul și de mila mea, și ochii tăi nu se săturară de vederea mea. Iar eu, deaca nu mi să întâmplă să fiu atuncea la moartea ta, mi să umplu sufletul de întristăciune, căci rămaș sărac de tine, și apoi

căzuiu în mirare mare și în nepricépere și nu știiu în ce chip voiu putea face odihnă sufletului tău. Deacii unii îmi spuseră zicând că te-au întreat: „După moartea ta, ce vom face pentru sufletul tău?” Iar tu ai zis: „Inima mea niciodată nu s-au putut sătura de dragostea iubitului meu fiiu, a lui Neagoe. Pentru acéia și eu acum dau și puiu nădejdea sufletului meu pre dânsul și zic: cum m-am nevoit și m-am ostenit eu pentru dânsul, așa doar să va osteni și el pentru sufletul meu“. Atuncea eu, maica mea, deaca am auzit porunca și învățatura ta, care ai lăsat spre mine, numai ce ziș pentru ostenélele tale, care te-ai ostenit pentru mine, și eu încă mă voi osteni pentru tine; și pentru dragostea ce m-ai iubit, și eu încă voiu iubi sufletul tău și-mi aduș aminte și de păcatele méle și gândiiu cine va fi noao mai întru bunățîuri. Deacii, maica mea, eu cu firea mea nu aflaiu alt ajutoriu mai îmbunătățit și mai milostiv decât pre Mariia preacurata fecioară și muma lui Iisus Hristos, Dumnezeuul nostru cel viu, pentru că de la dânsa fură toate milele și bunățîile și cătră dânsa strigai și ziș: „O, preacurată stăpână, muma lui Dumnezeu și preabună ajutătoare, care ești aleasă din toate neamurile. Că, numai pentru tine își întoarse Dumnezeu fața sa întru bunătare, cătră noi, robii săi! Pentru tine ne-au dășchis împărățîia ceriului! Pentru tine ni s-au dăruit hrana raiului! Pentru tine fu robit iadul și satana să rușină! Pentru tine fum izbăviți den legături și den putrejuni și den temnițele raiului! Tu ești calea vieții și pentru calea ta au câștigat toți dreptii împărățîia ceriului. Tu ești vița cea adevărată, care ai făcut noao strugurul cel copt, din care ne-au cursu băuta spăseniei, care iaste mai dulce decât miiarea și decât fagurul ei. Pentru tine fură duși dreptii întru împărățîia ceriului. Tu ești masa cea dreaptă și curată, carea ne-au adus pâinea cea cerească, din carea au mâncat dreptii și au luat bucuriia cea nespusă și negrăită și pentru tine toți s-au bucurat.

Pentr-acéia și eu, maica mea, am cugetat ca doară am dobândi ceva bucurie de la preasfânta născătoarea lui Dumnezeu și ajutătoarea cea bună, că noi toți din păcate suntem născuți și

iarăși păcatului lucrăm. Iar pentru mila lui Dumnezeu și a preacuratei lui maice, dar nu te va lăsa să fii usebită de la fața lui cea bună. Că pre mine așa mă duse firea și cugetul, să nu fie altă bucurie mai mare și mai milostivă, decât maica Domnului nostru, lui Iisus Hristos, cătră toți creștinii care o iubescu.

Dreptu acéia și eu m-am nevoit și am început casă a zidi sfînții sale den temelie. Deacii, pentru păcatele méle, eu nici într-un chip nu gândeam să o văzu sfârșită. Iar preacurata fecioară și nevinovata maică a marelui împăratului cerescu, ia n-au băgat în seamă păcatele méle, ci au săturat ochii miei de dorul ce doream, și văzuiu casa ei gata și sfârșită. Și deaca văzuiu așa, mă umpluiu de bucurie și, săltându-mi inima de veselie, ziș în lauda ei: „O, preacurată fecioară, scaunul și lăcașul cuvântului lui Dumnezeu, fie numele tău lăudat de acum până în véci; că eu, robul tău, nu m-am nădăjduit să văzu pohta inimii méle deplin, nici casa ta sfârșită“. Deacii, după acea bucurie ce mă bucuraiu, deaca văzuiu casa ei sfârșită, eu îmi aduș aminte de cuvintele tale ce mi-ai poruncit la moartea ta zicând, că eu ce-ți va trebui după moarte să fac sufletului tău. Iar eu nu știuiu ce lucru va fi mare și mai bun, ci voiui și aduș oasele tale, să să îngroape în sfânta casă a ceia ce au născut pre Dumnezeu.

Iar la aducerea oaselor tale, eu, pentru păcatele méle, iar nu putuiu veni la tine, ca să mă satur de dorul tău, ci am trimis în locul meu pre iubitul meu fiu pre Theodosie și pre dragile méle cocoane, pre Stana și pre Ruxanda, care suntu iarăși din rădăcina ta și fii și ție, cum îți sunt și eu, ca încai să să sature ei de dorul oaselor tale. Dar, de vréme ce eu n-am fost harnic nici întâi, nici acum să viu la tine, să mă satur de vederea ta, și încă am mai trimis, o, maica mea, și pre fiu meu Petru și pre Ioan și pre fie-mea Anghelina, că și acéia au fost din odraslele tale, cum suntu și eu. Ci Domnul Dumnezeu n-au băgat în seamă fărdelegile și păcatele méle, căci sunt păcătos și nedrept, ci i-au luat cătră cămara cea cerească. Deci te rog, maica mea, să nu-ți pară rău, nici să gândești că doar n-am trimis eu pre fii

miei, pre Petru și pre Ioan și pre fie-mea Anghelina la tine. Că am trimes! Iar de nu mă vei crede, iată că am trimes și coruna lui Petru, și surguciul lui, și diadiméle.

Pentru acéia, cu multă umilință și cu mare jale și dor grăescu și cătră tine, fiiul meu Petru, că tu erai stâlparea mea cea înflorită, de carea pururea să umbrea și să răcorea ochii miei de înflorirea ta; iar acum stâlparea mea s-au uscat și florile ei s-au veștjijt și s-au scuturat, și ochii miei au rămas arși și pârljiți de jalea înfloririi tale. O, iubitul meu fiu Petru, eu gândeam și cugetam să fii domn și să veselești bătrânețele méle oarecând cu tinerețele tale și să fii biruitoriu pământului. Iar acum, fiiul meu, te văzu zăcând supt pământ, ca un trup al fieștecăruia sărac. Într-o vréme îmi erai drag, iară acum eu te-am urât; într-o vréme îmi era milă de tine, iar acum mie nu-mi iaste milă și n-ai nici o dragoste de la noi. Într-o vréme erai bogat, iar acum tu ești sărac. Într-o vréme, fătul meu, te vedeam pre pământu, iar acum eu te văzu suptu pământu. Și în puținea vréme te arătași ca o floare frumoasă înaintea ochilor miei, iară apoi numaidecât, iar te supuseși supt pământu. Că eu pohteam să vezi tu pre mine supt pământu, iară acum, dragul meu fiu, eu văzuiu întâi pre tine îngropat. O, fătul meu, căci nu acoperi mai bine pre mine pământul decât pre tine, ce mă lasă la bătrânețele méle. Și când fu vrémea bătrânețelor méle să să odihnească pentru tine, tu atunce n-ai nici o grijă de mine și m-ai lăsat să fie totdeauna inima mea arsă și aprinsă de jalea ta și ochii miei să fie la bătrânețele méle tot plini de lacrăme zioa și noaptea. Că eu aș fi dat traiul și zilele méle, ca să fii tu viu. Și eu îți găteam haine domnești, ca să te îmbraci cu dânsele și să te împodobeshi, ca să veselești inima mea și să usuci acéste lacrăme multe din ochii miei. Iară acum trupul tău să dăzbracă de hainele care i-am gătit eu și să îmbracă în pământu, dintru care au fost luat, după cum zice Dumnezeu, „că din pământu ești și iar în pământu te vei întoarce“, iar sufletul tău alte vederi véde, ci nu știu dintr-acéle vederi, care va fi văzând sufletul tău. Milostivi-se-va Dumnezeu pre tine pentru păcatele méle,

să-ți îmbrace sufletul tău cu mila sa? Ci mă tem ca să nu fie sufletul tău rămas cumva nesătul de fața lui Dumnezeu, pentru păcatele mele. Însă, după acéstea toate, iată că-ți zic: „Scoală, fătul meu, scoală, că au venit și oasele moașă-ta la tine, și-ți iaste și ție mumă, ca și mie, ca să aibă și iale odihnă lângă tine! Și cu dânsese am trimis și podoabele tale: coruna și surguciulu-ți și diadiméle. Și să să pue cununa și surguciul tău la Pandocrator, să să împodobească cu dânsese, ca doar s-ar milostivi Domnul Dumnezeu spre voi și v-ar dărui cununile céle ce nu vor tréce niciodată. Iar diadimele să să pue la vășmântul précistei, ca să să milostivească spre voi și să vă acopere supt veșmântul ei, la înfricoșata judecată, și să dea voao viața cea de véci, carea nu va tréce niciodată.

Deci acum, iubiții miei fii și avuțiia inimii méle cea scumpă și lumina ochilor miei cea strălucitoare, tu, fătul meu Theodosie, și voi, dragile méle cocoane, Stano și Roxando, acum muma mea și moașa voastră să îngroapă supt pământ după porunca lui Dumnezeu. Pentru acéia vă sculați și alergați cătră îndurătoriul și despuitoriul nostru Domn și Dumnezeu Iisus Hristos și cătră preacurata a lui maică și cu multă frică și umilință cuprindeți în brațe cinstitele lor icoane, pentru mumă-mea și moașa voastră și pentru feciorii miei și frații voștri și ziceți așa: O, stăpâne Hristoase, împărate atotțiitoriule, bunule și iubitoriule cel de oameni, Doamne și Dumnezeule cel nemincinos, carele ai zis: „cel ce va veni cătră mine nu-l voiu goni afară“. Dreptu acéia și noi, robii tăi, nu aflăm alt dulce decât pre tine, pentru acéia alergăm cătră tine ca să ne miluești, însă nu după păcatele noastre, ci după mila ta cea multă, carea nu o știe nimeni de unde vine, nici o poate socoti. Că noi, Doamne, suntem zidirea ta, ce nu lăsa, Doamne, strămoașa noastră și pre frații nostri și făptura mâinilor tale să fie batjocoriți de satana, ci-i priimește, Doamne, în cămara ta cea bună, nu doar ca pre niște drepti ci ca pre niște argați de cei mai proști.

Iată acum, cinstite părintele meu, chir Macarie, și voi, egumeni și preoți și alți frați câți vă aflați întru Hristos, toți, iar

vă rog, precum v-am rugat și mai întâiu, să aibu ertare și blagoslovenie de la voi, că Dumnezeu v-au tocmit și m-ați blagoslovit ca să fac puținea rugă cătră oasele maicii méle. Pentr-acéia, cât am putut pricépe dentr-o parte oarece, eu am zis și m-am rugat, iar voao încă să vă fie făr' de mâhneală. Și iar încă mai plecându-mi genunchile și fața jos, pre fața pământului și cu multă plecăciune cătră luminarea voastră, că am multă jale și mare dor cătră voi, de-acia voi să mai grăescu cătră voi puținéle cuvinte. Ci încă iar vă mai rog ca să vă plecați urechile cătră smerita rugăciunea mea, carea voi să mă rog cătră voi. Deci voi, sfintiți părinți, făr' de părere rea să priimiți această rugă dintr-acestu ceas, că eu pre nimeni n-am cu dor și cu jăluință, ci numai ci caut cu dor cătră dragostea luminilor voastre. Drept acéia, învățătorul și îndreptătorul meu, chiar Macarie, și voi, iubiții miei egumeni și preoți, așijderea și voi, boiari, bogați și săraci, acum eu dinpreună pre voi pre toți vă rog cu umilință și cu plecăciune, că voi să mă rog cătră Domnul și Dumnezeul nostru Iisus Hristos pentru sufletul maică-mea, că de aș fi și vrut să mă rog mai nainte, eu n-am îndrăznit a grăi cuvântu cătră Dumnezeu meu, că suntu îngreuiat și însărcinat de păcate. Iar cu ajutorul și cu blagosloveniia voastră, acum eu voiu îndrăzni de voiu grăi și mă voiu ruga lui Dumnezeu dinpreună cu voi, cu toți zicând: „O, împărate, atotțiitorul Dumnezeu cel milostiv și iubitor de oameni, cătră tine cad, Domnul meu, și te rog pentru mielușaoa ta și muma mea, să nu fie, după mila ta cea mare, dăspărțită de turma ta în prăpastiile céle adânci, nici să fie biruită de fierăle céle cumplite și nemilostive, Doamne, Dumnezeu meu și păstoriul cel bun, ci întoarce mielușaoa ta în staulul tău și o scoate din adâncul propastiilor și o izbăvește de hierăle céle cumplite și nemilostive și o priiméște în turma ta. Că numai pre mila ta ne nădăduimu, Doamne, Dumnezeu meu, că mila ta n-are nici început, nici sfârșit. Și pentru dragostea noastră tu ai făcut ceriul și încă te făcuși și fecior lui Adam. Și pentru dragostea noastră fața obrazului tău cea dulce și luminată o ai dat spre lovire de palme

și spre scuipire și ocară neamului jidovescu celui nemulțumitoriu. Pentru noi ai stătut la judecată înaintea Caiafei. O, frică și minune, cum robul șădea, iar împăratul sta în picioare, și Anna îl batjocorea, iar împăratul ceriurilor să smerea! Pentru dragostea noastră ai lăsat cetatea cea cerească și te-ai pogorât dă țe-ai răstignit trupul pre cruce, în cetatea ovréiască, împărate Hristoase, și te adăpară cu oșet și cu fiiare. Pentru noi ai luat pren palme pătrundere de piroane și cându te împunseră cu sulița prin coaste, făr' de milă, atuncia soarele să ascunse, luna nu déde lumina ei, stélele ceriului să întunecară, ceriurile să înfricoșară, pământul den temelie să cutremură, întunec fu preste toată lumea. Catapeteazma biséricii să sparse și pietrile să sfărâmară, iar maica ta și Ioan, tinerelul ucenic, când te văzură spânzurându pre cruce, cine ar putea spune și să povestească lacrămile curatei fecioare Mariei, sau cine va putea grăi pohta și dorul inimii tale? Atuncia să pogorâră toate puterile céle cerești, cu umilință și cu jale mare, iar Mihail arhanghel și Gavriil cu heruvimii cei cu ochi mulți și cu serafimii cei câte cu 6 aripî, ei nu putea să caute spre mulțimea răbdării și smereniei tale, ci-și acoperea féțele cu aripile și plângea și să mira și ei de atâta răbdare și smerenie ce ai arătat cătră noi, Dumnezeul meu.

Pentru-acéia stăpâne Hristoase, câți te-au iubit și s-au închinat sfintelor tale patemi și răstignirii tale, ei au zugrăvit icoane cinstitul și luminatulu-ți chip. Iar câți au fost necredincioși și n-au crezut întru tine, nici întâiu, nici apoi, acum ei au venit cătră icoana chipului tău și împărătescul tău trup l-au împunsu cu hangériul. O, minune, că iată că eși dentr-înșa și curse sânge, ca și mai nainte. Și tu, făcătoriu meu, nu te-ai putut odihni de necredinciosul neamul jidovescu, nici întâi, nici apoi. O, Doamne, împăratul meu, atâta dragoste și pateme ai pus pentru noi, cât nimeni nu poate socoti nici număra milele tale câte sunt, nici de când s-au început și până când să vor sfârși. Dreptu acéia și eu, nevrédnicul robul tău, carele suntu mai păcătos decât toți oamenii, dimpreună cu roaba ta și mumă-mea Neaga și cu zidirea ta și feciorii miei, ne închinăm patemelor tale, ne închinăm

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

răstignirii tale, închinămu-ne ranelor împărăției tale, care le-ai răbdat pre cruce pentru noi oamenii. Și iarăși ne închinăm ranelor celor de al doilea rând carele ai răbdat pre sfânta icoană pentru noi de necredincioșii jidovi și slăvim învierea ta, Dumnezeuul nostru, pentru că fu iadul robit și spart și fața satanii cea scârnavă și spurcată fu rușinată, iar dreptii luară viața de véci.

Vezi, fătul meu Theodosie, cât iaste de bun Dumnezeu! Pentr-acéia cu nevoință și cu umilință mi te scoală și te închină lui Iisus Hristos, că nu să cade să stea împărăteștile și nevinovatele rane necercetate de noi. Ci ia surguciul robului lui Dumnezeu, fiului meu și al fratelui tău, al lui Petru, și acopere cu dânsul cinstitele rane ale Domnului nostru Iisus Hristos. Și să mi te închini, fătul meu, și să săruți rana cea cinstită a Domnului Hristos, pentru mumă-mea și moașă-ta Neaga; încă și pentru mine și pentru frățiorii tăi, pentru Petru și pentru Stana și Anghelina, decii și pentru tine, fătul meu. Și te roagă lui Dumnezeu să te miluiască și să-i fie milă de tine, și în cest veac, și în cel ce va să fie. Că Dumnezeu iaste mult milostiv și el însuși zice: „Oricine va veni cătră mine, nu-l voi scoate afară“. Pentr-acéia și noi cătră nimeni să nu ne întoarcem fețele, ci numai cătră îndurările și milele lui Hristos, ca doar s-ar milostivi spre noi și ne-ar da traiul și viața sa, care nu va tréce niciodată, ci va trăi în ani netrecuți și nesfârșiți, amin.

IV. PILDĂ PENTRU CEIA CE FAC MILOSTENIE, ȘI PENTRU VIAȚA LUMII ACEȘTIA. DIN CARTEA LUI VARLAAM

Cuvântul al șaptelea

Fraților și feții miei, să pricépeți închipuirea pildei aceștia. Era o cetate într-o lature de loc, care o am auzit de niște oameni foarte înțelepți. Și avea oroșanii acei cetăți obicéi așa, încă din vremi de dămult: cându își punea împărat, ei lua un om neștiut și strein, care nu știa nimic cum iaste obicéiul acei cetăți, și pre acela rădica și-l punea împărat. Deacii el, deaca să sătura de toate bunătățile și să îndulcea în toate biruințele și-și făcea toată

voia și pohtele lui până într-un an, și începea de-acii înainte a fi făr' de grijă și tot să ospăta și să îmbăta și să veselea făr' de grijă, și gândea că va să împărătească multă vreme tot așa, deci, făcând el tot așa și gândindu lucruri ca acéstea, numai ce să sculară cetățenii și-l dezbrăcară de hainele céle împărătești și-l scoaseră din cetate gol și-l trimiseră la zatocenie, care era departe, într-un ostrov. Și acolo n-avea nici bucate, nici haine, nici nimic, ce lăcuia tot în flămânzie și în golătate, mai multă decât nădejdea ce avea el cându era împărat, de bucurie. Și toată nădejdea lui i să schimbă în maré grijă și scârbă. Așa făcând cetățenii acéia, precum le era obiceiul, odată puseră împărat pre un bărbat foarte înțelept și socotit. Și avea cugete roditoare și gânduri, și nu să apucă numaidecât de bogăția care era înaintea lui, nici era făr' de grijă. Ci tot socotea și cugeta de scoaterea celorlalți, cum fură scoși și goniți pentru negrija lor, și gândea cum va face să-și tocmească lucrurile sale bine. Deci așa socotindu și iscodindu, auzi de un svetnic înțeleptu, și-i spuse toate obiceiurile acelor cetățeni, și-i spuse și acel loc de izgoană și de lipsă, și cum să va întări, și așa toate le învăța să și le tocmească, făr' de sminteală. Deacii, deaca auzi așa și pricepu că după acea vreme puțină va să să trimiță și el într-acei ostrov, lăsă acea împărăție necredincioasă și streină streinilor și dășchise avuțiile sale, pre carele avea atunci putere neapărată, și luó avuție multă și o déde la niște slugi credincioase ale sale și o trimise într-acei ostrov unde vrea să fie și el gonit. Și până a să umplea anul acela, el își făcu multe curți și case frumoase și fântâni de apă și pomi frumoși și cu miros bun. Iar cându fu să să umple anul acela, el văzu mestecarea în oamenii cetății acéia, că vrea să-l scoață, și grăbi mai naintea gonirii sale și să mută în ostrovul acela, unde trimisese avuția sa mai denainte vreme și-și gătise case și împărăție vécinică. Iar împărăția cea streină, el o lăsă streinilor.

Așijderea și voi, feții miei, nu fiți ca acei împărați nebuni mai denainte, carii nu-și gătiră lăcașuri într-acei ostrov, ci să déderă numai spre beții și spre ospéte și spre alte lucruri care nu le era de folos, iar de numele lui Dumnezeu nu grija, nici

milostenie nu făcea, și puținea vréme să sfârși zilele lor, și fură închiși în temnițele iadului. Iar voi, feții miei, râvniți aceluî împărat înțeleptu care-ți trimesese bogăția sa mai nainte într-acel ostrov și faceți milostenie și săracilor și lipsiților, ca să aflați și voi avuția voastră în cer, unde veți să lăcuiți în véci, ca acolo iaste împărăția cea vécinică și bucuriia cea netrecătoare.

O, iubii miei fii, că de aceasta bună și credincioasă mărturie am pre sveti *Ioan Zlatoust*. Că zice: „Mari lucru iaste de cei ce fac milostenie. Că milosteniia să va lăuda la judecată și milosteniia iaste lăudată, ca când ar eși un împărat cu oștile sale și să pue o proșcă în vârful unui prăjini nalte, și să zică să săgețe oștile într-acea proșcă. Deicii oștile toate s-ar nevoi, care pre care s-ar întréce să lovească semnul, ca să ia dar și să aibă cinste de la împăratul. Așijderea și cei ce fac milostenie săracilor și mișăilor și văduvelor de carei n-au nimeni nici o grijă. Că așa sunt și oftările lor, și mergu ca săgețile în urechile domnului Hristos Savaoth; deci numai un cuvânt de ale acestora de va întra în urechile Domnului Savaoth, deicii toate păcatele voastre să vor curăți“. Însă, feții miei, milostenie să cade să să facă cu curăție, cu postu, cu smerenie, cu răbdare, cu ținere și cu cinstea témerii lui Dumnezeu, carea iaste mai întâi de toate, cum și *Ioan Lésvicinicul* grăiaște zicând: „Orice om va face milostenie fără lucruri ca acéstea, acela să închipuiaște unui om ce ar face o livade frumoasă și să pue de tot feliul de pomet într-înșă, iar apă să nu fie. Deicii, de ce folos îi iaste?“ Pentracéia, frații miei, înțelegeți și vă aduceți aminte, cum am zice, să împreunați milostenia cu curăția, cu postul, cu ruga, cu oprirea cu alte bunătați curate, ca să vă fie livadea și grădina frumoasă și bună și desăvârșită, cu izvoară de apă, și într-acéia să lăcuiți cu Hristos în vécii vécilor.

Veniți, fraților și feții miei, veniți și vă apropiați cătră Domnul nostru Iisus Hristos și vă rugați lui în toate zilele și în toate nopțile și în toate ceasurile, ca să vă izbăvească pre voi și sufletele voastre din focul ce va să fie și de cugetele céle réle și ficléne ale sataniei. Că hicleanul satana multe meșteșuguri are

și știe, și în multe chipuri muncéște să dăspartă zidirea lui Dumnezeu de la luminata fața lui. Socotiți și vedeți câte meștersuguri are satana de réle în inima sa. Că Dumnezeu făcu pre om după chipul și după podoaba sa, adecă pre Adam, și-l puse în raiu și-i déde hrana cea bună a raiului și cu mirosélele lui céle frumoase, și-l făcu să fie moșnean raiului. Și fu Adam zidit și făcut de mâinile lui Dumnezeu, iar nu din păcate ca noi, și-i déde duhul său cel sfântu și fu viu și-i déde și învățătura bună. Iar pizmașul și dușmanul nostru satana, cu hicleșugul său acel rău, cum scoase pre Adam den raiu și cu sfatul lui călcă porunca și învățătura lui Dumnezeu. Ce însă, măcar deși greși, iar nu căzu în oceainie, ci șazu împotriva¹ raiului și plânse cu umilință și cu lacrăme calde și cu glas de amărăciune zise: „Miluiaște-mă, Doamne, pre mine cel căzut și care m-am lipsit de hrana și de bucuria raiului“. Deicii Dumnezeu cel bun, cu mila sa cea bună, să milostivi și-l priimi iarăși. Încă mai socotiți și aceasta, feții miei, și vedeți, fraților, că și din cei 12 ucenici ai lui Hristos, carii șădea în toate zilele și în tot ceasul întru învățăturile céle bune și nespuse ale lui Dumnezeu și era toți dinpreună cu Domnul nostru Iisus Hristos, și dintr-aceștea încă nu putu răbda pizmașul și vrăjmașul nostru satana, ce cu meștersugul lui cel mult și hiclean și cu gândul lui cel rău și cu înșălăciunea lui înșălă pre Iuda cel nebun și făr' de minte den Iscariot. Și-l priimi făcătorul cel făr' de lege Iuda și nu vru să priceapă lucrurile lui Dumnezeu, ci să împrietenii cu satana și de bună voe a sa luu muncile céle cumplite și tartarul cel rece și întunérecul cel osebit. Și iarăși, pre cei 40 de mucenici, fiind diavolul cu ranele sale céle réle, nu putu răbda, ci și dintr-aceștea încă luu unul și-l pierdu. Iar Dumnezeu cel viu nu vru să lase să să umple gândul lui cel rău și hiclean, ce grăbi și tocmi altul din făptura sa, și-l sculă în locul celui căzut, și fură cuvintele lui Dumnezeu deplin. Și fură adevărat 40 de mucenici încununați cu cununi, iar socoteala și chibzuiala hicleanului

¹ Cu sensul de *în față, înainte*.

diavol fu stricată și sfărâmată. Pentr-acéia, fraților și feții miei, fugiți și iar fugiți de cugetele céle réle și hicléne ale satanii, cum fugi și Lot de Sodoma și de Gomora, așa fugiți și voi ziua și noaptea și în tot ceasul și vă curățiți mințile și vă le trezviți. Și să nu vă lăudați că veți birui și veți sfărâma pre pizmașul nostru, pre satana, și-l veți zdrobi suptu picioaréle voastre cu postul și cu ruga și cu milosteniia sau cu înțelepciunea voastră. Că satana iaste o fiară zvăpăiată și cumplită, și iaste mai de mult încă decât Adam, și cu înșălăciunea lui scoase pre Adam din hrana raiului și pre alții pre mulți den zidirea lui Dumnezeu, carii era îngăduitori lui Dumnezeu și vorbiia cu Hristos. Iar alții făcea milostenii, și făcea și lucruri hicléne; pentr-acéia fură lipsiți de împărăția ceriului. Și de atuncea câte răutăți au făcut pân? acum, și într-această vreme tot face, și de acum înainte totdeauna muncéște să facă rău făpturii și zidirii lui Dumnezeu până în sfârșitul lui.

Ce, iată, fraților și feții miei, că vă învăț cu ce veți putea zdrobi capul satanii. Că i-l veți zdrobi cu acéstea: cu inimă curată și cu minte întreață, cum grăiaște și prorocul, de zice: „Începătura înțelepciuni-i frica lui Dumnezeu“. Că frica lui Dumnezeu iaste mumă tuturor bunățăților, frica lui Dumnezeu curățește mintea și o înalță către Dumnezeu, și de la Dumnezeu să pogoară mila și mila întărește pre om și întărirea lui Dumnezeu iaste rădicina bucuriei și din rădicina dumnezeirii să naște postul. Postul naște ruga, rugă naște smerenie, smereniia naște curăție, curăția naște milostenie, iar mila lui Dumnezeu va sfărâma și va zdrobi capul satanii.

Și încă și pre pământ iaste periciune păcatelor, și în ceriu tuturor sufletelor îndreptare; pentru că toate scripturile laudă hrana și mirosul cel frumos al raiului, cătră care toată pohtirea lui Dumnezeu pohtéște să ajungă. Drept acéia nu vă întindeți mințile și cugetele într-alte părți, ci vă nădăjduiți mințile numai pre cuvintele lui Dumnezeu, cum zice prorocul: „Pune-ți grija ta pre Dumnezeu și acela te va hrăni“. Și aceasta să știți, o iubitorii de Hristos creștini, că eu robul lui Dumnezeu, măcar de sunt și mai păcătos decât toți

oamenii, ce însă cât am putut pricepe, despre oarecare parte, n-am putut afla alt raiu mai bun și mai dulce decât fața Domnului nostru Iisus Hristos. Că acela, fraților și feții miei, iaste raiul și acela iaste domn, acela iaste veselii și bucuriia tuturor bucuriilor și acolo, la dânsul, sunt multe și neîncetate glasuri și cântece îngerești și acolo iaste lumina lumii cei netrecătoare, carea păcătosul om nu poate cu mintea să o socotească, nici cu limba să o spue, câte bunătați au gătit acolo Dumnezeu celor ce-l iubesc.

Deci, iubii miei, unde va omul să cêrce altă milă sau să să îndulcească cu cugetul de alt raiu sau să afle altă bucurie, fără numai luminata fața lui Dumnezeu? Că nu iaste omului altă milă mai mare decât să moșteneze cu fața lui Dumnezeu. Pentru-acéia, fraților și feții miei, vă păziți să nu cumva să vă lipsiți de această față bună și dulce a acestuia, că de vă veți dăspărți și veți rămânea săraci de fața cea bună a Dumnezeului celui viu, decii câtă jale și muncă și foc cumplit va fi atunci omului aceluia ce să va dăspărți di dânsa. Așijderea iar ne aduce aminte și ne spune Scriptura și de înfricoșatul și adâncul iad și de muncile cele cumplite și de tartarul cel réce și gheena focului cea nestinsă și de întunérecul cel osebit și viermii cei neadormiți și scrâșnirea dinților și de alte munci multe, réle, cumplite și amară. Care muncile și răutățile lui nimeni nu le poate spune care au făcut Dumnezeu vrăjmașului nostru diabolului. Și acolo lăcuiescu toți cei ce vor sluji rélei și spurcatei voiei lui. Pentru-acéia, fraților și feții miei, știm și noi și cunoaștem acéle munci réle și amară. Ci deaca ne vom dăspărți și ne vom lipsi de fața Domnului nostru Iisus Hristos, deacii ce vâpae și foc iute vom aștepta atunci sau ce judecător vom mai aștepta să ne judece, că nu ne vor mai trebui alți mozaviri, nici alte mărturii mincinoase să ne mărturisească lucrurile cele réle, care iaste grozav și urât și a le grăi omul și a le auzi. Că noi înșine ne vom osândi și ne vom judeca și vom vădi viața noastră, care o am viețuit rău și vom fi dați tuturor muncilor celor réle și amară. Drept acéia, iubii miei, păziți-vă și vă feriți trupurile și sufletele curate și nespurcate de toate spurcăciunile și de toate lacrimile

ce nu să cad nici să cuvin, și de mozaviriia hicleanului, ca să vă îndulciți de Domnul și să fiți jertvă priimită și plăcută lui Dumnezeu și nevinovată. Că lumea aceasta va trece și cu toate pohtele ei, că zice și Dumnezeu: „Păziți-vă, să nu să îngreuiaze inimile voastre cu mâncări peste sătul și cu beții și cu grijile lumii aceștia”. Că iaste scris, că are pușcării den care nimeni nu va putea scăpa să fugă, și încuitori vécinice; că nimeni nu va putea scăpa din mâinile lui céle dumnezeiești. Într-alt loc, iar zice: „Nu vă feriți a face bine celui ce-i trebuiaște facerea de bine, că în toată vrémea are mâna voastră ajutor”. Și iar zice: „Împrumutați pre Dumnezeu pe pământ, deaca vă iaste voia să luați plată cerească?, cum am zice viața cea de veci. Pentr-acéia, fraților și feții miei, căci șădeți și vă leneviți cu lucrurile aceștii lumi înșălătoare și pentru ce priimiți bucurie în inimile voastre și vă dați trupurile lenii? Au doară nu știți că vom să ne trecem ca o umbră? Dar ce vă foloséște bucuriia și veseliia, care o aveți pururea în inimile voastre? Dar nu știți, o, fraților și feții miei, că 3 lucruri stau totdeauna înaintea ochilor noștri și veți să le cercetați și să le ispițiți și cu trupurile și cu sufletele voastre? Iar voi niciodată nu vă aduceți aminte de frica și de grija lor.

Dar nu știți care sunt acéste 3 lucruri mari? Lucrul cel dintâi iaste *ceasul morții*, când să desparte sufletul de trup, ca cum s-ar dăspărți un priiaten de alt priiaten al lui drag și foarte iubit. Deci atunce câtă frică și cutremur, cu jale și cu plângere, va fi într-acel ceas înfricoșat, care nu poate omul să spue, nici să-și aducă aminte, câte lacrimi și suspini și plângeri cu umilință vor trebui atuncea den toată inima, căci că trupul va mérgé în pământ, după cum au poruncit Dumnezeu și au zis: „Din pământ ești și iarăși într-același pământ te vei întoarce”, iar sufletul va mérgé să să ispitească.

Al doilea lucru sunt *vămile* □le *înfricoșate*, unde stau vrăjmașii și înșălătorii noștri, carii totdeauna ne învață să facem rău, ca să ne dăspărțim de fața lui Dumnezeu; iar noi n-am gândit niciodată că vor să stea înaintea noastră toate lucrurile noastre aiavea, unde sunt, cumpenile céle drepte și nefățarnice.

Și îngerii lui Dumnezeu încă vor sta cu frică, pre carii noi până acum încă nu i-am văzut, nici i-am cunoscut. O, vai de noi, frații miei, ce răspunsu vom da atuncea înaintea lui, când nici un lucru bun n-am făcut, ca să ne fie ajutoriu înaintea sfinților lui îngerii!

Al treilea lucru iaste mai mare și mai înfricoșat, unde va șădea împăratul pre scaunul său în ceriuri și-i vor sluji mii de mii de întunérece de îngerii, iar sufletul omului celui păcătos va sta înaintea lui legat cu lanțuri de hier. Și împăratul acela iaste drept și nefățarnic și nu judecă pre mită, ce judecă pre fieștecine după lucrurile și faptele sale. Deacii, deaca să vor sfârși și să vor umplea acéstea 3 lucruri, numai ce va aștepta sufletul omului răspunsu de la atotșitoriu Dumnezeu, să să trimită și să încoronéze în raiu, sau să fie osândit și întărit cu legături de hier și aruncat în focul cel de veci și în adâncurile iadului céle mai den fundu. O, iubiții miei, atuncea când vom fi osândiți de la fața Domnului nostru Iisus Hristos, ce ne vor ajuta lacrămile și plânsul cel cu suspini, când ne vor sfărâma vrăjmașii noștri sufletele și ne le vor dărăpăna făr' de milă?

Vedeți, iubiții miei frați și fii, câte nevoi și frici și griji și patime au sufletele omenești până vor intra întru bucuriia Dumnezeului lor. Dreptu acéia, în tot ceasul să aveți frica lui Dumnezeu în inimile voastre și să iubiți poruncile lui și să faceți voia lui, ca să moșteniți cu Hristos întru cămara lui cea cerească și să fiți părtași hranei raiului, în bucurie netrecătoare, și în vécii vérilor, amin.

PILDA CU ȘARPELE

Cuvântul al 9

Fraților și feții miei, am să vă spui ș-alte pilde, care sunt arătate mai aiave. Și chiar că-mi aduș aminte de cuvântul Domnului nostru Iisus Hristos, care zice: „Fiți înțelepți ca șarpin și întregi ca porumbii“. Deci ascultați acum, să știți cum iaste înțelepciunea

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

șarpelui. Șarpele iaste o jiganie mai înțeleaptă și mai cumplită decât toate jigăniile, și totdeauna să roagă lui Dumnezeu, ca să vază chip de om, pentru că omul iaste și poartă podoaba lui Dumnezeu. Și apoi iară să roagă, ca omul să nu-l vază pre dânsul. Deacii el, deaca véde pre om, fuge să să ascunză undeva, iar deaca méрге omul dupre dânsul și-l ajunge, iar el își acopere capul cu tot trupul și și-l ascunde supt dânsul, ca doar și l-ar putea feri zdravăn. Că știe că, deaca va scăpa capul zdravăn și sănătos, décii măcar de i-ar zdrumica și să-i sfărâme tot trupul, iară și-l va vindeca; iar deaca i să va zdrobi capul, deacii tot trupul lui rămâne cu dânsul zdrobit și sfărâmat.

Vedeți această jiganie cum își dă tot trupul spre ucidere și spre zdrobire, iar capul și-l păzêște și și-l ferêște. Așijderea și voi, fraților, să va păziți și să vă feriți sufletele, că capul omului cel adevărat iaste sufletul. Deacii, de vor fi sufletele voastre drépte, și trupurile vor fi drépte. Iar dă vă veți piiarde sufletele, deacii și trupurile voastre îndoită muncă vor dobândi și niciodată nu să vor vindeca.

Ș-ALTĂ PILDĂ CU PORUMBUL

Porumbul iaste o pasăre mai bună și mai întreagă decât toate păsările. Și când méрге să să hrănească și apucă grăunțul cu gura și nu-l îngHITE, ci-l ține în gură și să păzêște și caută să nu cumva să să lase la dânsul uliul și să-l prinză. Déacii, deaca vede că nu iaste uliul deasupra lui, atuncea el îngHITE grăunțul.

Iată, acesta fiind o pasăre, vedeți cum să străjuiaște și să păzêște, ca să nu piiae cumva făr' de vrême. Așa și voi, fraților și feții miei, înțelêgeți pildă de la acest porumbu și vă învățați și vă dășchideți ochii și vedeți că vine uliul, adecă ceasul morții. Și când șădeți la masă, de vă veseliți cu mâncări și cu băuturi, nu faceți vorbe și cuvinte dășarte și făr' de ispravă, ci priveghiați și vă gătiți, că nu știți în ce ceas va veni moartea. Pentr-acéia totdeauna să vă fie gândurile și cugetele la Dumnezeu, și vă întăriți cu cuvintele lui Dumnezeu, și vă străjuiți cum să

străjuiaște porumbul de vânătoria uliului. Că cum iaste uliul porumbilor, așa ne iaste și noa ceasul morții.

ALTĂ PILDĂ, PENTRU STRATOCAMIL, ADECĂ GRIPSOR

Cuvântu al 11

Stratocamil, adecă gripsorul, iaste o pasăre mare și mai meșteră decât toate pasările. Deacii, deaca oao și când va să scoată pui, el nu zace pre oao, ca alte pasări, să le clocească și să le încălzească cu trupul, ci le bagă în apă și le păzește cu ochii și cu mintea și caută tot la iale și ziua și noaptea neîncetat, pân? ce să clocescu oaole și-și scot puii. Iar de-și va dăzlupi ochii și mintea dupre oao și va privi într-altă parte, iaste altă jiganie, de-și samănă cu șarpele, pre carea o cheamă aspidă. Deci, când vede pre stratocamil păzindu-și oaole, iar ia vine și să apropie de dânsul și stă și așteaptă, ca doar își va întoarce stratocamilul ochii să caute încătroya, iar ia să sufle spre dânsele și de duhul ei să se strice și să să împuță. Și până nu scoate stratocamilul puii săi, nu fuge acea aspidă.

Așijderea și întunecatul satana, când vede pre om că stă pre rugă și vorbește cătră Dumnezeu și iaste plin de bunățăți și de cuvintele lui Dumnezeu, toate le lasă și stă tot acolo, ca doară ar strica bunățățile lui, ca și aspidă oaole stratocamilului.

Pentr-acéia, fraților și feții miei, când veniți în biserică și vă rugați, să nu vă fie vorbele nici gândurile pentru solii voștri, sau de semile care veți vrea să luați cuiva, sau de aurul și de argintul vostru și de alte avuții, ci de nici un lucru deșert să nu gândiți. Și să vă păziți de toați lucrurile ce nu să cad, și să aveți minte întreagă cătră stăpânul cel de sus, Domnul nostru Iisus Hristos, ziua și noaptea și în toată vrémea. Ca să pogoare și să vie căldura dumnezeirii lui în mințile voastre, de la dreapta lui cea puternică și tuturor biruitoare, și să să umple inimile voastre de duhul sfânt. Deacii atuncea să vor dășchide inimile voastre și veți vărsa lacrăme calde den ochii voștri, cum zice dumnezeiescu

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

Ioan Lăstivnicul: „Tot omul carele varsă lacrăme pentru jalé, acélea nu sunt priimate de la Dumnezeu; iar ceta ce varsă lacrăme în sfintele rugăciuni, fiind aprinsu de dragostea lui Hristos, acéle lacrămi vor fi priimate și plăcute lui Dumnezeu“. Drept acéia vă trezviți și vă rugați să nu întrați în năpastă. Să fiți lui Dumnezeu jertvă vie și nevinovată, și vă veți bucura și vă veți veseli, cum zic picioaréle stratocamilului, cându-și vede puii ieșind din oao.

V. ALTĂ ÎNVĂȚĂTURĂ, IARĂȘI A LUI NEAGOE VOEVOD
CĂTRĂ IUBITUL SĂU COCON ȘI CĂTRĂ ALȚI DOMNI.
CUM ȘI ÎN CE CHIP VOR CINSTI PRE BOIARI ȘI PRE SLUGILE LOR
CARE VOR SLUJI CU DREPTATE

Slovo 12

Veniți la mine, feții miei, veniți și vă apropiați cătră sfatul mieu cel bun și să ascultați sfatul care vă l-oi da întâi. Întâi să aibi credință, dragoste și nădejde cătră Dumnezeu, că dragostea iaste mai mare dee toate. Deacii, după dragoste, să aveți lauda lui Dumnezeu, care-i place lui. Iar smereniia încă să o aveți, căci că Domnul nostru Iisus Hristos așa învață pre apostolii săi și le zise: „Învățați-vă de la mine, că sunt blând și smerit cu inima“. Vedeți, feții miei, cât iaste de bună smereniia, că însuși Domnul nostru au învățat pre ai săi ucenici și le-au zis: „Să fiți blânzi și smeriți“. Așijderea și eu vă învăț, după cuvântul Domnului. Că de veți fi smeriți, Dumnezeu vă va învăța, iar de veți fi blânzi, Dumnezeu va trimite mila sa de va fi cu voi.

Că eu, feții miei, am o grădină. Și această grădină, cu darul și cu ajutoriul lui Dumnezeu între multele méle ostenințe și nevoie, o am făcut și o am crescut frumos și bine. Grădina acéia și créștirile céle frumoase dentr-însa suntu boiarii miei cei mari și cinstiți. Și i-am îngrădit cu gard ca cu un zid de piatră și grădina mea o am apărat, ca nu cumva să îndrăznească cineva să între într-însa și să strice ceva den ostenélele méle. Deacii acea osteneală a mea și grădină și acéle créșteri ce le

apăraiu crescură frumoase și înfloriră. Și eu tot supt umbra lor și a florilor lor m-am răcorit, și ochii miei să răvenea de roaoa și de veselii florilor lor. Și nu numai ce mă veselea cu veselii și mă bucura, ce încă și capetele să și le pue și sângele să și-l verse toți voia și era bucuroși pentru mine. Iar când veni porunca lui Dumnezeu să mă mut den lumea aceasta și să meargă trupul meu în pământ, cum iaste poruncit de cel ce l-au zidit, iar sufletul să meargă supt ceriuri să și ispitească de toate lucrurile câte am lucrat eu, să și ispitească și de cele bune și de cele réle — atuncea pricepură și cunoscură slugile méle și grădina mea că făr' de mine vor să și dăzgrădească, și eu voiu să mă dăspartu de la dânșii, și va să rămâe acea grădină neîngrădită și ca o pustie. Veniră toți și plângea cătră mine și eu cătră dânșii și eram toți în niște griji și în niște scârbe multe făr' de seamă și suspinam unii cătră alții și cu multe lacrăme și obide mă întreba, zicând: „Doamne și stăpâne, dar acum pre noi, grădina ta, pre a cui seamă ne lași, dăzgrădiți? Dar de va întra cineva întru noi și ni va pustii?” Iar eu le ziș: „Feții miei, slava lumii aceștiia așa iaste făr' di rădicină și făr' di credință și făr' di tocmeală; că iată, veni porunca Dumnezeului meu la mine, ca să mă dăspartu acum di voi și voi di mine, și într-alt chip nu poate fi. Ci nu mai am a răspundi, și voi să zic: „Fie, Doamne, după voia ta și după cuvântul tău”“.

Deci tu, fătul meu, voia lui Dumnezeu să fie și porunca lui Dumnezeu să și umple, iar zidirea lui Dumnezeu, care au fost grădina mea și slugile méle, carii totdeauna mă umbriia cu florile lor și ochii miei să revenea de roaoa lor, acum s-au dăzgrădit de mine și au rămas pustie. Iar acum, fătul meu, eu te las să fii gard grădinii méle și să o păzești, cum o am păzitu și eu. Că deaca o vei păzi și vei fi gardul împrejurat ca zidul de piatră, cum am fost și eu, deacii ei cum cugeta să-și verse sângele și să-și pue capetele pentru mine, așa-și vor vărsa sangele și-și vor pune capetele pentru tine — sau pentru fieștecare domn care va face și va păzi acéste învățături ale méle — și niciodată nu vor da spatele vrăjmașilor voștri. Și cum mă umbriia în odihna

mea și mă răcorea florile lor, și lua ochii miei roao și veselie din florile lor, așa și pre voi vă vor umbri și vă vor răcori și vor lua ochii voștri roao și veselie de la dânșii.

Iar de vă va învăța cineva să întrați în zidirea lui Dumnezeu și în grădina mea cu săcurea, fără di porunca lui Dumnezeu și fără cât vă învăț eu, deacii voi să dați seama înaintea Domnului nostru Iisus Hristos. Că eu nu vă învăț să faciți așa, ci vă învăț că să cade domnului carele își caută de grădina sa, să o curățească di toate nuiale cele uscate, care nu fac rod, însă cu lege și cu judecată. Că și în Sfânta Evanghelie zice: „Pomul care nu face rod bun, din pământ să va tăia și să va arunca în foc”. Într-altu loc zice: „Cel ce va erta greșalele oamenilor, acela încă va fi ertat de la Dumnezeu. Iar cine nu va erta greșalele oamenilor, acela nu va fi ertat de la Dumnezeu la casele lui David, unde să va sfârși frica cea mare”. Iar domnului să cade să fie milostiv și, măcar de ar fi grădina și fără de roadă și te vei mîniia pe vreun pom, nu-l tăia, ci-l curățește de toate cranghinile cele uscate și să sapi gunoiul de la rădăcina lui, pân' la un an. Dar de va face roadă și va fi iar grădină cum au fost și mai nainte, îl ții; iar de nu să va întoarce să facă roadă, deacii în mână-ți iaste. Ci-i face cum îți iaste voia.

Așa, fătul meu, slugile tale care-ți vor greși, nu le tăia pentru cuvintele oamenilor, nici îl băga în foc, ci-i iartă greșala, măcar de țe-ar fi și greșit, și-l învață. Cândai doar s-ar întoarce, să fie ca alte slugi, care-ți vor sluji cu dreptate. Iar de nu să va întoarce, ești volnic să-l tai, ca și pre acel pomu sterpu. Însă iată că te învățu: să nu fie adeseori păharul tău plinu de sânge de omu, că acel sânge, care vei tu să-l verși fără de milă, vei să dai seamă de dânsul înaintea lui Dumnezeu, cum zice svetâi *Efrem Sirin*: „O, câtă jale de mare va fi cându vor mERGE slugile și argații noștri înaintea noastră, să între cu Dumnezeu nostru întru împărăția ceriului, iar noi, fiindu domni, vom rămânea înapoi, osândiți și batjocoriți!! Deci mai bine iaste să rămânem afară, cu semeția și cu volnicia noastră, și să nu vedem fața lui Hristos, Dumnezeului nostru? Au mai bine iaste să umblăm după cuvintele lui Hristos și să dobândim viața

de veci, carea nu trece niciodată în veci! Amin.

VI. ÎNVĂȚĂTURA IAR A LUI NEAGOE VOEVOD CĂTRĂ COCONII SĂI
ȘI CĂTRĂ ALȚI DE DUMNEZEU ALEȘI DOMNI.

CUM VOR PUNE BOIARII ȘI SLUGILE LOR LA BOERIE ȘI LA CINSTE
ȘI CUM ÎI VOR SCOATE DINTR-ACÉȘTEA, PENTRU LUCRURILE LOR

Cuvântu 13

Iată, feții miei și aleșii lui Dumnezeu și unșii lui, și de aceasta, cât mă putui pricépe, vă învăț: cum și în ce chip să cade domnului să-și tocmească boiarii. Când veți vrea să puneți boiari, nu să cade să căutați căci vă vor fi rudenii, pentru acéia să-i puneți, că acéia iaste fățărnicie. Că dar de veți fi avându rudenii multe, sau de vor vrea rudeniile tale să aibă cinste și socoteală mai multă decât alții, cum s-ar zice, toate măririle pre dânșii să razime, ci nu iaste bine. Căci că cel ce va să fie domn adevărat, aceluia nu i să cade să aibă rudenii, ci numai slugi drépte. Iar slugile care vor fi săraci și să vor fi nevoit de vă vor fi slujit cu dreptate, voi să-i dați îndărăt și să căutați numai rudelor voastre? Sau de vor zice cineva: „Noi suntem feciori de boiari, ci nu să cade să ne scoți pre noi și să pui pre cei săraci, să fie mai nainte de noi”. Dar de vei fi avându neam și rudenie multă și va fi plini de hlăpie și neomenie și nu vor fi harnici, sau den feciorii de boiari, de vor fi fost părinții lor oameni buni, iar ei vor fi nevrédnici, décii de ce treabă vă vor fi? Crez, știi, că nu te-au ales nici te-au unsu ei domn, ci Dumnezeu, ca să fii tuturor dreptate. Iar aceasta iaste adevărat: de vor fi rudeniile tale și feciorii de boiari oameni buni de treabă și de folos, foarte va fi lucru bun când vor fi ei la cinste și la boerii, că aceasta nu zic eu că iaste vreun lucru rău, ce bun și să cuvine.

Iar pre acei săraci, carii să silescu și să nevoescu de vă slujăscu, nici pre acéia să nu-i dăpărtați și să-i dăzlupiți de lângă voi, ci să fie și ei aproape de feciorii de boiari, că odată vă vor trebui și ei să vă fie de ajutor mâinele lor cât vor putea. Și de va fi mai harnicu unul din cei săraci decât unul den feciorii de boiari sau decât o

rudă de ale voastre, voi să nu dați acelora cinstea și boeriia, în fățarnicie; ce să o dați aceluia mai sărac deaca iaste vrédnic și harnic și-și va păzi dregătoria cu cinste. Că mai bun îți iaste săracul cu cinste decât boariul cu ocară. Și de vă vor zice, sau din boiari, sau dintr-acei săraci, să rădicați pe vreun lefegiu să-l puneți spătar sau cupar sau căpitan, voi să socotiți; că unii au avuție și dau mită celor ce-ți zic ție pentru dânșii. Ci să nu vă grăbiți nici într-un chip să le umpleți voile îndată, să scoateți un vrédnic și să puneți un nevrédnic în locul lui. Ci să chemați omul acela înaintea voastră și să-l vedeți: de va fi harnic și vrédnic de acea cinste, el să fie. Pentru că, deaca priiméște domnul pre vreun om să fie slugă, deacii nu să cade să-l foarte ispitească? Dreptu acéia să cade, cându vei boeri omul și-l vei pune sau la cinste mare sau la mai mică, să nu te pripești să-l pui îndată, ci întâi-l ispitéște și întrebă și de sfétnicii tăi; iar de vei cunoaște tu însuși cu adevărat ce iaste mai bine, acéia și fă, și ce va fi de potrivea lui, acéia să și fie.

Deacii, deaca-l vei pune, nu te grăbi pentru vreo părere, sau pentru cuvintele cuiva, să-l scoți numaidecât. Dar de nu va fi vinovat? Ci cu multă socoteală și chibzuială a ta cu care l-ai pus, cu acéia acum ți să cade să-ți iai seama, cu minte bună, și să-l scoți. Deacii, deaca va fi vinovat morții, tu-l poți și piiarde, iar de nu va fi vinovat de moarte, ci va avea vină de altă ocară, tu-i arată vina carea o au făcut, să o vază.

Iar deaca va fi drept și pentru acéia va vrea să să iarte de slujbă, aceluia i să cade să i să facă cinste și să-l duci pân' la casa lui cu cinste, ca să vază și-altii și să să îndulcească de tine. Iar de va fi cineva vrédnic și harnic de cinstea lui și-l va pârî cineva la tine, tu niciodată să nu te grăbești, pentru acéle pări să-l scoți den cinste; că deaca-l vei scoate, deacii nu-ți va mai fi priiaten. Iar cându iaste vinovat, tu-i arată vina, să și-o vază și să și-o cunoască; deacii nu va mai avea cum să aibă părere rea pe tine. Pentr-acéia, câți vor vrea să vie la tine la judecată, niciodată să nu te grăbești să judeci, pân' nu-i vei pune să stea de față înaintea ta. Că de te vei grăbi pentru pâra lor să le faci

judecată sau să-ți umpli voia mâniei tale, ce vei folosi? Nimic, făr' numai cât vei face greșală sufletului tău. Ci să socotești bine pentru greșalele oamenilor și să le arăți toate înaintea lor, măcar de ar fi greșala omului cât de mare. Căci că și tu încă vei să mergi să stai de față, unde suntu cumpenele céle drepte. Dar acolo ce să vor împărți tuturor dreptilor? Acolo să vor împărți dreptățile ce veți fi făcut. Ori de vei fi măsurat cu măsură dreaptă ori strâmbă, acolo toate să vor drepta. Deacii de vei fi judecat și vei fi măsurat în fățarnicie, tu de totul tot vei fi osândit, iar de vei fi judecat și vei fi măsurat bine și pre dreptate, tu cu dreptățile te vei veseli, în vecii vecilor, amin.

VII. IAR A LUI NEAGOE VOEVODUL ÎNVĂȚĂTURĂ CĂTRĂ FIE-SĂU
THEODOSIE ȘI CĂTRĂ ALȚI DOMNI, CĂTRĂ TOȚI. CUM SĂ CADE
DOMNILOR SĂ ȘAZĂ LA MASĂ ȘI CUM VOR MÂNCA ȘI VOR BEA

Slovo 14

Fătul mieu, eu am gândit că așa să cade domnului să șază la masă cu boiarii săi cei mari și cu cei mici. Cându șade domnul la masă, întâi pohtește trupul lui să mănânce și să bea. Apoi pohtește și veselie multă. Iar tu, fătul mieu, să nu cumva să-ți slobozești mintea de tot spre veselie, că omul în lumea aceasta șade între viață și între moarte. Pentr-acéia să cade să te socotești foarte bine, să nu-ți slobozești mintea de tot spre veselie, nici iar spre întristăciune. Că dă te vei întrista foarte, deacii toți den casa ta și toate slugile tale să vor întrista și să vor îngrija; iar de vei vrea să faci voia lor și să te veselești cu totul, acea veselie făr' de măsură va mâniia pre Dumnezeu și va osebi sufletul omului de la dânsul. Ci în vrémea acéia, mai bine să fie plăcută veseliiia ta lui Dumnezeu, decât oamenilor.

Că nu te-au ales, nici te-au unsu oamenii spre domnie, ci Dumnezeu te-au ales și te-au unsu și a aceluia plăcere să faci. Deci când vei șădea la masă, te socotește să fie toate veseliile tale plăcute lui Dumnezeu. Și lângă tine, mai sus, să șază tot boiari și sfétnici buni și aleși; iar oameni nebuni și răzvrătiți

nicicum să nu ții lângă tine. Că zice prorocul: „Cu cuvioșii, cuvios vei fi; și cu aleșii, ales vei fi; și cu cei strâmbi te vei răzvrăți”. Dreptu acéia, fătul mieu, și eu după cuvântul prorocului îți aduc aminte și te învăț, că de vei fi în toate zilele cu cei aleși, în toate zilele și în toate ceasurile te vei folosi de sfaturile și de învățăturile lor céle bune; iar de vei fi cu cei nebuni și izvrătiți, deacii și ție îți cade a fi nebun și izvrătit.

Și iarăși să cade domnului să aibă la masa sa multe feluri de tobe și de vioare și de surle de veselie. Așa faceți și voi înaintea oștilor voastre și ce veselie veți ști mai mare, faceți, ca să să veselească cei ce vă iubescu. Iar voi, deaca auziți răsunându-vă glasuri ca acéstea, nu să cade să vă ducă mintea spre dânsese, sau cătră jocurile céle de multe feliuri, care să fac și vin pentru numele vostru dentr-alte țărâi. Că omul cela ce-și duce tot gândul spre cântece și spre jocuri ca acéstea, acela n-are minte de-ajunsu. Dar cum vei putea fi tu domn și să te chemi oamenilor sare și izvor, den care să să adape toți oamenii, și să-ți dai mintea cu totul spre scopote și spre jocuri ca acélea? Că deaca vor vedea alții cum faci tu, și acéia vor vrea iar așa să facă, și fiind tu domn, vor vrea să privească la célea ce și tu vei privi. Deci, cum îi vei îndrepta și-i vei învăța, așa vei să le dai și seama.

Pentu-acéia te învăț și eu, fătul mieu, de ție voia să fii unsul lui Dumnezeu, și să cade toate scopotele și jocurile să le lași jos. Că așa să cade domnului să-și veselească oștile; iar mintea să nu ți-o pleci cătră dânsese, deaca ție voia să fii desăvârșit și întreg. Ci acéle scopote să răsune înaintea ta și voia oștilor tale încă să o umpli, ci însă te nevoiaște să umpli și voia Dumnezeului tău, carele te-au unsu. Și să nu-ți îngreuezi trupul cu beții, că mulți zic: „Bună iaste băutura cea multă”. Dar cum iaste bună? Că omul, deaca să îmbată, de are și minte multă, el o piiarde; de are mâini vitéze, nici de un folos nu-i suntu; de i-ar fi picioaréle répede, nimic nu-i sporescu, și de are și limbă dulce și vorbitoare frumos, nici cu acéia nu poate grăi. Deci cum nu iaste rea beția, când toate mădularéle omului nici de un folos nu sunt trupului său? Dar lui Dumnezeu și oamenilor cum va putea să facă vreun

lucru de treabă? Încă ș-altă răutate izvoraște și iase de la beție, că omul bețiv întâi trupul și-l bolnăvește și-și sărăcește casa și-și piiarde mintea. Deacii, deaca-și piiarde mintea, el își piiarde și sufletul. Sau iani să vedem cu bețiia, ce lucru de folos am făcut sau am dobândit, făr' decât ne-am bolnăvit trupurile, și ne-am sărăcit casele și ne-am pierdut mintea! Deacii deaca ne-am pierdut mintea, noi am dăzlupit și pre Dumnezeu de la noi. Și cel ce iubeste băutura multă, acela nu să va chema următoriu lui Hristos, ci va fi chemat ca un dobitoc. Pentr-acéia, fătul meu, mai bine iaste să iubești băutura cea multă și să te chemi dobitoc, au mai bine iaste să te chemi următoriu lui Hristos?

Iar slugilor tale le dă să bea din dăstul și cât vor vrea. Și tu încă să béi, ce cu măsură, ca să poată birui mintea ta pe vin, iar să nu biruiască vinul pre minte; și să cunoască mintea ta pre mințile slugilor tale, iar să nu cunoască mintea slugilor pre mintea ta.

La beție pre nimeni să nu dăruiești, măcar de țe-ar fi sluga cât de dragă. Sau de veți avea vreo mânie pre cineva de la trezvie, tu să nu o arăți pre sluga ta la beție și să-l urgisești. Sau de vor vrea să pârască cineva pre alții la tine la beție, iar tu să-i îngăduiești pân' la trezvie. Sau de-ți va greși vreo slugă, fiind beat, tu-i îngădue, pentru că tu l-ai îmbătat, deci cum l-ai îmbătat, așa-i și îngădue. Dreptu acéia-ți zic: să nu dăruiești pre nimeni la beție, pentru că una-ți vei piiarde den avuție, alta-ți vei pune nume rău. Că vor zice așa: „Blăm acum la cel domn neharnic, că iaste beat, deci până iaste treaz el nu va să ne dăruiască, iar deaca să îmbată, el își piiarde mintea și nu știe cui ce dă”. Iată că suntu 2 răutăți: că întâi îți pierzi din avuția ta, iar a doao tu-ți dobândești și nume de hulă. Și încă-ți mai zic: la beție să nu te mânii, nici să osândești pre nimeni, că și aceasta iaste alt lucru rău și de poveste. Că vor zice toți: „Să nu mérgem să stăm să dvorim la cel domn, că deaca să îmbată, el își piiarde mintea și are arțag, ci ne va înfrunta și încă de nu ne va și piiarde”. Pentr-acéia, fătul meu, te învăț: la beție nici să

dăruiești pre nimeni, nici să urgisești, ci de ți-e voia să dăruiești pre cineva, tu îl dăruiaște dimineața la trezvie cu cuvinte dulci, deaca ți-e voia să-ți mulțumească cel ce i-ai dat drumul și să-ți sărute și mâna. Iar deaca ți-e voia să te mânii sau să urgisești pre cineva sau să-l judeci, iar dimineața la trezvie îl judecă, cu toți boierii tăi, și-i ia seama. Deacii cum îl va ajunge judecata, așa-i fă. Căci că, deaca șăzi la masă, nu iaste légea să judeci nici să dăruiești, ci are masa obiceiul său de veselie, să să veselească toate oștile tale și slugile de tine.

Așijderea când șăzi la masă și vei să-ți așezi la masă boiarii cei mari și cei al doilea și cei mai mici și pre alții pre toți, iar tu de atuncea să le păzești locurile, ca la a doao șădere să nu le schimbi rândurile, căci că deaca pui sluga ta la masă într-un loc, iar al doilea rându tu-l pui mai jos, decii într-acel ceas i să întristează inima și să scârbéște. Căci că el să nădăjduia dentracel loc ce au șăzut întâi să câștîge alt loc mai sus, iar tu, pentru unul carele-ți iaste ție mai drag, tu-l dai mai jos. Pentru-acéia i să întristează inima și să vatămă ca cu o rană, că inima omului iaste ca sticla, decii sticla, deaca să sparge, cu ce o vei mai cârpi? Drept acéia, fătul meu, când vei tocmi boiarii și slugile-ți la masă și-ți vor veni cineva din cei ce-ți vor fi mai dragi și vor sta în vorbă, să nu cumva să muți pre vreunii din cei șăzuți mai jos și pre céialalți să-i pui să șază mai sus. Cei ce sunt la masă, acéia să șază; că pre acéia i-ai tocmit și i-ai așăzat. Iar celorlalți care sunt ție dragi și stau în vorbă, tu ia pâine și bucate den naintea ta și vin, și le dă cu mâna ta să mănânce și să bea. Deacii, deaca le vei da bucate, tu le dă și cuvinte bune den gura ta, că și Sfânta Scriptură mărturisește și zice: „Unii mai bine să bucură și să veselescu și mai bine mulțumescu de cuvintele céle bune”, decât cum mulțumescu alții de ospéte și de băuturi. Căci că omul înțeleptu, cât îi vei adaoge și vei lungi cuvintele céle bune, atâta mai mult să va folosi și va mulțumi; iar de-l vei sili cu băutura și cu mîncarea, mai rea răutate vei ațâța într-însul. Așa și tu, fătul meu, de-ți vei înfolosi slugile pururea cu cuvinte dulci, tu încă vei dobândi folos; iar de-ți vei slobozi trupul spre beții,

făr' de lucru, foarte rău te vei zminti, că băutura cea multă mari răutăți face. Pentru acéia trebuie multă trezvie, că auzi că zice Dumnezeu: „Păziți-vă, să nu cumva să să îngreuiaze inima cu mâncări multe și cu băuturi”. Și iar grăiaște cu prorocul său, de zice: „Treziiți-vă, céia ce béți vin, de vă îmbătați și plângeți, că s-au luat din mijlocul vostru veselii și bucuriia!”. Și bun lucru iaste a să feri omul de băutura cea multă, că iar iaste scris, de zice Scriptura: „În lémnele céle multe să face foc mare și în bucatele céle multe să ațâță curviia”. Și „cum ațâță și face untul vāpae, așa și vinul rădică pohte de curvie”. Și „cum nu să va îmbogăți lucrătoriul bețiv, așa și sufletele care iubescu bețiia nu vor înmulți bunătățile, ce și céle ce vor avea, le vor piiarde”.

Fătul meu, „deaca béi vin, nu te lăuda nici te face bărbat, că pre mulți au pierdut vinul” și multe răutăți au făcut. Vinul au golit trupul cel de rușine al lui Noe. Vinul făcu pre Lot de să împreună cu amândoa fetele sale trupéște. Vinul provăli pre bărbatul și viteazul Sampson până în sfârșit, care să născuse den fāgăduință și den muiare stearpă, și n-au mai fost alt om niciodată vartos ca dânsul, nici va mai fi.

Că zice Scriptura: „Era un om den semențiia lui Dan, pre care-l chema Manoe, și muiarea lui era stearpă și feciori nu făcea. Iar îngerul lui Dumnezeu să arătă muerii și zise cătră dânsa: „Iată, tu ești stearpă și feciori n-ai făcut, iar de acum să știi că vei încépe rod și vei îngreca și vei naște fiiu. Și să te păzești, să nu béi vin, nici rachiu și nimic spurcat să nu mănânci, că acel cocon va fi sfințit lui Dumnezeu din pântecéle mănésa”. Décii muiarea mēse și spuse bărbatului său toate câte-i zisése îngerul, iar Manoe să rugă lui Dumnezeu și zise: „O, Doamne, cela ce ai trimis pre umul lui Dumnezeu la noi, trimite-l și acum să vie să ne învățe ce vom face coconului, deaca să va naște”. Și ascultă Dumnezeu rugăciunea lui Manoe și iar veni a doao oară îngerul lui Dumnezeu la muiare, iar Manoe, bărbatul ei, nu era cu dânsa, că muiarea era la câmpu. Déccii muiarea alergă și spuse bărbatului ei, zicând: „Iată, iar mi să

arăță bărbatul cela ce venise în cutare zi la mine". Și să sculă Manoe și mărse după muiarea lui și, deacă ajunsese, zise cătră acel bărbat: „Au doar ești tu bărbatul cela ce ai grăit cu muiarea mea?” Iar îngerul zise: „Eu suntu”. Manoe zise: „Fie acum după cuvântul tău. Dar coconul ce lucru va avea și ce i să va cădea a fi?” Îngerul zise: „De toate câte am zis muerii tale, să să păzească. Și ce să va face în vie să nu mănânce, și vin să nu bea, nici ce va fi spurcat să nu mănânce. Iar acesta carele să va naște den făgăduință, acesta va ucide pre leu, ca pre un ed și, după câtăva vrème, den capul leului va da părinților lui miiare de va mânca. Și va judeca Israilul în 20 de ani, și cu o falcă de măgariu va ucide 1.000 de oameni. Și va lua poarta cetății dintr-amândoașo țâțânele și cu toate încuetorile, și o va duce în vârful muntelui înaintea Hevronului. Și stâlpii casei încă-i va lua în mâini și-i va clăti, și va surpa casele, și toate țăriile ce vor fi făcute, pre dâșșii. Și pre 3.000 de oameni ce vor fi într-însele îi va prăpădi”.

Iar apoi și acesta, ocaianicul, de necredincioasa și hicleana curvă Dalida fu ucis și peri zicând: „Să moară și sufletul meu cu păgânii aceștea”.

Dar tu, o, suflete, fiind mai neputincios și mai slab, ce vei zice? O, hicleană muiare Dalido, cum uciseși pre minunatul și marele bărbat, pre Sampson? Cu adevărat, într-această lume nu iaste mai rea și mai amară decât muiarea vicleană.

Încă mai ascultă, fătul meu, să-ți mai spui și altă poveste, iar din Sfânta Scriptură: Olofer, viziriul lui Navohodonosor împărat, pentru beșșia peri și cu toate oșștile lui. Că zise cătră Vagav, hadâmul său: „Pasă la cea ovréică și-i zi să vie să să oșșetéze cu noi, că ne vor råde asiriianii deaca o vom lăsa să să ducă și să nu ne împreunăș cu dâșșa trupéșște”. Că era acea muiare foarte frumoasă și chipeșșă, și era o ovréică și numele ei luditha. Deacii Vagav eșș de la Olofer și mărse de grăi cătră luditha și zise: „O, jupâneasă, nu-ți fie rușșine, ci pasă la stăpână-mieu Olofer, de mănâncă cu dâșșul și bea vin cu veselie”. Iar ea zise: „Dar eu ce sunt să stau împotriva stăpânului meu? Eu

tot ce va pohti el voiu face, și ce va fi lui drag a face mie, încă va fi de veselie și de bucurie în toată viața mea”. Și să sculă luditha și să împodobi frumos și să îmbracă în haine bune și cu alte podoabe muerești cu toate să împodobi și-și luo slujnica cu dânsa și mέρse de stătu înaintea lui Olofer. Iar el, deaca o văzu, i să răni inima de dânsa și o pohti foarte și tot aștepta vréme să să împreune cu dânsa. Și-i zise Olofer: „Acum bea, mănâncă și te veseléște, că ai găsit milă înaintea mea”. Iar luditha zise: „Mânca-voi și voi bea, domnul și stăpânul meu, că astăzi să înălță sufletul meu mai mult decât în toate zilele vieții méle”. Și luo de mâncă și bău cu dânsul din bucatele care-i gătise slujnica ei, iar inima lui Olofer tot era rănită de pohta ei. Și să veseli Olofer și bău vin mult pentru dragostea ei, atâta cât nu băuse niciodată den nașterea lui. Iar deaca înseră, să duseră toate slugile lui cineși pre la conac, și Vagav închise ușile cortului și să duse și el, că era toți îngreuiăți și biruiți de vin. Iar luditha rămase singură în căsuța cea mai din năântru. Iar Olofer zăcea în pat, beat, și adormi foarte tare. Deacii zise luditha cătră slujnica ei: „Pasă afară, de stai înaintea cortului și păzește”. Și făcu așa. Iar luditha să ruga lui Dumnezeu cu lacrimi zicând: „Doamne, Dumnezeul lui Israil, caută într-acest ceas lucru mâinilor méle și să înalți Ierusalimul, cetatea ta, cum te-ai făgăduit, și să săvârșăscu ce am cugetat, nădăjduindu-mă spre tine că voi face lucrul acesta”. Și deaca zise așa, să apropie de patul lui Olofer și-i luo sabiia lui de la căpătâi și, deaca o scoase den teacă, îl apucă cu o mână de păr și-și rădică ochii la cer și zise: „Doamne, Dumnezeul lui Israil, întărește-mă într-acest ceas”. Și-l lovi de 2 ori preste grumazi și-i tăe capul și-l băgă în traista ei, în care purtase bucate, și-l déde slujnicii. Și eșiră amândoa din tabără, cum le era obiceiul și la vréme de rugăciune.

Vezi, fătul meu, cum plătéște de rău bețiia? Drept acéia, să nu zăbovești la beție, ci, cât poți, fugi de beție ca de focul unui cuptor.

Așijderea și Irod, pentru beție tăie pre dumneziescul Ioan Botezătorul, de al căruia trai și bunătați și el să mira, iar fiind

biruit de hicleșugu-i, ucise-l ca un nebun și ca un turbat. Așa și tu, ticăloase suflete, fiind împresurat și surpat de mâncări multe și de băuturi, te vei întoarce în necurății și vei face lucruri de periciune. Pentru-acéia, încai de acum fugi de acéstea cu nevointă, ca să nu urmezi amărăciunilor de la Dumnezeu. Că zice prorocul: „Amar celora ce, deaca să scoală dimineața, ei caută rachiul, iar seara ei beau vinul cu alăute și cu tobe și cu surle, iar lucrurile lui Dumnezeu ei nu știu, nici caută de lucrurile mâinilor sale”. Amar și ție, ticăloase suflete și făr’ de rușine, că tu totdeauna faci lucruri de ocară și de batjocură, ca acéstea, și nu-ți iaste rușine nici frică! Ci ai dobândit chip și obraz de curvă și la toți cauți făr’ de rușine și în toate zilele mâinii pre Dumnezeu cu lucruri réle și cu cugete hicléne și nu-ți iaste frică, nici te temi, o, nebune, pentru îndelungata răbdarea lui! Dar cum vei să poți scăpa de mâniia lui cea neoprită și de osânda ce va să-ți cază asupra? Drept acéia, să nu cumva să nu grijăști sau să nu bagi seama de mântuirea ta, ci până ai vréme de pocăință, fă bine și tot ce place lui Dumnezeu. Că măcar de iaste iubitor de oameni și mila lui întărește toată firea omenească, iar iaste și judecător drept. Ci să nu te amăgești sau să te înșale inima sau firea cumva. Că nu iaste nimenea din cei ce fac rău, carii să poată dobândi împărăția ceriului și să între în lăcașul dreptilor, ci numai cel ce face voia lui Dumnezeu și va păzi învățăturile lui și poruncile lui. Că zice și prorocul: „Doamne, cine va lăcui în lăcașul tău, sau cine să va sălășui în muntele tău cel sfânt? Cel ce umblă făr’ de prihană și cel ce face dreptate și cel ce grăiaște adevăr în inima lui, carele n-au înșălat cu limba lui și n-au făcut rău vecinului său, nici au avut împuțaciune dăspre aproapele lui; cel ce s-au jurat vecinului său și nu s-au lepădat, și încai nu ș-au dat banii în camătă, și pre cei nevinovați nu i-au vândut. Cel ce va face acéstea, nu să va rușina în veacu”. Acéstéa toate auzindu-le, o, suflete, în toate zilele, din sfintele scripturi, iar tu, nebune, nu vruseși să înțelegi, ci te-ai alunecat spre pohte de ocară și de

rușine. Dar atuncea, la judecată, ce gândești a face, o, neînțelepte, fiind gol de toate bunătățile? Deci de acum încai te păzește și te părăsește și te lasă de lucrurile tale cele spurcate și te apropie cătră pocăință și fă lucruri bune înaintea Dumnezeuului tău, ca să iai și tu de la dânsul binele cel cerescu și să fii făgăduit veseliei cei îngerești. Deacii cu dânsii te vei învrédnici slavei Dumnezeuului celui ce iaste în troiță, că acelaia iaste toată împărăția și puterea și slava în veci netrecuți și nesfârșiți, amin.

VIII. ÎNVĂȚĂTURĂ A LUI NEAGOE VOEVOD CĂTRĂ FIE-SĂU
THEODOSIE VOEVOD ȘI CĂTRĂ ALȚI DOMNI, CĂTRĂ TOȚI,
PENTRU SOLII ȘI PENTRU RĂZBOAIE

O, fătul mieu Theodosie și voi alți domni și frați toți! Din cât am putut cunoaște cu firea și a pricépe de rândul solilor, cum să vor cinsti când vor veni să fie la sfat și vor fi oameni mari și de la domni creștini, carii cred în Domnul nostru Iisus Hristos și preacuratei lui maici, aceștea soli carii vin la voi, unui vin ca să facă jurământu și legătură, iar alții vin ca să facă pace, alții să vorovească niscare lucruri de treabă, iar unii vin pentru dragostea și pentru prietenia. Iar aorea vin alții cu cuvinte aspre și de vrajbă, cum le iaste învățatura și porunca de la domnii și stăpânii lor. Că la domni mulți soli de în multe părți vin, și cu multe feliuri de sol. Iar voi să nu cinstiți numai pre cei ce vă vor aduce vești bune, ci să cinstiți și pre cei ce vă vor aduce vești réle, că așa să cade. Și să fie toți cinstiți de voi într-un chip și dăruiti. Că cu acea puținea cinste ce le veți face, iar ei mult vor lăuda numele vostru și-l vor înălța. Că domnul carele are minte nu-i trebuiește într-această lume altă avuție, făr' numai numele cel bun. Căci că deaca va avea nume bun, deacii și avuție încă va face; iar domnul cela ce iaste scumpu și caută tot spre avuție și nu dă pentru scumpétea lui nimănui nimic, acela însuși își piiarde numele cel bun. Deacii, deaca-și piiarde numele cel bun, dar avuția de ce folos va să-i fie? Pentru-acéia eu te învăț

pre tine, fătul mieu, și pre dumneavoastră alți frați și domni, pre toți, să faceți așa cum zic eu, că mie-mi pare să fie mai bun numele cel bun decât avuțiia cea multă. Că de veți fi îndurători și darnici în viața voastră, și după moarte încă vă să va pomeni numele de bine și nu să va uita niciodată. Că omului din toată avuțiia lui cea multă ce are, nimic nu i să va cunoaște, făr' numai numele cel bun și bunătățile ce va fi făcut pre această lume.

Dreptu acéia, frații miei, când auziți că vin la voi soli mari, carii cred în Domnul nostru Iisus Hristos și preacuratei lui maici, iar voi să trimiteți înaintea lor cinste și bucate și băuturi den dăstul, până vor veni și la scaunul vostru cel domnescu. Decii, atuncea toți boiarii voștri să fie strânși lângă voi și împodobiți frumos, cine cu ce va avea bun și cu cai buni și împodobiți bine cu rafturi. Iar sfétnicii cei bătrâni niciodată de lângă tine să nu să dăzlipească. Deacii, deaca veți auzi că s-au apropiat solii de scaunul vostru atuncea voi să vă orânduți boiarii carii vor fi mai de ispravă și împodobiți, cu cai buni, să iasă înaintea lor și să le facă cinste până la gazda lor. Și iar pentru cinstea voastră, deaca să vor așăza, voi atuncea încă să le faceți cinste mai multă și să le trimiteți de toate, de prisoseală, ca să uite cinstea ce au avut pre cale iar de la voi. Că cunoașterea și socoteala solului iaste cinstea. Și să aibă de toate de ajuns și să nu-i lipsească nici de mâncare, nici de băatură. Și gazda solilor să nu fie aproape de voi, nici de grădinile care vă primblați voi cu sfétnicii voștri. Deacii să nu-l ții mult, nici să-l zăbovești, ci numai 2 zile sau 3 până să va odihni, după acéia să-l chemi.

Și în ziua acéia ce vei vrea să-l chemi, iar tu întâi să-ți împodobești jățul bine, cu ce-ți va fi dat Dumnezeu, și tot divanul tău și toate casele. Și să te împodobești și cu haine foarte frumoase și mai vârtos să te îmbraci în dragostea și în puterea lui Dumnezeu, deaca-ți iaste voia să-ți fie într-ajutor. Și să eși cu mare slavă să șazi în jățul tău cu multă smerenie. Și svétnicii tăi cei bătrâni încă să șază pre scaunele lor, unde le iaste locul și li să cade. Iar boiarii cei tineri încă să fie împodobiți cum să cuvine și frumos, și să stea toți de-a rândul, împrejurul

tău. Așa și alte slugi, toate să stea pre rându, care unde-i va fi locul. Deacii să alegi dentr-înșii câțiva oameni vrédnici și să-i trimiți să chéme solul să-și dea soliiia. Iar tu să șazi și să cugeți de céle dumnezeiești, iar nu de céle lumești și de nimic. Și după ce va veni, tu să socotești toate cuvintele lui cu socotință și cu luare aminte, care îl va fi învățat stăpână-său să zică, măcar bune, măcar réle, măcar cu blândețe, măcar cu mânie, tu toate le ține în mintea ta și nimic dentr-însele să nu uiți.

Și nici să te foarte bucuri, căci va spune cuvinte bune, nici iar să te mânii, căci va spune și va zice cuvinte de rău. Ci-l întreabă de toate cu blândețe și cu smerenie, apoi îi zi așa: „Dar acuma ai a mai zice alte cuvinte de la domnul tău?” Iar el, deaca va zice că nu mai sunt, „că ce mi-au zis stăpânul meu, toate le-am grăit”, tu să nu-i mai răspunzi nici un cuvânt împotrivă, că de-i vei mai răspunde ceva, nimic nu vei folosi. Sau, cine știe, că sau vei zice cuvinte împotriva vorbelor lui, sau ba, deacii cuvântul iaste ca vântul: deaca iase den gură nici într-un chip nu-l mai poți opri și, măcar dă te-ai căi și ziua și noaptea, nimic nu vei folosi. Ci, deaca-și va da solul soliiia, iar să-l trimiți să-l petreacă cu cinste până la gazdă și după solie iar să-l cinstești. Și toate cuvintele lui, câte au zis, să le ții minte, și nimeni să nu te știe. Ci de-ți vor fi adus vești și cuvinte, măcar bune, măcar réle, tu să nu te întristezi, ci să aibi față și chip vésel cătră toți și să întrebi întâi cu dragoste și cu dulceață pre boiarii tăi cei mari și pre sfétnicii tăi cei bătrâni și le zi așa: „Dragii miei boiari bătrâni și iubiții miei sfétnici, acum acest sol au venit la noi și am văzut toate vorbele lui și cuvintele lui le-am auzit. Într-acéia întreb pre dumneavoastră, boiarii miei cei bătrâni, pre toți, că sunteți bătrâni și ați văzut multe lucruri, și bune, și réle. Ci acum trebuiaște să vă sfătuiți împotriva sfatului solului, că voi sunteți dreapta mea și nădėjdea mea, și cât veți putea mai bine, atâta să socotiți, ca să putem da răspunsu bun solului împotriva cuvintelor lui. Ca doar de va da Dumnezeu de va fi răspunsurile noastre mai bune și mai cinstite decât cuvintele solului, care au adus la noi de la domnu său”. Așa

să-ți întrebi toți boiarii, iar tu nici un răspunsu să nu le dai, ci numai ci-i ascultă pre toți cu dragoste și-i întreabă.

Să nu-ți fie rușine, sau să te ții mare, cugetând sau zicând în inima ta: „Eu, fiind domn, cum poate fi de întreb toți boiarii miei de sfat, și ei sunt slugi mie?” Că și ei robi lui Hristos sunt, și dar de vor fi unii dentr-înșii îngăduind lui Dumnezeu mai bine decât tine? Pentru că tot domnul care nu-și va întreba boiarii de sfat, acela nu face bine. Că singur Pavel apostol mărturiseste și zice: „Niciodată nu vom putea noi ajunge urma moșilor noștri”. Și la Evanghelie încă grăiaște Domnul nostru Iisus Hristos și zice: „Amar celui ce să sfătuiască singur și pre altul nu-l întreabă!” Drept acéia și voi, fraților, nu vă sfătuiți adinsu voi-și, precum zice Domnul Hristos, ci de toate sfaturile întrebați pre boiarii voștri și pre sfétnicii voștri.

O, fătul meu și voi, fraților, cât iaste de bine să mângâiați pre boiari și pre slugile voastre în toată vrémea și să vă sfătuiți cu dânșii în tot ceasul și să luați sfat și de la cei mari și de la cei ai doilea și de la cei mai de jos, că așa să cade. Să mergi cu dânșii într-un loc de taină și să sfătuiți toate sfaturile, și care vor fi mai bune voi le primiți în inimile voastre; iar care nu vă vor fi de folos voi le lăsați. Și să nu oprești pre nimeni să nu grăiască la sfat, zicând: „Iată că cuvintele tale nu ne sunt nici de o treabă, că grăiși niște cuvinte în zadar”. Ce toate cuvintele, ale tuturor, le priiméște a fi bune, iar și pentru cinstea voastră; pentru că tot sfétnicii și boiarii fac sfaturile, iar deaca să isprăvește și să tocméște sfatul bine și cum să cade, deacii numai lauda și pohvala domnului iaste preste toată lumea, iar sfétnicii și boiarii întru nimica nu să pomenescu. Și zic toți: „Harnic și vrédnic și înțelept domn iaste acesta și vrédnic de a să pomeni și de a să ferici în toate lucrurile lui”. Iar de să va zminti sfatul și nu va fi sfat bun și cu chibzuială decii nimeni nu va vinováți pre sfétnici, nici pre boiari, ci numai pre domn și vor zice: „Acesta iaste domn nebun și nu i să cade lui să fie între domni”. Pentr-acéia trebuie să te sfătuești cu boiarii în tot ceasul, macar de sunteți și domni și putérnici. Că domnul să

socotește ca un deal mare și nalt, când are niște păzitori foarte buni de-l păzescu și-l curățescu de toate uscăciunile și secăturile și de alte lucruri care nu sunt de treabă. Deci, până îl curățescu păzitorii și-l păzescu di toate răutățile și primejdiile, el crește frumos și face multe feliuri de flori și să înălțează minunat și frumos și să laudă numele lui preste tot pământul, iar numele păzitorilor lui nimeni nu le mai pomenéște. Iar deaca-l părăsescu păzitorii și nu-l mai păzescu, el să pustiiăște și nici locul nu i să cunoaște și numele lui piiare și tréce ca o umbră. Așa și domnul: până îl păzescu sfétnicii și boiarii lui cei bătrâni cu sfat bun și-l curățescu de toate sfaturile céle réle și de năravurile céle réle, lauda lui și înțelepciunea i să întinde spre fața a tot pământul, și numele lui cel bun să proslăvește pre toate țărâle, și zic toți: „Tu ești mai vrédnic și mai înțeleptu decât toți”. Iar nu zic că fac boiarii voștri acéle sfaturi, ci laudă tot pre domn și numele lui proslăvescu. Iar boiarii, măcar deși fac ei sfaturile céle bune, nimeni nu-i știe, nici îi laudă. Pentru-acéia iaste bine să priimiți sfaturile cu bucurie, ca să nu să umple cu voi cuvintele carele zic în Sfânta Scriptură așa: „Amar celuia ce să socotește el însuși deosebi, iar pre alt pre nimeni nu întrebă de sfat”; că acela nu iaste nici de o treabă domnului său și să piiarde el însuși și să va chema nebun pentru semeția. Dreptu acéia, fraților și fătul meu, pre toți boiarii voștri să-i mângâiați și să ziceți cătră dânșii: „Auziți, boiari, iată ce cuvinte ne-au adus solul astăzi! Deci acum vă sfătuiți, să știm ce răspunsu îi vom da împotriva solii lui”. Așa zi cătră boiarii tăi și le dă pace să facă sfat înaintea ta. Iar tu, fătul meu, să taci, să nu zici nimic înaintea lor, ci numai să bagi seama să vezi potrivise-vor sfaturile lor cu cuvintele solului, au ba. Deacii, deaca vei cunoaște că au cuvinte de a să potrivise cu ale solului, tu le zi așa: „Acum păsați toți pe la gazde și vă mai sfătuiți deosebi astăzi și până dimineață, și vă rugați lui Dumnezeu dar ne va dăscoperi alte sfaturi mai bune, ca să nu poată birui solul nici într-un cuvântu. Și dimineață iar să veniți la mine să-mi spuneți cum ați mai gândit”.

Deacii, deaca vor mérge ei pre la gazde, iar cuvintele lor să fie înfipte în inima ta, ca și ale solului. Și, sculându-te de acolo, pasă în casa ta cea de odihnă și-ți curățește inima cu toate bunătățile și-ți vino în toată mintea și te roagă lui Dumnezeu și preacuratei lui maici și zi: „Doamne, Dumnezeuul meu, pre tine nădăjduiiu, izbăvește-mă di toți cei ce mă gonescu, și mă mântuiaște, ca să nu apuce cândva ca leul sufletul meu. Și-mi dă, Doamne, cuvânt bun și inima treazvă, ca din somnu vestirii cei bune a înțelégerii tale. Și-mi dă, Doamne, să pricep și-mi trimite cuvinte și vorbe den dăstul, de la dreapta ta cea puternică, ca cu ajutoriul și cu sfatul tău să biruim cuvintele și vorbele solului. Și-mi dă cuvinte din dăstul ca să grăescu și înaintea boiarilor miei, că tu ești cel ce grăiești bine toate, Hristoase, Dumnezeuul nostru, și ție trimitem laudă în sus, cu fâr' de începutulu-ți tată și cu bunul și făcătoriul de viață a lui duh. Acum și pururea și în veci, amin!”

Deacii, deaca te vei ruga așa, tu socotește cuvintele solului și ale boiarilor tăi. Deacii te chibzuiăște și tu cu mintea ta, dar de-ți va da Dumnezeu pricepere mai bună decât tuturor și vei putea învinge cu socoteala minții tale cuvintele solului. Și deaca vei vedea și vei cunoaște că iaste sfatul tău mai bun, tu nu te lăuda, nici te ținea că cu măestriia socotinții tale iaste aceasta, ci mulțumăște lui Dumnezeu, care au întărit inima ta cu gând ca acesta, și trimite în taină la sfintele bisérici și fă bdenii și rugăciuni la Dumnezeu și dă milostenie săracilor, că acéia iaste jertvă vie și nevinovată înaintea lui Dumnezeu.

Și iarăși să chemi boiarii tăi la tine și să le zici: „Pace între voi boiari, doar veți fi aflat alt sfat mai bun. Iar deaca vor zice ei: „Ba, doamne, tot sfatul cel de eri avem, iar altul mai bun noi n-avem”, atuncea tu să le răspunzi și să le zici: „Ascultați boiari, eu așa am cugetat în inima mea că va fi mai bine...” Și spune gândul tău și socoteala ta înaintea lor. Deacii, deaca vor zice toți că „iaste sfat bun acesta și să fie între noi și cu aceasta vom birui cuvintele solului”, tu nu te trufi, ci mulțumăște lui Dumnezeu,

care te-au întărit și țe-au dat minte să grăești céle ce sunt mai de folos înaintea boiarilor tăi. Iar deaca vor zice toți: „Ba, doamne, mai bun iaste sfatul care l-am sfătuit mai nainte toți”, voi, fraților și feții miei, nu vă rușinați de dânșii, nici vă trufiți și să vă mâniiați. Ci ziceți: „Ni dar iubiiții miei boiari, care cunoașteți că sunt mai de treabă și mai bune, noi acélea să răspundem, după cuvântul prorocului, că zice: „Unde vor zice oamenii toți să fie, să fie”. Așa și eu zic voao: Deaca ziceți toți să fie mai bine așa, și eu încă cu pace poruncescu să fie după cuvântul vostru”.

Însă iar vă întrebați: „Iată că sfatul l-am făcut și l-am întocmit; dar acum cum să cade să cinstim solul? Ospăta-l vom întâi, au dărui-l-vom, au da-i-vom răspunsul, au cum vom face?” Iar ei, deaca vor zice: „Ba, doamne, mai nainte să cade să-l ospetezi bine și frumos, după acéia îi vei da răspunsul și-l vei dărui”, deacii voi, iubiiții miei, vă tocmiți păharnici, scoateți păhară de argint frumoase și siliți să așăzați toate frumos ca să să mire și solul de acea podoabă și rânduială bună, care să nu o fie văzut el la stăpână-său niciodată, ci să laude pretutindenea ce au văzut și să povestească. Pentru că și aceasta iaste o cinste a domnului aleasă și lăudată. Așijderea și masă să gătești frumoasă și să faci multe feliuri de bucate și să aducă tot pre rând, unile dupre altele. Și băuturi să scoți de unde vei avea mai bune și mai dulci.

Și iar să te sfătuești întâi, să vezi la masă ce vorbe și ce graiuri vei vorbi cu solul, ca nu cumva să vorbești niscare lucruri făr' de ispravă și niscare cuvinte de nimic, apoi să-și râză solul de tine. Căci că vinul améstecă inima omului și-l face bărbat și vésel, și cugetă multe lucruri deșarte, și cuvinte de nimic grăiaște. Pentr-acéia să nu te îndémne inima, fiind beat, să grăiești cătră sol niscare cuvinte dășarte, ci céle ce ai cugetat la trezvie, acélea să și vorbești. Iar înțelepciunea și vitejiiia de la beție să nu o crezi, măcar de țe-ar părea că sunt cât de bine tocmite; că cuvintele de la beție strică céle ce ai cugetat la trezie. Într-alt chip cum vei mai putea zice? Cum ar face cineva

niște bucate bune și să arunce apoi cineva vreun lucru spurcat într-însele; deacii îi caută nu numai bucatele să verse, ci și vasul să-l spargă. Așa strică și cuvintele de la beție.

Și deaca vei găti acéstea ce sunt de treabă toate și le vei tocmi, îți învață boiarii cum să vor cinsti. Și să nu treacă de ici colea, sau de colea ici, ci să stea toți întocma. Apoi cheamă câțiva voinici, oameni frumoși și de folos, și-i trimite să cheme solul. Și deaca va veni, tu îl pune la masă cu boiarii tăi și-l cinstéște bine, cum iaste légea și obicéiul. Și să nu-l silești cu vinul, ca să-ți vază și el înțelepciunea. După acéia, iar să-l petreci cu cinste până la gazdă. Deacii gătește câțiva din slugile tale și-i trumite dar cu mare cinste. Și iar să-l chemi și-i dă răspunsul de toate pre rând. Și de-ți va fi zis el ție cu mânie, tu-i zi lui cu blândețe; sau de-ți va fi grăit cu scandălă, iar tu să-i răspunzi cu cuvinte de pace. Și-i spune tot pre amăruntul și-i zi: „Pentru cutare lucru iată ce răspunsu dăm, și pentru cutare, iată ce”. Și te nevoiaște să fie toate răspunsurile tale mai bune și să fie stăpânului solului ca niște săgeți, deaca le va auzi.

Iar de-ți vor zice boiarii tăi toți că „nu trebuie să-l ospetezi pre acel sol, doamne, ci-l dăruiaște numai și-i dă măria ta răspunsul și să meargă sănătos!”, tu, fătul mieu, să te nevoești să-i gătești dar și să-i trimiți iar pre slugile tale. Și să-l chemi la tine și să-i dai răspunsul tot cu blândețe, precum iaste obiceiul și cum te-am învățat și te-am arătat și mai sus.

Și când va vrea solul să să întoarcă la stăpânul său, tu iar să-i dai oameni să-l petreacă până va eși din țara ta. Cum ai trimis și înainte, la întimpinare, așa fă și la petrecanie, ca să să mire de unde i-au sosit atâta cinste, de care el nu să nădăjduia.

Iată acum toate ale solilor, cum trebuie, le-am vorbit. Iar deaca va da Dumnezeu, cu mila sa, să fie toate cuvintele solului biruite de cuvintele tale, atunce ție mare nume și slăvit și-i fi făcut, iar stăpână-său multă întristare și mâhnire vei fi trimis pre solul lui. Ci și atunci iar nu să cade să te lauzi în trufă, ci să întri în cămara ta și, căzând cu fața jos la pământ, să te rogi lui Dumnezeu, zicând așa: „Bine-ți mulțumescu, Doamne

Dumnezeul meu, că pentru mila ta cea multă ne-ai învrednicit pre noi, robii tăi cei neharnici, de am biruit sfatul potrivnicului nostru Iar noi n-am fost harnici să facem aceasta, ci tu bine ai voit". Așa să mulțumești lui Dumnezeu, că Dumnezeu iaste milostiv și îndurător și, de va vedea că-i mulțumești, iar că nu te lauzi, deacii întru toate va adaoge pricéperea și socoteala, și sfaturile tale nimeni nu le va putea muta. Acéstea toate le-ai luat în ființă și voia ta și-o ai umplut și pre sol l-ai trimis la domnu-său cu cinste. Deci acolo vor să-l întrebe și să-i zică: „Ce ai isprăvit?” Iar el, răspunzând, va zice: „Doamne, rău am isprăvit în partea noastră, că acolo am dus pleave și gunoae. Ci fu tot sfatul nostru biruit și nimic n-au băgat în seamă cuvintele noastre, nici au căutat spre dânsele, că au avut alt sfat bun și pre noi mult ne-au înfolosit. Și în locul cuvintelor noastre céle de nimic, iar ei m-au umplut de multe cuvinte ca mărgăritariul și pre mine foarte m-au cinstit și m-au dăruit bine, și nimic nu s-au temut de noi. Și au sfat neclătit și sunt harnici, cât și eu m-am mirat de înțelepciunea și sfatul lor. Și de acum n-ai ce-i mai ispiti cu cuvintele, că ne-au rămas întru toate soliile ce am solit". Acéstea spuindu solul, domnu-său foarte să va întrista, iar numele tău să va înălța cu slavă, pentru lauda solului său și pentru răspunsurile tale, cu care i-ai înfrânt inima.

Deacii va aștepta și el să-i trimiți sol și tu pre vreun boiaru de ai tăi, cu sfat bun și cu cuvinte neclătite, cum i-au spus și solul lui. Iată acum, fraților, și tu, fătul meu, toată lauda iaste a voastră și să proslăvește numele vostru cu mărie. Iar când veți vrea să obârșiți sfatul și veți cădea în nepricépere și veți vrea să trimiteți iar la acel domn pre un om nevrédnic, care nu va ști purta solia și cuvintele voastre, ce vă va duce în tristăciune și în scârbe, iar pre domnul acela-l va veseli, și de aceasta încă vă învăț cu tot de-adinsul: cum ați silit mai nainte de ați făcut sfat bun și ați biruit cuvintele solului cu înțelepciunea voastră și v-ați făcut multă pohvală, iar pre domnul celalalt foarte l-ați întristat, așa și acum, foarte vă nevoiți de vă sfătuiți bine și cum să cade și după cum iaste obiceiul.

Întâi să vă rugați lui Dumnezeu cu toată inima, ca să vă întărească mințile. Și cu socoteala voastră să socotiți toți boiarii voștri, și pre cari-i vei alége și-i vei socoti în inima ta că va purta bine și cu cinste cuvintele tale și-i făr' de frică la acel domn, pre acela să trimiți. Însă iară sfătuindu-te cu toți svétnicii tăi și de aceasta.

Că cumva să grăiască cineva pentru vreun om de-ai lui să-l trimiți, și acela nu va fi vrédnic de acea slujbă, iar tu îl vei trimite pentru voia cuiva și el nu va putea umplea voia ta și slujba ta cu cinste. Că și în Sfânta Scriptură mărturiséște și zice: „Niciodată cinstea și venitul să nu-l dai altuia”. Așa și tu pentru ce să-ți pierzi tu însuți cinstea pentru voia cuiva? Că vai de domnul cel ce-și dă cinstea altuia și vai de țara céia care o stăpânescu mulți! Ci, de-ți va fi vreo slugă dragă, tu ia din avuțiia ta cât vei vrea și fă pre voia lui, că mai bine să pierzi din avuțiia ta, decât den cinste-ți. Iar sol să trimiteți pre cine va fi înțelept și vrédnic.

Deacii, mai nainte, până nu-l înveți de trebile soliei, tu socotéște ce daruri țe-au adus solul celuiialtu domn care au venit la tine. Așa trebuiaște și tu să trimiți acelu domn cu solul tău. Încă să te nevoești să fie darul care i-l vei trimite tu mai bun și mai frumos decât al domnului celuiialt, care ți l-au trimis întâi, ca să să mire el când va vedea darul de la tine și să zică: „Mare lucru! Eu de-abia aș fi văzut un lucru minunat și frumos ca acesta, iar el iată că mi l-au dăruit mie: dar la dânsul încă câte vor fi rămas?” Și deaca te va lăuda așa și acéia încă iaste cinste mare.

Iar de-ți va fi a trimite întâi tu sol la acel domn, tu te sfătuiaste cu boiarii tăi, să vezi cădea-se-va să trimiți dar acelu domn, au ba. Deci, deaca-ți vor zice ei: „Trebuiaște, doamne, solul să să trimeată cu dar”, tu să cauți ce dar vei avea mai frumos și mai scumpu, acela să trimiți, tot pentru cinstea ta. Și atuncea să chemi sluga ta, pre care vei să trimiți sol, și-l învață și-i spune sfatul tău, care-l va fi ales Dumnezeu să fie mai bun și desăvârșit. Și să silești să fie sfat cu socotință și de cinste, și mai bun decât

cel dintâi, ca să fie și acolo cu îndreptare spre cinstea voastră. Că întâi țe-au fost mai lesne, că ai avut învățătură den sfatul celui alt domn și de-ntrebarea boiarilor tăi; iar acum tu vei să trimiți sfat de care vor să să învețe alții dintr-însul. Pentr-acéia să faci sfat bun și vrédnic de cinste. Apoi să chemi sluga ta în taină, pre care-l vei fi ales să fie sol, și vorbêște cu dânsul cuvinte dulci și zi: „Fătul meu și sluga mea cea dragă, cât sfat și socoteală ne-au dat Dumnezeu de am priceput, noi te-am învățat; iar chibzuiala minții omului cine-o va putea pricepe, sau cine va putea să proslăvească acolo cinstea noastră, sau mintea ta cine o va putea întări, ca să grăești acolo la cel domn cuvinte care să ne fie noao de cinste? Nimeni, fătul meu, nu poate face acésta. Că eu această înțelégere o am de la Dumnezeu cerută și mi-o au dat să o și înțeleg și să o și fac. Iată, până acum te-am învățat dinpreună cu toți boiarii miei, iar acum eu te învăț în taină și ești numai tu cu mine. Eu voiu să te învăț de unde vine înțelepciunea omului și mintea și sfatul și toate țăriile noastre, câte sunt într-această lume. De nicăiri den-tr-alt loc nu vin, făr' numai de la singur fiiul lui Dumnezeu, care au fost și Mariei, curatei fecioare, fiiu. Că eu, fătul meu, când voiu să fac vreun sfat sau vreo vitezje, sau când îmi va veni vreo véste ceva, numai ci ceiu și rog să-mi fie ajutor și întărire Hristos Dumnezeu și preacurata a lui mumă. Iar tu, iată că acum mergi de la noi cu învățătura noastră; drept acéia te învăț ca și pre mine să iai pre Dumnezeu să-ți fie într-ajutor. Și fă rugă în toată vrémea și te roagă și précistei să-ți fie ajutoare. Ai să mă crezi, fătul meu, că de mă vei asculta și vei face cum te-am învățat, atunci când vei vorbi cu acel domn și vei fi plăcut și îngăduitor lui Dumnezeu, numai acélea îți vor veni în gândul de vei grăi, care te-am învățat noi și care-ți va da iar Dumnezeu, într-acel ceas, cuvinte bune. După acéstea, fătul meu, iar te învăț: întâi să te păzești cu curăția și în toate noptile să stai pre rugă, să rogi pre Domnul Dumnezeu să te întărească în cinstea noastră, cum și mai nainte am rugat pre Dumnezeu și ne-au

întărit și au fost cinstea noastră mai slăvită decât a celorlalți domni. Ci și acuma, dar de va da Dumnezeu de va fi cinstea noastră încă și mai înălțată decât atunci! Că aici ne iaste și mai lesne, că ne sfătuim și întrebăm unul pre altul, iar acolo nu vei fi cu mine, nici cu priiatnicii tăi, să aibi cu cine te sfătui. Iar ei toți să vor nevoi să te biruiască și pre tine din cuvinte și cinstea noastră să o supue. Pentr-acéia te învăț să aibi pre Dumnezeu într-ajutor și pre preacurata lui maică și acéia-ți vor ajuta și-ți vor da sfat și răspunsu mai bun decât țe-am dat noi.

Drept acéia, când vei vrea să înveți sluga ta așa, iar tu să rădici în taină panaghie sfânta pentru dânsul și, căzând cu fața jos la pământ, te roagă și zi așa: „Preacurată născătoare de Dumnezeu fecioară, acum toată nădejdea noastră o punem pre tine, și sluga noastră pre mâna ta o dăm să-i fii sprijinitoare, și cinstea mea tu să o întărești, ca să-ți mulțumescu neîncetat. Că toată cinstea mea de la al tău iubit fiu iaste și de la tine, preacurată a lui Dumnezeu născătoare”.

Deacii, deaca să va duce de la tine solul tău cu învățătură ca aceasta, iar ție să nu-ți fie numai cu aceasta învățătură, și pre Dumnezeu să-l uiți. Ci pân' va umbla sluga ta în solie, iar tu tot să faci rugă și bdenie și mai vârtos milostenie, deaca-ți iaste voia să-ți fie slujba ta deplin și să-ți proslăvească Dumnezeu cinstea ta și voirea inimii tale. Și să-ți înveți sluga, când va vrea să grăiască, întâi să-și rădice gând în sus la Dumnezeu, deacii atuncea să vorbească și cu ajutorul lui Dumnezeu va face de să vor mira toți de răspunsurile lui zicând: „De unde ieșiră aceste cuvinte tocmite și cu temei și bune?” Iar iale vor fi trimése de la Domnul nostru Iisus Hristos, că doar de va fi ascultat și pre voi Dumnezeu. Iar deaca va eși sluga ta de la acel domn și-l va petrece cu cinste până la gazdă, atuncea el va vorbi cu toți boiarii săi și va zice: „Cu adevărat fu cum ne-au spus solul nostru că văzum și noi înșine cuvintele lor frumoase și întregi și înțelepte și cu temei”. Iar solul lui, care au fost venit mai nainte la voi, el încă va începe a zice: „Cu adevărat, doamne, iaste cum am spus eu, că n-aveți cuvinte care să grăiți

împotriva lui". Și deaca să va întâmpla să fie așa, deacii numele tău cel bun întru toate să va proslăvi, cu mare veselie, iar acéia mult să vor întrista.

Deacii, când va veni sluga voastră din solie și va aduce lucru lispărit după voia inimii voastre, iar voi iar să nu vă lăudați, nici să gândiți că acel lucru s-au tocmit dintru înțelepția voastră, ci iar să mulțumiți lui Dumnezeu cu curăție, cu smerenie și cu îngăduială și cu rugă, cu bdenii și jertva cea vie a lui Dumnezeu, care iaste milostenia săracilor. Acéstea toate să le păziți și să le faceți cu curăție, ca, când veți chema numele lui Dumnezeu, el să vie fără întristăciune.

Că atuncea îți va fi bine, când va veni Dumnezeu să-ți fie întru toate ajutorii și de nici o bunătate nu te vei lipsi. Pentru acéia, fraților și feții miei, în toate zilele să aveți pre Dumnezeu în inimile voastre și pe preacurata lui maică, că toate bunătățile vin de la Dumnezeu și de la preacurata lui maică, spre cei ce să nădăjduiescu spre dânșii, și acéia niciodată nu să vor rușina, ci de la toți vor avea cinste. Drept acéia, deaca veți lăuda pre Dumnezeu neîncetat și veți umplea voia lui cu curăție, cu smerenie, cu priveghiiare, cu rugă și apoi de veți fi milostivi, decii cu adevărat veți fi miluiți, cum zice și Sfânta Evanghelie: „Fericți cei milostivi, că acéia vor fi miluiți”. Deci și voi, după cuvântul Dumnezeului nostru, fiți milostivi. Și de veți da slavă și laudă Dumnezeului nostru, lui Iisus Hristos, iar el vă va lăuda și vă va dăruia slava cea de sus și vă va întări întru toate lucrurile lumii aceștia și nu vă va fi de ajutor numai aici, ci și întru împărăția ceriului încă vă va odihni cu cei drepti. Și în viața ceasta de acum vă va fi dat de la dânsul mintea cea întreagă și desăvârșită și din toate cuvintele voastre, care v-au dat Dumnezeu, mulți să vor îndulci și numele vostru mult să va lăuda. Și nu numai numele vostru, ci încă și slugile voastre vor avea cinste pretr-alte țări, când îi veți trimite pentru slujbele

¹ Solul lui Neagoe, Ieronim Mateevici Raguzanul, a fost ridicat la rangul de cavaler de către dogele Veneției Leonardo Loredano (cf. *Arhiva istorică a României*, vol. II, p. 69).

voastre¹, pentru că veți fi urmat poruncile Dumnezeului nostru Iisus Hristos și veți fi umplut voia lui. Iar de nu veți urma cuvintelor Dumnezeului nostru cu curăție, cu smerenie, cu rugă și cu milostenie, nici veți da laudă lui Dumnezeu, ci veți zice: „Acéstea noi, pentru vrédniciia noastră, le-am câștigat și sunt pre voia noastră”, deacii Dumnezeu va întoarce mâniia sa spre voi și vă va lua mintea și sfatul și chibzuiala și vrédniciia și toată hirea voastră. Și când vor veni soli de la domni la voi, ei nu să vor îndulci de cuvintele voastre, nici să vor minuna de dânsule, ci de-abia să vor sătura de răs și de batjocură, și numele vostru va rămânea în rușine. Și nu numai numele vostru, ci și slugile voastre când să vor trimite de voi prentre-alte țări, pentru voi, vor fi ocărăți și de răs.

Pentr-acéia vă învăț, eu și vă spui, precum mă pricep și zic, că cel ce va proslăvi pre Dumnezeu, și Dumnezeu va proslăvi pre dânsul, și aici, și întru împărăția ceriului; iar cel ce nu va proslăvi pre Dumnezeu, ci-și va proslăvi putérea și înțelepția sa, acela de Dumnezeu nu va fi proslăvit. Că într-această lume mulți domni au fost și mulți aleși ai lui Dumnezeu, ci numai cei ce au proslăvit pre Dumnezeu, pre acéia i-au proslăvit și Dumnezeu, și aici pre pământu, și sus întru împărăția sa cea cerească. Iar cei ce n-au proslăvit pre Dumnezeu, ei nu știură, ci fără de veste veni pre dânsii mâniia lui Dumnezeu și să luară toate bunătățile din mâinile lor și să lipsiră și de împărăția ceastă pământescă și de cea cerească, și nimic nu să aléseră de dânsii. Cum și Assa, împăratul cel de dămurt făcu, de nu vru să dea laudă lui Dumnezeu, ci să lauda însuși pre sine. Pentru acéia Dumnezeu, pentru nesmereniia lui, căci nu vru să să smerească, el își întoarce mâniia spre dânsul și trimise pre îngerul său și-l luó noaptea dăzbrăcat den așternut și-l aruncă într-un gunoiu și acolo să dăzmeteci și să smeri, și-l bătea toți și-și bătea joc de dânsul. Deacii el atunci cunoscându, pricepu că toată putérea și tăriia iaste de la Dumnezeu și începu a plânge cu multe lacrimi și suspini și de-abia își întoarce Dumnezeu mila spre dânsul și-l ertă.

Vezi, fătul meu și voi, fraților, cât iaste de rău celui ce să potrivéște lui Dumnezeu și să ține că iaste mare și puternic și smerenie înaintea lui Dumnezeu nu — face! Că acela va fi mai apoi smerit, și aici, și în veacu ce va să fie, cum și în Sfânta Evanghelie zice: „Tot cel ce să va smeri să va înălța și cel ce să va înălța să va smeri”. Așijderea și tu, fătul meu, și voi, fraților, de vă veți înălța și vă veți trufi aicea, iar Dumnezeu vă va smeri și nu să va alége nimica de voi. Iar deaca vă veți smeri aicea înaintea lui Dumnezeu, Dumnezeu vă va înălța și va duce sufletele voastre în cămara lui cea cerească. Eu așa vă învăț să faceți, deaca vă va fi voia să lăcuiți cu Dumnezeu.

Și solii cei mari așa să-i cinstiți și să-i petróceți, ca să vă mulțumească toți și să înalțe numele vostru cel bun. Iar care vor fi soli mici, și pre acéia să-i cinstiți, ce mai prost, precum le va fi și cinstea lor; iar să-i dăruești și pre dânșii și să le dai răspunsu bun, ca să-ți proslăvească toți numele tău, pentru vrédnicia ta.

Iar carii nu cred în Hristos Dumnezeul nostru, nici preacuratei lui maici, acéia n-au atâta minte, nici înțelepciune, ce toată mintea și înțelepciunea lor iaste mâna cea întinsă și darul să le dai și să le umpli gurile tuturor de toate. Deacii vei avea pace cu dânșii și odihnă. Ce înaintea acestora nimic den avuțiile voastre să nu arătați, nici scule, nici haine; nici boiarii tăi să nu să împodobescă înaintea lor, ci să te arăți și să te faci înaintea lor sărac și lipsit și nici într-unile să nu te făluești. Ci, când vor veni de la dânșii soli mari și vei gândi să trimiți înaintea lor cinste, tu trimite și le fă cinste, însă numai cu bucate și cu băătură. Iar altă cinste sau avuție să nu arăți înaintea lor, că măcar de vă s-ar făgădui cât de cu prietnicie și cu dragoste, iar tot să nu-i crezi, nici să le arăți avuți ta, ci încă mai vârtos să o ascunzi de dânșii. Și până ai avere în mâinile tale, tot le dă, că toată înțelepciunea lor iaste avuția. Și, când vin la voi, să-i păziți cu bucate și cu băătură den dăstul și cu cuvinte bune. Iar nu cu cuvinte de taină și cu vorbe care sunt ascunse, ci cu vorbe proaste, că eu cât am socotit, așa am aflat să fie mai bine.

Drept acéia, fraților și tu, fătul mieu, și eu cât am putut nu atâta de mult, ci puținel oarece, m-am nevoit de v-am adus aminte. Că mai mult ni s-ar fi căzut să vă învățăm și să vă arătăm; ci poate că și noao atâta pricépere numai ne-au dat Dumnezeu și nu suntu nici eu atâta de harnic, să-mi poată da Dumnezeu să vă spui și mai mult. Iar pă voi să vă învețe Dumnezeu să nu știți numai acéstea ce v-am spus eu, ci mai multe și mai înțelepte. Și să nu vă fie cu greu pentru această scrisoare, căci am scris, nici să ziceți „Dară ce mare lucru iaste un sol, de ne învață el și ne supără cu atâta?“, că de n-ar fi soliile lucruri mari, dar domnii pentru ce le-ar socoti și le-ar chibzui cu inimile și cu mințile lor? Iar cu adevărat mare lucru iaste solia, și mai bine va fi când să va lăuda numele tău decât al celuiilalt domn, care am zis mai sus. Că domnul care iaste înțelept și are minte, pentru numele său cel bun nu numai ce socotéște și ia învățătură de la acéste lucruri ce am scris eu, ci încă și mai multe să va socoti cu mintea și va chibzui ziua și noaptea, ca să dobândească numele lui cinste. Și pentru cinste, și sângele și-l va vărsa; că cinstea niciodată n-are odihnă. Pentru-acéia și mie atâta mi s-au părut că va fi mai bine. Iar pre voi, iar cum vă va duce gândul și firea că va fi mai bine, așa veți face, ce și după socoteala voastră, cândai vă va fi fără părere rea. Că eu tot v-aș fi mai lungit învățătura pentru acești soli, carii vor neni la voi, și tot mai zic: toate cuvintele ce le vor grăi solii să le ascultați și să le răbdați. Căci că nu sunt acélea cuvintele lor, ci suntu ale stăpânilor lor, carii i-au trimes la voi.

Iar deaca veți vedea că cu cuvintele voastre céle bune și dulci nu veți putea potoli voia și porunca acelui ce va fi trimes solii acéia la voi, ci tot vă va sta împotrivă, deacii voi să nu vă dați cinstea voastră lor, ci să eșiți la dânșii hrăburi, cu numele lui Iisus Hristos. Și pentru căci au început ei cu rău asupra voastră, am nădėjde să vă ajute voao Dumnezeu, iar acéia să să rușineze.

Iar de vor fi păgâni acéia cu oști mai multe și cu putere mai mare decât voi, iar voi întâi să vă plecați lor cu cuvinte bune și blânde. Deci de vă veți putea împăca cu acéle cuvinte bune, să știți că iaste acéia din ajutoriul lui Dumnezeu; iar de nu vor vrea să să împace cu voi cu acéle cuvinte bune, pentru necredința lor, voi să le dați și bani cât veți putea. Iar să nu iubiți răzmirițile și războaele, nici să vă ducă mintea să vă bateți cu dânșii. Măcar de v-ar îndemna cineva și din priiatenii voștri spre vrajbă, voi să nu-i ascultați, văzând că acéia au putere mai multă decât voi. Că și *svétâi Varlaam* zice: „Ce pricepi că nu vei putea face, să nu să apuce mâna ta să facă, că vei greși. Și cuvântul cel mincinos să nu-l crezi, și deaca faci bine, nu-ți pară rău”.

Deci de vor veni asupra voastră vrăjmașii voștri și veți vedea că sunt cu putere mai mare decât voi, iar priiatnicii voștri vă vor îndemna să mergeți asupra lor fără de vreme, sau vă vor sperea ca să eșiți afară den țara voastră, să pribegiți, pre acei priiateni și îndemnători ai voștri să nu-i credeți, că nu vă voescu binele. Că și eu însumi am fost pribeg, pentr-acéia vă spui că iaste trai și hrană cu nevoe pribegii, și ești de toți oamenii dosădit, încă și de copiii cei mici, și de carii suntu mai răi. Pentr-acéia să nu faci așa, că mai bună iaste moartea cu cinste, decât viața cu amar și cu ocară. Nu fireți ca pasărea céia ce să cheamă cucu, care-și dă oaolă dă le clocescu alte pasări și-i scot pui, ci fiți ca șoimul și vă păziți cuibul vostru. Că șoimul, feții miei, are altă pildă și are inimă vitează și bărbată întru sine și multe pasări oblăduiaște și biruiaște și nici de una nu-i iaste frică, nici să teme și vânează în toată vrémea. Și vânând el așa, odată prinse o pasăre să-i fie lui de mâncare și umbla de zbură cu dânsa prin văzduh. Și zburând să luó după dânsul altă pasăre mare și puternică fără de seamă, carea să chiamă vultur. Și începu a-l goni să-i ia vânatul. Iar șoimul deaca îl văzu, zise în inima lui: „Mie nu-mi iaste frică de acest vultur, că eu multe pasări biruescu; și pre el îl văz mare și puternic și zlobiv, iar inima lui o știu că iaste fricoasă. Ci nu-mi iaste frică de dânsul, nici îl bag în seamă; că de-aș vrea eu, numai ce mi-aș lovi în arepi odată

și m-aș înălța tocma pân' la cer, deacii m-aș lăsa asupra-i și l-aș dăspica cu unghile, că-l știu cine iaste. Ci numai mă întristez de mărirea lui cea multă. Pentr-acéia nu mă voi bate cu dânsul că iaste tare și puternic, ci mai bine să împarțu vânatul meu și să-i dau și lui și voi fi în pace. Iar eu, deaca nu mă voiu sătura cu ce-mi va mai rămânea, nu voi muri, ci voi trăi până iar voi mai vâna ceva și voi mânca de mă voi sătura". Și déde dentracel vânat ce prinsése câțva și să împacă cu dânsul. Așa și voi, fraților, sunteți ca și șoimul și multe biruiți, și iaste vânatul în mâinile voastre, adecă avuțiia. Deci, de veți vedea pre niscare limbi păgâne să se pornească asupra voastră cu oști gréle și cu putere mare, voi nu vă potriviți lor și să vă bateți cu dânșii întracel ceas, ci socotiți ce le veți slobozi din unghile voastre vânat, adecă avuție, să le dați să mănânce, ca să să părăsească de voi, cum și vulturul lăsă pre șoimu.

Iar deaca veți vedea că nu vor să să întoarcă, voi nu vă temeți de dânșii, nici de oștile lor céle multe, ci luați pre Dumnezeu ajutor în inimile voastre și vă rugați zicând așa: „Stăpâne, făcătoriu tuturor și Dumnezeu cel bun, noi suntem robii tăi și n-am iubit lucrul acesta. Că tu ești singur știutoriu inimilor, care vezi și cunoști toate inimile, céle bune și drépte și céle réle și hicléne. Iar noi, Doamne, nu suntem bucuroși să să facă această răzmiriță, după cum ne-ai poruncit noao, nici voim să fie vărsare de sânge, nici să să ude mâinele noastre în sânge de om. Iar ei poate că doar să potrivescu puterii tale cei mari; că noi, Doamne Dumnezeu nostru, știm că tot cel ce va veni cătră tine cu smerenie și cu plecăciune nu-l vei goni de la tine. Deci și noi am plecat smereniia noastră lor, iar ei n-au vrut să priimească smereniia noastră, ce s-au potrivit să fie mai puternici decât tine. Că tu, Doamne, însuși mărturisești și zici: „Cel ce să va smeri să va înălța, iar cel ce să va înălța să va smeri". Pentr-acéia, Dumnezeu nostru, acum nu avem altă nădėjde, făr' numai singur pre tine, judecătoriu cel drept, că toate bunătățile de la tine pogoară. Și acum, într-această vréme

de întristăciune la tine alergăm, ca să ne fii ajutor spre vrăjmașii noștri. Nu doar pentru păcatele noastre, ci pentru mila ta cea multă, ajută noao, Dumnezeuul mântuirii noastre, într-această vreme cu nevoe și grea”.

Deacii întâi să te îmbraci în dragostea lui Dumnezeu ca într-o platoșă. Așa eși cu veselie la boiarii tăi și să nu te priceapă cumvași că-ți iaste frică, sau să ți să fie schimbat fața, ci te arată lor vésel și-ți cheamă toți sfétnicii tăi cei bătrâni, și boiarii cei mari și toată oastea ta, și zi cătră dâșșii cuvinte bune și dulci ca acéste, grăind: „Iată, dragii miei boiari și voi iubitele méle slugi, că veniră vrăjmașii noștri asupra noastră, nefiindu-le lor noi nimic vinovați. Că cu toate cuvintele céle bune și dulci noi i-am mângâiat și, de ai fi pohtit și avuție, le-am fi dat, și cu smerenie încă ne-am smerit înaintea lor și ne-am plecat, iar ei nu vrură să ia, nici cuvintele noastre céle blânde nu le-au băgat în seamă, nici avuție, nici smerenie. Ce numai au venit acuma să ia capul meu, și încă nu numai capul meu, ce și capetele voastre ale tuturor. Deci eu pre voi nu voi să vă las, ci voi să-mi pui capul pentru voi, că-mi iaste milă de voi. Drept acéia vă rog să vă învéțe Dumnezeu, să va fie și voao milă de capul meu, cum îmi iaste și mie milă de capetele voastre, și să chemăm pre Dumnezeu într-ajutor și cu ajutoriul lui să mérgem la dâșșii. Că măcar de sunt ei și mulți, Dumnezeu i-au înmulțit, iar pentru neplecăciunea lor, dar de-i va pleca Dumnezeu. Și va da vrăjmașii noștri și-i va supune suptu picioaréle noastre.

Deacii să-ți tocmești toate tunurile și oștile tot pre céte, cum le va fi rândul. Iar mai vârtos să te rogi lui Dumnezeu, ca să-ți fie tocmirea și orânduiala ta de la dânsul. Pentr-acéia să-ți rădici gândul și mintea la cer, să-ți pogoare și să-ți fie Dumnezeu într-ajutor. Iar tu să mergi dreptu față la față spre vrăjmașii tăi, fără nici o frică; iar căci vor fi ei mulți, nimic să nu te înfricoșăzi, nici să te îndoști. Că omul viteazu și războinic nu să spare de oamenii cei mulți; ci cum răsipéște un leu o cireadă de cerbi, și cum omoară un lup o turmă de oi cât de mare și cum rășhiră un glonțu de tun multe cete de ostași, nu căci iaste el mic, ci

căci că vine cu mare rane și cumplire, pentr-acéia răshiră și răsipéște multe céte de oameni, așa și omul viteaz și bărbat și hrăbor nu să înfricoșază de oameni mulți. Că omului viteaz toți oamenii îi sunt într-ajutor, iar omului fricos toți oamenii și suntu dușmani, și încă și de ai săi iaste gonit și batjocorit și hulit. Și de aceasta, fătul meu, încă te învăț să nu umbli cu oamenii cei fricoși, ca să nu cumva să pierzi cinstea mea și moșia ta, că din toate nimeni nu te va putea izbăvi, făr' numai unul Dumnezeu. Că Dumnezeu mult iaste milostiv și te va umbri cu mila sa și-ți va acoperi capul tău, iar vrăjmașii tăi vor fi biruiți.

Iar feciorii boiarilor tăi și ai slugilor tale să fie mai înapoi de unde să va face războiul. Iar să nu cumva să lași feciorii boiarilor și ai slugilor tale înainte, iar tu să te dai să faci războiul înapoi, și acéia să cază în mâinile vrăjmașilor tăi și în robie. Că deaca vor cădea feciorii boiarilor în robie, deacii toți boarii și slugile tale te vor părăsi și vor merge după dânșii. Pentru acéia te învăț, fătul meu: feciorii și fétele și fămeile boiarilor și ale slugilor tale să fie mai îndărăt de oști, iar războiul să-l faci să fie de față. Și să eși la vrăjmașii tăi făr' de frică, că Dumnezeu iaste mult milostiv. Ci cum îi vei sluji, așa îți va și ajuta și te va milui. Deacii, când vei vrea să mergi la dânșii, tu întâi să rânduiești și să tocmești străji să meargă mai nainte, cum iaste obiceiul. Și să meargă una mai nainte, alta mai după acéia, iară a treia să fie tabăra cea mare. Și să nu fie departe una de alta, ci să fie aproape, ca să să auză și să să știe ce fac. Și de să va întâmpla vreo întâmplare străjii cei dintâi, ia să vie să să amestece în cea de a doao, iar de va vedea și straja de a doao că să biruiaște de vrăjmaș, ia încă să vie să să amestece întoiul cel mare. Iar să nu fie departe una de alta, ca nu cumva să nu să poată ajunge curând să să împreune una cu alta, să să apere, ce să li să prinză primejdie și răsipire. Că straja cea dentâi și cea de a doao iaste inima a toată oastea. Deci, să nu cumva văzând toiul cel mare că au perit străjile, să să spăimântéze și să cază într-o vreo frică mare, și pentru acéia frică înșiși să să dea în periciune. Că străjile suntu capul și coada oaștilor, iar de va

vedea toiul străjile nebiruite, ci stând întregi, ei să vor îndârji și cu acéia veți birui pre vrăjmașii voștri.

Însă și aceasta zic: la războiu hărțuitori să nu iasă înaintea să dea harțu, că nu sunt nici de un folos, ci acéia încă înfricoșază și oștile. Ci numai să să adune toți în frunte, și până veți vedea că stau boiarii voștri cu voi înaintea, cu nevoință și cu dragoste, boiarii cei mari și cei de al doilea și cei mai de jos și cu alții carii vor fi mai capete, nimica până atunci să nu vă témereți, nici să vă îndoțiți, că Dumnezeu iaste cu voi și veți birui vrăjmașii voștri, pre carii să bat cu voi. Iar slugile care vor fi mai mici și mai proaste, măcar de vor și fugi, nu vă temeți de dânșii, că iar să vor întoarce și vor veni la voi nechemăți. Iar deaca vor fugi boiarii voștri și veți rămânea singuri, decii voi cu cine veți sta înaintea și să vă bateți cu vrăjmașii voștri? Ci mai bine, feții miei, să vă dați într-o parte. Că acea fugă ce au fugit boiarii voștri și v-au năpustit, dar de va fi pentru niscare păcate de-ale voastre, sau va vrea Dumnezeu să vă ispitească și să vă vază cu câtă nevoință și usărdie sunteți cătră dânsul. Că judecățile și lucrurile lui Dumnezeu sunt multe fără seamă și fără număr. Pentru-acéia să vă păziți, să nu cădeți în océianie și să vă înfricoșați căci v-au lăsat ai voștri, nici să rădicați și să grăiți vreo hulă spre Dumnezeu. Ci, când veți rădica glasul vostru, rădicați-l în lauda lui Dumnezeu, măcar de v-au și părăsit și v-au lăsat boiarii voștri, iar Dumnezeu nu vă va lăsa. Ci să strângeți câți vor fi rămas cu voi și să vă duceți într-o parte cu dânșii. Iar din țara voastră să nu eșiți, ci să șădeți cu dânșii în hotarale voastre, în niscare locuri ascunse și de taină, unde vor fi priateni de-ai voștri buni și adevărați. Că vrăjmașii voștri, carii vor fi venit asupra voastră, nu vor putea șădea mult în țară, ci să vor întoarce înapoi, iar pre domnul care-l vor fi adus ei îl vor lăsa acolo, făr' de oști. Deacii voi să luați numele lui Hristos într-ajutor și să vă porniți asupra-i cu oaste, că am nădejde pre Dumnezeu, că tot cel ce să va smeri înaintea lui îi va ajuta și va supune vrăjmașii voștri suptu picioarale voastre.

Acéstea, fățul meu și frații miei, vă spuș și vă scriș, să știți

ce veți face în vremea nevoilor și a întristăciunilor voastre. Iar Dumnezeu cel milostiv să nu dea în viața voastră întâmplări și întristăciuni ca acestea. Că Dumnezeu, fiind milostiv, iarăși va întoarce mila sa spre voi, măcar de te-au și întristat pentru păcatele tale. Și de te vei smeri lui Dumnezeu, el nu te va lăsa, ci în toată vremea te va milui.

Iar avuția ta și banii care vei să dai lefi slujitorilor să fie tot lângă tine. Căci când să întâmplă domnului de are primejdie și nevoi ca acestea, trebuiaște întâi să aibă avuție multă, să-și miluiască oștile și să le dea lefi. Că omul iaste ca porumbul: că porumbul unde află grăunțe mai multe, acolo fuge; așijderea și omul, unde află un domn darnic și milostiv, acolo să adună să să hrănească. Pentr-acéia te învăț, — fătul meu, întâi frica lui Dumnezeu să nu iasă niciodată din inima ta, nici să o uiți, că frica lui Dumnezeu iaste mumă și îndreptare tuturor bunătăților. Și avuția ta niciodată să nu lipsească de lângă tine, pentru ca să-ți miluești oștile și să le dai lefi. Iar oștile tale, pentru mila ta ce le vei milui, iale nu-și vor cruța moartea lor pentru tine înaintea vrăjmașilor tăi.

Și să-ți alegi în vremea războiului 60 de voinici bărbați să fie tot lângă tine și la război să nu lași pre aceștea să meargă, ci numai să-ți păzească capul tău și de lângă tine să nu să depărteze. Ci și tu să te nădăjduiești pre dâșșii și de vei și birui vrăjmașii tăi, ei tot să nu meargă după dâșșii să-i gonească, ci să stea înaintea ta.

Măcar de vei birui, măcar de te vor birui, acéia tot să fie lângă tine.

Și de aceasta, fătul meu, încă te învăț: când va fi în ziua de război, tu să nu stai unde vor fi oamenii mai mulți, nici unde va fi temeiul și toiul oștilor tale. Că toate oștile streine și toți pizmașii tăi acolo vor îndrepta tunurile de vor bate, și toți vitėjii cei înarmați acolo vor năvăli și vor săgeta. Pentr-acéia, să nu stai acolo; ci, cu acei 60 de voinici înarmați, unde vor fi niscare priiateni ai tăi buni și credincioși și miluiți de tine, acolo să mergeți și să stai, între a doao sau între a treia ceată, de laturea oștilor, ca-ntr-

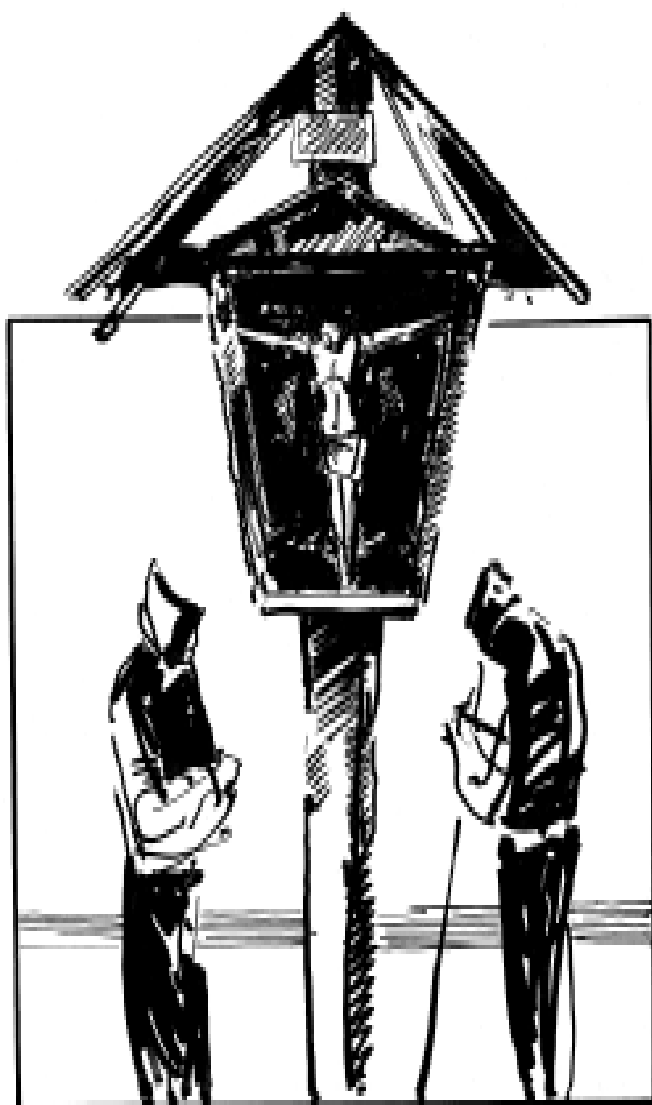
ascunsu. Și să te tot păzească acei 60 de voinici, și de acolo să bagi seama să vezi și să socotești, cine din slugile tale să vor nevoi pentru tine. Deacii, de vei vedea că iaste izbânda ta, lesne iaste să întri iar în toiu și să mergi la locul care-ți va fi voia să stai. Iar de să va întâmpla să te biruiască vrăjmașii tăi, decii ei cu mare iușime și greutate să vor porni la ceata ta ca să te găsească. Pentr-acéia vă învăț să stați sau în a doao ceată, sau în a treia, ca, de să va întâmpla să vă și biruiască vrăjmașii voștri, ei nu vă vor goni cu toată nevoiea, că nu vor ști în ce loc ești.

Așa te învăț să faci, fătul meu, că mie-mi pare că așa va fi mai bine. Iar tu te sfătuește cu boiarii tăi și cu cei ce vei ști că-ți vor fi priatani. Deci, de ți să va părea și vor zice sfétnicii tăi și boiarii: „Noao ne iaste voia să stai unde îți iaste locul și rândul”, tu stai acoloa. Iar de vei socoti tu și vei vedea că iaste mai bine să stai în ceata a doao sau în cea de a treia, iar boiarii tăi nu-ți vor zice, tu stăi unde-ți va părea că iaste mai bine.

Deacii, de ți să va întâmpla cumva să fugi din război tu, iar cu cei 60 de voinici să fugi și de vor fi ei cu tine într-o parte, iar vei birui pre vrăjmașii tăi. Însă tot, „să-ți fie nădédjdea întâi pre Dumnezeu, că acela te va hrăni și nu va da gâlceavă dreptului în véci”, ci te va apăra și întâi și apoi.

Și așa, cu numele lui Dumnezeu, pasă spre vrăjmașii tăi, că, măcar de ți să va întâmpla și moarte, iar numele tău va rămânea în urmă în cinste; iar de vei birui tu, să nu te lauzi și să zici că: „Eu cu putérea mea am făcut”, ci iar să dai slavă lui Dumnezeu cu rugă, cu milostenie și cu jertvă vie, că Dumnezeu iaste mult milostiv și în toată vrémea te va acoperi cu mila sa.

Iar de vor pieri vreunii din boiarii tăi într-acea slujbă a ta, tu să te nevoești și să silești pentru sufletele lor la sfintele bisérici, ca să vază toți și să să îndemnése. Iar feciorii lor și rudeniile care vor rămânea în urma lor, multă cinste să aibă de la tine pentru părinții lor, carii ș-au vărsat sângele lor pentru tine înaintea ta. Și slugile tale carii vor fi rămas zdraveni, și acéia încă să aibă cinste nefățarnică și nu pentru căci vă vor fi rudenii să cinstiți numai pre acéia, nici căci vor fi dat cuiva mită și-i



vor lăuda, ci fieștecare după cum îi va fi slujba, așa să-i fie și darul și cinstea. Și cum își pun ei capetele și să nevoescu și-și varsă sângele ca să dobândească cinste de la tine, așa și tu să socotești că toată cinstea ta de la Dumnezeu iaste; și cându vor câștiga și vor dobândi slugile tale de la tine cinste și boerii, pentru slujba lor, tu încă socotește de vezi: făcut-ai și tu niscare ostenéle cătră Dumnezeu, de te-au mărit cu atâta cinste, au ba? Deci, de nu vei fi făcut, să nu te lenevești, ci să faci; iar de vei fi făcut, tu tot te mai nevoiaște să și mai faci. Că cine să nevoiaște pentru Dumnezeu, acela va dobândi cinste de la dânsul, și cine să va apropiia de Dumnezeu, Dumnezeu totdeauna va fi cu dânsul. Așijderea și tu, de-ți va fi nădejdea tot pre Dumnezeu, și Dumnezeu va fi cu tine în vécii vécilor. Amin.

IX. CUVÂNT PENTRU JUDECATĂ, CARE AU ÎNVĂȚAT IOAN NEAGOE
VOEVOD PRE FIE-SĂU THEODOSIE ȘI PRE ALȚI DOMNI,
PRE TOȚI. CUM ȘI ÎN CE CHIP VOR JUDECA

Cuvânt al 20

Fătul meu, judecata 2 lucruri are: unul spre pagubă, iar altul spre ușurare și spre izbândă. Iar domnul carele va judeca pre dreptu, acela-i domn adevărat și unsul lui Dumnezeu și va dobândi și lumina care nu va tréce niciodată. Iar domnul care nu va judeca pre dreptate și pre légea lui Dumnezeu, acela nu iaste domn, nici să va chema îndreptător și unsul lui Dumnezeu, ci va fi pierdut în periciunea cea de veci și pentru fățarnicia lui nici fața lui Dumnezeu nu o va vedea. Pentr-acéia, fătul meu și voi, fraților, când veți vrea să ișiți la judecată în divan, întâi vă să cade să vă rugați Domnului nostru lui Iisus Hristos, ca să vă fie întărire și învârtoșare, și așa să ziceți în rugăciunile voastre céle de taină: „O, împărate atotțiitoriuile, cela ce ai făcut ceriul și pământul și ai ales pre noi din toate zidirile tale să fim unșii tăi, ca să împărțim săracilor dreptatea fără fățarnicie. Ci de la tine cérem, împărate, Domnul nostru, să ne întărești cu tăriia ta și să ne împaci inimile și să ne dășchizi ochii. Și ne dă judecată dreaptă,

ca nu cumva pentru nedreptățile noastre să fim lepădați și izgoniți la înfricoșata-ți judecată și să nu vedem lumina feții tale, nici să rămânem rușinați și batjocoriți, nici să ne potrivești, Doamne Dumnezeul nostru, cu domnii și cu judecătorii cei nedrepti, carii n-au umplut cuvintele tale, nici au împărțit dreptatea săracilor, după cum au fost voia ta. Pentr-acéia, la vrémea judecății tale cei drépte și înfricoșate, vor să fie dăspărțiți de fața ta”.

Drept acéia și tu, fătul meu, și dumneavoastră, fraților, cu ce dreptate veți judeca săracii într-această lume, cu acéia vor fi judecate și faptele voastre la împărăția cea cerească. Vedeți ce lucru mare iaste judecata? Pentr-acéia și voi, când veți șădea să judecați la divan, să șază lângă voi tot oameni buni și aleși. Și să fie și boiari tineri lângă voi, ca să ia toți învățătură bună și dulce din gurile voastre. Deacii să le ziceți așa: „Boiari dumnevoastră și fraților, cești bătrâni și cești tineri, de vom greși ceva, să nu ascundeți, nici să tăceți, ci ne spuneți numaidecât, că această judecată iaste a lui Dumnezeu. Ci să ne dăruiască Dumnezeu să judecăm pre toți săracii pre dreptate și să nu iasă de la noi nimeni cu inima rumtă și cu nedreptate”. Și așa, întâi să te îndeletnicești de mânie și de léne, că omul cel mânios și cel lenevos nici o dreptate nu va face săracului. Și să-ți strângi mintea cea bărbătească în cap, să nu ți să clătească mintea ca trestia când o bate vântul. Și să nu fățarnicești celui bogat, nici iar să miluești cu judecata pre cel sărac, ci să faci judecată dreaptă și bogaților și săracilor. Că Dumnezeu v-au ales și v-au pus oamenilor ca un izvor de apă; ci să nu cumva să fiți unora dulci și altora amari, ci fieștecui să fiți judecători drepti după lucrurile lor. Și la judecată să nu vă pripitiți, ca nu cumva, neînțelegând jalba săracului, să-l judecați cu nedreptate. Sau de-i va fi frică și să va ului și nu va putea spune dăslușit, ci să-l întrebați de multe ori, până i să va potoli frica. Deacii cu blândéte și cu cuvinte dulci îi ziceți: „Frate, nu-ți fie frică, nici te téme, ci te trezéște și te dășteaptă ca din vis, și-mi spune pre dreptu, ca să-ți putem lua seama și noi și să te judecăm pre dreptate”. Iar de veți și greși la judecată și boiarii voștri vor

pricépe că ați greșit, căci că nu veți fi înțeleș judecata vreunui sărac și nu i-ați făcut dreptate, să nu vă pae că vă fac rușine sau să țineți mânia în inima voastră pentru acel lucru, ci într-acel ceas să primiți acel cuvântu și iar să chemați pre sărac să-i faceți dreptate, ca nu cumva, după ce ați făcut judecată rea, să vă pară rău și ați vrea să-i faceți bine și nu veți putea, nici veți avea acum. Că mai bine să nu vă fie voia deplin și inima înfrântă, decât să faci săracului strâmbătate. Că zice prorocul: „Inima înfrântă și smerită nu o va urgisi Dumnezeu”. Pentr-acéia, dă te vei smeri lui Dumnezeu, tu te vei chema următor lui Dumnezeu și soție lui Petru apostol. Că și el, deaca au văzut că au greșit, s-au smerit. Așa și tu, deaca vezi că ai greșit, te smereste și te pleacă. Iar să nu vă mâniiați, căci vă vor arăta slugile voastre greșala voastră, nici să vă fie cu necaz și să puneți pizmă în inimile voastre și să nu întoarceți dreptatea săracului, că de veți face așa, décii voi nu vă veți chema unșii lui Dumnezeu, nici veți fi soții lui Petru apostolul, ci veți fi soții lui Irod. Că și acela era unsu, iar pentru pizma ce avea însuși, el prinse pre dreptu Ioan și-l băgă în pușcărie, apoi îl și omorî. Dar pentru ce îl omorî? Pentru că vrea Irod să ia pre cumnată-sa Irodiada, care fusese muiare lui Filip, frațâne-său, să-i fie crăiasă, iar Ioan zicea: „O, Iroade, nu ți să cade să iai pre cumnată-ta să-ți fie ție muiare!” Deacii el văzând că-l oprête fericitul Ioan și-i arată calea lui Dumnezeu cea dreaptă, și cunoscându-și el însuși ale sale fărădelegi, că pentr-acélea-l mustrează Ioan, i să întunecă inima de mânie și diavolul să încolăci împrejurul inimii lui, cum să înfășură volbura de viță, și umplu voia satanii, părintelui său. Și făcu atuncea Irod trei păcate deodată, pentru mâniia sa: că întâi călcă légea, a doao, făcu curvie, a treia, tae capul sfântului Ioan. O, Iroade, cum umpluși păharul tău de sângele dreptului acestuia! O, întunecate și spurcate, cum ai cruntat masa ta cu sângele luminatului acestuia! O, călcătorule de lége și rușinate, cum puseși capul slăvitului acestuia în tîpsia din care mâncai tu bucate! O, nebune Iroade, că atuncea încă te

veseleai și n-aveai atâta minte să cunoști și să pricepi că acéia o ai făcut spre periciunea ta! Că nu te-ai veselit, nici ai împlut voia ta, ci pre satana ai veselit și voia lui ai umplut și tu, de a ta bună voe te-ai pierdut și cu semeția și cu îndrăzneala ta țe-ai dat trupul și sufletul în mâinile satanei, pentru mâniia și pizma ta ce ai avut. Cu adevărat acéstea toate pentru mâniia și pentru netémerea ta ai făcut!

Vezi, fătul meu și dumneavoastră, fraților, cât iaste de rea mâniia și nechibzuiala și cât să bucură vrăjmașul nostru, diavolul, de pizméle céle îndelungate! Drept acéia, fraților, să fugim de îndelungarea mâniei, cum au fugit Lot de Sodoma și de Gomora, și să alergăm cătră dragostea și cătră dulceața cea dumneziiască și să împărțim săracilor de-a pururea dreptate, cum au zis prorocul: „Împărțit-au și au dat săracilor, dreptatea lui va petróce în vécii vérilor”. Bine și cu înțelepciune au dat noao Dumnezeu, că pentru greșalele noastre ce am greșit el n-au pornit mâniia sa pre noi, ci ne-au dat pocăință și hrana pământului. Deci și noi, deaca de vréme ce am greșit, noi să ne pocăim și cum au împărțit și au dat noao Dumnezeu hrana pământului, așa să împărțim și noi dintr-însa săracilor milostenie și cuvinte dulci și blânde. Că de vom da noi săracilor din hrana noastră, iar Dumnezeu va da noao hrana raiului; iar deaca vom face noi milă îngăduitorilor lui Dumnezeu, noi încă vom fi miluiți înaintea Domnului Dumnezeu. Iar de vom îmblânzi zidirea lui Dumnezeu, Dumnezeu va îmblânzi pre noi la judecata cea înfricoșată, și de vom măsură noi săracilor cu măsură cea dreaptă, așa va măsură Dumnezeu și noao, la o doao veniré a lui, cu măsură dreptății. Că singur Domnul nostru Iisus Hristos mărturiséște și zice: „Ori cu ce judecată veți judeca, cu acéia vă veți judeca, și cu ce măsură veți măsură, cu acéia vă să va măsură”. Cu ce măsură vom măsură noi dreptatea săracilor, cu acéia să va măsură și dreptatea noastră. Dreptu acéia, fraților, și noi să ne curățim mințile de toate lucrurile céle réle si de cugetele céle hicléne, care nu le iubéște Dumnezeu, și să venim în viața noastră și să ne trezim mintea

din somnul păcatelor, ca dintr-o beție, și să cugetăm totdeauna de ziua judecării cei drepte, zioa întunérecului și a viforului, zioa trântitelor și a gâlcevilor, zioa grijii și a fricii a tuturor oamenilor. Că zice că vor mérge păcătoșii ca niște orbi și cu voia lui Dumnezeu va arde tot pământul cu foc și va fi atunce obârșie tuturor celor ce lăcuescu pre dânsul. Acestea auzindule, fătul meu, te cutremură și te spăimântează, căci mai nainte n-ai grijit de dânsule, ci de acum încai să începi, cu lacrimi și cu suspini să strigi cătră Dumnezeu și să zici: „Vai de mine, ticălosul și ocaianicul, vai de mine! Cine-mi va da limbă să grăescu cu Dumnezeu și cuvinte care să cuvin, ca să plângu și să tânguescu nehărniciia mea! Cine va da capului meu apă și ochilor miei izvor de lacrimi, să șăzu și să încep a plânge păcatele méle tot pre rând, că suntu făr' de număr și făr' de măsură! Și ce om voi afla să-mi ajute și să să tânguiască cu mine dinpreună, și să plângă cu toată inima, cum plângu eu? Nici într-un strein nu voi afla, nici într-un vecin. Ci încai voi, munților și dealurilor, luați glas de plângere și de jale și lăcrămați pentru mine, păcătosul și ticălosul, și sloboziți lacrimi de milă și suspini de mine. Că eu suntu mai păcătos decât toți oamenii! Plângeți și voi, copacii luncilor și chedrii Livanului, plângeți pentru mine, nebunul și nechibzuitul! Plângeți și voi, florile câmpiilor céle frumoase și cu bună miroseală, care v-au împodobit și v-au înfrumșițat făcătoriuul tuturor, Dumnezeu! Plângeți tânguialei și ocăinecii méle! Plângeți, o, vai de mine, cum mă potrivii eu lui Adam, omului celui ce fu zidit dintâi”. Pentr-acéia acum mi să cade să-mi aduc aminte de plânsul lui și cu mare amar să zic: „O, mare nevoe și mare jale! Cum odată eram slăvit și cinstit, iar acum eu sunt făr' de nici o cinste! Cel ce eram odată împărat, acum sunt gârbov și de nimic! Odată eram înfricoșat tuturor, iar acum nu mă bagă nimeni în seamă! Cel ce eram odată tuturor drag și cunoscut, acum sunt de toți gonit și nimeni nu mă cunoaște, și nu numai vrăjmașii miei, ci și de ai miei priiateni și de alți oameni, de toți suntu batjocorit și de răs. Și în clătirile capetelor și în pildele cuvintelor și în

toate zilele iaste ocară înaintea mea, și rușinea fetei mele m-au acoperit, și pre dreptate fui de împrăștiune vecinilor miei, și de frică celor ce m-au știut. Și cei ce m-au văzut au fugit de la mine afară și cei ce m-au urât au înălțat capetele și s-au veselit și s-au bucurat pentru sărăciia mea, unii ca aceștia puindu-și mâinele pre mine cu smerenie, mi-au făcut foarte rău. Iar viața mea s-au apropiat de iad și mă socotii cu cei ce să pogoară în groapă. Și mă întimpină frica de care mă temeam, și frica cea de noapte mă cuprinse și traiul vieții mele să întoarse întru suspini, iar eu strigai către Dumnezeu și nu mă auzi, chemai ajutor de la cel de sus și nu-mi veni. Că fărdelegile mele fură înaintea lui Dumnezeu și stătură împotriva mea ca un perete de aramă, și ticăloșiiia mea mă dăspărți de mila lui Dumnezeu, și împrăștiunea nedreptăților și ale păcatelor mele au întorsu mila lui Dumnezeu dăspre mine să nu mă cerceteze, nici să pogoare spre nevrédniciia mea darul duhului sfânt. Și mie îmi secară vederile ochilor de a să mai nădăjdui zioa și noaptea spre Dumnezeu”. Strigai ca un fecior carele nu ascultă de învățatura părinților săi și nu iaste cine să mă auză: „Până când, Doamne, mă vei uita până în sfârșit? Până când, Doamne, nu vei cerceta ocăiniciia mea? Până când, Doamne, vei întoarce fața ta cea bună dăspre mine, streinul și săracul? Caută, Doamne, Dumnezeul meu, spre mine! Caută pentru mila ta cea bună și mare și nu băga în seamă pre mine păcătosul; ci caută spre mine, neharnicul și nevrédnicul tău rob, și auzi pre mine, smeritul și streinul, care n-am într-altu loc nădėje de a mă spăsi, fără numai către îndurarea ta cea mare și bună. Tu, Doamne, ești știutor de inimi și ispitești denlăuntrurile ficațiilor. Că nu iaste altcineva care să mă poată mângâia într-aceste nevoi ce mi să-ntâmplară, făr’ numai tu însuși, Doamne, care ești mult milostiv. Că mă părăsiră și tată-mieu și mumă-mea și frații și rudeniile și priiatenii, toți mă lăsară singur într-aceste nevoi și întristăciuni, făr’ de mângâiare. Drept acéia, Doamne, cazu către mila ta, care o ai spre oameni, și te rog să mă miluești pre mine ticălosul. Și-ți ado aminte, Doamne, de îndurările tale și-ți

potolêște mâniia, stăpâne, și-ți leapădă urgiia ta de asupra mea, păcătosul și smeritul, și nu aduce aminte fărdelegile noastre céle dintâi, ci să treacă înaintea mea îndurările tale, Doamne, ca să nu-mi împute vrăjmașii miei, zicând: „Unde iaste Dumnezeuul tău?” Ci cu ajutorul tău să să întoarcă de la mine aceastea”. Și altele ca acéstea cu lacrimi și cu suspini să zici cătră Dumnezeu, o iubitul meu fiiu!

Deacii el, deaca va vedea că-l rogi cu toată inima și cu tot sufletul, că iaste mult îndurătoriu, ci te va milui. Și încă iar să te mai întorci și să zici: „Vai de mine, păcătosul și lenevosul, vai de mine! Încătro voi lua atunci, când voi vedea pre toți dreptii stând de-a dreapta lui Hristos, stăpânului meu, iar numai eu voi fi osândit singur, întru întunérecul cel osebit și focului celui nestinsu, carele s-au gătit diavolului și îngerilor lui”. Vai de noi, fătul meu, vai de noi, dar atunci ce vom mai face, când te vei întoarce și vei vedea pre toți sfinții și pre toți dreptii în ceriu și în slavă mare, iar tu vei fi dus singur, fătul meu, făr’ de milă, întru munca cea de veac. Atunci tu numai te vei lovi cu palméle preste obrazu și plângându vei zice: „Spăsește-te, preacurată și pururea fecioară Maria, care ai născut pre Domnul Hristos, sprijinitoarea și ajutătoarea cea grabnică a tuturor creștinilor! Spăsește-te și tu, cinstită și de viață făcătoare cruce, dupre care au izvorât viața a toată lumea! Spășiți-vă și voi, toate puterile și cetele cerești, îngerii și mai marii îngerilor! Spăsește-te și tu, cinstite proroace și botezătoriu Domnului, Ioane Predtece! Spășiți-vă, apostolilor, prorocilor, mucenicilor și alți sfinți părinți purtători de Dumnezeu! Spăsește-te și tu, frumosule raiu, din carele eu însuși, vai de mine, fuiu încuiat denafară și pentru faptele méle, pre drept judecat, fuiu dat gheenii focului! Că judecata lui Dumnezeu iaste dreaptă și ce mi-am gătit, acéia mi-am și luat”. Ca acéstea vei zice multe atunce și nici de un folos nu vor fi. Ci te întoarce mai nainte, până nu soséște ceasul acela, o fătul meu, cătră Dumnezeu și zi: „Doamne, Dumnezeuul meu și păstoriul cel bun, întoarce-mă cătră

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

pocăință pre mine pierdutul mai nainte, până ce nu mă ajunge ceasul acesta, și nu mă lăsa să pieiu până în sfârșit. Ce-mi dă vrème de pocăință și mă miluiaște după mila ta cea mare. Că tu ești unul îndurător și mult milostiv, și ție trimitem în sus slavă, cu făr' de începutulu-ți tată și cu bunul și făcătoriu de viață a lui duh, acum și totdeauna, neîncetat, în véci, amin”.

X. ÎNVĂȚĂTURĂ A LUI NEAGOE VOEVOD CĂTRĂ FIE-SĂU
THEODOSIE VODĂ ȘI CĂTRĂ ALȚI DOMNI, CĂTRĂ TOȚI,
CA SĂ FIE MILOSTIVI

Cuvântul al 21-lea

Fătul meu, și de aceasta te învăț, să știi cum își va milui domnul slugile sale și cum și le va odihni. Cade-să domnului să miluiască pre săraci, iar nici pre slugile tale să nu le lași, nici să le uiți, ci mai vârtos să-ți miluești slugile decât pre săraci. Căci că săracului, de nu-l vei afla să-i dai milă într-un loc, iar într-altul tu-l vei afla, și-i vei da. Sau de nu-l vei milui tu, alții îl vor milui, și tot va fi miluit. Iar sluga ta nu mai așteaptă altă milă de la nimeni, fără numai de la tine. Că ei de-ar vrea să și cée, le iaste rușine, că să cheamă salugi domnești. Pentr-acéia, deaca nu-ți vei milui slugile tale cu mâinile tale, altă nădejde ei nu mai au la nimeni să-i miluiască. Că saracul umblă den casă în casă, sau șade în uliță și cère de la toți câți trec pre acoloa și-l miluiescu, iar sluga ta, când n-are milă de la tine, atuncea el nu mai are nădejde la nimini, de la nimini să-l mai miluiască. Ci numai ci pune răbdare în inima lui și-i géme inima într-însul, ca și un lemnu când îl bagi în foc și are un cariu într-însul, și când îl încinde iuțimea focului, el de răutate foarte-i iaste nevoe și greu. Așa să face și inima slugii tale când nu-l miluești. Că el numai de la tine să nădăjduiaște să aibă milă și așteaptă să aibă milă și cuvânt bun, să să îndulcéască de dânsul și de vederea fetei tale. Iar pentru mila care-i vei milui și pentru cuvintele céle bune ce-i vei îndulci, ei niciodată mila și cuvintele tale nu le vor uita. Că săracului deaca-i dai mila, el îți

mulțumește numai o dată; iar sluga ta îți va mulțumi totdeauna, căci că altă milă de la nimeni n-are, făr' numai de la tine. Deacii, pentru mila acéia ce-i vei face, nu numai ce-ți va mulțumi în lumea aceasta, el și feciorii lui, ce încă și capul își va pune pentru tine, și el, și feciorii lui. Și până să va sfârși neamul și sămânța lui, toți vor zice: „Dumnezeu să ierte pre cutare domnu, că ne-au miluitu”.

Însă, fătul meu, nu zic eu să nu miluești săracii, nice să iai mila de la mănăstiri. Să nu fie aceasta. Ci zic: „Toate acéstea să le umpli, că și umplérea aceasta foarte iaste bună”. Ce numai să nu miluești săracii, nici să întărești mănăstirile cu leafa slugilor tale, nici cu venitul lor să fie săracii și mănăstirile miluite, iar slugile tale să le faci în zilele tale să fie cerșitori. Ci să cade să iai seama cu mintea ta și să socotești foarte bine: câte vor fi moșii ale slujitorilor, să fie deosebi, să n-aibi cu acélea améstec. Că ei pentru dragostea ta și pentru mila care vei să-i miluești, pentr-acéia-ți slujăscu și vor să-și pue și capetele și să-și verse și sângele pentru tine.

Iar de-ți va mai prisosi venit din venitul domniei, acel venit să nu gândești că iaste câștigat de tine, ci iar l-ai luat de la săraci și de la céia ce sunt suptu biruința ta, care i-au dat Dumnezeu supt mâna ta. Pentr-acéia să socotești și să tocmești țara ta, ca să aibă și acéia dreptate și pace cu odihnă în zilele tale. Că într-această vréme mai de apoi ce am ajuns noi, nu foarte ascultă oamenii cuvintele céle bune și dulci, ce totdeauna pohtescu hicleana avuție. Drept acéia, cum o luați de la săraci, așa să cade să o și dați pentru dânșii și să le faceți odihnă și pace. Deacii, deaca-ți va mai rămânea avuție, deacii, fătul meu, să nu gândești să nu dai milostenie, că eu nu-ți zic așa: ci-ți zic că atuncea încă să cade să dai mai multă.

Și iată că te învăț și te sfătuescu și de aceasta, iar tu să te apropii cătră sfatul meu și să-l ascuți: tuturor să împarți milostenie, ca să fii și tu miluit de fața Domnului nostru Iisus Hristos. Că mai bine iaste a face milostenie, decât a strânge avuție. Că zice prorocul: „Strânge avuție și nu știe cui strânge”.

Și în Sfânta Evanghelie iar zice: „Nu ascundeți avuția voastră în pământ, unde viermii și putreziciunea o putrezeste și unde o sapă furii și o fură; ci ascundeți avuția voastră unde putreziciunea nu o putrezeste și unde nu o vor săpa furii, nici o vor fura. Că unde va fi avuția voastră, acolo va fi și inima voastră”. Cu adevărat iaste drept cuvântul acesta al Domnului nostru, care au zis: „unde va fi avuția voastră, acolo va fi și inima voastră”. Că cel ce va fi cu avuție multă și să nădărduiască într-însa, acela nu să cheamă creștin, ci să cheamă al doilea idololatra. Căci că niciodată lui nu iaste gândul la Dumnezeu, ci toată nădejdea și puterea iaste spre avuția și niciodată nu gândeste să slujască lui Dumnezeu cu acea avuție, nici să facă odihnă sufletului său, ci numai de avuția lui să bucură satana și zidește întunérecul cel încuiat, ca să nu mai iasă de acolo, nici să i să deșchiză niciodată.

Iată, fraților socotiți și vedeți: mai bine iaste să zăcem într-un întunérecul cel încuiat, pentru dragostea avuției, au mai bine, după cum zice Domnul Hristos, să ne împărțim noi înșine avuția săracilor și să fim miluiți în zioa acéia, când va face Dumnezeu judecată el însuși, și să fim izbăviți de întunérecile céle încuiate și den pușcăriile iadului? Pentru acesta lucru vă mărturisesc și eu, fraților, însă nu eu din capul meu, ci cuvântul Domnului nostru Iisus Hristos, carea totdeauna strigă cătră noi și zice: „Ferice de cei milostivi, că acéia vor fi miluiți”. Deacia a cui altă mărturie mai mare carele voi zice pentru milostenie, decât care au arătat și au învățat însuși Dumnezeu și au grăit cu gura sa? Sau au doar vă dau eu altă învățătură, de la mine? Ba, ci numai ce vă zic și vă spui de pe cum au zis Dumnezeu. Vă zic să fiți milostivi și să nu împărțiți, nici să faceți milostenie în fățarnicie. Că voi sunteți aleși înaintea lui Dumnezeu, ca vița céia roditoare, și așteaptă toți din voi să să adape și să să îndulcească. Deacia să nu împărțiți strugurii voștri în fățarnicie și să fiți unora dulci, altora amari, ci tuturor cu dreptul să fiți, cum și Dumnezeu iubeste dreptatea.

Așijderea când veți iși să faceți căutare oștilor voastre, la anul, cum le iaste obiceiul, atunce toți boiarii și căpitanii și toate slugile voastre au nădejde să aibă de la voi cinste și dar și dreptate și slujbe. Și aceasta încă iaste milostenie, că voescu toți să aibă milă de la tine. Iar tu să nu faci, nici să dai milostenia în fățărnicie (că unii din rudele voastre vor fi goli și vor vrea să ia acéia boieriile céle mai mari, iar slugile tale să le dai îndărăt, făr' de lége și făr' de dreptate), că acesta lucru iaste un păcat mare. Nici să nu cumva să iai cinstea și boiaria de la vreun om care va fi harnic și înțeleptu și să o dai altuia, căci îți va face glume și veselii și râsuri. Ci pentru căci îți va face veselii și glume, tu să-l miluești de-a mână cu ce vei vrea, iar să nu dai boeriile măscăricilor și celora ce fac râsuri, ci să dai celor ce vor fi harnici și vrédnici de cinstea și de slujba ta.

Și până nu vor veni toate slugile tale înaintea ta, céle ce vor fi mai de folos și mai de treabă, pân-atunci nimunui să nu dai boerie sau cinsté. Ci, când le vei da, să fie tot înaintea ta, să-i vezi și să-i știi ce oameni suntu. Căci că de vei pune pre cineva boiaru pentru căci va zice cineva, tu-ți faci 2 lucruri de pagubă, căci darul iaste al tău, iar cinstea iaste a altuia. Și de vei da cuiva cinstea pentru voia cuiva, cugetă că nu v-au adunat Dumnezeu să fiți domni, nici să fiți toți păstori turmei lui, ci numai pre tine te-au ales și te-au pus să fii păstoriu turmei sale. Deci, de nu vei fi tu harnic să cunoști turma ta și să le împarți tuturor pre dreptate, ce domn și ce păstor te vei chema, când vei lăsa să să améstece toți în lucrurile domnii tale și să fie domni ca și tine, sau să să bage în venitul țărâi tale? Au n-ai auzit că zice în Sfânta Scriptură: „Cinstea și venitul tău nimănuui să nu-l dai?” Iar tu să lași cuvântul Dumnezeului tău și cinstea ta, și să umpli cuvintele priiatenilor și ale boiarilor tăi? Și să le faci lor cinste și să li se laude numele, și cinstea ta de bună voia ta să o dai altora și să fii al doilea Isav? Că și acela își déde cinstea și scaunul său frăține-său, lui Iacov, pentru o tupsie de linte hiartă. Că cerșu Isav de la frate-său Iacov și-i zise: „Dă-mi să mănâncu

den merticul tău și să mă satur”. Iar lui Iacov i să dăruisă de la Dumnezeu mintea cea întregă și zise cătră Isav: „De-aș ști că ai da mie cinstea ta și scaunul tău, eu țe-aș da merticul meu”. Iar Isav era gol de minte și pentr-acéia nu socoti că-și va piiarde cinstea pentru un blid de linte. Ce îndată zise: „Dă-mi tu blidul cu linte mie să mănâncu, iar tu ia-ți ție cinstea mea și scaunul meu”. Și așa își déde cinstea și scaunul său frățâne-său, lui Iacov. Așa și voi, fraților, de veți da cinstea voastră slugilor voastre de voia voastră, făr’ nici o nevoie, să fie slugile voastre cu cinste, iar voi făr’ de cinste, pentru niscare mită, sau pentru niscare vorbe hicléne, sau pentru vreo lăcomie a voastră, deacii voi veți fi soți lui Isav. Iar de veți asculta cuvântul Domnului nostru și să nu dați cinstea voastră altora, voi veți fi domni înțelepți și cu mintea întregă și soții lui Iacov. De aceasta și eu, fraților, cum m-am priceput, așa v-am și învățat, să nu vă dați cinstea voastră niciodată slugilor. Că deacă-ți vei da cinstea ta lor, deacii tu la ce vei mai fi bun și de ce treabă vei fi lor? Sau cine te va băga în seamă și să vie la tine, deaca vréme ce vei umplea via boiarilor tăi, iar celora ce-ți vor sluji bine tu nu vei face dreptate? Că de-ai fi vrut să aibi mintea înțălegătoare și înțeleaptă și să-ți cunoști boiarii tăi, tu i-ai fi pus la cinste și la boerie numai cu un cuvânt, și apoi iar țe-ar fi lesne, că iar i-ai spune un cuvântu și ar eși din cinstea și din boieria acéia. Și când ai zice acest cuvânt: „Așa să fie”, ei nici o putére n-ar mai avea. Ci deaca ai lua tu boeria de la dânșii și cinstea, décii pre dânșii nimeni nu i-ar mai cinsti.

Deacii, deaca ai pricepe tu că cinstea și boieria și mazâliia lor le iaste de la tine, tu pentru căci să dai cinstea ta lor? Să nu fie aceasta! Ci să-ți slujască ei ție cu temere și cu frică, și să cunoască că tu le ești domn și stăpân mai mare preste dânșii, cum să cade să fie slugile smerite înaintea stăpânilor lor. Iar cinstea ta, până ți-o va da Dumnezeu, tu să o ții în mâinile tale.

Drept acéia, fătul meu, te dășteaptă și te socotește cu mintea ta și să nu-ți dai cinstea ta boiarilor tăi. Că tu pui pre dânșii boiari, iar nu te pun ei pre tine domn, ci pre tine te pune Dumnezeu, să fii unsul lui, cum zice și prorocul: „Pune,

Doamne, preste noi dătător de lége, să înțeleagă toate limbile că suntu oameni". Așa te-au ales Dumnezeu și pre tine ca să te cunoască toți că tu ești domn ales de Dumnezeu, să fii lor stăpân și păstoriu bun și să paști turma lui Hristos, fără' de fățarnicie. Iar tu, deaca ești harnic, îți rânduiaște turma și o întocmește bine, să nu unii să să crăvească și să să îngrașă, iar alții să moară de foame. Ci să împarți tuturor întocma, fieștecui după lucru său, și căruia cum îi va fi slujba, așa să-i fie și cinstea și mila.

Iar venitul tău ce-ți va veni din toată țara ta, acela să fie tot în mâinile tale, să nu cumva să-l dai și să-l împarți pre boiarii tăi, sau pre rudele tale, sau pre niscare slugi de ale tale, ce-ți vor fi făcut niscare slujbe, ci să fie tot cu seamă în mâinele tale. Deacii cui vei vrea, să dai cu mâna ta, să să știe și să-ți mulțumească și să te cunoască că tu ești domn.

Că cel ce va să fie domn, aceluia trebuie să aibă minte foarte multă, ca să cunoască și să priceapă mintea lui pre mințile slugilor lui, iar să nu cunoască, nici să priceapă mințile slugilor mintea domnului. Că deaca cunosc slugile minte multă și socoteală la domnul lor, ei îi slujăscu pre dreptate și-l cinstescu; iar deaca îl cunosc că n-are minte ei numai ci-l țin domnu cu numele. Pentru că slugile, cum cunosc pre stăpân, așa-i și slujăscu, măcar de ar fi sluga cât de dreaptă. Că deaca iaste domnul lipsit de minte, decii slugile pentru ce-i vor să-i slujăscă pre dreptate și să-l cinstească, când el n-are minte să cunoască cinstea și slujba lor, cât să nevoescu ei și ostenescu pentru dânsul? Pentr-acéia, când nu cunoaște domnul slujba și osteneala slugilor lor, cum îl cinstescu, acela ce domn iaste? Sau slugile lui cum îl vor mai cinsti sau îl vor mai sluji? Iar domnul cela ce iaste înțeleptu și cu minte, aceluia slujăscu slugile lui. Și care din clugile lui îi iaste priiaten, acela-i slujaște cu nevoie și cu dreptate; iar de va și fi din slugile lui vreunul să-i fie dușman și nu va vrea să-i slujăscă, apoi tot să va întoarce și-i va fi priiatin, căci că-l véde că iaste harnic și întreg la minte. Pentr-acéia, când îl văd slugile lui că iaste harnic și înțelept, iale toate să pleacă și-i slujăsc cu frică și cu tément.



Că domnul înțelept, toate cugetele și socotélele lui sunt bune. Căci că mintea stă în trupul omului dreptu, ca și cum stă steagul în mijlocul războiului și caută toată oastea la steag, și până stă steagul în războiu nu să cheamă cheamă acel război biruit. Măcar de are și năvală grea spre sine, ei tot caută steagului și să adună toți împrejurul lui. Iar deaca cade steagul, deacii toate oștile să răsipescu și nu să știe unul cu altul cum fac și încătro mergu. Așijderea iaste și domnul; până stă mintea lui într-însul întregă, toate oștile se strângu împrejurul lui, și lui caută, ca și împrejurul steagului. Și toți iau învățătură și înțelepciune de la dânsul și încă nu numai slugile și oamenii den țara lui, ci și alții dintr-alte țări poftescu să ia învățătură și sfat de la dânsul. Iar deaca slobozeste domnul trupul său spre curvie și spre beții și spre alte lucruri réle, care nu le iubeste Dumnezeu, și-și piiarde nădejdea și firea lui Dumnezeu și nebuneste în sila lui, de-acia Dumnezeu să mânie pre dânsul. Și nu-i face alta nevoe mai rea, ci numai ce-i ia mintea și-l lipsește de dânsa. Deacii, deaca să lipsesțe de minte, iar den trupul acelu domn nici un lucru bun nu vei vedea, nici el nu va mai avea nici o cinste de slugile lui, nici de alți domni carii vor fi împrejurul lui, ci va fi numai de răs și de ocară. Și slugilor lui li să vor răni inimile despre dânsul și li să va lua dragostea și dorul de către dânsul. Că până stătu steagul lui, și ei tot stătură împrejurul lui și toți căuta lui; iar deaca căzu steagul, decii ei fugiră toți și nu să știură unii cu alții unde s-au dus și ce s-au făcut. Așa și slugile voastre: până vă vor vedea și vor pricepe că iaste mintea voastră întru voi ei toți să vor strânge și să vor aduna împrejurul vostru iar deaca vor vedea că v-au căzut mintea, cum și acel steag, ei să vor răsipi toți de la voi. Dar cum nu s-ar răsipi și să vă năpustească, când vă luă dumnezeu mintea și vă lipsi de dânsa și în locul ei porni mâniia lui asupra voastră?

Vedeți, fraților, cât iaste de rău celui ce să mânie Dumnezeu pre dânsul și-l lipsesțe de minte? Că omul nebun nu poate să-și facă nici o cinste și nici un bine lui; dar altuia cum va putea

face vreun bine sau vreo cinste?

Iar domnul carele iaste întreg la minte, la acela suntu toate bunătățile. Că întâi lucrurile lui Dumnezeu le lucrează, apoi umple și voia lui Dumnezeu pre pământ. Că iaste lăsat toate dreptările dumnezeiești să le îndrepteze și pre oameni încă să-i tocmească cu înțelepciune și să ia de la dânsul toți împăcare și cuvinte dulci.

Asijderea, fățul meu și voi, fraților, eu așa vă învăț: lui Dumnezeu totdeauna vă rugați ca să să milostivească spre voi și să vă dea cinste, că den nebunie să fac toate câte iubeste diavolul și dintr-însa să împlu toate voile lui. Iar din mintea cea bună să umplu toate câte plac lui Dumnezeu și câte pohtește. Dreptu acéia, vă învăț fraților să cereți de la Dumnezeu minte curată, ca cu dânsa să puteți umplea toate voirile lui, câte le va pohti. Că numai cu ajutorul lui Dumnezeu și cu mintea cea curată veți umplea voia lui. Pentr-acéia rugați pre Dumnezeu să fie cu voi și nu vă leneviți a lucra lui Dumnezeu și lucrați cu milostenie și miluiți slugile voastre.

Și să fie slugile îmbrăcate și împodobite cum veți ști mai frumos, că acéia iaste lauda și cinstea domnului și comoara cea înfrumșițată și vie. Iar de vei fi scumpu și va lăcomi inima ta spre avuție multă și vor rămânea slugile tale goli și dăspuiați, deacii tu făr' de slugi ce cinste vei avea și ce domn te vei chema? Sau dintr-acea avuție multă ce vei fi strânsu ce folos vei să dobândești? Că și tu ești om, ca fieștecare; dar când vei muri, atunci avuția ta va să rămâie pustie și va intra într-însa altul, carele nu au câștigat, de va mânca de-a gata și va bea și va împărți avuția ta. Și de va fi harnic să miluiască slugile, el își va face cu avuția ta nume bun, iar tu vei rămânea urgisit și cu 2 pagube foarte mari; una, căci ai trăit în lumea aceasta cu nume rău și de ocară, iar alta căci îți va fi în ceia lume sufletul pierdut în periciune.

Dreptu acéia, fățul meu și voi, fraților, eu așa vă învăț: să nu strângeți avuție multă și moartă, ci să puneți avuția voastră pre slugile voastre, deaca vă iaste voia să fie avuția și strânsoarea voastră tot vie și să aveți veselie înaintea ochilor voștri. Că iată

că voi să vă aduc aminte și de împărății cei de dămurt. Că grăi Aristotel filosoful cătră Alexandru împărat și zise: „Împărate Alexandre, cu ce luași și biruiși toată lumea?” Iar Alexandru zise: „Deaca vrème ce mă întrebași, tu ascultă să-ți spui. O, Aristotele, eu numai cu 3 lucruri am biruit toată lumea: întâi, cu cuvânt adevăratu și stătător. A doao, cu judecată dreaptă. Iar a treia, cu mână întinsă și îndurătoare, căci că n-am strânsu avuție, ci mi-am miluit slugile și oștile. Deacii ei, pentru mila care i-am miluit, ei nu ș-au cruțat viața, ci ș-au pus capetele înaintea mea. Cu acéstea am biruit eu toată lumea”. Și birui cu acestu cuvântu Alexandru împărat pre Aristotel filosoful, și zise și Aristotel că numai cu acéste 3 lucruri va putea omul să biruiască toată lumea.

Iată, fraților, vedeți acesta Alexandru fiind încă elin și cu acéste 3 lucruri luă lumea și ce nume mare își dobândi; dar voi, fiind fire de creștin, cu cât mai mult vă să cade încă să umpleți acéste 3 lucruri, și încă nu numai acéstea, ci să și mai adaogeți lucrurile cele bune, carele iubéște Dumnezeu. Și Dumnezeu va înălța și va slăvi numele vostru în lumea aceasta, și nu numai în lumea aceasta, ci încă și după ce vă veți petrece din lumea aceasta, sufletele voastre le va odihni întru împărăția sa cea cerească, dimpreună cu ale tuturor dreptilor. De aceasta și eu vă învăț să aveți mână întinsă cătră toți, însă nu în fățarie, ci fieștecui după lucrul său și căruia cum îi va fi slujba, așa să-i fie și cinstea și mila. Și să miluești pre toți, și pre săraci, și pre slugile tale, și pe streini, ci cu șocoteală.

Iar și sufletul tău să nu ți-l uiți, ci care milă vei ști mai mare, acéia să faci pentru dânsul, ca să fie și el miluit. Că toți acéștea carii fură ziși mai sus, deaca nu-i vei milui, ei vor avea nădėje să-i miluiască alții; iar sufletul omului nu mai are altă nădėje la cineva să-l miluiască, fără numai pre mila lui Dumnezeu și la trupul în care lăcuiaște el. Căci că el iaste în mâna acelu trup și are trupul putere asupra sufletului să și-l spăsească și să-l și piarză. Și poate face trupul să fie sufletul și miluit, și dobândit, și iar poate face pentru samovolniia sa să piarză și pre suflet, și

pre sine, că iaste și aceasta în mâna lui. Iar de să va osteni trupul în viața aceasta, deacii nu va fi numai sufletul dobândit și miluit, ci și trupul într-un loc cu dânsul să va odihni și să va răposa. Iar pentru neosteneala trupului, nu numai ce va peri sufletul, ci și trupul dimpreună cu sufletul. Ci de nu-ți vei osteni trupul ca să-ți miluești sufletul, ci vei zice „să agonisescu și să strângu feciorilor miei, iar după moartea mea ei vor avea grijă de sufletul meu?” Că omul are 2 părechi de feciori. Ci unii suntu feciori din păcate, iar alții suntu feciori făr' de păcate. Ci omul în veacul acesta, el mai iubéște feciorii carii suntu din păcate, iar pre feciorii carii suntu făr' de păcate, el nu foarte-i iubéște.

Deacii, când să va întâmpla omului de va greși lui Dumnezeu și-și va spurca trupul și-și va întina sufletul, și nu va alerga la pocăință până iaste viu, să-și spēle trupul și să-și curățească sufletul, ci să va nădăjdui spre feciorii săi cei dragi și iubiți, să-i spēle ei sufletul și să-i curățească trupul, unuia ca aceluia iaste-i nădejdea seacă și sufletul lui va rămânea neîndreptat.

Dar deaca vréme ce nu țe-ai curățit trupul tu însuți, o, omule, și să-ți fii spălat sufletul până ai fost viu și ai trăit într-această lume, și nu țe-au fost ție milă de sufletul tău, ci te-ai nădăjduit pre alții să te miluiască și să ți-l izbăvească den mâniia lui Dumnezeu, dar acéia pre carii te-ai nădăjduit tu, de nu le va fi grijă de *ale lor* suflete să și le îndrepteze (măcar de țe-ar fi ficii, măcar frați, măcar să fie ce rudă-ți va fi), dar însă sufletul tău cum îl va scoate den munca cea de veci? Și cum tu, făcându păcatul, iar alții să să ostenească pentru dânsul, să-l curățească? Ci să cade celui ce au făcut păcatul, acela să să nevoiască pentru dânsul și să-și curățească trupul și să-și spēle sufletul încă până iaste viu.

Dreptu acéia, fraților, cându grășiți lui Dumnezeu, nu-maidecât să ne întoarcem și să alergăm cătră pocăință și să ne punem nădejdea pre mila lui Dumnezeu și pre feciorii noștri

carii nu-i foarte iubim.

Dar carii sunt feciorii noștri carii sunt de la inimile noastre și-i iubim? Sunt feciorii noștri carii i-am născut din păcate! Iar feciorii noștri carii nu-i iubim, și acéia sunt din inimile noastre. Dar carii sînt acéia? Sunt vărsarea lacrimilor. Că cum sînt feciorii noștrii cei dragi de la inimile noastre, așa și lacrămile sînt și ies de la inimile noastre, și acélea sînt feciorii noștri cei de dreptate. Și deaca ne spurcăm trupurile și ne întinăm sufletele, deacii după mila a lui Dumnezeu acélea să află apă vie, să ne curățească trupurile și să ne spele sufletele. Că lacrămile sînt aripile pocăinței, și nu numai aripi, ci și mumă și apoi iar și fete.

Pentr-acéia, fraților, când să înfășură de trupurile noastre zmoala cea neagră și réce, să nu lăsăm să se usuce împrejurul trupului nostru. Că deaca vom lăsa zmoala să stea lipită multu de trupurile noastre, mă tem că nu se va dăzlupi, până ce le va face cu rane și ne va întuneca sufletele, de le va face negre ca și dânsa. ci până iaste mila lui Dumnezeu cu noi și deaca aflăm că sînt lacrămile aripi pocăinței și mumă și fete și izvor viu și curat, noi să ne curățim cu dânsese zmoală cea neagră și réce după trupurile noastre și să ne schimbăm sufletele în lumina luminilor, cum ș-au curățit și alții priiateni și vecini de-ai noștri, carii au fost înțelepți, sufletele într-această lume. Și acuma cu adevărat sînt luminați înaintea Domnului nostru Iisus Hristos.

Așijderea și noi, fraților, până ce iaste praznicul, noi să sărbăm, și până iaste mila lui Dumnezeu cu noi. Iar noi, fraților, să alergăm și să ajungem vrémea pocăinței, ca și sufletele noastre, când vor sta înaintea Domnului Dumnezeului nostru, să nu fie rușinate și osândite, nici să fie sufletele priiatenilor noștri luminate, iar sufletele noastre să fie întunecate înaintea lui Dumnezeu. Sufletele priiatenilor noștri să fie priimate în veselie și bucurie, iar sufletele noastre să fie în plângere și dosadă. Sufletele priiatenilor noștri să fie încoronate cu corune neputrezitoare, iar sufletele noastre să fie neîncoronate și

batjocorite. Sufletele prietenilor noștri, pentru nevoința lor, să fie totdeauna cu Dumnezeu, iar sufletele noastre, pentru nevoințele noastre și pentru mulțimea lenevirii noastre, să fie dăspărțite de fața cea bună și dulce a Dumnezeului nostru.

Drept acéia, fraților, să ne nevoim până avem vréme, să nu să dăspartă sufletele noastre de fața Domnului nostru Iisus Hristos și de prietenii noștri, pentru lenevia noastră cea multă și pentru negrija noastră, și pentru pizma care o ținem tot în inimile noastre, și pentru mâniia, care Dumnezeu nu le iubéște. Ci, până suntem vii, noi nu socotim să facem pace sufletelor noastre; dar deaca nu vom face noi pace, până suntem vii, dar pre urma noastră cine ne va face pace? Doar, fraților, gândiți că va face cineva pace pre urmă sufletelor noastre? Ba, când nu ne-au fost noao milă de sufletele noastre, să le facem pace până am fost în lume și vii! Că după moarte nu iaste împăcare, după moarte nu iaste curățire, după moarte nu iaste milostenie. Ci până iaste omul viu și până încă nu i s-au dăspărțit sufletul din trup, atuncea iaste vrémea cea de pace și trupului și sufletului. Că cel ce va face pace cu fratele său pân' ce iaste încă viu, iar Dumnezeu va împăca sufletul lui și-l va odihni în sânul lui Avram. Iar cel ce va petrece și va vețui în lumea aceasta în curăție și în mintea cea întreagă și nu-îi va spurca trupul și sufletul, sufletul aceluia îl va lumina Dumnezeu și-l va străluci mai vârtos decât răzile soarelui. Și cel ce va fi milostiv și va împărți săracilor milostenie dreaptă și în dreptate, acela va fi miluit la judecata cea înfricoșată, de-a dreapta Domnului nostru Iisus Hristos.

Vedeți, fraților, cât iaste de mare mila lui Dumnezeu și neîncetat, totdeauna ne cheamă cătră dânsul? Pentru acéia, până ne cheamă cătră dânsul, noi să nu facem oceaianie, că acea oceaianie iaste meșteșugul și lucrul cel mare al diavolului. Și cel ce face oceaianie, acela însuși să sugrumă. Ci să lăsăm, fraților, oceaiania, să ne izbăvim de fața satanii, să luom smerenie și cu dânsa să ne îndulcim de fața lui Dumnezeu.

Și iaste un lucru foarte bun, fraților, și aceasta, să ne apropiem

și să socotim dumnezeieștile scripturi. Că într-însele fu arătat să fie camăta un lucru cumplit și o patimă ficleană. Ci încai de acum dar dășteaptă-te și nu mai face cămătărnicie, și cât o ai strânsu cu răutate, cu bunătate o împărți. Și te aseamănă cămărașului celui nedreptu, carele fu pârât la stăpână-său că răsipéște avuția lui fără de ispravă și rău. Aceluia te aseamănă și tu, că acela neputând săpa și fiindu-i rușine că ceae, să socoti bine și înțelepțește, că gândi, deaca-l va scoate stăpână-său den cinste și den boierie, el va lua de la datornici și-i va fi acéia de odihnă. Așa să faci și tu: deaca nu te-ai aflat în cei dintâi, încai nu te scăpa de cei de al doilea; și de n-ai dat milostenie den câștigul tău cel dreptu, încai fă den agoniseala ta cea nedreaptă și din camete. Că Dumnezeu iaste iubitoriu de oameni și priimește și agonisita cea rea, deaca o-mparte omul celor ce li să cade să o împartă. Iar de nu vei mai face de-aci cămătărnicie, nici vei mai agonisi de-acii fără de dreptate, va lăuda Dumnezeu și pre tine, cum lăudă și pre cămărașul acela nedreptul, deaca vei face apoi și tu. Și să-ți tocmești bine și cu socotință, ca și dânsul célea ce-ți vor fi de folos și de treabă. Pentr-acéia nevoiaște-te, o, fătul meu, și cumpără ție untdelemn, până ce stă târgul aceștii lumi. Grăbește-te cătră săracii céia ce-l vându, până nu să sparge târgul acesta; că deaca să va sparge, deacii nu mai iaste cine să-l vînză, nici să-l cumpere. Ci fieștecine, cum va face neuguțăorie aici, așa să va afla și acolo.

Fătul meu, nu-ți fie lene a face bine, nici cugeta să nu faci bine, temându-te pentru sărăciia lumii aceștia și pentru lipsa avuției și pentru traiul și ajungerea bătrânéțelor și pentru așteptarea boalelor și a slăbiciunii, nici pentru altele ca acéstea. Că acéstea sunt tot cugete și păreri dășarte și amăgélele hicleanului diavol și meștesugurile lui. Ci le leapadă de la tine, niște cugete și sfaturi drăcești ca acéstea, care muncescu și să nevoescu să-ți facă rău și multă nevoe. Nu le asculta, ci stai împotriva lor și ne gonéște cu semnul cinstitei cruci și cu

îndrăzneală să ziceți cătră dânsule: „Dați-vă în laturi de la mine toți cei ce faceți fărdelege, că nu voi asculta pre voi, nici voi sluji voao, ci cu mare veselie voi face poruncile care le-am luat de la acela care mi-au făcut mult bine; că acela, cu iubirea sa cea multă ce o are tot îmi va ajuta spre bine”. Cu adevărat, fătul meu, să nu cumva să te afli nebăgătoriu de seamă de o bunătate ca aceasta, că Dumnezeu nu iaste rugat în darurile céle multe și jertve, ci iaste rugat în gândul cel bun și în voirea sufletului celui curat și iubéște Dumnezeu pre miluitoriul cel blând. Au doar nu poate Dumnezeu să sature pre cei flămânzi, care au săturat cu 5 pâini 5.000 de oameni? Au doar nu va putea Dumnezeu să adape pre cei setoși, care au izvorât apă din pîiatră seacă și vârtoasă? Ba să nu fie acéia! Că poate Dumnezeu, și nu iaste nimic să poată sta împotriva voii lui Dumnezeu. Că aceluia i să închină toate genuchile ale celor cerești și pământești și a celor de dăsuptu. Și nici unile de acéstea nu-i trebuescu, făr' numai spăseniia ta pohtéște, ca să dobândești cu milosteniia ertare păcatelor tale celor multe și să-l întorci, căci l-ai mâniat cu nebuna ta nemilostenie.

Fiiul meu, să nu voești a ți să părea că n-ai vini de păcate. Ci deaca vréme ce ai aur, dă-l săracilor; iar de n-ai aur, tu dă haină, ca să fii și tu îmbrăcat de Dumnezeu în haine împărătești la vrémea judecării lui. Iar de n-ai haină, tu dă măcar o costandă sau un ban, să nu te temi, nici să gândești căci doară ai dat puținel, că nu va fi priimit, deaca n-ai avut să dai mai mult. Că mai bine va fi priimit acel puținel al tău, care l-ai dat tot, decât mila cea multă care o vor face alții dintru împrisosélele lor. Că știi cum priimi Dumnezeu cei doi bani ai acei văduve sărace, care-i aruncă în cămara biséricii. Iar de nu vei avea nici bani, tu dă puțină pâine, și te vei asămăna ceialalte văduve, care hrăni pre Iliia prorocul, și te va hrăni și pre tine Dumnezeu cu hrana raiului. Iar de n-ai nici pâine, tu încai dă un păhar de apă réce celor însetoșați, ca să nu cauți și tu în céia lume o picătură de apă, ci să te adape Dumnezeu din izvorul apei cei vii. Că de

acii nu vei mai înseta în véci.

O, multă iaste și adâncă dragostea lui Dumnezeu, care o are spre oameni, că-i iaste voia să să spăsească toți oamenii și ne-au dat multe lucruri, ca să ne putem spăși cu acélea toți și nici unul dintru noi să nu piiae. Și așteaptă totdeauna să să spăsească neamul omenescu. Și socotéște de vezi bunătățile céle neurmate, cum poruncéște celor ce l-au mâniiat să să întoarcă iar cătră dânsul cu milostenie săracilor. Și pentr-acéia puse pildă cu céle 5 féte înțelepte, iar cămărnichilor le déde chip și semnu pre cămărașul cel nedreptu, ca să facă milostenie și din ce au luat cu cămătărniciia și décii de nu va mai cămătărnici, el va fi moștean împărății ceriului. Iar celui ce n-are să dea mult, déde-i chip pre văduvă, să dea preț de doi mangări, iar celor ce vor fi lipsiți și săraci de tot, déde-le chip să dea un păhar de apă réce, ca nu cumva să pue cineva pâra asupra sa pentru sărăciia, să zică că n-au avut ce da și să să lipsească de plata sa. Că iată că el însuși și acestora puse plată mare și zise: „Oricare va adăpa pre unul din cești mai mici cu un păhar de apă réce numai în numele ucenicului, adevărat grăiescu voao că nu-și va piiarde plata sa”. Aceasta poruncéște, că iată că-i iaste voia să să spăsească toți, și-i îndeamnă spre milostenie.

Dreptu acéia, o, suflete, fugi de caznele céle réle ale iubirii de avuție și te apropie de milostenie, care iaste bună și folositoare. Că de vei milui pre cei ce suntu în nevoe, și pre tine va milui Dumnezeu și te va ferici, precum el însuși au zis: „Fericiți cei milostivi, că acéia vor fi miluiți!” Deci, o, suflete, împrumutează pre Dumnezeu pre pământu, ca să iai în cer plată după vrédnicie-ți și-l fă să-ți fie el ție dator, că bun datornic iaste. Și nu va prinde tagă, nici va zăbovi cu plata, ci-ți va plăti cu o sută de ori mai mult, și încă îți va da și dobândă viața cea de veci. Și acéstea nu ți le va da în taină, ci aiave, înaintea sfinților îngeri și înaintea a toată făptura lui, și le vei lua cu multă slavă mare. Însă când vei face tu niște lucruri bune ca acéstea, atuncea să te păzești de furii cei hicléni, diavolii, ca

nu pentru plăcerea și lauda oamenilor să fii furat despre stânga și vei rămânea de această neuguțătorie bună și dragă. Ci să te păzești, cum am zis, și să ții această avuție cu mâna ta cea dreaptă, carea iaste cinstita smerenie, și să fugi de furtișagul cel de-a stânga, care iaste întunecată și grozava trufie. Că nu-ți iaste ție să te nevoești spre un lucru mic și prostu, ci spre comoara și avuția cea de véci. Pentr-acéia, foarte cu nevoieșă să faci acestu lucru bun și care place lui Dumnezeu, milosteniia, ca să-l afli în ceriu cu adevărat, ca o avuție nefurată. Deci te îngrădește cu crucea și cu smereniia cea bună, și nu va fi furat de trufiia cea deșartă, nici să va teme de venirea tâlharilor celor răi și cumpliți, că nu vor îndrăzni să vie și să stea înaintea ei, ci vor peri ca fumul și să vor răsiți ca pulberea înaintea vântului celui répede.

Pentr-acéia, fătul mieu, când vei face milostenie, să nu trâmbițezi, nici să strigi înaintea ei ca fățarnicii, că ia au urât acéstea și nu iubéște lauda și trufa, ci ș-au ales smereniia că acéia iaste fată și uceniță fiiului lui Dumnezeu, care s-au smerit pentru noi și au purtat trup de om ca și noi. Pentru-acéia nu iaste iubitoare de laudă și de trufie, ci numai să să facă milosteniia într-ascunsu, iar ia nu să va pitula. Deci, de vei face tu aceasta într-ascunsu, iar ia nu va fi uitată, ci mai mult va străluci în vrémea platei și va fi mai luminoasă decât soaréle, și o va curăți și o va lăuda cel ce iaste stăpân tuturor înaintea îngerilor săi. Și céle ce ai făcut tu în taină îi le plăti-va Dumnezeu aiavea și în vileag și te va încoruna cu coruna luminii. Iar să nu strângi avuție pre pământ, că iaste urată lui Dumnezeu, ci să strângi avuția ta în ceriu, care iaste dragă lui Dumnezeu, unde au perit nădejdea furilor și a tâlharilor, unde săpătorii nu o vor săpa. Că deaca ți-i câștiga avuție în ceriu și te vei îmbogăți întru împărăția ceriului, deacii acea avuție nu va putrezi, nici va peri, niciodată, deaca vréme ci o vei fi pus acolo, și-ți va fi și inima acolo. Că zice Dumnezeu: „Unde va fi avuția voastră, acolo va fi și inima voastră“.

O, suflete, priiméște pre cel sărac în numele prorocului și-

satură și-l adapă, ca să te ospetezi și tu cu prorocii la cina ceaia împărătească. Hrănește și adapă pre cel flămându și pre cel setos, că de vei sătura de aceștea, în voia și în plăcerea lui Dumnezeu ai făcut și cu a lui bunătate va mări acel pușinel bine al tău și-l va înălța la sine. Că zice: „Flămânzit-am și mi-ați dat de am mâncat, însetat-am și m-ați adăpat”. Dreptu acéia, fătul meu, te bucură și te veseléște cându faci acéstea, că tot pre bunul Dumnezeu hrănești și adăpi. Cine au văzut și cine au auzit undeva minune ca aceasta: când hrănești și adăpi pre un vecin al tău, fiind și acela om ca și tine, iar tu saturi pre Dumnezeu, stăpânul și făcătorul tuturor? Îmbracă cu dragoste pre cel gol, să te îmbrace Dumnezeu și pre tine cu haina cea neputredă și de veselie. Du pre cel strein în casa ta, să ducă și pre tine Dumnezeu în lăcașurile dreptilor. Cercetează pre cei bolnavi și pre cei den temniță, să fii alăturat în ziua judecării oilor celor despre dreapta. Că de vei face aceasta tu te vei învrédnici de vei auzi glasul cel milostiv și fericit și dulce al milostivului și minunatului Dumnezeu, care va zice: „Veniți, blagosloviții tatălui meu, de moșteniți împărăția care iaste voao gătită încă den începutul lumii. Că deaça ați făcut acéstea unuia din cești mai mici, mie ați făcut”. Atuncea cei ce vor fi dăstoinici unii slave ca aceasta, cu multă bucurie și veselie vor proslăvi pre Dumnezeu și, fiind în nepricépere și îndoire și în frică mare, vor zice cătră dânsul: „Dar ce bine am făcut noi într-această lume, dé ne-am învrédnicit noi a atâtea bunătăți?” Ci, Doamne, Dumnezeul meu, atunci nici pre mine să nu mă dăsparți den partea céia ce ți-o ai ales, ci mă învrédnicéște slavei tale, pentru mila ta cea mare și pentru bunătatea ta cea neurmată, iar nu pentru lucrurile méle, că suntu toate scârnave și spurcate. Că n-am făcut niciodată bine înaintea ta, ci numai pentru dragostea ta care o ai spre oameni mă miluiaște pre mine ticălosul și păcătosul, și nu mă lăsa să pieiu, că n-am alt unde să mă mai nădăjduescu pentru spăseniia mea. Cătră tine am alergat, sfinte, ca să nu mă rușinezu, nici să mă întorcu de la fața ta ocărât și osândit, nici să auzu eu, vai de mine, acel glas de urgie și de

mânie, care va zice: „Păsați de la mine, blestemaților, în focul cel de véci, carele iaste gătit diavolului și îngerilor lui! Că deca n-ați făcut unuia din frații miei cei mai mici, mie n-ați făcut”. Cu adevărat, stăpâne și Dumnezeul meu, niciodată eu nu te-am ascultat, nici te-am băgat în seamă, vai de vine, când te-am văzut flămând sau setos, gol și bolnav și în temniță, și n-am vrut să-ți slujăscu! Pentru-acéia nu suntu harnic și vrédnic să ceiu ertăciunea cea desăvârșită; că, nebăgându de tine seama, făcătoriu meu cel de bine și cercetătoriu meu, am slujit tot avuției, cu toată nevoința mea. Ci mă rog eu, robul cel ficlean și necredincios, iubirii și dragostii tale care o ai spre oameni, să-mi ierți cât vei vrea; că nu zic eu pentru cât să va cădea după lucrurile méle, ci numai cât va vrea mila ta. Că păcatele méle sunt făr’ de număr, și fără măsură am făcut fărdelegi și necurății, și știu că nu suntu vrédnic să dobândescu nici o ertare, ci numai ci alergu cătră bunătatea ta, ca să mă spăsești în dar pre mine, care nu suntu harnic nici ceriului, nici pământului, pre mine, stăpâne, nevrédnicul, cu milosârdiia ta cea făr’ de număr. Că putéronică iaste iubirea ta, care o ai spre oameni, milostive, care suntu ca mine păcătoși și numai de-a se arunca în propastiia periciunii. Și acéstea știu toți că suntu multe.

Iar deca mă vei învrédnici și pre mine, păcătosul, vreunii mântuirii, atunci va fi mai arătată și mai priimită adâncimea îndurărilor tale celor făr’ de măsură, Doamne. Că împăratul cel bun atunci să proslăvește și să laudă, când dă viață și zile celor ce nu suntu vrédnici de-a trăi. Atuncea să vor mira de mine îngerii și să vor înfricoșa arhanghelii și toate puterile céle cerești, văzându mila ta cea nemăsurată, și te vor proslăvi cétele apostolilor și rânduialele prorocilor și te vor cânta gloatele mucenicilor cu veselie. Așijderea îți vor cânta și încungiurarea precuvioșilor preoți și toți te vor proslăvi în slavă, pentru spăseniia mea cea făr’ de nădejde, că și eu, fiind nevrédnic de-a mă putea spăsi, iar tu pentru iubirea și dragostea cea nemăsurată care o ai spre oameni m-ai făcut de am dobândit

partea și soarta celor spășiți. De acéia toți dreptii să vor bucura și-ți vor cânta cu veselie, dîmpreună cu toți sfinții, să vor umplea di părere bună, căci ai spăsit și ai miluit sufletul meu cel ticălos și sărac și pierdut și de totul tot căzut în océianie, care au făcut multe păcate înaintea ta. Dar cine nu să va mira și cine nu să va spăimânta de dragostea milei tale cea multă ce o ai cătră oameni! Că multe minuni din veac ai făcut, o, stăpâne, Hristoase! Numai cu cuvântul poruncii tale și al înțelepciunii tale ai făcut ceriul și pămîntul și marea, și suntu și acéstea lucruri mari și minunate. Iar aceasta va întréce toate minunile căte ai făcut, când vei milui pre robul tău cel neharnic și hiclean, care au fost fugit și dăpărtat. O, bunul meu stăpân, că eu n-am vrut, nici mi-au fost voia, iar tu m-ai întorsu cu tăriia milei tale cătră tine, care ești viața tuturor și ai spăsit pre mine, nebunul și nemulțumitoriul. O, stăpâne, cum nu va fi acesta lucru minunat și să întreacă toate cugetele omenești! Că din veac mulți tâlhari ai spăsit, Doamne, și multe curve și mulți vameși. Așijderea ai spăsit și pre Manasia, făcătoriul cel fărdelege și închinătoriul de idoli, făr' de nici o nădéjde. Că acéstea toate au fost mai ușor milei tale, iar cătră mila ce ai arătat tu pre mine, nimic nu sunt acélea. Că întru mine, stăpâne, s-au arătat lucru luminat și slăvit, că niciodată n-au fostu altcineva păcătos ca mine. Dar, deaca n-au fost niciodată, nici nu s-au aflat din veac alt păcătos ca mine și apoi tu m-ai spăsit; iată că acum ai făcut altă minune, mai mare și mai strălucită decât toate céle dintâi. Că nu iaste nimene den câți au viețuit pre pămîntu să fie făcut păcate căte am făcut eu, ocaianicul și spurcatul! Că eu singur am mâniaat urgiia ta, Doamne, și am făcut înaintea ta hiclenie și răutăți mai multe decât toți câți au fost născuți pre pămînt și niciodată n-am vrut să fac voia ta cea sfîntă, nici am vrut să păzescu poruncéle tale céle preacinstite și făcătoare de viață, și am lăcuit tot în lucruri spurcate și care nu să cuvin, nici să cad, și am umblat pre căile céle strămbe și nedrepte. Drept acéia, stăpâne Hristoase, căzând cu fața mea jos la pămînt,

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

mă rog cu lacrimi și zic: „Greșit-am, Doamne, greșit-am eu însumi înaintea ta, greșit-am mai mult decât toți oamenii și nu sunt harnic să caut spre înălțimea ceriului, pentru mulțimea păcatelor mele. Slăbește-mi, Doamne, slăbește-mi și-mi iartă toate fărdelégile mele, câte am făcut și de voe și de nevoe, cu știință și fără știință, și cele ce am făcut cu cuvintele cele réle și cu cugetele cele spurcate și cu faptele, care nu să cuvin. Ci să nu mă pierzi pentru iale, nici să-ți fie mânie pre mine, Doamne, cela ce nu ții mânie, nici să mă lépede mâna ta, pre cela ce mă căescu cu tot sufletul, nici să mă osândeșri și să mă judeci focului celui vécinic și nestinsu. Că tu ești Dumnezeuul celor ce să căiescu și să întorcu cu toată inima. Pentru-acéia arată întru mine toată bunătatea ta și mă spăséște în dar, Doamne, după mila ta cea multă și nespusă. Că și eu, care am fostu făr' de nici o nădéjde, să fiu spăsit, să te cântu, dinpreună cu toți cei ce au făcut voia ta. Că ție cântă toate puterile cele cerești, și ție să cade toată slava și cinstea și închinăciunea, tatălui și fiului și duhului sfânt, acum și pururea și în vecii vérilor, amin.

XI. ÎNVĂȚĂTURĂ A LUI IOAN NEAGOE VOEVOD, CARE AU ÎNVĂȚAT
PRE FIE-SĂU THEODOSIE VOEVOD ȘI CĂTRĂ ALȚI DOMNI,
CA SĂ NU FIE PIZMĂTAREȚI, NICI SĂ FACĂ RĂU PENTRU RĂU

Cuvânt al 24

Vino la mine, fătul mieu Theodosie, vino și te apropie cătră învățătura și sfatul cel bun! Că eu, fătul mieu, voi să te sfātuiescu foarte bine. Și mai întâi de toate să umpli învățăturile și poruncile care plac Dumnezeuului nostru, lui Iisus Hristos, cu toate bunătățile și cu multă frică și cutremur. Apoi pizmă să n-aibi în inima ta, iar altuia să nu faci rău pentru rău, precum și Dumnezeu învață. Că iață că-ți aduc aminte, fătul mieu, dă-ți va da Dumnezeu și te va dărui să stăpânești și să domnești tu țara aceasta în urma mea, să te nevoești și să te silești să fii tuturor blând și bun. Că eu am auzit de niște oameni foarte înțelepți și temători de Dumnezeu lăudând mai mult bunătatea

și îndulcirea, decât răutatea și amărăciunea. Pentru-acéia-ți zic și eu ție; de te va dosădi cineva din slugile tale și nu va umplea voia ta în copilăria ta, până voi fi eu viu, sau și pre urma mea, ci de va căuta Dumnezeu cu milă asupra ta și te va pune să fii domn și vei ajunge în toată mintea și vârsta, iar tu să nu-ți aduci aminte dă necazurile ce te va fi necăjit cineva în tinerețele tale. Măcar de te-ar fi necăjit cineva din tinerețile tale, și din slugile tale, sau alți streini cineva, să nu te nevoești să-i faci rău pentru rău. Că toți oamenii fug de rău, iar de bine iar să apropie toți. Dreptu acéia, fătul meu, așa te învăț: în loc de rău, tu să silești să faci tuturor bine, ca să trimiță și Dumnezeu mila sa spre tine.

Pentru că de vei rămânea sărac de mine, pentru păcatele méle, măcar cât de mititel, să nu te întristezi căci ai rămas de mic sărac de mine. Că să știi, fătul meu, că așa iaste rândul și obiceiul lumii aceștia și toată veselii și bucuria ei nu poate să fie într-alt chip, până nu să umple cu jale. Așijderea și jalea să umple cu veselie și cu bucurie. De-acéia zic, fătul meu, nici foarte să te veselști de slava lumii aceștia, nici iar foarte să te întrestezi, ci neîncetat să mulțumești lui Dumnezeu de toate, măcar de vei și rămânea de mine sărac. Că n-ai rămas numai tu sărac și în tristăciuni, ci mulți feciori de împărați și de domni au rămas săraci, precum iaste obiceiul și tocmeala lumii aceștia, și multe necazuri au pățit, și au pățimit întru împărățiile și domniile lor de la oamenii cei răi și nemulțumitori, iar alții nici domnie n-au ajunsu în urma părinților lor, deaca au rămas de dâșii. Ci încă au fostu goniți și pribégi în țărâi depărtate și streine și în oameni neștiuți și necunoscuți, și deacii nimeni din țările lor nu-și mai aducea aminte de dâșii, nici îi mai socotea. Și încă toți domnii, cându suntu domni în țările lor, multe necazuri au de slugile lor. Că unii le slujăscu în dreptate, iar alții făr' de dreptate și cu hicleșug și făr' de mulțumire. Ci pot fi făcut și ție cineva vreun necazu în tinerețe și în copilăria ta, iar deaca vei ajunge la vârsta cea desăvârșită și la mintea cea

întreagă, în vremea domniei tale, atuncea nu ți să cade să-ți aduci aminte de necazurile ce vei fi petrecut de cineva în tineréțele tale și să le faci rău pentru rău, ci să cade pre slugile care-ți vor fi slujit în tineréțele și în copilăria ta cu dreptate și te vor fi mângâiat, să le cinstești și să le miluiești. Iar și pre alte slugi, care nu foarte vor fi umblat în voia ta la copilăria ta, nici te vor fi mângâiat, încă să nu-i rușinezi, nici să-i urgisești și să le faci rău pentru rău. Ci numai de-acii înainte să-ți slujască în dreptate. Deacii căruia cum îi va fi slujba, așa-i va fi și cinstea.

Sau de va fi vreun domn de altă rudenie gonit într-altă țară, după moartea tătâne-său, și nu va fi apucat el la domnie în urma lui, deacii apoi după câtăva vreme să va milostivi Dumnezeu pre dânsul și-l va aduce iar în țara lui, și unora ca acelora le zic ca unor frați: „Deaca veți intra în țara voastră, iar voi să nu miluiți numai pre cei ce v-au slujit în lipsa și în pribegia voastră, și pre céia ce sunt oamenii țării să-i uitați și să-i părăsiți, și să nu-i miluiți căci nu ș-au năpustit țara și moșiile și să vă slujască voao printr-alte țărâi streine, sau să țineți vreo pizmă pre dânșii și să-i omorâți, să faceți pentru un rău, altul mai rău. Că de veți face așa, ce folos va fi? Ci, deaca vei fi domn gonit și pribeag și necăutat, ascultă să-ți spui și de aceasta: Cine fu gonit și mai pribeag decât Iosif cel frumos, fericitul fecior lui Iacov? Cu adevărat, ca dânsul nimeni n-au fost! Dar când fu frumosul Iosif trimis de tată-său, fericitul Iacov, ca să vază pre feciorii lui și pre frații săi suntu sănătoși și deaca mărse la dânșii, iar ei, nemulțumitorii, în loc de a-i face bine pentru binele care au venit el la dânșii, să vază de sănătatea lor, ei îi făcură rău. Că-l apucară de-l dăspuiară și-l băgară într-o groapă gol, nu ca când le-ar fi fost frate și sângele lor, ci ca pre un vrăjmaș cu mânie îl vândură madiamilor în 20 de galbeni. Și din odihna tătâne-său fu rob. Și-l duseră oamenii acéia în Eghiptet și-l vândură ca pre un rob. Apoi fu băgat și în temniță, iar Dumnezeuul lui Avraam și a lui Isac și Iacov i să făcu milă de dânsul și nu-l putu cuprinde întunérecul pușcării, ci-l scoase din tunérecul temniței la lumină și-l puse crai a toată țara Eghiptetului. Deacii, după câtăva vreme,

veniră frații lui la dânsul și nu-l cunoscără, nici cugetară ei să fie Iosif craiu a tot Eghiptul. Iar Iosif îi cunoscă și toate necazurile câte-i făcuse ei, le gândea; iar rău pentru rău nu vru să le facă, ci le spuse că le iaste frate și le zise: „Nu vă temereți, că a lui Dumnezeu rob suntă eu, nu suntă ucigătoriu de frați, ci iubitoriu de frați. Și voi mi-ați cugetat rău, iar Dumnezeu mi-au cugetat bine”. Și-i îmblânzi cu cuvinte dulci și-i dăruie bine și-i trimise la tată-său, fericitul Iacov, să-l aducă și pre dânsul. Și deaca auzi Iacov să veseli foarte și să duse la fie-său Iosif cel frumos și să întâmpină cu dânsul, și cu blagosloveniia lui Dumnezeu să cuprinseră în brațe feciorul cu tată-său. Și muri Iacov și-și déde sufletul în mâna lui Dumnezeu, iar blagosloveniia sa o lăsă fie-său, lui Iosif cel frumos.

Vedeți, fraților, cât iaste de bine să nu facă cineva rău pentru rău? Că noi, deaca să milostivește Dumnezeu pre noi și ne miluiaște și ne rădică domni, iar noi nu vom să-i mulțumim, nici băgăm seama cuvintele lui, ci uităm binele și cinstea carea ne iaste de la Dumnezeu și nu ascultăm de poruncile lui, care totdeauna ne învață să nu facem rău pentru rău. Ce ascultăm năravurile cugetelor noastre celor réle, care le învață diavolul de ne îndemnează să facem rău și ne aduce aminte să facem rău celor ce ne-au făcut și noao rău.

Au doar n-am auzit, fraților, mărturisindu-ne neîncetat Sfânta Scriptură, cum au pătimit și au răbdat Domnul și stăpânul nostru Iisus Hristos ca să te izbăvească pre tine din robiiia muncilor? Cum au răbdat dosăzi și ocări, încă și scupiri peste fața obrazului și palme luo de la neamul jidovescu cel nemulțumitoriu. Și pământul, văzând acéstea, nu putu răbda, ci să cutremură, iar el răbdă și nu déde lor după hicleniia lor, nici nu porunci pământului să să dăsfacă și să-i înghiță și să-i ducă de vii în iad? Ci încă mai vârtos să ruga tatălui celui fără de început și zicea: „Tată, iartă, că nu știu ce fac”. Acéstea făcându-le el, déde ție chip de răbdare și de nerăutate, ca să faci și tu așa celor ce te-au urât și țe-au făcut rău și să nu dai rău

pentru rău, nici să-ți aduci aminte pentru réle, ci să-i miluești și să-i ierți, cum și stăpânul tău Hristos s-au rugat pentru nemulțumitorii și neînțelepții jidovi. Că de vei face și tu așa celor ce te-au urât, deacii vei cere cu îndrăzneală de la Dumnezeu întru rugăciunea ta ertare păcatelor tale. Iar de nu vei erta pre cei ce țe-au făcut necaz și te-au întristat, dar tu cum vei îndrăzni a mai zice: „Iartă noao păcatele noastre, cum ertăm și noi ale greșităilor noștri”? Și deaca nu vei ierta pre vecini, ci vei avea pizmă pre dânșii și vei călca porunca lui Dumnezeu, care au zis: „Deaca nu veți ierta oamenilor greșalele lor, nici tatăl vostru cel cerescu nu va ierta voao greșalele voastre”.

Pentr-acéia, fătul meu, să ierți pre vecinul tău deaca-ți iaste voia să ți să iatre ție mai mult. Iartă pre vecinul tău de o sută de bani și ție ți să va ierta mii și întunerece de galbeni. Și va fi primită lui Dumnezeu rugăciunea ta, și va fi înaintea lui ca mirosul cel bun al tămâii și al smirnei. Ci te păzește dar să nu schimbi acel miros frumos din vrémea sfintelor rugăciuni întru împuțiciunea cea rea a pizmei, nici să întorci rugăciunea în blestem. Că el ce nu iartă greșalele celui ce i-au greșit, acela își întoarce rugăciunile în blestem. Ci sabiia care iaste ascuțită și gătită asupra vrăjmașilor celor nevăzuți, el însuși o înfinge în inima sa, neștiind ispitirea unui lucru ca acesta. Că am văzut pre doi inși mestecându-și vin dintr-un vas, și era chipul și fața vinului foarte frumoasă. Deci unul bea vin bun și cu miros frumos, iar altul bea băutură amară, ca de veninul morții. Că doi inși să ruga și zicea cătră Dumnezeu: „Doamne Dumnezeule, de am făcut eu aceasta sau de iaste nedreptate în mâinele méle, sau de am făcut rău celor ce mi-au făcut mie rău, să cazu dar de la vrăjmașii miei în deșărtu. Ci unul făcea lucruri bune și îndreptate înaintea lui Dumnezeu, iar altul, carele nu păzea nici umplea cuvintele rugăciunii, cu adevărat să afla în blestem.

Ia aminte, fătul meu, și socotéște de vezi putérea cuvântului rugăciunii, cât iaste de rea pizma cându face omul rău pentru rău. Dar ce lucru mai rău iaste decât să cază omul în deșărt de la vrăjmașii săi? Și nu iaste numai această răutate rea, ci iaste

alta încă mai cumplită. Dar când zice prorocul: „să cazu dar de la vrăjmașii miei în deșărtu” și apoi mai adaoge și aceasta, de zice „să gonească vrăjmașul sufletul meu și să-l ajungă”, auzi fătul meu acéstea și te téme și să nu ții pizmă, ci să te nevoești și să scapi curând dintru acéstea patemi. Că nu iaste numai lucru înfricoșat, când va fi omul căzut de la vrăjmașii lui în dășărtu și gonit, ci iaste mai înfricoșat când va fi prinsu de dânșii. Că a fi omul numai gonit, tot iaste un lucru de cuget de-a să mângâia și de iertare. Iar a fi prinsu și a nu scăpa de vrăjmași iaste un lucru de frică și de cutremur și făr’ de mângâiare. Și cu adevărat oare cum iaste înfricoșat a-și gândi omul aceasta, că iaste lucru lipsit de tot binele și de toată mângâierea? Că arată prorocul că cei ce vor avea pizmă și cei ce vor face rău pentru rău, pre acéia și vor ajunge lucruri groaznice ca acéstea și nicicum nu vru să lase acest cuvântu nearătat, ce-l arătă aiave și de tot, pentru învățătura și îndreptarea noastră. Că acestu cuvânt ce zice: „să gonească vrăjmașii dar sufletul meu și să-l ajungă” acesta arată blestemul celui ce nu va erta, ci va ținea mânie sau pizmă. Și nu zise prorocul să se prinză numai de vrăjmași și păzit, ci încă să fie și nepomenit până în sfârșit, ci să piiae de totul tot dupre pământu numele lui. Aceasta semnându el, zise: „și să calce în pământu viața mea și să lăcuiască slava mea în țărână”.

O, vai de noi, fătul meu, cât iaste de rău pizma și a face rău pentru rău! Dar deacii, ce vom mai face noi ticăloșii, cei ce am spurcat porunca lui Dumnezeu cu ținérea de mânie și de pizmă? Cum mai zice dumnezeiescul David: „Ținde-ș-va mâinele, să dea pre cei ce au spurcat porunca lui”. Și acéstea nu țnvață David numai cu cuvântul, ci și cu lucrul le-au făcut el. Că gonindu-l Saul și vrând să-l ucigă, el nu ținu pizmă, nici vru să facă rău pentru rău. Ci, deaca întră Saul înlăuntru, în peșteră, unde șădea David, iar oamenii care era cu David ziseră cătră dânsul: „Iată aceasta iaste ziua care au zis Dumnezeu că va da vrăjmașul tău în mâinile tale și vei face cu dânsul cum îți va fi voia”. Deacii David să sculă noaptea într-ascunsu și mérse unde

dormiia Saul și-i tăie poalele dulămi, iar nu-l ucise cum zisese slugile lui. Aceasta făcu, că vru să încredințeze pre Saul să priceapă că el n-are hicleșug în inima sa. Și zise David slugilor sale: „Nici într-un chip nu voi face după cuvintele voastre, nici voi pune eu mâinile mele pre unsul lui Dumnezeu”. Și nu fu numai cât nu ucise el pre Saul, ci încă porunci și oamenilor săi și zise: „Nici voi încă să nu-l ucideți”. Iată, că nu vru să-i facă rău, iar Saul tot nu să părăsi de a face rău lui David și iar începu a-l goni ca să-l prinză să-l omoară. Deci, gonindu-l Saul cu oștile sale și căutându-l pren niște pustietăți, David iar merse numai el cu o slugă, de întră în gloata lui Saul și-l află iar dormindu și putu să-l ucidă, iar el nu vru să-și rădice mâna spre dânsul. Iată că David de 2 ori avu putere să facă rău lui Saul, vrăjmașului său, ci numai nu vru să facă rău pentru rău. De aceasta te teme și tu, fătul meu, și fugi de pizma diavolului. Și măcar de ai fi fost și necăjit, tot să nu aibi mânie, nici urăciune spre vecinul tău, ca apoi ție ți-i face rană și, mai mult, vei călca și porunca lui Dumnezeu. Ci-l iartă și-l priimеște pre cel ce-ți va fi făcut necazu, și de vei face așa, tu nu vei înfolosi pre acela, ci pre tine, că-ți va da Dumnezeu pentru aceasta plată. Și de ce te vei ruga Domnului, el nu te va întoarce făr’ de izbândă și făr’ de plată. Că zice Domnul: „Deacă-ți vei aduce prinosul la oltariu și acolo-ți vei aduce aminte că are fratele tău vreo mânie spre tine, tu păsa întâi de te împacă cu fratele tău și, atunci viind, adu-ți prinosul”. Așijderea și Iisus, feciorul lui Sirah, zicea: „Iartă necazul vecinului tău și atunci, deacă te vei ruga, vor fi păcatele tale dăzlegate”. Și într-alt loc iar zice: „De va flămânzi vrăjmașul tău, tu-l satură; iar de va însetoșa, tu îl adapă; și de vei face așa, vei strânge cărbuni de foc în capul lui, și Dumnezeu îți va da cele bune”. Și iar: „De va cădea vrăjmașul tău, tu să nu te bucuri, nici în lunecarea lui să te înalți, că va căuta Dumnezeu spre dânsul și-și va întoarce mâniia și urgiia dăspre el”.

Fătul meu, rămnește blândului și dumnezeiescului bărbat, lui David, carele fu gonit din scaunul împărăției sale de fie-său Avesalom și căuta să-l ucigă. Iar el nu să mânie pre dânsul, nici

avu pizmă pre dânsul, nici îl blestemă, ci cându auzi că fu spânzurat de păr de un crac de copaci și însăgetat, lui nu-i păru bine, nici să bucură, căci că i să cădea să să bucure de periciunea vrăjmașului său; ci să urcă în casele cele înalte și slobozi glas mare de plângere și zise: „O, fătul meu Avesalume! Avesalume, fiiul inimii mele și lumina ochilor miei, cine va da mie moarte pentru viața ta! Vai de mine, dragul meu și fiiul meu cel iubit, Avesalume! Vai de mine ticălosul, cum periși așa degrab' și făr' de veste, vederea și privirea ochilor miei, Avesalume, fătul meu!” Vezi dar că prorocul atâta iubiia pre vrăjmașii săi, cât și la moartea lor plângea și să olecăia. Iar de vei zice că au plânsu căci i-au fost fecior, pentru acéia l-au durut inima de dânsul și l-au plânsu, iată că și pentru Saul împărat așijderea au făcut aceasta, cum am zis și mai sus. Că, deaca auzi că fu părăsit de Dumnezeu și ucis de păgâni, el își sparse hainele și plânse de dânsul, iar cându veni cela ce-l ucisese și spuse de moartea lui, el în loc să-i mulțumească și să-l dăruiască, cum iaste obiceiul a face oamenii, mai rău să mânie și porunci de-l uciseră și pre el, zicând: „Dacă vrême ce nu țe-au fost frică, ce ai rădicat mâinele tale asupra unsului lui Dumnezeu, fie sângele tău spre capul tău, că gura ta te-au pârât, zicând: „eu am ucis pre unsul lui Dumnezeu””. Și când i să cădea să să veselească de uciderea vrăjmașului său, atunci el zise unii slugi de ale sale de-i tăe capul celui ce ucisese pre Saul, vrăjmașul său, și zise: „Sângele tău fie pre capul tău, că tu ai zis că ai ucis pre unsul lui Dumnezeu”. Și în loc de a să bucura, el începu a vărsa lacrimi și a plânge mult. Și chemă pre toți israiliténii și făcu plângere și tânguire multă foarte pentru moartea lui Saul, vrăjmașul său.

Vezi, fătul meu, că prorocul acesta au fost iubit pre vrăjmașii săi, și în viața lor și după moarte încă nu i-au batjocorit, ci cu cinste mare i-au plânsu. Iar tu, având pizmă, porți mânie și te mânii în zadar și nu te mai părăsești. Ci încai de acuma rămânește prorocului și nu mai avea pizmă și te părăsește de mânie și lasă iuțimea și urgiia, cum au zis el, că iaste scris, de zice: „Omul

mânios ațâță vrajbă și între cei împăcați pune mozavirie, și dintr-aceasta să ațâță pizma ca focul în trestie". Drept acéia, fugi de mânie, care iaste rădăcina pizmei, și nu avea vrajbă spre vecinul tău și nu băga în seamă necazul, ci-ți ado aminte de poruncile poruncitoriului celui de sus, care însuși Dumnezeu le grăiaște în Sfânta Evanghelie, de zice: „Să iubiți pre cei ce v-au urât pre voi". Că zice: „De veți iubi pre cei ce vă iubescu, ce plată veți avea?" Și în légea véche zice: „De vei afla boul vrăjmașului tău rătăcit sau fieștece dobitoc, tu îl întoarce de-l du la stăpână-său; iar de vei vedea asinul vrăjmașului tău căzut, însărcinat povârâi care iaste pre dânsul, tu să nu treci și să-l lași, ci să-i ajuți".

Vezi, fătul meu, că și în légea véche zice să iubești și să faci bine vrăjmașilor, iar să nu le ții pizmă, nici să le faci rău pentru rău. Așijderea și Solomon zice: „Să nu zici: „ce voi face vrăjmașului meu, numai ce-i voi plăti precum au făcut el mie". Să nu fie aceasta, ci numai să-l lași pre plata lui Dumnezeu, iar Dumnezeu va fi ție ajutoriu". Acéstea socotéște, fătul meu, și nu-ți lăsa inima să fie biruită de niște lucruri blestemate și de nimic, ca acéstea, ca să nu fii osândit și judecat cu robul cel rău și ficlean, căruia îi ertă stăpânul pentru mila sa întunérece de talanți, iar apoi el nu vru să-și aducă aminte de mila stăpânului său, care-i ertase un întunérec de talanți, ci nu vru să iarte pre vecinul său pentru 100 de bani. Pentru-acéia auzi de la stăpânul său: „Rob ficlean, dar nu ți să cădea și ție să miluești pre fratele tău și pre vecin, cum și eu am miluit pre tine?" Décii pentru acéia ticălosul nu fu numai căzut de mila spășitoriului, ci încă fu dat și în muncă pentru datoriia aceluia întunérec de talanți.

Vezi cât iaste de rea mânia și urgiia și pizma? Că acéste 3 sunt putreziciune și stricare sufletului. Și iaste mâniia ca un tată, iar urgiia ca o mumă, iar feciorul acestora iaste pizma, carea n-are Dumnezeu. Și acéstea sunt urâte lui Dumnezeu și

nu le poate vedea, iar cei cu inimile slabe și neînțelepte sunt biruiți de dânsule. Vai de mine, păcătosul și pizmătarul, ce voi să fac cându ții mânie totdeauna și nici într-un chip nu mă întorcu, nici mă părăsescu de acéste lucruri réle și hicléne! Vai de mine, întunecatul și împietritul cu inima, că zice Scriptura: „Inima împietrită îngreuiază durerile, iar cei păcătoși adaogă păcate cătră păcate”. Vai de mine, protivitoriul și mâniosul, că iar scrie și zice: „Împrotivirea cuvintelor rădică toată răutatea și pre acela va trimite Dumnezeu îngerul cel nemilostiv”. Iar tu, Doamne, nu mă lăsa să pieiu până în sfârșit de cugetele céle hicléne și de cumplita pizmă, ci pleacă inima mea cea slabă și ticăloasă și o întoarce dintr-acéste spurcăciuni scârnave și împuțite și urâte și-mi dăruiaște inimă împăcătoare și dragoste sufletească și curată și nevinovată, cum ai poruncit să facă celor ce te iubescu pre tine, Doamne. Și-mi dă să gândescu în inima mea de-a pururea dragostea ta, carea o ai cătră noi păcătoșii, și pune într-însa frica ta cea dumnezeiască pre noi păcătoșii. Și să te iubescu cu tot sufletul meu și cu toată inima mea, cu toată putérea, cum și tu, Doamne, Dumnezeuul meu, m-ai iubit pre mine și ai dat pre tine morții pentru mine, stăpânul meu. Că, împăcându-mă sau înaripându-mă eu cu aprinderea dumnezeirii tale, să cântu și să proslăvescu numele tău, cel ce iaste iubitoriu de oameni și neurmat și neapropiat, cu inima dreaptă. Pre tatăl și pre fiul și pre duhul sfântu, acum și pururea și în vécii vérilor, Amin.

XII. VORBA LUI IOAN NEAGOE VOIEVOD CĂTRĂ FIE-SĂU
THEODOSIE VOIEVOD ȘI CĂTRĂ ALȚI DOMNI, CARI VOR FI
ÎN URMA LUI BIRUITORI ȚĂRII ACEȘTIIA, PENTRU PECETLUIREA
CĂRȚII ACEȘTIIA. CĂ ACÉSTE CUVINTE SUNTU ÎN LOC
DE PECEȚI CĂRȚII ACEȘTIIA.

Slovo 25

Praiubitul meu și dulce fiu, cât am putut, am silit și eu din cât am priceput și am cunoscut din mila lui Dumnezeu și am arătat ție. Iar acum, fătul meu, eu așa te învăț, să faci în urma

mea sau și pre altul, pre care va alége Dumnezeu din neam bun și-l va pune păstoriu spre dumnezeiasca lui turmă, pre acela-l rog ca pre un frate al meu să-l înțelepțească Dumnezeu și să-l învețe să-i fie milă de sufletul meu, în urma mea. Că acum eu am părăsit toată avuția mea și slava lumii aceștia. Și domnia mea să răsipi ca fumul, când îl bate vântul cel répede, și acum să nădărduiască sufletul meu numai pre mila lui Dumnezeu și pre tine, alesul lui Dumnezeu și al meu iubit frate, ca să te învețe Hristos Dumnezeu să fii milostiv sufletului meu și să-mi fii într-ajutoriu cu milosteniia într-această vrème de nevoie a sufletului meu. Iar Domnul nostru Iisus Hristos să-ți fie ție într-această lume cu milă, iar în céialaltă să te învrednicească a fi cu domnii și cu împărății cei buni și credincioși. Și să să înmulțească aici sãmânța domniei tale, iar sufletul tău să înflorească ca chedrii Livanului și ca crinul cel frumos într-o împărăția ceriului, în vécii vérilor.

Deci de vei face milă pentru sufletul meu, și tu vei fi miluit, cum zice Sfânta Evanghelie: „Fericiți cei milostivi, că acéia vor fi miluiți”. Deput acéia, oricarii să vor osteni și va sili cu milostenie pentru sufletul meu, acela va fi miluit de Dumnezeu și eu voi mulțumi aceluia și acela va lua plată într-o împărăția ceriului.

Dreptu acéia, tu, fătul meu, sau voi iubii miei domni și frați, sau voi, boiarii miei, câți sunteți într-acest veac, mari și mici, bogați și săraci, toți vă chemați stăpâni caselor voastre; de acéia, tuturor câți sunteți mă rog cu smerenie, fraților, să nu vă amăgiți carea cumva într-această lume deșartă, că nu veți afla nici o îndreptare și nici o întemeiere într-înșea, fără numai cât ne înșală și apoi va să tragă cu pohtele ei. Ci să ne îmbrăcăm în dragostea cea noao a Domnului nostru Iisus Hristos și pre dânsul să-l iubim cu tot sufletul, cum și el pre noi încă mai vârtos ne-au iubit. Că Dumnezeu n-are alt lăcaș mai drag decât trupul omului, care el însuși cu mâinele sale l-au zidit și-i déde suflet viu și iată că trăiaște. Iar apoi iar același Dumnezeu care-l făcuse muri pentru dânsul și-și vărsă sângele său pre cruce la

Ierusalim, în zilele lui Pilat de la Pont. Pentr-acéia, fraților, să ne ferim, să nu greșim lui Dumnezeu niciodată în nimic, iar de vom greși, din păcate suntem și iar păcate facem.

Ci să cade, fraților, deaca vom greși, îndată să ne întoarcem cu pocăință către Domnul nostru Iisus Hristos. Că robul când greșăște și face păcatul, într-acela ceas îl vede Dumnezeu că au greșit și au umplut voia diavolului. Porunca și légea Domnului nostru o am călcat, iar voia diavolului fu deplină; pre satana l-am veselit, iar pre Dumnezeu l-am întristat; pre ajutorii satanii i-am bucurat, iar pre îngeri și pre toate puterile céle cerești i-am schimbat în jale cu păcatul care am făcut. Dreptu acéia, fraților, de am și făcut păcat, ce vom face? Numai să alergăm către Domnul nostru Iisus Hristos și aă zicem: „Greșit-am, Doamne, Dumnezeul nostru, greșit-am și am făcut rău înaintea ta, și am călcat porunca ta, și nu suntem vrédnici să rădicăm ochii noștri în sus, și să căutăm spre înălțimea ceriurilor, și să vedem lăcașul tău cel sfântu, nici să ne chiemăm fii tăi. Ci n-avem pe altcineva cu milă, fără numai pre tine, carele ești făr' de păcate însuși. Cătră tine scăpăm, Doamne, Dumnezeul meu, să ne miluești și să ne curățești de păcatele noastre”. Că Domnul și Dumnezeul nostru nu iaste pizmatareț, nici ține mânie în veci, nici plătéște noao după fărădelegile noastre, ce într-acel ceas va erta fărădelegile noastre. Și Dumnezeul nostru să va veseli, iar satana să va rușina; îngerii și puterile céle cerești să vor bucura, iar ajutorii diavolului să vor rușina.

Că ruga iaste ducere și împreunare omului cu Dumnezeu, iar după tocmeala lumii iaste pohtire și împăcare cu Dumnezeu, și mumă și apoi și fată lacrărilor; păcatelor iaste curăție, ispititurilor pod, întristăciunilor mângâiare, răsboaelor sfărâmare; lucru îngerescu, hrana celor făr' de trup, veacului ce va să fie veselie, lucru netrecut, izvor bunățăților, solie darurilor, prisoseala nevăzută, hrana sufletului, luminarea minții, săcure oceaianiei, arătare nădejdiei, dăzlegare grijilor; bogăție călugărilor, negâlcevectorilor comoară; slăbiciunea urgiei, arătare de pace; tocmire arătării, sol lucrurilor celor ce vor să fie,

нисть тѣло ево и оула бина в
роуиі дш ж евож . и не прише
теиъ кѣ по каапио з оуа ржиі
ѡ жна ии . а доу не стини се рѣ
ло . и омыи се д ш а ето . пѣ
оу нова стини в роуиі павъ заи каі
пны ж еи евож . а доу не стѣ
тѣло . и да омыи се д ш а и то
тѣ ж ии па дѣ ка етѣ рѣ и ктѣ не пр
в леиіа д ш е . и пѣ а доу а ржиі
еѡ жни ии нѣ а а ѡ еи . не оу не рн
а ѡ еи тѣло ево . ни кѣ омыа а
ѡ еи д ш ж евож . и ни кѣ рѣ кѣ ми
а о оу ш ии пав еи . и да оу не стини
пѣ тне не стѣ рѣ ка оу тѣ еи а ѡ .
пѣ роуиі ш а па дѣ кѣ ш не дѣ кѣ
кѣ оу рѣ і . а и ѡ да ии оу не стѣ
тѣ рѣ ии ѡ еи д ш е . тѣ оу да ии
и ма кѣ ииіи дѣ стѣ не пѣ тѣ і о
д ш не коу ии оу тѣ а ѡ . и а не по вѣ
и а не рѣ ии іа кѣ жѣ тѣ . ка ѡ да ии ѡ еи

semnare slavei. Ruga cu adevărat iaste celui ce să roagă judecată mai nainte încă decât judecata lui Dumnezeu care va să fie.

Vedeți, fraților, cât iaste de bun și de dulce Dumnezeu nostru și iartă păcatele celui ce să întoarce cătră dânsul. Pentr-acéia, măcar deși greșim, iar să nu lăsăm pre satana să să veselească în multă vréme de păcatele noastre care am făcut, nici să dăm locul nostru lui, nici să lăsăm să să împuță ranele lui în trupurile noastre. Că de vom lăsa ranele lui céle putrede în trupurile noastre, nu să va împuți numai trupurile, ci și sufletul încă să va împuți împreună cu trupul, căci că iaste o tăetură véche și rea. Și nu numai ce au vătămat trupurile noastre, ce și pre alții pre mulți îngăduitori ai lui Dumnezeu i-au dăzlipit de fața Dumnezeului celui viu. Dreptu acéia, fraților, deaca am greșit lui Dumnezeu, iar cătră dânsul să alergăm, ca să ajungem pocăință; că Domnul nostru iaste adevărat Dumnezeu și mult milostiv și chiamă pre toți la sine și nu mai alége. Ci când cade omul în păcate, iar Dumnezeu tot îl așteaptă să să întoarcă cătră pocăință, ca să meargă duhul sfânt și să să sălășluiască iar într-însul și să-și facă lăcaș în trupul lui. Că deaca face omul păcatul, deacii nu mai poate duhul sfânt să lăcuiescă într-însul, nici iar nu să îndură să să dăspartă și să fugă de la el. Pentr-acéia, fraților, până iaste Dumnezeu cătră noi cu mila sa, și ne așteaptă să ne pocăim, și duhul sfânt nu să îndură să să dăspartă de noi, iar noi să grăbim să alergăm cătră dânsul cu pocăință, să nu dăzlupim pre duhul cel sfânt de la noi. Că cum iaste obiceiul albinilor de lăcuescu în fagurii lor, carii i-au câștigat iale, iar când li să adaoge fumul, iale nu pot răbda, ci fug din fagurii lor de fum (însă iar nu foarte să dăpărtează de câștigul lor și așteaptă cândai doar s-ar potoli acel fum și să să întoarcă iar la locul lor, deacii deaca văd că să împuținează fumul, iar să întorcu la lăcașul lor, care au agonisit; iar deaca văd că iaste tot fum mult, cu multă jale și obidă își năpustescu lăcașul său), așa și duhul sfânt după greșalele noastre, tot ne așteaptă, cândai doară ne vom întoarce spre pocăință, ca să să întoarcă și el iar

în trupul omului, cum și albinile la agoniseala lor. Iar deaca véde că nu ne pocăim, ci să umple trupul nostru de păcate, deacii el fuge de la noi, ca și albinile de fum, și cu multă jale și întristăciune îl părăsește.

Deci, fraților, să ne nevoim, să ne curățim de păcate mai nainte până nu ni să umple trupul de acéle păcate réle și împuțite, să nu fugă duhul sfânt de tot de la noi, iar satana să-și bată joc de noi. Și după păcatele noastre să nu facem oceaianie și să mâniem pre Dumnezeu, să-și pornească mâniia sa asupra noastră. Că deaca făcu Dumnezeu pre Adam și pre Evva și-i puse în raiu și le déde toată hrana raiului și-i învăță cu dumnezeiasca și cinstita lui gură să nu calce în véci porunca lui, și le porunci zicând din toți pomii câți sunt în raiu să mănânce, iar din pomul care era prin mijlocul raiului, numai dintr-acela să nu mănânce, iar diavolul, deaca căzu din cinurile îngerești, rădică pizmă și coarnele sale spre porunca lui Dumnezeu și spre neamul omenescu. Și să chibzuia cum va putea face să gonească făptura lui Dumnezeu, adecă să scoată pre Adam și pre Eva din rai. Și iată să îmbracă în chip de șarpe și șarpele să apropie de Evva și-i șopti la ureche și-i zise: „Căci nu mâncați din pomul carele iaste prin mijlocul raiului?” Iar Evva răspunzându, zise: „Noao așa ne-au poruncit Dumnezeu, să nu mâncăm dintr-acest pom”. Șarpele iară-i zise: „De-ați fi mâncat din pomul carele iaste prin mijlocul raiului, ați fi fost și voi dumnezei vii, cum iaste și Dumnezeu și ați cunoaște binele și răul”. Iar Eva nu pricepu că sunt cuvinte înșălătoare și amăgitoare, ci să înșală cu cuvintele lui și mέρse la Adam și-i zise: „Spusu-mi-au șarpele și au zis că de vom mânca dintr-acest pom ales, carele iaste prin mijlocul raiului, vom fi dumnezei ca și Dumnezeul nostru”. Deacii și Adam nu-și conteni cugetul și mintea, ci iubi și el acéle cuvinte înșălătoare, ca să fie și el protivnic Dumnezului nostru, și gândiră să mănânce dintr-acele pom. Și făcură atunci 2 păcate foarte mari: unul, căci că călcară porunca lui Dumnezeu, iar altul, căci că vrură să fie și ei protivnici Dumnezeului nostru, ca să mănânce dintr-acele pom

fără porunca lui Dumnezeu. Și cum mâncară, îndată să văzură amândoi goli. Și într-acele ceas pricepu Dumnezeu călcarea lor, și mersese la dâșii și-i cheamă și le grăi cu blândețe și-i păru rău și-i fu milă de dâșii, căci au greșit și au călcat porunca lui, iar voia satanii o au umplut. Și cu umilință le zise: „Adame, Adame, unde erai?” Iar Adam răspunse și zise: „Iată, Doamne, eu sunt aici, ci nu putem să ne arătăm la tine și să te vedem, că suntem goli”. Dumnezeu le zise: „Dar eu n-am făcut pre voi goli? Dar voao cine v-au poruncit să vă vedeți goliciunile voastre? Ci însă căci ai mâncat din pomul care iaste prin mijlocul raiului și ai călcat porunca mea și ai făcut hicleșug înaintea mea, pentru acéia ai văzut goliciunea ta. Și până atuncea tot îl întreba Dumnezeu blândicel, că încă nu-și pornise Dumnezeu mâniia și urgiia asupra lor, ci aștepta Dumnezeu cândai doar va zice Adam: „Doamne, ce voi să fac? Greșit-am!” Și să-l iarte. Iar el, deaca greși, nu să făcu vinovat lui Dumnezeu și să zică „greșit-am, Doamne”, ci zise: „Doamne, până fui eu singur în raiu nu greșii ție, ci deaca mi-ai dat în raiu soție pre Eva, ia m-au înșălat și am mâncat din pomul acesta”. Și în loc de smereniia, care-l întrebese Dumnezeu cu blândețe, el nu să vinovăți și să zică, „greșit-am, Doamne”, ci iar băgă vina lui Dumnezeu. Iar Dumnezeu nici de acéia nu-și vărsă mâniia spre dâșii, ci chemă pre Eva și cu multă blândețe și zise, ca doară încai s-ar vinovăți ia și să zică că au greșit, și să-i iarte. Și o întrebă Dumnezeu pre ia, zicându-i: „Evo, cine te-au înșălat, de-ai mâncat din pomul carele iaste singur în mijlocul raiului?” Iar Eva zise: „Doamne, eu în nimic n-am greșit ție. Ci ai băgat șarpele cu noi țin raiu, și apoi el au eșit afară și iar au intrat înlăuntru, în Edem, și ne-au adus cuvinte înșălătoare de la diavolul și el ne-au înșelat. Iar de aș fi fost numai eu cu Adam, n-aș fi greșit ție”. Într-acestaș chip nici Eva nu vru să să vinovățească lui Dumnezeu și să ia ertăciune de la dânsul, ci iar puse vina asupra lui Dumnezeu, până ce-și porni Dumnezeu mâniia sa spre dâșii și-i scoase

¹ Acest pasaj dovedește cunoașterea legendei apocrifă despre Lemnul crucii.

din raiu, cu mare urgie, pentru nesmereniia lor, căci nu să smeriră și să ia de la Dumnezeu ertare până îl întrebă cu blândețe și până nu-și porni mâniia sa pre dânșii. Deacii, deaca să mânie Dumnezeu pre dânșii, îi blestemă și le zise: „O, Adame, călcat-ai cuvântul meu, pentru acéia-ți zic: până nu vei vedea ghimpi de măracini și de măceși în palméle tale, pân-atunci să nu guști din bunătățile pământului”. Și fu așa și încă nu fu atâta dăstul, ci deaca muri Adam, el merse în pușcăriile iadului. Deci Dumnezeu iar să milostivi spre dânsul și pentru dragostea lui déde-ți fața lui cea luminată spre lovire de palme; pentru mila lui Adam luó fața lui scuipire rușinoasă de la necredinciosul și nemulțumitoriul neam. Și pentru Adam Hristosul meu, ai fost dus la judecată înaintea Caieafei. O, minune, robul șădea, iar împăratul sta în picioare! Anna ocăra pre împăratul ceriurilor, iar el să smerea. Pentru Adam te-ai înălțat pre cruce și pentru dânsul te adăpară cu oțet și cu hiiare. Pentru Adam ai luat piroane prin palme și când te împunseră cu sulita prin coaste, Doamne, atuncea eși sânge și apă și să boteză capul lui Adam¹. Și zise așa Dumnezeu: „O, Adame, dentâi te făcui din tină cu mâinele méle și-ți dédei suflet din gura mea și viețuiși; iar acum a doao oară, iar te răscumpăr din pușcăriile iadului cu sângele meu. Că pentru călcarea și neascultarea ta toți dreptii mérseră în pușcăriile iadului, iar pentru sângele meu eșiră toți din iad și întră întru împărăția ceriurilor”.

Vedeți, fraților, cât iaste de mare mila lui Dumnezeu, cum greși Adam și iar îl ertă Dumnezeu? Că de ar fi grăbit Adam după greșala ce au greșit întâi, încă de atunci l-ar fi iertat Dumnezeu. Vedeți, câți ghimpi de măracini și de măceși au luat mâinile lui, și după moartea sa încă zăcu în iad sufletul lui 4603 de ani, iar numai de ar fi grăbit cându îl întreba Dumnezeu și să fie zis „greșit-am, Doamne”, el n-ar fi căzut într-atâta muncă și răutate, nici Dumnezeuul nostru n-ar fi pătimit atâtea munci, ci încă atuncea i-ar fi ertat greșala și l-ar fi pus iar în raiu, ca și pre Petru, mai marele apostolilor. Că el, deaca cunoscú păcatul său, că au greșit și s-au lepădat de Dumnezeuul său, nu zăbovi ca Adam, ca

să nu-și pue Domnul mâniia pre dânsul, ci într-acela ceas plânse cu amar și zise așa: „Greșit-am înaintea ta, Doamne, Dumnezeuul meu, greșit-am și am făcut hicleșug înaintea ta, căci m-am lepădat de tine”. Deacii, Dumnezeu într-acel ceas îl ertă și-l puse mai marele apostolilor și-i déde și cheaia împărăției ceriurilor pre mâna lui, pentru căci grăbi cătră pocăință, și-i zise: „Petre, orice vei lega pre pământ fi-va legat și în ceriu”.

Văzuși cum au dat Dumnezeu lui Adam tot raiul și-i zise: să fie biruitoriu preste tot raiul, iar numai din pomul care-i poruncise să nu mănânce? Într-acesta chip au dat Dumnezeu și noao. Lui Adam i-au dat hrana raiului, iar noao ne-au dat dulceața pământului într-această lume și din sporiul ei să ne hrănim. Și ne oprște și pre noi să nu mâncăm de céle ce nu plac lui Dumnezeu, și știm și noi cu adevărat care plac lui Dumnezeu și care nu-i plac și care porunci sunt preste voia lui. Deci carele dentru noi va umbla în voia lui, și Dumnezeu încă va umplea pohta sa; iar cel ce va greși dintru noi și va călca poruncile lui Dumnezeu, unuia ca acestuia nu i să va umplea pohta de la Dumnezeu, ci încă îl va munci și îl va căzni și mai rău decât pre Adam. Pentr-acéia și noi, fraților, deaca facem păcatul, să nu zăbovim cu pocăința, până nu pornște Dumnezeu mâniia sa spre noi. Că de-l vom lăsa să să învechească în noi, el va face rană în sufletele noastre și cu multă greutate de abia-l vom curăți. Și cum facem păcatul, îndată să alegăm cu pocăință cătră Dumnezeu, cum și apostolul grăbi, și să plângem cu lacrimi ca și el. Că Dumnezeu iaste milostiv și nu să mânie până în sfârșit, nici va ținea pizmă în véci, ci ne va erta, cum au ertat și pre apostol.

Drept acéia și tu, fătul meu, sau alt domn carele va alége Dumnezeu, sau din boiarii cei mari, sau din cei mici, sau din cei bogați, sau din cei săraci, să ne învățăm, fraților, să facem de-a pururea mila lui Dumnezeu și să îngăduim lui. Că Domnul Hristos vezi cât bine și câtă smerenie au făcut pentru noi, iar noi pentru dânsul ce am făcut? De acéia, când ne va chema Dumnezeu cătră sine, ca să vedem fața împărăției sale cea luminată și noi n-am făcut nici o bunătațe de ale lui, ce ne va fi

atunci? Ci încai de acum să nu ne lenevim pentru slăbiciunea noastră și pentru domolnicia noastră, care niciodată voia lui Dumnezeu n-am făcut. Însă iar, tot să ne nădăjduim spre mila lui Dumnezeu, că el iaste mult milostiv și oricine va merge cătră dânsul, nici într-un chip nu să va dăpărta de acela.

Pentr-acéia și pre voi, ori pre care va alége Dumnezeu și-l va pune să fie păstor turmei sale, să fiți blânzi spre turma lui Hristos și cu multă frică și smerenie să o pașteți, ca să aveți cu ce vă arăta înaintea Domnului nostru Iisus Hristos, cum și David împăratul și prorocul fu blând și smerit și îngăduitoriu lui Dumnezeu. Pentr-acéia zise Dumnezeu: „Aflaiu pre David bărbat după inima mea”. Așijderea și voi, de veți fi blânzi și buni și smeriți, blândețele lui David să va pogorî spre voi. Și să fiți înțelepți și chibzuiți de nu mai mult, încai ca albinile. Că vedeți că albina cât iase din uleiul ei și umblă prin flori de-și agonisește mană și hrană cu multă osteneală, că tot câștigul și agoniseala ei din flori iaste, însă nu din tot felul de flori. Că de ar fi aducând manna ei din tot felul de flori, n-ar fi fagurii ei așa de dulci; ce den toate florile alége care sunt mai dulci, de adună agoniseala sa dintr-însele. Pentr-acéia și fagurii ei sunt atâta de dulci și în toată vrémea să îndulcește de dânsii, și nu numai albina, ci și alte făpturi ale lui Dumnezeu.

Așijderea și domnul care iaste ales și unsu lui Dumnezeu, aceleia-i sunt slugile ca și florile. Deci, de va priimi domnul toate cuvintele lor, și céle bune, și céle réle în inima sa, niciodată nu i să va îndulci inima, cum și fagurii albinii n-ar fi dulci, de ar fi sfrânsu mană din toate florile, și din céle dulci, și din céle amară; ci de céle amară ia să feréște, iar din céle buni și dulci ia. Pentr-acéia sunt fagurii așa de dulci. Vezi și socotéște, o, ticăloase ome, ce iaste albina, cum să socotéște și să feréște și nu să pune pe florile céle amară, fără numai pre céle dulci și își ia dintr-acélea hrană! Dară omul, carele iaste domn și ales de Dumnezeu și pus stăpân preste toate lururile și făpturile, și iaste cu minte și cu socoteală și însuflețit și va să dea seamă înaintea

judecății lui Dumnezeu, iar noi n-am avut atâta chibzuială, măcar ca o albină, să cunoaștem ce iaste dulce și ce iaste amar. Ce câte cuvinte auzim de la oameni, și bune, și réle, noi nu le alégem care sunt dulci și care sunt amară, ce cu toate ne umplem inima, și să află într-însele mai multe amară decât dulci. Pentru acéia zice și Scriptura că „vorbele și cuvintele céle réle strică obiceiurile céle bune”, care în toată vrémea amărăscu inimile noastre și nu numai ale noastre, ci și ale altora a mulți, carii sunt supt biruința noastră. Dreptu acéia, să cade să fie domnul cela ce-l va fi ales Dumnezeu și-l va fi unsu spre domnie. Iar de nu să va smeri, nici să va pleca lui Dumnezeu, zice Sfânta Scriptură: „Cel ce să va înălța, acela să va smeri, iar cel ce să va smeri, acela să va înălța”. Așijderea și domnul carele va vrea să cunoască că un Domn iaste mai mare, carele au făcut ceriul și pământul, și să smerească înaintea lui, acela să va înălța; iar domnul carele nu să va smeri înaintea lui Dumnezeu, iar Dumnezeu-l va smeri pre dânsul, ca și pre Adam. Că el, ce domnie era în mâinile lui? Iar apoi ce fu? Dar cum nu fu domnie mare în mâinile lui, când Domnul nostru Iisus Hristos era tot cu dânsul și-i déde raiul în mâna lui, și cu raiul și déde 7 bunătăți? Iar Adam, pentru nesmereniia lui, ce pierdu întâi? Întâi pierdu că-și întoarse Dumnezeu fața sa de cătră dânsul în mânie. A doao ce pierdu? Pierdu acéle 7 bunătăți și le luo Dumnezeu de la dânsul. A treia ce păgubi? Păgubi hrana raiului. Adam, pentru nesmereniia lui, scoase-l Dumnezeu și-l smeri din cinstea și domniia lui care i-o dédese. Iar fericitul Iov, zăcând în gunoi gol și dăspuiat și cu multe bube, și-l mânca viermii, el tot mulțumiia lui Dumnezeu și zicea: „Mulțumescu-ți, Doamne, Dumnezeul meu, mulțumescu-ți, că gol m-am născut din pântecéle mâne-mea!” Și într-acesta chip, Adam din biruința și putérea sa să smeri, iară Iov, cu smereniia sa, să înălță din gunoi. Așijderea și domnul carele nu să va smeri într-această lume și într-acestu veac și nu va împărți judecată dreaptă robilor lui Dumnezeu și fără fățarnicie. Că măcar împărat, măcar domn,

măcar boiaru, măcar bogat, măcar sărac, toți pre o cale vom să mergem la judecata lui Hristos și să stăm înaintea lui. Și atunci nu să va cunoaște nici domn, nici împărat, nici boiaru, nici bogat, nici sărac, ci toți vor sta fieștecare cu lucrurile sale, măcar bune, măcar réle. Deacii cu ce măsură vom fi împărțit noi aici oamenilor dreptatea, cu acéia și noao ni să va măsura. Cum și în Sfânta Evanghelie zice: „Cu ce măsură veți măsura, cu acéia vă să va măsura”. De acéia, de ne vom smeri noi lui Dumnezeu, iar Dumnezeu ne va înălța. Iar domnul cela ce să va ținea mare cu putérea sa și să va trufi și-i să va părea că nu iaste nimini ca dânsul, dar unul ca tine, o, ticăloase, când nu iaste întru tine putérea celui de sus? Sau cel ce să laudă și să nădăjduiaște spre putérea sa și zice: „Putérnic sunt eu, și pentru putérea mea pre nimeni nu bag în seamă!” O, ticăloase ome, dar cum ești tare și putérnic când pre Dumnezeu l-ai mâniat și de tăriiia cea cerească te-ai lipsit? Ci deaca te-ai lipsit de acéstea de toate, dar ce te mai ții bogat și tare și puternic? Sau zici: „Bogat suntu, cât nu iaste altul ca mine în lume”. Dar cum te vei chema bogat, când de bogățiiia și de bunățăile raiului, care-ți era gătite în véci, tu te-ai lipsit de dânsule în véci? Dar acum ce bogat ești? Sau de te vei îmbrăca în haine de frânghie, împodobite cu aur și cu mărgăritari și cu pietri scumpe și vei căuta la dânsule și te vei vedea împodobit bine și frumos, și vei zice: „Nimeni nu iaste ca mine” și te vei umplea de bucurie și de veselie, iar trupul ți l-ai spurcat, și duhul sfânt s-au depărtat de la tine? Dar cum poți să te bucuri și să te veselești, când duhul cel sfântu nu lăcuiaște întru tine, ci au rămas trupul tău pustiiu, ca o casă când o părăsésește stăpână-său? Că tot omul, măcar domn, măcar boiaru, măcar bogat, măcar sărac, de-ar dobândi toată lumea și deaca-și va piiiarde sufletul, deacii ce folos îi iaste? Ci numai „fericit bărbatul carele n-au mersu în sfatul necredincioșilor, și pre scaunul pierzătorilor n-au șăzut, și în calea păcătoșilor n-au stătut, ci în légea Domnului au fostu voia lui și în légea lui să va învăța ziua și noaptea”. Și-i va fi gândul și cugetul tot la Dumnezeu. Că acela cu Dumnezeu

iaste și Dumnezeu cu dânsul! Deacii cu cel ce iaste Dumnezeu, acela iaste putérnic, că putérea celui de sus lăcuiaște într-însul. Și acela iaste bogat, căruia-i iaste dată împărăția ceriului și hrana raiului. Și acela iaste dăruit căruia îi iaste dăruită de la Dumnezeu fața sa cea luminată, să să lumineze ochii lui văzând-o de-a pururea. Și unuia ca acestuia i să cade să să veselească, carele va umplea voia lui Dumnezeu și trupul său și-l va păzi în curăție, că într-acesta să va pogorî duhul sfânt și să va sălășlui într-însul și va fi tot cu dânsul. O, cât iaste de bine a fi tot cu Dumnezeul nostru și să lăcuim cu el și să să sature privirea noastră pururea de vedérea féții Domnului nostru, și să ia inima noastră îndulcire și veselie de la cântările céle multe și în multe feliuri ale îngerilor, care în véci niciodată nu vor tréce adevărat.

Iată fraților, că eu cât mă putui pricepe despre o parte, eu m-am silit pentru voi și v-am scris. Iar de voi fi greșit ceva într-această scrisoare a mea, voi, frații miei, să mă ertați, ca să iarte și Domnul Dumnezeu sufletele voastre. Căci că scrisoarea aceasta o am săvârșit, ci acum trebue să să lege de dânsa și pecéte, pentru că cartea care iaste pecetluită, acéia să crede. Iar eu, însă am socotit că de la Adam până acum au fost mulți împărați și mulți domni, și multe feliuri de cărți s-au făcut și au scris și le-au pecetluit cu peceți iar apoi toate au trecut ca roao cea de dimineață și acum nimic nu să cunoaște de acei împărați și de acei domni mari și putérnici de atunci, nici de ei, nici de pecețile lor, făr' numai lucrurile céle bune ce vor fi făcut în viața lor acélea nu vor peri în veci. Pentr-acéia și eu socotiiu și văzuiu că după puținea vréme și eu voi să mă petrec din lumea aceasta, și pecețile méle vor să să strice. Drept acéia n-am legat pecéte. Iar de va fi cuiva necaz și dosadă, căci n-am legat pecéte de această scrisoare, voi să ascultați și să vă spuii carea iaste pecétea dreptilor, cea de veselie și de bucurie, iar noao păcătoșilor cu multă plâmgere și cu mare jale și nevoe cându va veni fiiul omenescu cu slava sa și toți sfinții îngerii împreună cu dânsul. Atunci va șădea pre scaunul măririi lui, și să vor aduna înaintea lui toate limbile, și va dăspărți pre unul de altul,

cum dăsparte păstoriul oile din capre, și va pune oile despre dreapta, iar caprele dăspre stânga. Atuncea va zice împăratul celor despre dreapta lui: „Veniți, blagosloviții părintelui meu, de moșteniți împărăția care iaste gătită voao încă din-ceputul lumii. Că am flămânzit și mi-ați dat de am mâncat, însetoșat-am și m-ați adăpat, strein am fost și nu m-ați dus în casele voastre, gol am fost și m-ați îmbrăcat, bolnav am fost și m-ați cercetat, în temniță am fost și ați venit la mine!” Iar dreptii vor zice: „Doamne, când te-am văzut flămându și te-am săturat, sau setos și te-am adăpat? Când te-am văzut strein și te-am dus în casele noastre? Sau când te-am văzut gol și te-am îmbrăcat, și când te-am văzut bolnav sau în temniță și am venit la tine?” Iar împăratul, răspunzându-le, va zice: „Adevărat grăescu voao, că pentru căci ați făcut unuia din cești mai mici, mie ați făcut”. Atuncea va zice și celor ce vor fi de-a stânga lui: „Duceți-vă de la mine, blestemaților, în focul cel de veci, care iaste gătit diavolului și îngerilor lui. Că am flămânzit și nu mi-ați dat să mănâncu, însetat-am și nu m-ați adăpat, strein am fost și m-ați dus în casele voastre, gol am fost și nu m-ați îmbrăcat, bolnav am fost și în temniță și nu m-ați cercetat”. Deacii și acéia vor răspunde și vor zice: „Doamne, dar când te-am văzut flămând și setos, strein sau gol, sau în temniță și nu țe-am slujit?” Iar el le va răspunde zicând: „Adevărat zic voao, căci n-ați făcut unuia din cești mai mici, mie n-ați făcut”. Și aceștea vor merge în munca cea de véci, iar cei drepti în viața cea de véci.

Vai de noi atunci, fătul meu și voi, fraților, vai de noi, când să vor dăspărți ochii noștri de la fața Domnului nostru cea dulce și-și va întoarce Dumnezeu cătră noi dosul cu mânie, și ne va dăpărta de la dânsul, și nu vom mai vedea fața lui în véci! Iar cei drepti vor lua viața cea de véci, care nu să va tréce niciodată, iar noi vom lua munca cea de vecie, care iar în véci nu va tréce. Cei drepti în bucurie, iar noi în tristăciune; cei drepti vor mérgé în lumina cea cerească, cu multă veselie și părere bună, iar noi vom mérgé în temnițele iadului céle întunecate, cu multe jale și plângere și vaete. Cei drepti vor mérgé în mirosul cel

bun al raiului, iar noi vom m^{er}ge într^u îm^{pu}țiciunile iadului. Cei drepți vor m^{er}ge în rai, ca să înflorească într-însul ca crinul în v^{eci}, iară noi vom răm^ânea ca niște pleave, iar și în focul cel nestinsu vom fi arși. Dreptii vor ș^ădea la masa carea și-o au gătit cu ostenință lor și vor lua multe cântece îngerești și să vor veseli în inimile lor cu bucurii sufletești, care sunt nespuse și netrecătoare niciodată, iar noao ni să vor pune mese de foc nestinsu, și atunci să vor înfricoșa sufletele noastre de iadul care iaste plin de plângeri și de vaete. Și cei drepți neîncetat să vor bucura și să vor lumina de fața Domnului nostru Iisus Hristos, iar noi în toată vr^êmea ne vom întuneca de fața satanii. Cei drepți să vor îndulci de fața Dumnezeului celui bun și milostiv și neconținut îi va mângâia și-i va veseli, iar noi vom răm^ânea făr' de Dumnezeu. Deacii tu, fătul meu, și voi, fraților, deaca vom răm^ânea de fața cea luminată și dulce a Dumnezeului nostru, atunci ne vom chema săraci și dosădiți, și câte lacrimi și suspini și olecări ne vor împrejura într-acei ceas și acel plânsu de atunci, cui vom plânge sau ce folos vom avea de dânsul? Au doar ne vom înfolosi de fața satanii cea groaznică și întunecată? Sau ne va face el vreun bine?

Vedeți, fraților, ce grijă și ce întristăciune va fi când să va dăspărți robul de fața stăpână-său cel dulce și bun? Deci, de vr^ême ce socotim noi că vom să avem mare jale și întristăciune când vom fi dimpreună lăcuiitori cu chipul și cu fața satanii cea scârnăvă și groaznică, noi să ne îmbrăcăm în îndulcirea Dumnezeului nostru și să îndrăgim acea față luminată a lui Hristos, Domnul nostru, și lui neîncetat să-i lucrăm. Că lacrimile noastre numai aici într-această lume sunt de folos până suntem vii, iar după moarte noi nu putem nimic să lucrăm lui Dumnezeu. Că cei morți nu cred, cei morți nu mărturisescu, cei morți nu lucrează, celor morți nu să va dăscoperi nici o taină; cei morți nu fac sfaturile cele bune și înțelepte, cei morți nu pot lua plată. Mortul nebotezat și mai nainte de judecată să judecă. Iar cei vii și cei sănătoși, ac^êia vor lăuda pre Dumnezeu. Dreptu ac^êia, fraților, să ne nevoim să lucrăm lui Dumnezeu

până suntem vii, ca să nu să apropie vrémea și să ne afle nelucrați lucrurile lui Dumnezeu. Că deaca ne va apuca acea vréme fără îndreptare, deacii ce răspunsu vom da atunci Dumnezeului nostru? Au doar vom zice că n-am avut besereci, sau n-am avut proroci, sau n-am avut mucenici? Dar scripturile céle dumnezeiești au n-am avut? Lucruri sufletești au nu sunt? Căci dar șădem aici în zadar? Au nu vedeți că soaréle face umblarea sa? Au nu vedeți luna slujind celui ce o au făcut? Au nu vedeți făptura slujind făcătorului său? Au nu vedeți toate stihiiile lucrând, fieștecare precum îi iaste tocmeala și pre ce iaste făcută? Dar voi, căci șădeți în zadar dosădindu-vă firea voastră, căci vă potrivii idolilor celor morți, au nu aveți ochi să vedeți frumusețile făpturii și să cântați celui ce au făcut făptura? N-aveți gură și limbă să vă dășteptați spre lauda și spre mărirea cuvintelor celor ce-s spre dânsul? Au nu aveți mâini, să le tindeți spre milostenie? Picioare n-aveți, să alergați cătră cărările facerii de bine? Căci șădeți aici toată ziua în zadar, până cându vă apărați de stăpâniia mea? Iar ei ziseră lui, că pre noi nimeni nu ne-au luat. Dar cum vom putea zice: „Nu ne-au luat nici ne-am priiuit nimini”? Că cuvântul mântuitoriului nostru, cum zice în Sfânta Evanghelie și totdeauna mărturisindu-ne, zice: „Cel ce va vrea să intre să lucréze în viia mea, sau în ceasul dentâi, sau la ceasul al șaselea, sau la ceasul al noaolea, sau la ceasul al unsprăzécelea, tot va lua plată”. Pentr-acéia și la noi, fraților, măcar dă ne-am și lenevit și de cuvântul Dumnezeului nostru n-am grijit și n-am grăbit să intrăm la lucrul Domnului în ceasul cel dintâi, după porunca lui, iar până stă sərbătoarea, noi încai de la al unsprezecélea ceas să grăbim să intrăm, că Domnul nostru iaste mult milostiv, pentr-acéia ne va milui și pre noi. Că cât iaste de bună pocăința care o va face omul cătră Dumnezeu, că iaste ca și a celor dentâi! Că vor fi mulți din cei dintâi apoi, și din cei de apoi întâi.

O, fraților, vedeți cât iaste de bun Domnul Dumnezeu nostru? Cum puse pre noi, cești de apoi, cu cei dintâi! Și osteneala nu iaste tot într-o potrivă, iar plata într-o potrivă.

Durerea neîntocma, iar îndăstulirea întocma. Nevoințele nu tot într-un chip, iar slava într-un chip. Cești de apoi, numai un ceas făcură. Un ceas plânse muiarea cea curvă și-și dărăpână părul care rău și-l împletise, și sărutându picioarele tale Doamne; și aduse ție mirul cel cerescu, mir pământescu; și o dăruși cu dar ca acela, să fie fată ție. Un ceas alergă cătră tine tâlhariul, când te văzu răstignit pe cruce, zicând: „Adu-ți aminte, Doamne, de mine, când vei veni întru împărăția ta”. Și numai pentru acest cuvântu îi dăschiseși raiul. Pre Pavel, gonitoriul, căci plânse un ceas, făcuși-l ca evanghelist. „Cești de apoi numai un ceas au făcut, și i-ai făcut întocma cu noi, carii am răbdat greutatea și zăduhul zilii?” Dar iubitoriul de oameni Dumnezeu ce zice unora ca acestora? Că răspunse unuia dintr-înșii și-i zise: „Priiatene, nici o nevoie nu-ți fac, că eu în tot ceasul sunt gata să rabdu greșalele zidirii méle, care o am iubit, și în toată vrémea aștept, deaca au greșit, să să pocăiască. Și cel ce va veni cătră mine cât de puțin nu-l voi goni de la mine”. Iată, fraților, vedeți că totdeauna ne mărturiséște Domnul nostru și zice că cel ce va mérge cătră dânsul, nu-l va goni de la el. Pentr-acéia și noi să ne nevoimu, până iaste târgul să târguim. Că deaca să va sparge târgul, décii nu vom mai afla nimic să ne cumpărăm; ci până ne iaste târgul la mână, noi să cumpărăm. Să iubim pre Dumnezeu cum să cade și în toată vrémea să facem lucrurile céle bune carele plac lui, că acesta iaste târgul. Și până nu apune soarele, că deaca va apune soarele, décii nimic nu vom putea lucra de céle ce plac lui Dumnezeu. Ce să ne nevoim, fraților, înaintea Dumnezeului nostru până nu apune soarele din ochii noștri. Că de-acii nu vom putea întra în ograda Dumnezeului nostru. Că așa s-au îndărăcnat și s-au lenevit și céle 5 féte și n-au vrut să lucréze lui Dumnezeu și nu ș-au cumpărat untdelemnul până au fostu târgul. Pentr-acéia le încungiurară întunérecul neîndreptate și făr' de untdelemnul. Și cerșură untdelemnul de la célelalte 5 féte, care era acolo, și ziseră așa: „Voi ați lucrat lui Dumnezeu și ați umplut voia lui și până au fost târgu voi v-ați cumpărat untdelemn, iar noi n-am

lucrat lui Dumnezeu, nici n-am umplut voia lui, și până au fost târgul noi nu ne-am cumpărat untdelemn. Ci iată că ne-au încungiurat întunérecul. Ci ne dați și noao din untdelemn al vostru, să ne aprindem candilile, ca să lumineze și ochii noștri într-acest întunerec”. Deacii acéle 5 fete înțelepte răspunseră celor nebune și le ziseră: „Dar de nu ne va ajunge acest untdelemn și noao și voao? Ci păsați la cei ce vându și vă cumpărați”. Iar iale, deaca mérseră la târgu, târgul fu spartu, și nu aflară să-și cumpere untdelemn, să-și lumineze luminile lor, ci le încungiurară întunérec foarte cumplit și le încuiară porțile ceriului. Deacii iale strigară de-ntunérec și ziseră: „Doamne, Doamne, dășchide-ne!” Iar ginerile răspunzându zise: „Adevărat vă grăescu, că nu vă știu cine sunteți”.

Pentr-acéia, fraților, să ne nevoim până avem vréme, ca să nu ne apue soaréle și să nu fim întrați întru împărăția ceriului și să nu ne încungiure întunérecul, ca si pre céle 5 fete nebune, și să strigăm din ’tunérec, când să vor încuia porțile céle cerești și soaréle va apune. Să ne témem să nu se vatăme inima noastră, auzind cuvântul acela carele au zis céle 5 fete nebune, ci să cădem cătră Dumnezeu cu smerenie mai nainte, până nu vor fi porțile cerești încuiate și până grăiaște Dumnezeu cătră noi cu blândéțe și cu multă umilință ne întrebă și zice: „O, zidirea mea, eu am făcut pre voi din pământ cu mâinile méle și v-am dat suflet din gura mea, și ați fost vii. Pentru dragostea voastră, zidirea mea, eu vărsai sângele meu. Pentru Adam sângele meu să vărsă, iar trupul cel căzut a lui Adam să rădică și firea lui Adam cea întunecată o schimbaiu, și nu numai a lui Adam, ci a toată zidirea mea, care mă va iubi și au fost din rădăcina lor, care o am izbăvit eu și pre voi, pre toți, de fața satanii cea scârnăvă și spurcată. Și v-am dăruit fața mea cea luminată, ca să vă luminați de dânsa toți în toată vrémea. Și totdeauna eu așteptu carele va vrea să vie cătră mine să să îndulcească pururea de fața mea. Iar voi, cu voia voastră înșivă, vă dați în fața satanii. Fața mea nu o ați iubit, iar fața satanii o ați iubit. Crez, eu v-am izbăvit de fața satanii, dar acum cine v-au sfătuit

să luați iar întunerec de la fața lui? Fața mea nu o ați iubit, iar fața călcătoriului meu și a vrăjmașului vostru voi o ați iubit. Eu v-am gătit voao raiul meu și v-am dăruit cununi vecinice, împletite, iar voi, făptura mea, căci n-ați venit la raiul meu și să luați cununile care vă le-am gătit voao și să lăcuiți cu dânsese. Ci, în locul raiului meu, voi ați luat pușcăriile iadului. Că eu n-am gătit voao, făptura mea, pușcăriile iadului, ci le-am gătit satanii și îngerilor lui. Dar voi căci ați lăsat pe mine și raiul meu și-ați mersu în iad, care au fost gătit diavolilor. Că știți că voao am gătit raiul meu și vă l-am dăruit. Și masa mea cea dulce și neputrezitoare știți că de la mine voao au fost dăruită, zidirea mea, ca să vă bucurați de dânsa și denaintea voastră niciodată să nu să ia. Iar voi, căci n-ați luat darul meu și căci n-ați venit la masa mea să luați bucurie și veselie, ci masa mea o ați părăsit și ați mersu la masa focului celui nestinsu și la viermii cei neadormiți. Că și acéia masă, zidirea mea, încă nu o am gătit voao, ci o am fost gătit călcătoriului meu și vrăjmașului vostru, diavolului. Și în focul cel nestinsu și în viermii cei neadormiți, cine v-au poruncit să întrați, că eu nu v-am îndemnat să întrați, nici am fost gătit voao, zidirea mea, ci am fost gătit tot călcătoriului meu și vrăjmașului vostru, diavolului. Iar voao, zidirea mea, v-am fost dăruit bucuriia mea și glasul îngerilor miei pentru voi l-am fost gătit, ca să vă veseliți de glasurile lor și de fața mea cea dulce. Dar voi, făptura mea, căci v-ați lepădat de fața mea și ați iubit fața satanii. Crez, știutați voi că a mea zidire ați fost, iar nu ați fost a satanii. Și eu mi-am vărsat sângele meu să vă izbăvescu de la fața lui, și iată că ați fost izbăviți. Dar apoi, de voia voastră căci ați mersu iar la fața diavolului și căci ați mersu de voia voastră în tartarul cel réce și în vaetele céle neîncetate, unde iaste scrâșnirea dinților, iar glasul și cântările îngerilor miei voi le-ați părăsit. Că știți că n-am gătit eu voao, făptura mea, tartarul cel réce și vaete céle neîncetate și scrâșnirii dinților, ci v-am gătit voao binele, care nu-l poate auzi omul cu urechile lui, nici îl poate socoti cu mintea sa, nici la inima lui n-au întrat, cum înșivă vedeți acum

ce am fost gătit voao.

Și atunci cu multe blândéțe și cuvinte dulci va chema Dumnezeuul nostru pre cei dreptți cătră dânsul și le va zice așa: „Veniți la mine, moșténii miei, care ați urmat tot cuvintelor méle și pre mine ați iubit! Luați-că acuma darurile care vă le-am gătit!” Dar cu câtă bucurie vor méрге dreptții și vor lua slavă de la Dumnezeuul nostru! Deacia atuncea va zice și celor păcătoși: „Păsați de la mine, neurmătorii miei, carii n-ați urmat niciodată cuvintelor méle, nici pre mine n-ați iubit! Păsați întru întunérecul cel osebit și în focul cel vécinic, care l-am fost gătit eu diavolului și îngerilor lui, iubiților voștri, pre carii voi totdeauna i-ați iubit și voirilor lor ați urmat. Că eu v-am fost izbăvit de fața lor, iară voi i-ați iubit. Pentr-acéia, deaca vréme ce ați iubit fața lor, iar voi lăcuiți cu dânsii întru întunérecele céle osibite și în tartarul cel réce în véci! Și de acum să fiți dăspărțiți de mine în véci, și să fiți lipsiți de toate bunătățile méle, și să nu mai vedeți fața mea în véci, ci să fiți blestemați și în toată vrémea înfricoșați de fața diavolului, că voi de a voastră bună voe l-ați iubit”. Și așa vor méрге dreptții în bucuriia Domnului său și să vor bucura de-a pururea de fața lui Iisus Hristos, Dumnezeuul nostru. Iar noi, cești păcătoși, vom rămânea blestemați ca să nu mai vedem fața Domnului nostru, nici ale dreptților lui. Atuncea să va dăspărți Dumnezeu cu dreptții săi, iar noi cu multe lacrăme și umilință vom striga și vom zice: „Bucură-te raiule, că au întrat în tine Domnul tău cu dreptții săi! Bucurați-vă și voi, dreptților, priiatenii noștri, că acum ne dăspărțim unul de altul, și noi cu multă grijă, iar voi cu multă veselie. Că într-această lume am fost toți priiateni dinpreună; ci pentru căci ați iubit pre Domnul nostru, pentru acéia astăzi vă chemați iubiții lui Dumnezeu și priiatenii lui și vă veți veseli de fața lui în tot ceasul. Iar noi înșine ne-am pierdut și ne-am lipsit de fața lui și de bunătățile lui céle dumnezeiești, care le-au gătit tuturor care-l iubescu, iar noi înșine ne-am dat satanii și pre satana am iubit. Pentr-acéia și Dumnezeu satanii ne-au dat”. Dar acum ce vom să răspundem și ce vom să mai zicem, fără numai: „Dreptu ești, Doamne, și

dreaptă iaste judecata cu carea ne-ai judecat. Că pentru volnicia noastră am dobândit fața satanii și lăcașul lui, și de astăzi înaintea nu vom mai vedea luminata fața ta, și din temnițele iadului de acum niciodată nu vom mai eși". Vai de noi, vai de noi! Că acum ne dăspărțim de fața lui Dumnezeu și de bunătățile lui ne lipsim și judecătoria ne-au judecat, și porțile cerului s-au încuiat și s-au pecetluit, ca să nu să mai ia binele dreptilor din mâinile lor niciodată. Iar pre noi, cești păcătoși, ne va acoperi focul cel iute și întunérecul cel osebit. Și s-au pus și noao peceti ca să nu mai eșim de acolo niciodată, nici să avem nici o mângâiare. Că de am fi vrut să ne mângâem, iar gurile noastre nu pot să înceapă să grăiască una cu alta, că s-au umplut de vaiete și de focul cel de véci. Sau de am vrea să căutăm cu ochii unul spre altul, să ne mângâem și să ne împlânzim, iar vederile ochilor noștri văd alte vederi și nu mai pot căuta, că să orbescu de înmulțirea lacrimilor și să înfricoșază de fața satanii. Iar de am vrea să ne mângâiem cu cugetul, ce mângâiare va să fie când acea muncă n-are sfârșit, fără numai plângere și vaete și dureri.

Drept acéia, fătul meu, Theodosie, și voi, alți frați toți, acéia iaste pecétea cea adevărată: a celor drepți întru bucuria cea de veci, iar a celor păcătoși pecéte iaste în iad, cu satana, în plângerea și în vaetele céle de véci. Deci, fraților, șă alergăm cătră Dumnezeul nostru și să umplem voia lui, să iubim fața lui, ca să nu ne dăzlupească de fața sa când să vor pune pecéțile și să fim soții păcătoșilor în iad, ca céia ce au iubit fața satanii. Ci să alergăm cătră Dumnezeu cu milostenie, cu pocăință, cu dragoste frățească, cu curăție și cu rugăciuni curate și să ne plecăm féțele pre pământ și să zicem așa: „Pleacă-te, fața mea, pre pământu, pleacă-te, că din pământ ești și iarăși în pământ vei să mergi!” Iar mintea noi să ni-o înălțăm sus, cătră Dumnezeul nostru, carele iaste în ceriuri, cu multă plângere și umilință ca să urmămu Domnului nostru și să zicem: „Milostivéște-te spre noi, Doamne, milostivéște-te, că am făcut rău și multe păcate înaintea ta și n-avem pre nimeni cu milă,

— *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie* —

fără numai pre tine, Dumnezeuul nostru! Pentr-acéia alergăm cătră tine Doamne, Dumnezeuul nostru, ca să ne miluești". Iar Domnul nostru iaste mult milostiv și oricine merge cătră dânsul nu-l gonéște de la sine. Așa și noi, de vom méрге cătră dânsul, nu vom fi goniți, ci ne va da cămara sa cea bună și ne vom îndulci de dânsul în vecii vecilor, amin.

Și iar, fătul meu, Theodosie, și voi, iubiții miei frați și moșténii înmărățiii și domniei noastre, mai nainte de semnul pecetii eu am cerșut de la voi ertăciune, ca să ertați pre mine păcătosul de voi fi greșitu, sau vă voi fi dosădit cu acéste cuvinte ce am scris aici. Că pentru voi m-am silit și m-am nevoit, și acum, la sfârșit, deaca sfârșiiu, iar plecai fața mea spre dragostea dumnezevoastră. Că eu nu mă socotescu a fi vreun înțeleptu, sau să aibu minte desăvârșită, sau să fiu cu vreo vrédnicie întregu sau slujitoriu și îngăduitoriu lui Dumnezeu, ci suntu mai păcătos decât toți câți suntu născuți pre pământu. Și înțeleș și auziiu gura lui Solomon zicându: „Dă înțeleptului pricină, și mai înțelept va fi". Pentr-acéia și eu, măcar de nu suntu harnic și vrédnic să arātu cătră voi atâta ostenéle, iar dumnezevoastră încă mai mult să adaogereți bunătate cătră Dumnezeu și cu dragostea cea dumnezeiască și cu cuvintele lui să o umpleți. Ca să împărățiți împreună cu Domnul nostru Iisus Hristos în ceriu, a căruia iaste slava, cu tatăl și cu duhul sfânt, acum și pururea și în vecii vérilor, amin.

XIII. RUGĂCIUNEA LUI IOAN NEAGOE VOIEVOD,
CARE AU FĂCUT LA EȘIREA SUFLETULUI SĂU CĂTRĂ DOMNUL
NOSTRU IISUS HRISTOS, ȘI ERTAREA CAREA S-AU ERTAT
DE CĂTRĂ COCONII SĂI ȘI DE CĂTRĂ COCOANE ȘI DE CĂTRĂ
BOIARII SĂI CEI MARI ȘI CEI MICI ȘI DE CĂTRĂ ALTE SLUGI ALE SALE,
DE CĂTRĂ TOATE. CU CUVINTE DE UMILINȚĂ

Slovo 29

Miluiăște-mă, Iisusul meu cel dulce și Dumnezeuul meu, miluiăște-mă! Că tu ești înviierea și viața mea! Că acum eu

întraiu în pomenirea morții, că cu totul mă îmbrăcai în grijă, în tristăciuni și în frică, cugetând cum voi să mă întâmpin cu judecata ta cea înfricoșată și sufletul meu cel ticălos cum va trece prin vămile cele nefățarnice. Și văzui, Dumnezeu meu, ceasul morții mele apropiindu-se și fuiu părăsit de toți câți fuseră ai miei, și-mi fu a călători pe calea cea de întristăciune și să întru prin ușile strimțării. Și după acea cale de întristăciune și dintr-acéle uși strimte sau mă voi putea izbăvi, sau ba, ca să văzu și eu fața ta cea luminată, Dumnezeu meu. Ci știi că după păcatele mele nu mă voi putea izbăvi, ci acum toată nădejdea mea pre tine puiu, Dumnezeu meu, și căzui cu fața mea jos pre pământ și alergai cătră mila ta cea multă și, strigând cu glas de umiliță și cu lacrimi amari, ziș: „O, împărate a toate țiitoriu, care ai făcut ceriul și pământul, marea și tot ce iaste într-însa, bunule și iubitoriule de oameni! De tine să cutremură puterile cele cerești, pre tine cântă soarele, pre tine te slăvește luna, ție să roagă stélele, pre tine ascultă lumina, de tine să cutremură fărăfundurile, în voia ta fac izvoarele apelor! Tu ai întinsu ceriul ca o piiale, tu ai întărit pământul pre ape, tu ai îngrădit marea cu năsip, tu ai vărsat suflere tuturor jiganiilor! Puterile îngerilor celor mai mari ție slujăscu, cétele cele îngerești ție să închină, heruvimii cei cu ochi mulți și serafimii cei câte cu 6 aripi împrejurul tău zboară cu frică și să acopere!

Că tu, fiind Dumnezeu cel nescris, cel făr' de început și negrăit, cu mila ta cea nespūsă m-ai rădicat pre mine, săracul, din gunoi, cum zice prorocul, și m-ai pus să fiu păstoriu și învățătoriu turmei tale. Iar eu, lenevosul și nebăgătoriul de seamă și nevrédnicul, cu negrijirea mea nu am ferit porunca ta, nici am păzit ce mi-ai dat în seamă, ci am rămas de turma ta și nu i-am făcut nici un bine. Vai de mine, lenevosul că am pierdut turma ta! Dar acum, cu ce față mă voi arăta eu înaintea Dumnezeului meu și cu ce îndrăzneală voi căuta la tine, când eu, Doamne, sunt înaintea ta vița cea pustie și smochinul cel sterpu? Eu, Doamne, sunt zidirea ta. Spurcat-am, Doamne, zidirea ta, spurcat-o-am și am întinat casa ta, și n-am cuvinte

curate să rog pre mila ta cea multă, nici poci rădica ochii miei, Doamne, în sus, să văzu înălțimea ceriului tău. Nu mâniia, Doamne, urgiia ta, pentru fărdelegile mele! Că de unde voiu putea eu, Dumnezeuul meu, să încep mai nainte și să plângu păcatele mele cătră mila ta? Că păcatele mele eu nu le poci socoti, că suntu ca stelele ceriului și ca năsipul mării, care am făcut eu înaintea ta, stăpânul meu. Ci însă, Doamne, eu sunt zidirea ta și casa ta, pentr-acéia nu mă lăsa în mâinile satanii, nici să fiu încuiat în pușcăriile iadului, să nu să bucure satana de mine, zidirea ta și robul tău NEAGOE.

Auzi, Doamne, într-acesta ceas și pre mine, pre Neagoe, robul tău cel păcătos și ticălos, nebăgătoriul de seamă și neînțeleptul, cum ai auzit și pre lezechiia în ceasul morții! Într-acélași chip auzi și pre mine neharnicul, robul tău, că alt n-am cătră cine mai alerga, Doamne, fără numai cătră mila îndurării tale. Și nu mă priimi ca pre lezechie, ci ca pre unul din năemnicii tăi cei mai proști.”

Și așa rugându-mă, ziș: „Bucură-te, stăpână, Fecioară Maria, născătoarea lui Dumnezeu, sprijinitoarea și ajutătoarea cea grabnică a creștinilor și roagă pre Dumnezeu pentru mine. Bucură-te, cinstită și făcătoare de viață cruce, dupre care au izvorât viață a toată lumea! Bucurați-vă, toate puterile cerești, îngerilor, mai marii îngerilor și vă rugați pentru mine! Bucură-te și tu, cinstite proroace și predtece, botezătoriul Domnului și mărturisitoriul pocăinței; roagă-te pentru mine! Bucurați-vă, apostolilor, mărturisitorii vestirii cei bune a lui Dumnezeu, carii ați scos oamenii den înșălăciunea diavolilor céle întunecate și i-ați îndreptat cătră lumina dreptății și vă rugați pentru mine! Bucură-te, frumoase raiule, care te pohtescu toți cei ce au slujit bine lui Dumnezeu. Bucurați-vă, sfinților mucenici, care ați pătimit pentru Hristos și ați luminat pren temnițe și v-ați ispitit cu sabii ascuțite și nu v-ați înfricoșat de fierăle céle groaznice și cumplite, ci v-ați luptat și v-ați nevoit să vă asemănați patemilor lui Hristos și ați luat cununile céle neputrede și ați dobândit împărăția ceriului; ci, având îndrăzneală cătră

Dumnezeu, rugați-vă pentru mine! Bucurați-vă, patriarșilor, sfinților, purtătorii de Dumnezeu părinți, carii ați mărturisit pre cetăți și pre orașe Sfânta Evanghelie și pre Hristos ați arătat, și ați luat daruri din ceriu și lumina cea fără de înserare ați câștigat, rugați-vă pentru mine! Bucurați-vă, preacuvioșii lui Dumnezeu pustnici, carii ați lăcuit prin pustii și prin peștere și postului și privegherii v-ați învățat în sfintele lavre și ați îngăduit lui Dumnezeu și n-ați gustat din bunătățile pământului și cu dor mare v-ați înaripat către Dumnezeu și duhul cel sfânt au lăcuit întru voi și v-ați îndulcit de hrana raiului și pohta voastră ați umplut și ați umblat pe calea cea dreaptă, ca niște ucenici ai lui Hristos! Pentru acéia vă rugați pentru mine.

Spășiți-vă și voi, cești mai de apoi patriarși și preoți, care ați lăcuit pre orașă în traiul cel curat a lui Dumnezeu și ați mărturisit cuvintele lui Iisus Hristos în toată vremea! Spășiți-vă și voi, călugărilor, carii lăcuți în pustii cele întunecate și prin peștere și prin propastii, între hierăle cele iuți și réle. Spășiți-vă și voi, călugărilor carii lăcuți prin lavre și prin mănăstiri, împodobitorii bisericilor și îngăduitorii lui Dumnezeu! Spășiți-vă, împăraților, domnilor, carii sunteți drepti slăvitori creștini și ați viețuit în frica lui Dumnezeu și ați umblat pe calea lui și ați împărțit milostenie și cuvintele lui Dumnezeu le-ați umplut și le-ați păzit! Spășiți-vă și voi, boiarilor și judecătorilor! Spășiți-vă și voi, săracilor, și voi, feții miei și fétele méle! Spășiți-vă și voi, boarii miei și slugile méle cele credincioase, carii mi-ați slujit bine! Spășiți-vă toți și rugați pre Dumnezeu pentru mine! Spăsește-mă, Doamne, și pre mine, pre Neagoe, robul tău cel lenevos și ticălos.”

Așa rugându-mă, eu văzui că mi sã apropie ceasul cel de apoi. Deacii strigai cu glas de umilință și ziș: Iată acum mi sã apropie ceasul morții, ci păsați de chemați pre iubiții miei coconi și pre dragile méle cocoane și pre dragii miei boiari și slugi”. Iar ei veniră toți la mine și stătură înaintea ochilor miei și le ziș: „Veniți, iubiții miei și dragii miei coconi, carii sunteți ochilor miei mai luminați decât strălucirile soarelui, avuția cea scumpă și comoara inimii méle! Că astăzi, feții miei, vă dăspărțiți de

mine și săriți de la inima mea ca o scântee când sare pre fața apei mării, în adâncurile céle întunecate și în valurile céle cumplite. Și astăzi toate valurile mării s-au pornit asupra voastră; deci de astăzi înainte, feții miei, cu care de acéstea veți să vă luptați întâi, când sunteți acum ca acea scântée, care fu zisă mai nainte? Iar eu, acum, odraslele méle, voi să vă învăț, precum zice Solomon: „Fiiule, priiméște învățătura tătâne-tău și ascultă sfatul mâne-ta, ca să trăești în véci”.

Dreptu acéia, feții miei, și eu vă ținvăț, mai nainte de toate, de acéstea: să aveți frica lui Dumnezeu în inimile voastre și să vă fie sufletele curate, dinpreună cu trupurile, și să iubiți săracii și mișăii și să le faceți milostenie și să vă rugați lui Dumnezeu și preacuratei lui maici cu tot de-adinsul, și nu numai din gură, ci cu toată inima și cu tot sufletul și cu tot cugetul. Că Domnul Dumnezeu și stăpânul nostru Iisus Hristos iaste bun și îndurător și milostiv și cu mila sa va îmblânzi toate valurile mării, care sunt rădicate asupra voastră. Și veți trece cătră liniște cu bine și cu blândéte, unde să vor unge trupurile voastre, și veți domni în lumea aceasta cu pace, iar sufletele vor dobândi sufletescul bine cel de véci, cu cei ce au îngăduit lui Dumnezeu din véci și pân’acum.

Veniți și voi, turturițile méle cocoane, iubibile pustiitătii, nu stați departe de mine, ci vă apropiați de mine! Că voi, cocoanele méle, de acum înainte sunteți ca turtureaoa céia ce să dăsparte și-i piiare soția. Deacii, multă jale și dor are pentru dânsa, și niciodată pre copaci verde nu să pune, ci tot pre uscat, și când va să bea apă, întâi o turbură cu dégetele picioarelor și atuncea bea. Și niciodată inima ei nu mai dobândește veselie. Așijderea și voi, cocoanele méle și turturițile méle, acum vă dăspărțiți de mine și cădeți în grea sărăcie.

Veniți și voi, boiarii miei cei credincioși și slugile méle, carii mi-ați slujit bine în toată viața mea și luați astăzi aminte glasul gurii méle și-l ascultați! Că astăzi traiul vieții méle să sfârșaste și ceasul cel de apoi mi s-au apropiat. Astăzi lumina ochilor miei, cu care în toată vrémea priviiam spre lucrurile céle

trecătoare și spre slava cea deșartă a lumii aceștia și cu carii în toată vremea vă îmblânzeam, dragii miei, și voi luați de la dânșii veselie și bucurie, iată acum că apuseră, și altă privire dobândii și de acum nu-mi mai iaste a mai privi spre voi cu veselie. Astăzi limba mea, cu carea de-a pururea vă îndulceam și dinpreună cu voi petreceam și ne veseleam, acum să amărî și să încue și de acum nici o vorbă dulce nu vă poate răspunde și să vă grăiască. Astăzi frumusețea féții méle, care o spălam în băile céle calde și în odihna cea bună și în slavă dășartă, acum toate întunecară. Și urechile méle, cu care ascultăm vioarale și tobele și surlele și canoanele și alte feliuri de veselii multe, acum să astupară. Astăzi anii miei și zilele vieții méle toate să sfârșiră, carii i-am cheltuit în zadar în lumea aceasta, și slava mea trecu ca o umbră și să uscă ca florile câmpurilor. Astăzi mintea mea cea neînțeleaptă, cu carea niciodată n-am cugetat, nici am avut gându să mă gătescu de călătorii aceștii căi, acum ce folos îmi iaste mie, celuia ce n-am făcut nici un bine înaintea Dumnezeului meu celui bun? Întâi, că n-am avut dragoste cătră dânșul; a doao, pentru înșălăciunea aceștii lumi amăgitoare, care de-a pururea o iubiam; a treia, încă mai mult pentru dragostea voastră cea multă și mare, că foarte mi-ați fost dragi, iubiții miei, cât am fost într-această lume înșălătoare și mincinoasă. Iar ia mă înșală și mă încungiură întunérecul, și mă află această vreme de nevoe făr' de nici un lucru bun, care să fi lucrat Dumnezeului meu. Și dragostea voastră cea multă, care ați avut cătră mine, eu acum o cunoscuu și văz că foarte m-ați iubit. Pentr-acéia nu-mi iaste atâta jale, căci mă dășparțu de lumea aceasta, nici de avuțiia mea cea multă, cât îmi iaste pentru sufletul meu (că nu știu unde va mérge, și n-are cine să-i ajute, făr' numai ce să nădăjduiaște acum spre mila lui Dumnezeu), iar alta pentru mila voastră. Că văzu ochii voștri plini de lacrimi și inimile voastre acum sunt săgetate cu multă jale și obidă pentru mine. Și văzu, iubiții miei, că de-ar fi vreo putere, voi mi-ați folosi într-această vreme de nevoe și toată viața voastră ați da pentru binele meu, ci nu puteți nimic să-mi

folosiți, nici voi mie, nici eu voao. Că iaste vrémea céia să mă dăspărațu eu de voi și voi de mine și ați rămas dintr-această zi.

Și de acum veți începe a sluji altui domn, necunoscut și strein, care nu va cunoaște pre voi, nici voi pre dânsul. Deci, boiarii miei și slugile méle céle dragi și iubite, eu voi să vă învățat și de aceasta. Domnului sau stăpânului neștiut și necunoscut, nevoe îi iaste a-i sluji sluga până îi va afla obiceiul lui. Că sluga céia ce îndrăznește cătră stăpânul neștiut și necunoscut, acéia iaste ca omul cela ce să razimă pre frunza care plutéște pre fața apei. Deci când va să să apuce de dânsa și să-i folosească, atunci să îneacă și piiare. Așijderea și voi, până veți afla firea și obiceiul domnului acéluia, multă minte vă trebuiaște să aveți. Că mintea iaste cap și învățatură dulce tuturor bunătăților și sfârșitul ei foarte iaste proslăvit. Mintea iaste avuție și comoară netrecătoare, care nu să cheltuiască niciodată. Mintea cea curată să urcă mai pe desupra cerurilor și soléște dreptățile sufletului și ale trupului înainte atotțiitoriului împărat. Mintea iaste viața priiatenilor și împăcare fraților. Mintea trează iaste priiaten mai bun și mai cinstit împăraților și domnilor decât toată avuția și bogăția lor cea multă. Un bărbat înțelept mulțime de oameni stăpânește, iar un bărbat nebun și făr' de minte mulțime de oameni piiarde. Mintea cea bună iaste cercare înainte domnilor celor necunoscuți și trup nevătămat și față nerușinată și neînfruntată, cum zice prorocul: „Cinstiți înțelepciunea, ca să împărățiți în véci”.

Iată și eu, cât am putut de am înțeleș și am priceput dăspre o parte, acum într-această vréme dă nevoe, atâta v-am învățat, luminile méle și slugile méle céle credincioase și priiatenii miei. Ci d-acum voi n-aveți a mai vedea pre mine, nici eu pre voi, și încă și trupul meu acum să dăsparte de la voi și de odihna voastră, care odihneați, și va să meargă în pământu. Că din pământu iaste și iar în pământu să va întoarce, după porunca lui Dumnezeu. Și sufletul meu încă va merge unde-și va fi gătit, sau la bine, sau la rău.

Dreptu acéia, lumina mea și slugile méle céle dragi, să nu

uitați sufletul meu dentru voi așa curând și să fiu așa de pripă nepomenit de voi sau de feciorii miei. Ci, de le va dăru Dumnezeu lor domniia în urma mea, într-această țară, dar voi fi făcut și eu voao vre un bine cât am trăit într-această lume cu voi. Că mie multă milă mi-au fost de voi și de feciorii voștri. Ci dar vă va învăța Dumnezeu și pre voi să vă fie milă de sufletul meu și de coconii miei, cum îmi fu și mie milă de voi și de feciorii voștri în viața mea aceasta, cât lăcuim cu toți dinpreună. Că de veți uita voi sufletul meu sau coconii miei, eu vă aduc aminte că vă veți osândi. Că după 40 sau 50 de ani și pre voi, pre toți, vă va acoperi pământul, ca și pre mine acum. Și să nu vă pae că acum mă dăspartu de voi și nu ne vom mai vedea, ci să știți că iar vom să ne adunăm toți la a doao venire cea înfricoșată a Domnului nostru Iisus Hristos. Însă atunci nimeni nu va putea folosi unul altuia, nici eu voao, nici voi mie, ci care cum îi vor fi lucrurile, așa-i va fi și folosința. Și de acum nu mai poci lungi cuvinte cătră voi că s-au apropiat ceasul și vremea sfârșitului meu, ci numai veniți de vă ertați cu ertarea cea de apoi.

Veniți și voi, iubiții miei coconi și dragile mele turturițe și cocoane, că iată că voi să mergu pre calea céia ce n-am mersu niciodată. Mergu la judecătoria cel nefățarnic, unde vom sta cu toți într-o potrivă și întocma, împărații și domnii, boiarii și slugile, bogații și săracii, toți vor fi într-un chip.

Deacii, sau să vor osândi, sau să vor proslăvi fieștecare după lucru său. Pentr-acéia, eu de astăzi înainte nu mă mai grijăsc de iubiții miei coconi, nici de dragile mele cocoane, nici de boiarii miei cei credincioși, nici de slugile mele, nici de avuție, nici de rudenii, nici de podoabe sau de lucrurile cele dășarte ale lumii aceștia, nici de altceva de nimic, făr' numai ce-mi iaste grijă de sufletul meu și acum voi trece prin vămile cele înfricoșate.

Spune-mi acum, ticăloase suflete, unde iaste domniia noastră, unde iaste muma noastră, unde suntu feciorii și fetele noastre, unde iaste slava cea dășartă a lumii aceștia și bucuriia

ei? Unde sunt băile cele calde și umplerea voii trupului nostru? Unde sunt grădinile noastre cele frumoase, cu mésele cele întinse și cu cărnuri cu miros bun și frumos? Unde iaste vinul, carele totdeauna veselea inima noastră? Unde sunt vioarale și tobele și surlele? Unde sunt cail noștri cei frumoși și împodobiti cu rafturi poleite și cu șale ferecate? Unde sunt inelele noastre cele cu pietri scumpe? Unde sunt diadiméle cele împărătești, care era împodobite cu mărgăritari și cu pietri de mult preț? Unde sunt gurile hainelor împărătești? Unde iaste aurul și argintul dintr-această lume, ticăloase suflete? Că pentru lăcomia aurului și a argintului tău și a altora, care nu iubéște Dumnezeu, tu te-ai dăspărțit de fața cea dulce a Dumnezeului tău. Ci de acum temnițele iadului vor să te sature și vei să auzi, o, vai de tine, sufletul meu, în gheena focului celui de veci, că n-ai crezut niciodată că vei să mori și să te dăspărți așa, sau de munca în care vei să te muncești, ci ca un făr' de moarte și ca un orbu ai greșit lui Dumnezeu. O, lacome și nesățiosul meu suflet, vai de mine! Au n-ai auzit glasul carele strigă în pustie, al lui Ioan Botezătorul, care mărturisea cu glas mare și zicea cătră toți: „Carele vine dupre mine, acela iaste mai tare decât mine, căruia nu-i sunt vřednic să-i dăzleg încălțămintele. Acela vă va boteza cu duhul cel sfântu, căruia îi iaste lopata în mâinile lui și va râni ariia sa și va aduna grâul său în jicnițele sale, iar pleavele va arde cu focul cel nestinsu”. Iar tu, sufletul meu, încă te-ai aflat pleave înaintea Domnului nostru Iisus Hristos, iar tu, acum, pentru faptele tale, ești înghițire iadului și focului celui de veci.

Vai de mine, sufletul meu, vai de mine, într-acesta ceas ce gândești? Ce seamă vei să dai, unde vei să te ascunzi, în ce peșteră vei să întri! Amar ție, sufletul meu, amar! Ce vom să facem acum, ce nădejde ai și la cine vom nădăjdui, într-această vréme dă nevoe, să ne priimească, cându noi n-am făcut nici un bine înaintea lui Dumnezeu, ca să ne ajute. Ci însă, Iisuse, Doamne Dumnezeu meu cel dulce, pre tine mă nădăjduescu într-această vréme dă nevoe, să mă izbăvești din focul cel nestinsu și din tartarul cel réce, cum ai izbăvit pre Iona din

maștele chitului. Și ascultă, Doamne, rugăciunea mea cea necurată, cum ai ascultat rugăciunea Manasiei, când era încuiat de păgâni în boul cel de aramă. Că întâi să rugă cu rugăciune necurată idolilor, Artemidei și lui Apolon și lui Vaal, până la miezul nopții, și nu-i folosiră nimic; iar de la miezul nopții el să trezi, ca cum ar fi fost beat și nebun de vin, și-și întoarse dosul său către idoli, iar mintea și gândul și-l rădică sus către Dumnezeu și plânse cu lacrimi amară și iuți, zicând: „Miluiaște-mă, Dumnezeule al lui Avraam, a lui Isaac, a lui Iacov!” Deci numai pentru această întoarcere, ce-și întoarse fața către Dumnezeu, iar dosul către idoli, tu, Dumnezeul meu, într-acel ceas l-ai izbăvit din boul acela de aramă, dentru care era încuiat. Ci, cum izbăviși pre Manasia dentru acea nevoe mare, așa și pre mine, ticălosul, mă miluiaște Dumnezeu lui Avraam, a lui Isaac, a lui Iacov, și nu după păcatele mele cele fără de număr, Dumnezeul meu, ci după mila ta cea multă. Și cum ai miluit pre Manasia, așa și pre mine mă miluiaște, Dumnezeul meu! Ascultă, Doamne, pre mine, ocaianicul și streinul într-acestu ceas de nevoe, cum ai ascultat pre tâlhariul care fu răstignit pre cruce cu tine și către tine strigă și zise: „Miluiaște-mă și-ți adu aminte de mine, Doamne, când vei veni într-o împărăție ta!” Și numai cu un cuvânt fu priimit milii tale. Priimește-mă, Dumnezeul meu, cum ai priimit vameșul și curva, că curva puținel plânse și fu mântuită. Dreptu acéia, și eu auziui bogăția milii tale și cum că chemi pre toți păcătoșii la tine, zicând: „Cel ce va veni la ceasul cel dintâi va lua plată dreaptă, iar cel ce va veni după al treilea ceas să mulțumească milii tale, iar cel ce va ajunge după al șaselea ceas de nimic nu să va lipsi, iar cel ce să va lipsi până al noaoalea ceas să să apropie către tine fără de nici o îndoială. Iar de va veni și la al unsprăzecelea ceas, nimic să nu să teamă că s-au zăbovit. Că ești iubitoriu de oameni și priimești pre cel de apoi, ca și pre cel dintâi, și mângâi pre cel de la al unsprăzecelea ceas ca și pre cel din ceasul dintâi. Și celuia dai, iar pre cesta-l dăruiești; și lucrul îl cinstești și ce iaste pus înainte lauzi. Drept acéia vor

întra în bucuria Domnului său și vor lua plată și cei dintâi, și cei de apoi de la mila ta cea bogată. Într-acești chip priimește-mă și pre mine, ticălosul, într-această vreme dă nevoe, și să nu pornești urgia ta pre mine pentru negrijirea mea, căci nu m-am grijit să lucrez poruncilor tale din ceasul cel dintâi, nici de al treilea ceas nu m-am nevoit să mă grijăscu și să umplu poruncile Dumnezeului meu. Ci mă aflai la al șaselea ceas nefăcut nici un lucru bun, iar de la al noalea ceas rămaș rușinat de alți lucrători carii au lucrat ție, iar de la al 11-lea ceas eu mă trezviu, ca dintr-un somnu greu al păcatelor, și văzui pre cei ce țe-au lucrat ție de la ceasul cel dintâi și de la al unsprezecelea ceas, că luară toți de la tine bucurie, Dumnezeul meu cel dulce! Iară eu nu mă aflaiu nici cu cei dintâi, nici cu cei de apoi să fiu lucrat ție, Dumnezeul meu, și rămaș de soțiile méle și mi să închiseră porțile ceriului și mă dăspartu de fața ta, și de acum nici o îndrăzneală nu mai am cătră tine, mântuitoriu meu, să mă rog. Că n-am făcut nici un bine sufletului meu, ci eu însumi i-am fost vrăjmaș și l-am ucis și l-am dăzlupit de fața ta cea luminată, și de la mine nu mai așteaptă el de acum înainte nici o folosință, ci numai ce să nădăjduiaște sufletului meu spre mila ta cea mare, și tu să-l miluești, Hristosul meu! Și nu pentru fărdelegile nebunii méle, nici pentru negrijirea mea, căci n-am grijit de poruncile tale, ci am grijit și am lucrat tot diavolului. Că din dăstul îmi era cât am lucrat diavolului să fiu lucrat și ție, că aș fi fost miluit de mila ta cea multă. Iar eu nu m-am aflat să fiu făcut nici un lucru bun înaintea ta, ci căci am umplut tot voia diavolului, pentr-acéia fui lepădat și rămas rușinat de fața ta, Dumnezeul meu! Ci numai ce să nădăjduiaște sufletul meu pre mila ta, că tu singur ești Dumnezeul cel milostiv și mărturisești tuturor păcătoșilor, zicând: „Tot cel ce va veni cătră mine nu-l voi scoate afară”. Drept acéia și eu, ticălosul, alergu cătră tine, Dumnezeul meu, și să nu-mi plătești după mulțimea păcatelor méle, ci după mulțimea milii tale, Dumnezeul meu, să mă priimești în cămara ta cea luminată, care iaste în ceriuri, netrecătoare și neschimbătoare, niciodată, în vecii vecilor, amin.

Acum, trupule și sufletul meu, toată slava lumii aceștia o am lăsat și mărețele și trufia noastră o am părăsit și să răspiră de la noi ca un fum, când îl lovște un vânt mare și cu o ploae répede, de care noi nu ne temeam. Iar acum, o, suflete, noi rămăsem pentru niște griji ca aceștea rușinați și batjocoriți, că feciorii și fétele tale nimic nu-ți pot folosi, numai ci cerem acum milă de la Domnul nostru Iisus Hristos și ajutoriu de la preacurata a lui maică, zicând: Milostivéște-te spre mine, Doamne, Dumnezeul meu, milostivéște-te spre mine, Neagoe, robul tău, și nu după nebunele méle păcate, ci după mila ta cea multă în care mă nădăjduescu eu, bunul meu și Dumnezeul meu. Că înfricoșată iaste judecata ta, Doamne, îngerilor a-ți sta înainte, oamenilor a să aduna, cărților a să dășchide, lucrurilor și faptelor a să întreba, gândurilor a li să lua seama. Atuncea ce judecată va fi mie, celui ce sunt zămislit în păcate? Cine-mi va stinge vâpaia focului? Cine-mi va lumina întunérecul, de nu mă vei milui tu, Hristosul meu, cela ce ești iubitoriu de oameni? Ci acum într-această vréme dă nevoie, eu la tine caz, Hristosul meu, să mă mulțumești pre mine, pre Neagoe, robul tău cel neharnic și nebăgător în seamă. Că eu am spurcat trupul meu și am întinat zidirea ta și m-am însărcinat cu lénea cea făr' de măsură, și nici vreun bine sau vreo milostenie n-am făcut pentru numele tău cel sfânt.

O, amar ție ocaianice și ticăloase Neagoe, căci ai lăcomit spre avuție! Au doar n-ai auzit, nici ai înțeleș cuvintele prorocului, care au zis: „Strânge și nu știe cui strânge?” Ci acum încă le cunoști, și le vezi că suntu adevărate, iar mai nainte tu n-ai vrut să faci milostenie din avuția ta săracilor și iată că vor să o ia alții și să o răsipească, carii nu o au câștigat. Iar de ai fi lucrat voei lui Dumnezeu, avuția ta o ai fi împărțit săracilor, după cuvântul domnului nostru Iisus Hristos, care mărturisește în Sfânta Evanghelie zicând: „Cel ce-și va ascunde avuția sa în pământ, veni-vor furii și o vor fura și moliile o vor mânca, iar cel ce o va trimite întru împărăția ceriului, fii-va jertvă vie și



nevinovată". Iar de ți-e voia să știi în ce chip ți-i trimite avuția întru împărăția ceriului, tu ascultă pre fericitul *Ioan cel cu rostul de aur* zicând: „Îngroapă-ți avuția ta în pântecile săracilor, celor ce sunt flămânzi și setoși, pre carii mărturisește Domnul nostru Iisus Hristos, de zice că sunt frații lui". Deacii, deaca vei îngropa avuția ta în pântecile săracilor, furii nu o vor fura, nici moliile nu o vor mânca, ci te vei afla pentru dânsa fiiu adevărat împărăției ceriului, unde iaste veselii și viața cea netrecătoare și neschimbată în veci, amin.

Sfârșitul *Învățăturilor* lui Ioan Neagoe Voievod.

CUVÎNT DE ÎNVĂȚĂTURĂ AL BUNULUI CREȘTIN
DOMN NEAGOE VOIEVOD, DOMNUL UNGROVLAHII,
CĂTRĂ 2 SLUGI CREDINCIOASE ALE SALE ȘI DRAGI,
CARELE SE LEPĂDARĂ DE LUME
ȘI SĂ DÉDERĂ VIEȚII CĂLUGĂREȘTI

Laud nevoița, fericesc pre cela ce iaste grăbitoriu întru bunătați. Bună cuvântare cu adevărat ție, suflete, și sfințire, după cum zice apostolul: „Câți să poartă de duhul lui Dumnezeu, acéia sunt fiii lui Dumnezeu” și slujitorii Sfintei Troițe. Deci și voao să vă dea Dumnezeu tărie.

Ție, fătul meu Iosafe, că eu, fătul meu, aveam mult gând și cuget bun spre tine, să te miluesc și să te cinstesc, iar tu, fătul meu, ai părăsit cinstea mea, și mila, și odihna. Dirept acéia, Domnul Dumnezeu să-ți dea cinste întru împărăția ceriului și odihnă cu cei ce au plăcut lui.

Iară tu, fătul meu Varlaame, chieile domnii méle și cămara mea era în mâinile tale; iară tu te lepădași de cheile méle și cămara mea o ai năpustit. Dirept acéia, să mi-ți deșchiză Domnul Dumnezeu cămara ceriului, și să mi-ți fie ușile deschise și neoprite, unde sunt vămile céle înfricoșate în văzduh.

Că se nu vă pae, feții miei, că ați făcut lucru mic, ce ați făcut lucru foarte mare și mult Domnului nostru, lui Iisus Hristos, și multă bucurie iaste acum în cer de fapta voastră. Diredt acéia, feții miei, priveghiați și vă rugați Domnului zioa și noaptea, că aceasta iaste bucuria Domnului nostru Iisus Hristos și a puterilor celor cerești, iară diavulului și slugilor lui rana cea mare. Ce mult să vă păziți, feții miei, de satana, și de cursele lui, și de spurcații lui îngeri, și de ale lui scârnave cugete și gânduri. Că această bucurie ce ați făcut voi Domnului Hristos, mare necaz și dosadă ați făcut pângăritului acelaia duh — și iaste meșter și domirit spre răutatea fiirei și neamului nostru cestui omenesc. Că, dentâiu făcu Dumnezeu pre om, adecă pre Adam, pre chipul său și-i déde pricepere, și-l puse să împărățească și să biruiască toate câte era făcute pre pământ și paserile ceriului, și-i déde poruncă și învățătură den gura sa, și-i déde raiul în seama lui. Iară dușmanul nostru, satana, să îmbracă în trup de șarpe, și mέρse de șopti cu meșteșugu la uréchia Evei, și-i zise să mânce den pomul care poruncise Dumnezeu să nu mănânce, nici să atingă de dânsul. Deci ia luo de mâncă și déde și lui Adam de mâncă, și să înșălară, socotind că vor fi dumnezei — că așa-i amăgise și-i înșălară satana. Decii fură goniți den raiu și den dulceața și din răpaosul lui. Ce încă și aceasta de se o știți și să o socotiți, feții miei: că Adam nu era născut den păcate, dupe cum suntem noi, ce era zidit de însuși Dumnezeu, și iată că-l înșală sămănătoriul de păcate, adecă vrăjmașul nostru, diavolul.

Diredt acéia, feții miei cei dragi, socotiți aceasta și vă păziți în toată vrême pentru mântuirea voastră, ca se nu vă întoarcă acel vrăjmaș dentr-acest lucru bun ce ați început și l-ați pohtit, și să mâniați pre stăpânul cel bun și milostiv, Dumnezeu. Că sluga carea știe voia și pohta stăpânului său și nu o va face, acela va fi mult căznit și aruncat în temniță, iar sluga carea nu știe voia și pohta stăpânului său, nu va fi bătut mult. Iar diavolul totdeauna îndeamnă să facem păcate; ce se nu vă pae că veți birui pre spurcatul acela cu tăriiia voastră sau cu lucrul ce ați

făcut, ce numai cu ajutoriul Domnului Iisus Hristos.

Dirept acéia, feții miei, să mi vă sculați noaptea, în vrémea céia ce se odihnesc și pasările ceriului și peștii apelor, și să mi vă rădicați mâinile spre cer, cu rugăciuni cătră milostivul Domn și stăpân Iisus Hristos și cu lacrimi și cu suspini să strigați, zicând: „O, Doamne, împărate atotțiitoriule, noi suntem zidirea ta; ce nu lăsa pre noi, zidirea ta, să fim batjocora satanii!” Și, așa, Domnul Hristos, fiind bun, nu va lăsa pre voi, zidirea sa, să fiți de râsul satanii, ce vă va milui și vă va îngrađi cu mila lui, și veți călca pre acel șarpe cumplit supt picioarele voastre.

Și, mai întâiu de toate, feții miei, să aveți între voi încuibată cu dragoste frica a lui Dumnezeu. Că frica a lui Dumnezeu iaste mumă tuturor bunățăților. Că den frica a lui Dumnezeu să naște postul, iară den post curăția, iar den curăție rugăciune, iară rugăciunea naște smerenie, smerenia naște dragostea, iar dragostea toată legea și proorocie razămă. Cum iar mărturisește apostolul și zice: „Măcar și trupul de l-am da să-l arză, și să n-avem dragoste, nici un folos nu ne va fi”. Deci lucrul acesta lucrează și face cununi celora ce l-au dobândit, care sunt gătite de Domnul nostru Iisus Hristos, să dea celor ce-l iubesc, cându va veni să judece zidirea sa, de la Adam, omul cel dentâiu, și până astăzi, și până în sfârșit.

Dirept acéia, feții miei, priveghiați și vă păziți, să nu cumva să fiți lipsiți de acéle cununi, că voi sunteți via Domnului Savaoth și pomul cel bun, care-și dă roada la vrémea sa. Deci, feții miei, priveghiați ca, cându va veni Domnul viei, să afle pomul său cu rod și înflorit și cu poame. Deca-l va afla înflorit și cu poame, lui îi va fi milă de dânsul și-l va îngrađi și-l va păzi de paserile céle réle și zvăpăiate. Iar de va afla pomul său făr' de roadă și neînflorit, el îl va urî și va sparge și gardul numaidecât, și va slobozi la dânsul paserile céle réle și cumplite, și-l va tăia den pământ, și-l va dăzrădăcina, și-l va arunca în matca focului celui de veac.

Pentr-acéia, feții miei, mi vă păziți, când va veni Domnul Iisus Hristos, ca se nu vă afle ca pre pomul cel fără de rod, ca se

nu vă năpustească în groaza și în spaima îngerilor celor drăcești și să nu vă arunce afară, peste gardul viei, că pre acea viță, și în propastii, și în foc, și să nu lăcuiți și voi cu îngerii drăcești cei groaznici. Ce se mi vă aflați ca vița cea bună, cu rod bun și înflorit, și să fiți îngrădiți și miluiți.

Și să nu vă fie nădejdea numai pre post făr' de rugăciune, sau spre rugăciune făr' de post, sau pre post și pre rugăciuni făr' de plecată smerenie, ce se fie acéstea toate lipite și împreunate. Căce că cununa, de ce se învrâstează cu de tot felii de flori, deci iaste mai frumoase.

Dirept acéia vă aduc aminte, feții miei, să amestecați postul cu ruga, și cu post, și plecată smerenie, și cu dragoste; iar Domnul nostru Iisus Hristos va amesteca toate bunătățile în cununile voastre. Că corabia carea o lovește vântul în mijlocul mării, și de-i va fi funea împletită numai într-o viță, iar vântul o bate și o clătește pân' rumpe funea, deaciia corabiia să îneacă afund și să cufundă; iar corabia căriia îi iaste funea împletită în multe vițe, pre acéia, deaca o bate vântul, iar vițele să ajută una cu alta, și nu o poate rumpe, ce o scoate den fund și den adânc, și nu-i iaste nimic.

Dirept acéia vă zic, feții miei, să mi vă îngrădiți cu dragostea lui Dumnezeu și mintea să mi vă fie sus cătră Dumnezeu.

Că mintea iaste steagul trupului și, pân' stă steagul la războiu, tot iaste războiul acela nebiruit și nepierdut, iar deaca cade steagul, războiul iaste biruit, și nu știe unul pre altul cum pier. Așijderea și omul: pân' îi iaste mintea cătră Dumnezeu, el iaste ca oastea céia ce-i stă steagul neclătit și nu pier, iar omul ce nu-și rădică mintea cătră Dumnezeu, el iaste ca oastea céia ce-i cade steagul, și-i iaste trupul aruncat în tunérecul cel împăclat și în focul cel vécinic.

Dirept acéia mi vă zic, feții mei, să vă aflați de pururea cu minte și să vă păziți de înșălăciunea satanei, că lui îi iaste mare năcaz și dosadă de acest lucru al vostru ce ați făcut. Și așa, să știți că cum să bat valurile mării, așa să bate diavulul cu cugetele sale céle spurcate pentru voi. Iar de va vedea că nu poate isprăvi

nimic nici așa, el va meșteșugi și va îndemna, și va rădica asupra voastră oamenii care va părea voaă că sunt mai buni între alți oameni, preoți și călugări. Și așa, vă vor dosădi călugării și vor vrea să vă slăbească postul și ruga, și vor zice: „Pentru ce faceți mai mult decât noi?”, și încă și cu urâciune mai mult vă vor urî, cât nu va putea ajunge la firea omenească. Iar voi, feții miei, să știți că acelea arătări ale lor nu vor fi de la dânșii, ce vor fi vrajbe și arătări dievolești. Sau, măcară de vor zice oamenii, sau va veni gând sau cuget la inima voastră, socotind pentru ce vă chinuiți trupul vostru cu post, că „deaca va da Domnul zile și viață, atuncea la îmbătrânețe ne vom posti” — acelea vorbe și acelea gânduri să nu le credeți, că să știți adevărat că sunt unile sfaturi ca acelea tot ale împiedecătoriului nostru, ale diavolului, că bătrânețele, cându vor veni, vor veni slăbiciune, și cu slăbiciunea va veni și moartea. Că Domnul caută de la tot omul după cât îi iaste puterea țării lui, iară mai mult nu cére.

Așijdirea și voi, feții miei, până puteți, faceți nevoință, iar când nu veți putea, Dumnezeu știe de acéia că nu puteți, ce nu va cere de la voi mai mult, ce numai împotrivă — ca și omul. Că omul pân' iaste tânăr și poate, el se grijéște și strânge. Deci, la bătrânețe, de mai are putere a strânge, el mai strânge, iară deaca n-are, îi iaste destul ce au strâns la tinerete.

Dirept acéia, feții miei, pân' sinteți tineri, voi vă grijireți și strângeți, ca de vă va ajunge oarecând bătrânețele și veți slăbi, iar Dumnezeu va ști de acéia că n-aveți putere, ce veți avea ce ați strâns la tinerete — însă nu altă strânsore, ce bunătați, sufletești și o vor ajunge la bătrânețe, iar de vă va ajunge moartea în tinerete, ce se zice nevoința spre Dumnezeu, fericiți veți fi. Așa priveghiați, cu postul și cu ruga și cu smerenie, pentru că ruga și postul și smerenia iaste un lucru mare.

Iată că vă arăt, feții miei, ruga și postul și smerenia cât iaste de mare și de puternică. Că Moisi cu postul grăi cu Dumnezeu Savaoth în muntele Sinai, față fățis, ca cum ar grăi cineva cu o soție a lui, și trecu pren fundul mării ca pre uscat. Ilie proroc cu postul încuie ceriul de nu ploo trei ani și șase luni, și-l sui

Dumnezeu cu căruța de foc la ceriu. Pavel apostol cu ruga și cu osteneala trupului să sui cu trupul pân' la al treilea cer și acolo auzi graiure nespuse, de care nu iaste cu putere a grăi omul — însă zice că au auzit numai de o parte.

Vedeți, feții miei, cât iaste de mare tăria postului și a smereniei și a rugăciunei? Așa mi vă nevoiți și voi, să auziți acéle glasure, care au auzit și Pavel apostol. Și să nu vă despărțiți de dinsele, că vă va fi multă jale deaca vă veți deslupi de dinsele și veți fi necăjiți și nemiluți. Și încă să vă feriți să nu cumva să auziți glasul cela ce-l auziră céle cincî féte, care striga din afară, pre ginerile Domnul Hristos, de zicea: „Doamne, Doamne, deșchide-ne!”, iar el să vă răspunză, zicându: „Adevărat, nu vă știu!”

Dirept acéia, feții miei, vă păziți de acel glas, să nu-l auză urechile voastre, că cela ce aude glasul acela, mult plânge și să tânguiaște foarte cu amar, și nimea nu-i folosește. Și iară, să mi vă fie mintea și cugetul cătră Dumnezeu, în toată vrémea, zioa și noaptea, când va veni Fiul omenesc să judece zidirea sa de-nceputul lumiei, cum să vor arăta atuncea soțiile voastre, céia ce au fost obiditi și scârbiți în ceastă lume pentru direptate, și cu câtă podoabă vor veni atuncea céia ce au purtat pre duhul cel sfânt într-înșii pentru nevoința lor. Și atuncea vor veni cetele céle de mucenici, carele și-au vărsat sângele pentru Hristos, de-și vor lua cununile céle împletite și înfrâmșate. Așijderea și direpții, și cei ce au lucrat pre voia lui Dumnezeu acéstea vor dobândi. Și va împărți pre cei direpți den cei păcătoși, cum împarte păcurariul oile den capre, și va pune pre cei direpți de-a direapta, iară pre cei păcătoși de-a stânga. Și atuncea cu multă dulceață va grăi celor de-a direapta lui și le va zice: „Veniți cătră mine, toți cei osteniți și însărcinați, să vă dau răpaos!” Și vor intra atuncea în bucuria Domnului lor, tot céte, céte: apostoli, proroci, mucenici și gloatele de preapodobnici. Și drepții atuncea vor lua cineași roada sa ce au sămănat și ce rău au pătimit și au răbdat într-acest veac. Atuncea vor mânca roada osteninților lor și va plăti Domnul tuturor după ostenințele lor. Atuncea să va umplea gura lor de

bucurie și inimile lor de veselie nespuse. Auziți ce răspunsu va răspunde celor de-a stânga, că le va zice: „Duceți-vă de la mine, blestemaților, unde iaste gătit diavolului și îngerilor lui, pentru că n-ați ascultat învățăturile méle!”

Decii mi vă zic, feții miei, să nu cumva să rămâneți de soțiile voastre, cum zice *Ioan Lăstivinic*: „Să alergăm feții miei, să alergăm, pân’ iaste vrémea de alergat, pentru că am rămas de soțiile noastre céle bune”.

De acum să ne întoarcem iar la cuvântul cest mai de-îdărăt. Atunci să va strânge ceriul ca o trâmbă și stélele vor cădea și soarele va întuneca și nu va da lumina sa. Atuncea să vor deșchide ceriurile și îngerii vor alerga înaintea lui, strigând: „Iată că vine ginerile!” Și atuncea să va cutremura tot pământul de fața lui, ca apa mării. Și atuncea va fi o turmă și un păstor și să vor bucura toți dreptzii, dempreună cu îngerii la un loc, în bucuria Domnului lor. Și amar celor ce să vor lipsi de acea bucurie, că vor rămânea triști și rușinați și vor fi dați în mâinile celor îngeri nemilostivi și ale dracilor celor negri și groaznici!

Luați aminte, feții miei, și socotiți câtă obidă și jale va fi atunci în inimile noastre și dencătroo vor începe a ne bate mai nainte și a ne lovi preste obraz, încă a ne zmulge și părul! Și câte lacrimi vor cură atuncea den ochii noștri! Socotiți suspinile, de ce moarte vom povesti, sau de ce nevoie! Căci că, de va omul să facă milostenie, iar vrăjmașul nostru, diavolul, totdeauna împiedecă ca se nu miluiască, și-i sunt urâte toate bunătățile și lucrurile lui Dumnezeu. Dirept acéia, feții miei, în toată vrémea să vă aduceți aminte de acel dor și pohtă, ce fu zis mai sus, și de tânguirile și obida cea mare. Ce mai bine să vă obidiți și vă rugați și se susinați aici. Iar întru împărăția ceriului voi să mi vă mângâiați și să mi vă veseliți, și să mi vă postiți aici. Iar Domnul nostru Iisus Hristos să mi vă sature denpreună cu cuvosiile săi, că toate nevoințele și îndreptările, feții miei, sunt aici. Ce tânguți până stă târgul, de nu se sparge, faceți neguțătoriile ce se zice, până iaste sufletul în trup. Iară deaca

să va sparge târgul, adecă deaca să va deslupi sufletul den trup, decii nice o îndreptare nu se mai poate isprăvi.

Așijdirea și voi, feții miei, în loc de răs și de bucurie, pân'avem vrème, adaoțeți plângerea și întristăciunea, ca nu cumva, apoi să plângeți în temnițele iadului și să nu folosiți nimic.

Și încă vă mai rog și vă învăț, dragii miei fii și coconii miei, carii v-am născut pren duhul sfânt, să nu cumva să vă slăbească oamenii, că vor zice că de bucate și de osteneală dreaptă nu iaste păcat, că toate lucrurile satanei satanei să ijdărăsc den bucate și den băuturi, adecă den lăcomie. Că și Adam nu greși într-alt chip, nici pentru altceva, ce numai pentru lăcomia și pentru neascultarea-însă pohti mai vârtos a fi Dumnezeu, și așa să înșelă. Drept acéia fu gonit den hrana raiului.

Deci, feții miei, trupul omului iaste ca focul, iar mâncarea cea peste măsură iaste ca lemnele, ce cât bagi lemne în foc, atâta se ațăță și să aprinde focul mai mare și arde — cum zice unul din sfinții cei mai mari; iar de bagi lémne puține, și focul arde mai încet. Într-același chip iaste și trupul omului: când mănâncă mult fără măsură, el să încinde ca și focul. Dirept acéia, mi vă nevoiți cu postul și cu rugăciunea, să vă smeriți trupul. Că toate bunătățile de la post izvorăsc. Iar Domnul nostru Hristos nimic nu iubéște ca trupul omului, ca și cum iubéște stupul albinele în fagurii săi cei cu miare. Iar și stupul, măcară deși iubéște și pohtéște pre albini în fagurii săi, iară ele, deca fug de fum, năpustescu fagurii și fug, și-i lasă pustii. Așijdirea și duhul sfânt fuge de cugetele céle spurcate.

După acéia, feții miei, de va vrea Dumnezeu să mă împreune cu voi, câte voiu ști, noi vom vorbi și mi-o voiu învăța, iară nu den mintea mea, ce den învățătura Domnului Dumnezeului Iisus Hristos. Însă, feții miei, losafe și Varlaame, tot să mi vă aduceți aminte și de mine, nechibzuitul și lenevosul, că, cu adevărat, eu sunt vița cea rea, carea nu face

rod, și oaia cea rătăcită și pierdută în propastie și în surpăturile cele adânci, și dăspărțit den turma Domnului nostru Iisus Hristos, și sunt încungiurat de fierăle cele réle, și zvăpăioase, și mânioase, și cu dinții ascuțiți, și slobozesc den ochi scânteii ca fulgerul.

Dirept acéia, feții miei, mi vă rog să pomeniți și pre mine în sfânta voastră rugăciune și nu uitareți pre mine, cela ce sunt oaia cea rătăcită și tatăl vostru, ca se priimească și pre mine, păcătoșul, Domnului nostru Iisus Hristos, pentru rugăciunea voastră cătră turma sa. Însă nu ca pre îngăduitorii săi, nici ca pre voi, feții miei, ce ca pre unul den argații cei mai proști. Iară de mi se va întâmpla moarte mai naintea voastră, voi să-mi fiți iertați, și voi, dragii miei, încă să mă iertați, ca, pentru voi, să dobândesc milă și odihnă în zioa judecății, cu ruga preacuratei fecioară și a noastră stăpână Mariia și cu ajutoriul sfinților, câți au slujit Domnului bine den véci. Amin.

ALTĂ ÎNVĂȚĂTURĂ, ASEMENE CEȘTIIALTE

Cu adevărat, ale rădăcinii cei bune, bune sunt și odraslele, și din curtea cea sfântă și fii sfinți vor ieși, și de nu va fi cetatea împăratului sfântă, nici fii nu vor ieși sfinți. Ce, cela ce iaste de dar, dar să i să dea; cela ce iaste de mertic, mertic să i se dea; cela ce iaste de cinste, cinste să i se dea; cela ce iaste de miluit, să-l miluiești; și cine iaste de a-i fi ieftin, ieftin să-i fie. Ce tu, fiind luminat, și fiii tăi sunt luminați; tu fiindu iubitoriu de Hristos, și fiii tăi vor fi iubitori de Hristos.

Preaiubitul meu loasafe, tu ai fost lumina ochilor miei și lumânarea cea prea luminată a inimii méle. O învățatură oarece mi-ți scrisesem să te înveți de la mine; ce Domnul nostru Iisus Hristos să mi te priimească și să mi te învețe, cu ugodnicii săi, întru împărăția ceriului. Deci această învățatură acum eu n-am cum o trimite, ci o voi trimite unde-ți va zăcea trupul.

Și iar voi, sfinți părinți, carii vă veți afla a lăcui la acel loc, una, pentru voia Domnului nostru, lui Iisus Hristos, alta, pentru

voia voastră, am grijă a milui acolea și a întări, ca să nu zacă
acel trup sângur. Și oare ce va trebui la acel loc, măcar odăjdii,
măcar bucate, măcar fieștece, eu am a mă osteni ca se aibă
acel loc de toate den destul¹.

¹ Evident că această „învățătură” este în realitate o scrisoare — act de
cancelarie (cu *preambulul* caracteristic) care se adresează călugărilor mănăstirii
în care murise Iosaf.

GLOSAR¹

A

adinsu ei-și — între el.
amalic (patimile amalicului) —
 lăcomie.
aorea — uneori, câteodată.
apesti v. pesti.
armaș — mic dregator a carui
 atribuție era de a aduce la în-
 deplinire execuțiile capitale.
aspida — un fel de vipera, napârca.
аҫаpoc — așchie, țeapă.

B

basnă — poveste mincinoasă.
bdenie — denie, slujbă religioasă
 de seara său de noapte.
blăm — imper., să mergem.
bozi, pl. — idoli.
bun slăvitor — pravoslavnic, or-
 todox.

C

capiște — templu păgân.
chiuotul legii — lada în care se
 aflau tablele legii (în *Biblie*).
cislă — număr.
cortul legii — cortul ce adăpostea
 tablele legii și alte obiecte sfinte
 (în *Biblie*).
coruna — coroană.

costanda — denumirea munte-
 neasca a monedei de argint de
 trei groși numită *troiac* (aceeași
 moneda se numea în Moldova
potronic).

coștei — castel.

crăvi (a se) — a se hrăni, a se întări.
creștere (în text: pl. *Creștiri*) —
 plantă.

D

diadimă — diademă, coroană îm-
 podobită.

dosadă — chin, întristare.

dosădire — supărare.

dosadit — supărat, necăjit.

E

efud — vesmânt liturgic la vechii
 evrei, preluat și în ritualul creștin.

G

gherdan — colan împodobit.

ginghireasă — probabil un cuvânt
 corupt în loc de *giupâneasă*,
jupâneasă (cucoană, femeie);
 pasajul respectiv din *Biblie* (I Re-
 gi 18,6) are *femeile*.

giudea, pl. *giudele* — suliță, lance.

gâlceavă — sfadă, întrebare

gârtan — gâtlej.

¹ Alcatuit de G. Mihăilă.

glava — capitol.
gomot — zgomot.
gripsor — sgripsor, vultur imperial.

H

hadâm — eunuc.
harap — negru.
hrăbor — curajos, viteaz.
hrisolatac (forma redată gresit, în loc de *hrisolatru*) — închinător auruului.

I

i proci, i procee (*slavonism*) — și celelalte.
idolatru — închinător la idoli.
izbândă — razbunare.
izbândi (*a*) — a se razbuna.
izjdârâre — zamislire, izvor.
izvrătire — întoarcere, abatere.

Î

împrejurean — vecin.
împresura (*a*) — a înâbusi.
împuta — a dojeni, a mustra.
împutăciune — dojană, muștrare.
înceta (*a se*) — a intra în ceată, a se alătura unei cete.
îndărăcna (*a se*) — a se îndărătnici.
îngreca (*a*) — a zamisli, a deveni grea.
întortare — întoarcere, abatere.
întunérec — zece mii, mulțime mare.

J

jitnița — hambar (de grâu).

I

lavră — mănăstire mare.
lăcricioară — lădiță.

Léstvicinicul, Ioan — Ioan Scărarul, Ioan Climax.

M

mangâr — cea mai mică monedă de aramă (turcească).
mertic — porție de hrană.
miloserdie — milă, îndurare.
mișălie — lepră.
mârșăvire — ticaloșie, decădere.
mâscoi — catâr.
moștean — moștenitor.
mozavirie — defăimare.
muncitoriu — călău, chinuitor, tiran.

N

nastavnic — conducător (al unei mănăstiri), egumen.
năpusti (*a*) — a părăsi.
nemeri (*a*) — a găsi, a afla.

O

oblăduință — cârma, stăpânire.
obrezanie — tăiere împrejur, circumciziune.
ocaianic — blestemat.
ocăinicie — nenorocire.
oceaianie — deznădejde.
ocoli (*a*) — a asedia (de jur împrejur).

P

panaghie — prescură sfințită.
pasă — imper., du-te.
pesti (*a*) — a zabovi, a întârzia.
plehupă — capac, acoperământ.
pocaianie — pocăire, pocăință.
pohvală — laudă, fală.
ponciș (*în*) — pieziș, împotriva.
popriște — milă, stadiu (măsură de distanță).

posadnică — țiitoare, concubina.
poslușanie — ascultare.

poslușnic — călugăr (subordonat starețului).

Predteciu, Ioan — Ioan Prodromul, Înaintemergatorul (Ioan Botezătorul).

prestevi (a se) — a răposa, a muri.

pricestui (a se) — a se împărtași.

prost — simplu.

R

raft — ham (la cal).

raņ — fald (la veșmânt).

răveni (a se) — a se umezi.

rucodelie — lucru de mâna.

S

sad — gradină.

scăpăta (a se) — a pierde (un bun), a fi lipsit.

scopot — melodie, cântec.

sealbed, salbed — pl. masc.

selbezi, fem. selbede — vested, palid.

siclu, pl. sicle — monedă (la vechii evrei) cântărind patru drahme antice.

soț — însoțitor, tovarăș.

soție — soț, însoțitor.

spăsenie — izbăvire, mântuire.

spăsi (a se), — a se izbăvi.

sprijini (a) — (impropriu aici) a strânge.

steag — semînție, neam (în *Biblie*).

stâlpare — ramură verde.

surguci — mănunchi de pene împodobit cu pietre scumpe, egretă.

șugubină — amendă pentru răscumpararea unei nelegiurii său crime.

T

tagă — tăgăduială; *a prinde* ~— a tăgădui, a contesta.

talant — moneda de aur sau de argint.

tâpi (a) — a îndura, a răbda, a suferi.

târșină — împletitură din păr de capră.

troiță — treime.

U

ucide (a) — a bate rău, a stâlci.

usârdie, userdie — osârdie, sân-guință.

V

vlastelin, pl. vlasteli (în terminologia feudală din Țara Românească) — mare boier.

Z

zatocenie — exil.

zăblău, pl. zăhlae — țol, pătură.

zăveasa bisericii — catapeteasmă, perdeaua ce se coboară în timpul slujbei spre a acoperi vederea spre altar.

zemnic — bordei.

zlătar — aurar.

zlobiv — rău, răutăcios.

REFERINȚE ISTORICO-LITERARE

Cea dintâi lucrare care ni aparține în ce privește inspirația sunt Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie. [...] ...Un întreg capitol din Învățături cuprinde sfaturile asupra felului cum trebuie să se poarte domnul în toate împrejurările; cum să stea domnul la masă, cum să vorbească el cu boierii, cum să primească soliile străine, ce atitudine să aibă față de turci, cum să meargă la război, cum să se poarte în pribegie, care a avut pe vremea aceea un anume caracter. Este un suflu războinic admirabil în această parte a operei discutate.

Este evident, o epocă în care turcii veneau altfel decât în vremea lui Matei Basarab. Aceasta nu-și ascundea bogățiile: el trăia când sultanul se bătea în Mesopotamia și țara era cu desăvârșire scutită de astfel de întâmplări; aici este momentul din secolul al XVI-lea când se crezuse cu puțință ca un Basarab lepădat de lege, un Mohamed-beg, să ajungă în scaunul lui Vlad Țepeș; este oglindirea unei întregi epoci războinice pe care nu putea să o cunoască acolo, în pacea mănăstirii, călugărul din secolul al XVII-lea, care nu avuse unde auzi sunete de trâmbiță și glasuri de asalt.

Pe alocuri pare că vezi toată purtarea lui Mihai Viteazul la Călugăreni. i, arătând că domnul trebuie să steie totdeauna pe un anume loc în luptă, lângă steaguri, scriitorul îl îndeamnă încă o dată să nu părăsească țara: „din țara voastră să nu ieșiți, ci să ședeți cu boierii voștri“, adică tocmai ceea ce a făcut Ștefan cel Mare la 1476, ceea ce a făcut Petru Rareș la 1538, când s-au băgat cu toții în adâncul Carpaților. Și, la urmă, în acest pasagiu privitor la război, se spune: „măcar de ți s-ar întâmpla și moarte, iar numele tău va rămâne pe urmă în cinste“.

Toată cartea aceasta ar trebui desfăcută și răspândită, căci este o adevărată carte de învățătură pentru vitejie. Înainte de toate să avem simțul realităților și simțul realităților ni spune că aceste „învățături“ sunt un produs al spiritului militar de la începutul secolului al XVI-lea.

Dar Neagoe a putut foarte bine să scrie acestea. Ce înseamnă să „scrii“ pe vremea aceea? Însemna să lucrezi în colaborație cu un altul.

Împăratul Constantin Porfirogenetul a „scris“ cutare carte cu privire la administrația Imperiului bizantin? Desigur nu a scris-o cu mâna lui: a avut înaintea lui izvoare și a fost cineva care a redactat supt auspiciile lui. Și Neogoe a avut desigur un astfel de ajutor, dar sunt fără îndoială și părți dictate de dânsul. De altfel știri că astfel de dictări se puteau face la noi în acea vreme le avem și prin scrisorile lui Petru Șchiopul — foarte interesante. Ar fi de cel mai mare interes ca un om familiarizat cu sintaxa latină să facă un studiu asupra acestor scrisori ale lui, un studiu de sintaxă românească așa cum se poate găci supt cuvintele scrise în latinește. Vestitele scrisori ale lui Mihai Viteazul scrise în latinește au fost și ele dictate. Și, dacă s-a scris în sensul arătat la 1600, de ce nu s-ar fi putut scrie pe la 1520 de Neogoe Basarab?

Sensul cuvântului „autor“ este cu totul altul pentru aceea vreme și cu totul altul pentru timpul nostru. Nu trebuie să ne luăm după sensul foarte precis, foarte conștient și integru al nostru, pentru o epocă de aceasta, instinctivă, în care orișice găseai bun într-o operă veche rețineai pentru a face o operă nouă.

Dar să ne mai gândim la un lucru: Neogoe Basarab este însurat cu o principesă sârboaică, având ambiții bizantine, crescută în tradiția literară a Bizanțului și, precum o dovedește Biserica Episcopală din Arges, și în tradiția artistică a Bizanțului. S-a văzut că Elena — Ecaterina din Moldova, soția lui Petru Rareș, a provocat opera lui Macarie, din care a ieșit pe urmă opera cealaltă, imitată după Manase. Atuncea de ce Despina Milița, de la București, nu ar fi îndemnat la același lucru la care a îndemnat Elena—Ecaterina de la Suceava? Dar însuși numele acesta de Teodosie înseamnă o ambiție. Căci Teodosie nu e după Teodosie cel Mare, ci după Teodosie al II-lea, împăratul Bizantin foarte bine cunoscut din secolul al V-lea. A numi pe cineva Teodosie, indiferent dacă numele venise de la tată sau venise de la mamă, arată o altă concepție a domniei: concepția care se vede din atmosfera literară a timpului, o mare mândrie imperială. Dacă ar fi fost vorba, numit cu nume de țară, al unui biet domn fără legături cu tradiția împărătească bizantină, ar fi altfel; dar este vorba de Neogoe și nu se poate admite pentru dânsul o lipsă de intenție în numirea fiului Teodosie.

Și adaug: călugărul ar fi trebuit să fie, pe lângă toate, și foarte bine informat în ce privește familia lui Neogoe, să știe care ar fi fost fiii lui, morți înainte de momentul când s-a alcătuit cartea și despre care vorbește atât de duios. El ar fi trebuit să știe cine era mama lui, și ea plânsă în aceste frumoase rânduri de jălanie. Locul acesta, s-ar zice, putea să-l știe un călugăr de la Argeș. Dar în cazul acesta călugării ar fi spus ceva în

legătură cu biserica aceea de care atârnă el, și asupra acestui așezământ, artistic și religios, care venea de la Neagoe, nu este nici un cuvânt.

Iată, sunt plângeri, așa-numite „threnē”, de acestea în literatura Bizantină, dar, întru cât pot judeca eu, psihologicește, nu filologic, mi se pare că greu s-ar putea nemeri o notă așa de sinceră, de cineva care ar fabrica, pe numele lui, sau pe numele altuia, o operă literară, ca în cuvintele cu privire la Petru, fiul lui Neagoe, mort în cea mai fragedă copilărie.

Iar, dacă este vorba de o ultimă dovadă, formală, atunci dovada este următoarea: între cărțile lăsate de Petru Șchiopul, când a murit la Tirol, la Bozen-Bolzano, și care au intrat în colecția arhiducelui Ferdinand, se află și învățăturile către domn în privința felului cum trebuie să se poarte cu boierii la masă. Acestea sunt însă un capitol al Învățăturilor lui Neagoe. Prin urmare la 1594, când a murit Petru-Vodă, exista forma slavonă a Învățăturilor, Petru-Vodă avea un fiu, față de care simțea tot atâta duioșie ca și Neagoe pentru Teodosie, și acel fiu era menit ca și Teodosie să se stângă în floarea vrăstei între străini — Teodosie a murit la Constantinopol, iar Ștefan, frumosul fiu de domn cu părul bălan revărsat pe umeri; la Innsbruck — cu aceleași preocupări. El a strâns deci cu atâta grijă capitolul acesta care servea pentru învățatura în străinătate de un călugăr, care a ajuns în urmă mitropolit, și printre hârtiile lui Petru Șchiopul s-a găsit o foaie în care se cuprinde o lecție de cronologie pentru coconul domnesc: anii pe cari trebuia să-i învețe el pe de rost. Și prin urmare capitolul acela făcea și el parte, ca și foaia care din fericire ni s-a păstrat, din cărțile de școală ale copilașului domnesc.

Mi se pare că este greu să se aducă o argumentație mai deplină decât aceasta. Aș putea să mai trimet la cutare scrisoare a lui Stan Jianu, tipărită de mine în Studii și documente, VIII, în care se poate vedea, pe la 1790, aceeași dragoste a unui părinte față de copilul la care ține ca la ochii din cap și aceeași durere părintească.

Nicolae IORGA, III. Căutarea subiectelor proprii, în *Istoria literaturii românești*. Introducere sintetică, Editura Litera, Chișinău, 1997, p. 63—69.

Cel mai de seamă monument al cugetării și simțirii românești în limba slavă îl formează însă Învățăturile lui Neagoe către fiul său Teodosie. Acest prețios monument este legat de numele domnului care a ridicat minunata mănăstire de la Curtea de Argeș și mitropolia din Târgoviște și care a fost protectorul călugărului sârb Macarie, patronând imprimarea primelor cărți de slujbă bisericească pe pământ românesc.

Un adevărat voievod al culturii românești și un mare sprijinitor, prin darurile trimise, al creștinătății din întreg Răsăritul ortodox, oprimat sub apăsarea păgână, „ctitor mare a toată Sfetagora”, cum îl numește Gavril, protul Muntelui Athos. Învățăturile lui Neagoe au fost utilizate și de N. Bălcescu în studiul său despre Puterea armată și arta militară la români, apărut în 1844 în revista „Propășirea” de la Iași, și fuseseră pulicate pentru întâiași dată cu un an mai înainte, în tipografia colegiului Sf. Sava. La epoca apariției, și multă vreme mai târziu, se credea că aceste învățături au fost scrise de evlaviosul domn al Munteniei în limba țării. În 1894 învățatul rus Lavrov, descoperind însă în Biblioteca Națională din Sofia o redacțiune slavonească a Învățăturilor, a închis discuția, deoarece, în urma acestei descoperiri, toți istoricii noștrii literari sunt astăzi de acord că Învățăturile au fost redactate în limba slavonă.

N. CARTOJAN, Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, în Istoria literaturii române vechi, vol. I, 1940.

[...] Învățăturile reprezintă, prin autorul și conținutul lor, o operă indiscutabil românească: întâia mare carte a culturii românești. Aceasta nu înseamnă, firește, că opera e în întregime originală. Se știe bine că autorii râvneau pe vremea aceea mai puțin la originalitate, cât la adevăr impersonal; iar cu atât mai puțin un domnitor se va strădui să dea totul numai de la el. Pe urmă, Învățăturile lui Neagoe conțin precepte morale, religioase, sau sfaturi general omenești, care erau cu atât mai utile cu cât erau mai verificate, sau spuse mai cu autoritate. Deci nu e de mirare dacă vor figura în lucrare multe citate din Biblie, alături de pasaje din Omiliile Sf. Ioan Crisostomul, din Viețile Sfinților, din Legende populare, sau din tratatele unor autori nu întotdeauna citați. Dar Neagoe vorbește fiului său nu numai despre puterea lui Dumnezeu și slăbiciunea omului, despre împărații cei răi, pedepsiți de Dumnezeu, și despre obligația domnitorului de a asculta marele comandament religioase și morale —, ci și despre lucruri mai personale, cum ar fi înmormântarea maicei sale, doamna Neaga, dându-i alteori sfaturi cum să cinstască, domn fiind, pe boieri și pe slugi, cum să primească pe soli, cum să poarte războaie, cum să judece, cum să domnească. E greu de spus că locurile acestea din urmă nu sunt originale.

Este însă un fapt că până la urmă totul se scaldă în perspectiva eternității. E o problemă cum același Neagoe, care făptuiește orgolios, după modelul slăvit al împăraților bizantini, se miră împreună cu proorocul: „Ce este omul, Doamne, de-ai făcut pentru el atâta mărime”; e o problemă cum o conștiință care refuză religios lumea, se împacă

practic cu ea; — dar problema e a noastră, nu e a lui Neagoe. El nu simte conflictul, și totul sfârșește la el pe dimensiunea eternității. Din orice regiune a lumescului, de pe orice plan al istoriei omenești, Neagoe îndreaptă gândurile fiului său către cele veșnice. „Mulți împărați au împărățit și viețuit pe această lume, iar împărăția cerească puțini au dobândit-o“. De aceea fiul său Teodosie trebuie să se gândească mai ales la treptele care-l pot urca spre contemplație. Și într-un pasaj, care poate fi dintr-un tratat ascetic, dar care exprimă, revelator ca un poem, sensibilitatea în același timp religioasă și filosofică a unui cuget românesc din veacul al XVI-lea, Neagoe arată fiului său care sunt treptele desăvârșirii: „Că, mai întâi de toate este tăcerea, iar tăcerea face oprire, oprirea face umilință, și plângere, iar plângerea face frică, și frica face smerenie, smerenia face socoteală de cele ce vor să fie, iar acea socoteală face dragoste, și dragostea face sufletele să vorbească cu îngerii. Atuncea va pricepe omul că nu este dreptate de Dumnezeu“. [...]

Pe planul eternității, unde sfârșește conștiința lui Neagoe, după ce a călătorit printre singurătăți și spaime, nu poate fi vorba nici de cunoaștere, nici de efort etic, pentru că nu e în joc spiritul pur și simplu. Nici un moment Neagoe Basarab nu va sfătui pe fiul său să se închine efortului de luminare proprie, după cum nu-l va îndemna nici să făptuiască potrivit cu norme omenești. Contactul e între om și Dumnezeu, nu între om și propria sa conștiință legislatoare.

Ită deci ce înseamnă perspectiva eternității, pentru care optează spiritualitatea românească din veacul al XVI-lea. Conflictul de fapt dintre planul etern și cel istoric este soluționat direct, prin renunțarea la spirit, sau prin ocolirea spiritului cu tot ce implică el: cunoaștere, acțiune, afirmare omenească. Omul nu se afirmă aici; el este pus să mărturisească, doar.

Constantin NOICA, Ce e etern și ce e istoric în cultura românească, în vol. Pagini despre sufletul românesc, B., 1943, p. 13—14.

Pentru literatura românească veche, negreșit că Învățăturile lui Neagoe constituie cea dintâi operă de compoziție și inspirație poetic laică. Originalitatea ei e mai pronunțată decât aceea a cronicarilor în slavonește, care se mulțumesc să nareze faptele istorice. Scrisoarea aceasta înseamnă, deci, un fapt de cultură din cele mai de seamă. Cu această lucrare suntem departe de simplele copii și tipărituri slavone și de probabile traduceri românești ale vremii. Avem de a face cu o primă scriere originală masivă încheată din gândurile și simțire românească. Faptul acesta ar fi trebuit să primeze în ochii istoricilor literari, fiindcă opera își păstrează însușirea enunțată chiar dacă s-ar plasa în secolul

XVII, cum cred unii învățați. Nu se poate găsi ușor în această vreme o operă care să o egaleze din punctul de vedere al compoziției și stilului.

Traducerea în limba română, efectuată, după câte se vedește, în secolul XVII, aparține unui cărturar de talent și este una din cele mai reușite ca limbă literară. Traducătorul are un deosebit simț al limbii. Folosește un grai viu care își menține prospețimea și căldura, și topește într-o frază de rezonanță românească forme personale sau termeni adoptați din textul slav. Nimic nu dă impresia unei limbi cărturărești artificiale.

* * *

În Învățăturile lui Neogoe Basarab atenția se îndreaptă liric către zbuciumul ființei omenești, care are idealuri pământești și sociale, și către educarea omului pentru viața în societate și în stat, iar în istoriografia moldoveană din vremea lui Ștefan cel Mare, către imaginea națională a istoriei, într-o vreme de dominare a religiozității și cosmopolitismului cronografelor bizantine și slave.

Se pune întrebarea: de unde vine această închipuire spre un umanism local, în paralelă cu umanismul occidental în limba latină? Se poate spune că s-a trecut ușor peste substratul local de tip popular care a generat acest umanism. Umanismul occidental a luat naștere prin descoperirea antichității clasice și s-a manifestat pe scară mare în limba latină (ântr-o anumită tentă livrescă). Umanismul din sud-estul Europei, inclusiv din țările românești, și-a tras seva, în primul rând, din cultura populară, cu fondul ei străvechi, superficial atins în mase de ideile bisericesti, în al doilea rând, din acțiunile unor așa-zise „erezii“, în realitate curente democratice, accesibile și valabile în masele populare largi, precum bogomilismul, a cărui extindere și persistență nu mai poate fi astăzi negată, în urma celor mai noi studii. [...]

Așadar, Occidentul a descoperit cărțile și spiritualitatea greco-latină, sud-estul Europei a descoperit direct valorile umane în cultura vie a maselor populare. De aci două umanisme (nimeni până acum nu a vorbit de un umanism sud-est european sui-generis în această epocă), care, deși amândouă cultivă și prețuiesc omul, idealurile, năzuințele sociale, sentimentele lui, realitățile vieții, au totuși tentă deosebită. Și, dacă ținem seama de alte forme de cultură, precum arhitectura și pictura, cu linii în bună măsură în spirit și concepție populare, atunci această diferență devine și mai evidentă.

De aceea nu este nevoie ca activitatea lui Neogoe Basarab să fie etichetată cu firme de curente occidentale, iar personalitatea lui asemănată cu personalități occidentale, pentru că Neogoe Basarab nu

este nici Niccolò Machiavelli cu al său Il principe (1531), nici Montaigne, ci este Neagoe Basarab (după cum Ștefan cel Mare nu este vreun condoiter sau conchistador, ci este Ștefan cel Mare), expresie deci a unui autohtonism, care face cinste prin originalitatea culturii românești și îmbogățește în același timp prin noutate de spirit și creație, patrimoniul culturii și literaturii europene. Încât și el ar fi putut să spună, ca și Horațiu, dacă știa ce-i va aduce vremea: non omnis moriar.

Ion C. CHIȚIMIA, O nouă semnificație a culturii din epoca lui Neagoe Basarab, comunicare tipărită în Neagoe Basarab, volum omagial publicat de Societatea culturală „Neagoe Basarab“ din Curtea de Argeș, B., Editura Minerva, 1972, p. 124—129.

[...] O lucrare de valoare și proporțiile Învățăturilor nu putea să se ivească decât în perioada de înflorire a culturii în limba slavonă la noi, la începutul secolului al XVI-lea, și nu putea să fie concepută decât de un strălucit reprezentant al acestei culturi în Țara Românească cum a fost voievodul Neagoe Basarab. [...]

Învățăturile alcătuiesc în totalitatea lor un manual de educație morală și politică menit a servi unui viitor domn. [...]

Cu toate că împrumută pasaje întregi din scrierile pe care le folosește, nu se poate tăgădui lui Neagoe îndemânarea elocvenței, cadența de mare vibrație retorică, mai ales când vorbește (după Ion Zlatoust) despre fragilitatea vieții, întreruptă de moarte [...]

Patetică este plângerea fiului Petru, cea mai mișcătoare pagină elegiacă din literatura română în limba slavonă [...]

Alexandru PIRU, Învățăturile lui Neagoe Basarab, în Istoria literaturii române, vol. I, B., Editura Academiei, 1964, p. 278—283.

[...] Cei care au ținut cu orice preț să arate caracterul mozaical al scrierii și n-au căutat să meargă mai departe, spre a ilustra poezia tipic medievală, s-au situat pe o poezie unilaterală. Căci pornind de la citate autorul, Voievodul Neagoe Basarab, dă sentințe și exemplificări din viața-i proprie ori a poporului, adaugă o foarte lungă parte izvorâtă din mintea sa cultivată și sufletu-i sensibil la frumuseți și datorii ale vieții.

Dar ca Învățăturile lui Neagoe să-și atingă scopul, autorul folosește nu numai exemplul asociativ, ci și foarte colorat. Opera se distinge printr-un limbaj poetic simbolic, metaforic. Se dovedește a fi stăpân pe literatura ecleziastică, din al cărei izvor figurativ se adapă și opera sa, bun exemplu de scriere poetică medievală. [...]

Sunt imagini care se referă la Cosmos. În această privință paginile devin ilustre, putându-se asemăna cu ale lui Francesco D'Asisi închinare soarelui, apelor, cerului. Iată ceva în acest sens din *Învățăturile* lui Neogoe: „Căci nu am de unde să încep a plânge păcatele mele către milostivirea ta, că păcatele mele s-au înmulțit ca stelele cerului și ca nisipul mării, pe care le-am păcătuit în fața ta, Doamne!

O, stăpâne, împărate atotțiitor, făcătorule cerului și al pământului și al mării și ale tuturor din ele, milostive, iubitorule de oameni, de tine se cutremură toate puterile cerurilor; pe tine te cântă soarele, pe tine te mărește luna; pe tine te laudă stelele; de tine ascultă lumina...“ Dar sfera metaforei din *Învățături* e cu mult mai largă, păstrând însă ca trăsătură dominantă, în întregul sistem comparativ, asociația. Astfel, vorbind de milostenia nevirtuoasă, ea se aseamănă „... unei grădini, care are tot felul de poame și flori, izvor de apă însă nu are“. Cuvântul e dorit să fie înțelept și cuminte, „ca să meargă ca o răsplată ascuțită în inima domnului lui“. Iar mintea și puterile trebuie să fie în om „... ca și steagul în mijlocul oștirii“. [...]

Din succinta înfățișare a ideii de compoziție și stil a limbajului poetic al *Învățăturilor* lui Neogoe, rezultă că ne aflăm în fața unei opere de adevărată literatură, de mare valoare poetică, tipică evului mediu. Părăsind vechiul drum bătătorit, al surselor și al unor discuții de natură speculativă, folosind analiza textului din perspectiva unor probleme de teorie literară, ajungem în miezul unor probleme legate de soarta fiecărei opere artistice mari. Fără să facem abstracție de mulțimea de elemente eterogene din care se compune lucrarea, părțile originale sunt demarcabile și ele trebuie puse în lumină, prin studii cât mai diverse.

Scrisă în una din limbile de circulație, din acea epocă a începutului secolului al XVI-lea, opera lui Neogoe formează un tot organic cu frescele bisericilor bucovinene, cu strălucita artă miniaturală, cu costumul popular, cu tot ce constituie esențe ale sufletului românesc, exprimat în forme artistice de mare valoare.

Gh. VRABIE, *Învățăturile* lui Neogoe Basarab către fiul său Theodosie. Compoziție, stil, metaforă în Argeș, 1969, nr. 1, ian.

Un lucru se impune fără dificultate celui ce a terminat de parcurs ultima pagină a *Învățăturilor*: ele sunt un imens testament, ideologic și pedagogic, în a cărui redactare s-a făcut apel la resursele remarcabile ale unei arte a compoziției, cultivată în contact cu literatura bizantino-slavă, a cărei lectură destul de întinsă o găsim atestată la fiecare pas.

Dar această artă nu se nutrește exclusiv din livresc, așa cum s-a afirmat, ci își are sursele primordiale în experiența de viață personală a unui individ și în experiența lui socială, prin care stabilește legătura cu experiența colectivă pluriseculară a poporului său. Ceea ce asigură unitatea operei și transfigurează izvoarele, sudându-le într-un singur tot, este tocmai incandescența unei trăiri plenare, pe toate coardele sufletului omenesc, de la iubirea fiului față de mama sa, la durerea tatălui ce-și plânge copiii morți, sau contemplă cu melancolie sfârșitul său apropiat, care va lăsa pradă unei lumi pline de adversități pe unicul fiu rămas, și de la lirismul religios al smereniei creștine la patosul puterii pământeste, al iubirii „de moșie“ și al gloriei. În spatele acestei opere, alcătuită după canoanele evului mediu, care nu se sfia să împrumute copios, putem întrezări contururile unei personalități originale, puternic reliefată. E o trăsătură ce distanțează Învățăturile de creațiile tipic medievale, impersonale cel mai adesea, și o proiectează pe fundalul noii epoci, moderne.

Intensitatea trăirii este egalată de intensitatea gândirii. Învățăturile sunt în primul rând, prin însăși destinația lor, o operă ideologică. Ea vrea să învețe, să educe, dar nu se limitează la generalități morale, ci posedă și transmite un sistem, o foarte clară concepție personală asupra unei serii de probleme complexe, sociale, politice, militare, diplomatice. Cu puțin efort la început, acest sistem de idei, care constituie armătura interioară a edificiului, poate fi perceput cu deplină claritate. El conferă Învățăturilor lui Neagoe Basarab un loc original în excepțional de bogata literatură „parenetică“, ilustrată de scrieri pe teme similare în aproape toate literaturile lumii, de la anticul Egipt și străvechea Indie trecând prin Elada, Roma și Bizanț, până la bogata eflorescență a genului în Renaștere, care a dat pe Machiavelli.

În sfârșit, acest om, căruia nimic nu-i este străin, și acest gânditor este un excepțional artist. Ne-o dovedesc gustul și meșteșugul cu care-și alege, prelucrează și assemblează izvoarele (mai mult de o treime din Învățături este construită cu astfel de „prefabricate“), tehnica unitară trădând, de la un capăt la altul, aceeași mână. Ne-o dovedește, și mai clar, partea din opera sa ce i-o putem atribui fără rezerve, pe care a alcătuit-o dând glas propriilor sale meditații și sentimente. Evident, vom admira pe creator și acolo unde textul nu este al lui pentru măiestria cu care a ales. Dar ne vom limita, în acest caz, să-i ghicim intențiile după felul cum mănuieste foarfecele. Dreptul la o adevărată analiză și judecată de valoare îl au însă, în primul rând, pasajele și capitolele în care ne vorbește fără intermediar.[...]

Din acest scop imediat, central al cărții, care este unul pedagogico-

politic, precum și din necesitatea de a expune și a impregna în cititor ideologia generală a societății feudale — ceea ce lărgiște sfera Învățăturilor și face din ele oglinda complexă a concepției despre lume și viață a societății medievale românești — a rezultat structura literară a Învățăturilor.

Potrivit scopului central și scopurilor adiacente pe care și le propusese autorul, trăsătura definitorie a Învățăturilor lui Neogoe Basarab o constituie tocmai caracterul lor „enciclopedic“. Învățăturile ne apar, astfel, în același timp ca o operă de instrucție și de educație religioasă și morală, un breviar de ascetică și mistică răsăriteană, o antologie de texte pedagogice selectate și aranjate potrivit asopului general al lucrării, un tratat de teorie politică a monogramei bizantine de drept, un manual original de teorie și tehnică a guvernării autoritate moderne, prin limitarea la dominarea puterii feudalilor, o sinteză a experienței și gândirii diplomatice românești, o carte de tactică și strategii militară și una din cele mai autentice și mai valoroase creații literare din cultura română. Pentru fiecare din aceste fațete ale unui diamant aproape perfect șlefuit putem găsi corespondențe în alte literaturi; niciăieri ele nu se întâlnesc toate în cuprinsul aceleiași scrieri și într-o formă atât de unitară su raport literar. Hasdeu avea deplină dreptate să numească Învățăturile „un falnic monument de literatură, politică, filozofie și elocuență la străbunii noștri“.

Dan ZAMFIRESCU, Primul monument al literaturii române. Studiu introductiv la ediția Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Theodosie, B., Editura Minerva, 1971, p. 24—28.

[...] Dacă Ștefan încheie șirul măreț și tragic al „cavalerilor”, inaugurat de Mircea cel Bătrân și ilustrat până la dânsul de un Ioan de Hunedoara, Dan al II-lea, Vlad Țepeș, la rândul lui, Neogoe Basarab este prototipul marilor maestri ai diplomației situațiilor critice, teoreticianul genial al acestei „arte a supraviețuirii, căreia îi consacră capitolul VII „Despre solii și răzoaie“ din opera sa monumentală Învățăturile lui Neogoe Basarab către fiul său Theodosie. Mănăstirea celebră de la Curtea-de-Argeș ridicată între 1512 și 1517 și devenită o a doua Sfântă Sofia pentru ortodoxia veacului al XVI-lea, precum și această operă scrisă, denumită de Constantin Noica „întâia mare carte a culturii românești”, sunt cele două titluri de glorie ale lui Neogoe în fața istoricilor moderni.[...]

Legătura dintre cultură și politică, asocierea artei cu opera de educație civică o inaugurase, de fapt, Ștefan cel Mare, care zidește biserici pe locul tuturor marilor sale bătălii și le dictase inscripții ce sunt adevărate

file de cronică. Ce mijloc mai abil — în vremi de credință ferventă — de a perpetua în popor, care nu citea cronică, amintirea epopeii și de a-i cultiva simțul istoric? Dacă Moldova a dat pe cei mai mari istorici români, faptul se explică nu printr-o trăsătură specială a spiritului locuitorilor, ci prin amintirea legendară a lui Ștefan, coborât în folclor și basm. Neagoe este al doilea făurar de geniu al tradiției militante a literelor și artei românești, dând el însuși exemplul ca scriitor și concepându-și totodată glorioasa ctitorie de la Argeș ca un mesaj cifrat adresat contemporanilor și posterității. [...]

De fapt, în vremea lui Ștefan cel Mare și a lui Neagoe Basarab, prin opera complementară a moldoveanului și a Munteanului, s-au pus bazele naționale și s-a decis, pentru o jumătate de mileniu, viitorul.

Dan ZAMFIRESCU, Neagoe Basarab, în *Tribuna României*, III, 1974, nr. 44, 1 sept.

Cel mai de seamă scriitor psihologic din vechea noastră literatură. [...]

De aceea spiritul lui Neagoe Basarab de pe la 1500 seamănă uneori atât de izbitor, în aceste operații atât de delicate, cu spiritul occidental de pe la 1600. Bunăoară, unele sfaturi pentru domnie administrate de Neagoe Basarab fiului său Theodosie ne dau iluzia că avem în față sfaturile, tot pentru domnie, date de Don Quijote lui Sancho Panza, pregătit să plece ca ocârmuitor al pretinsei insule Baratoria. [...] Se descoperă, și într-un caz și în celălalt, aproape aceeași subtilă analiză cazuistică îndreptată către examenul conștiinței.

Unul din efectele pătrunderii psihologice a lui Neagoe este urmărirea succesului prin trezirea uluirii, a uimirii în cugetul altora, foarte apropiată de ceea ce va fi mai târziu în Occident acea maraviglia barocă. Domnul îi „va face de se vor mira toți de răspunsurile lui“ — adică puterile străine care au trimis la el soli. De fapt, însăși ctitoria unui edificiu ca acela al Curții de Argeș se vede că are în vedere aceeași maraviglia.

„Tu erai stâlparea mea cea înflorită...“ Neagoe Basarab era și un incontestabil poet. Capitolul III din partea a doua, asupra căruia atrage atenția și Dan Zamfirescu, acela cu plângerea pentru amintirea mamei sale decedate și pentru moartea fiului său Petru, cuprind unele din cele mai furtunoase și mai nobile pagini de lirism elegiac din întreaga noastră literatură. Vibrația patetică a durerii atinge o notă de intensitate pe care

n-am întâlnit-o în asemenea împrejurări decât la poeții arabi, în epoca preislamică la o Al. Khansa și mai târziu, în vremea Abasizilor, la un Ibn-Ar-Rumi. [...]

În sfârșit, Neogoe Basarab utilizează procedee retorice de extracție mai veche, pe care le-am întâlnit deopotrivă în textele Renașterii apusene. Anume elocuția care cuprinde o bogată dezvoltare a unei întrebări de ordin moral sfârșește printr-un elan liric al revoltei, o izbucnire interjecțională. Să dăm un exemplu. Leonardo da Vinci, acuzând funcțiunea distrugătoare a metalului și, în altă parte, răutatea omului, termină respectiv prin: „O, animal monstruos“... și prin: „O, cerule, cum nu te deschizi...“ La fel întâlnim și la Neogoe Basarab: „O, frică și minune! Cum robul Șădea iar împăratul sta în picioare“ sau: „O, Iroade, cum umpluși paharul tău de sângele dreptului...“ [...] În Renaștere era un lucru obișnuit ca o lucrare să fie scrisă într-o limbă veche (în cazul lui Neogoe slavona, una din limbile universale ale Răsăritului), ceea ce nu-l scotea pe autorul respectiv din aria culturii pentru care a scris. Elogiul nebuniei al lui Erasm sau Utopia lui Thomas Morus, deși scrise în latinește, nu aparțin culturii latine, ci celei olandeze prima și celei engleze a doua.

Edgar PAPU, „Învățăturile lui Neogoe Basarab“ în contextul Renașterii, în Lumini perene, Editura Eminescu, B., 1989, p. 227—231.

[...] De aici până la Sadoveanu e numai un pas. Și pasul a fost făcut, fără știrea lui Sadoveanu, în slavona cărturărească a sec. XVI, apoi în limba desăvârșită a sec. XVII românesc.

Nu mă îndoiesc de cariera universală a cărții lui Neogoe, care reprezintă manualul de omenie, etică, înțelepciune al poporului nostru vechi, pildă a capacității românești de a înțelege și dura, de a se lega prin actul spiritului cu durata. Și s-ar putea să se petreacă și un alt paradox: s-ar putea ca acest surprinzător voievod cărturar al Țării Românești să-i ducă de mână în universal, pe Eminescu, pe Sadoveanu, pe Blaga, pe Arghezi. Suntem totuși în preajma unei astfel de întemeieri.

Paul ANGHEL, O carte inițiativă, în Contemporanul, 1971, nr. 9, 26 febr.

[...] Urcat pe tron în împrejurări tulburi, în ianuarie 1512, pe când avea, probabil, 30 de ani, Neogoe își revendica nu numai aparența la puternica familie a Craioveștilor, care-l adoptase, ci și ascendența domnească (fiu postum al lui Basarab, cel tânăr, zis Țepeluș), singura

care îngăduia pe atunci obținerea celei mai înalte demnități în ierarhia țării. Unii cercetători au văzut în el un domn fără mari calități politice și militare, deoarece în cei aproape zece ani de domnie n-a purtat nici un război, neținând seama de faptul că integritatea Țării Românești a fost apărută de el cum nu se poate mai bine, fără vărsare de sânge, prin înțelepciune și tact diplomatic, consolidând granițele atât la sud cât și la nord prin tratative încununare de succes.

Pe de altă parte, uimitoare a ctitorie de la Curtea de Argeș, care constituie și astăzi fala arhitecturii și picturii românești din veacurile de mijloc, ca și sprijinul generos acordat altor lăcașuri similare din țară și de peste hotare, au fost interpretate doar ca o manifestare de exagerată evlavie, și nu ca un act politic și cultural, în coordonatele vremii, de înălțare artistică și de rezistență împotriva cotoșirii unui feudalism rapace și distrugător.

Dar poate cea mai însemnată moștenire pe care ne-a lăsat-o înțeleptul voievod, „acest Marc-Aureliu al Țării Românești — cum l-a caracterizat B.-P. Hasdeu —, principe, artist și filosof“, este cartea sa de Învățăături către fiul său Theodosie, atât de contraversată de mai bine de un secol, de când a fost scoasă la iveală. [...]

Dar, dincolo de aceste chestiuni încă controversate, avem în față o operă de o excepțională valoare literară, politică, diplomatică, didactică și filozofică, într-o traducere românească din secolul al XVII-lea, de o inegalabilă frumusețe. [...]

Vom adăuga, de altfel, că paternitatea lui Neagoe Basarab asupra acestei opere, ce reprezintă una din culmile cele mai strălucite ale literaturii de expresie slavonă din Europa răsăriteană, n-a fost niciodată pusă la îndoială de cercetătorii din alte țări (Lavrov, Romanski, Sârcu, Iațimirski), fiind cu toții de acord că ea este o excepțională întruchipare a gândirii românești.

G. MIHĂILĂ, Un mare voievod cărturar, în România liberă, 1971, 15 sept.

În general, concepția lui Neagoe despre domnie este aceea a unei domnii autoritare. Comparând sfaturile pe care Neagoe le dă în Învățăături despre felul în care trebuie să se poarte un domn și titulatura domnului din documente, ne dăm seama că există o concordanță perfectă între terminologia care sugera o domnie autoritară și viziunea lui Neagoe despre domnie. De fapt, Neagoe, în opera lui scrisă, n-a făcut

altceva decât să sintetizeze concepția românească despre domnie, așa cum se realizase ea în gândirea oamenilor care locuiau spațiul carpato-dunărean în cele două secole de existență a Țărilor Române. Teoretizând această concepție, Neagoe ne-a lăsat un monument de gândire politică ce face cinste poporului din sânul căruia s-a născut, atât pe plan spiritual cât și pe cel uman. Pentru că, alături de sfaturile pe baza cărora Neagoe clădește imaginea unei domnii autoritare, există sfaturile care pledează pentru omenie, pentru respectarea și cinstirea omului, deci pentru demnitatea omenească. Demnitate, omenie, cumpătate, înțelepciune sunt caracteristicile unui domn bun, iar aceste caracteristici, prin pana lui Neagoe, ilustrează de fapt calitățile unui întreg popor.

Manole NEAGOE, Concepția lui Neagoe Basarab despre domnie, comunicare tipărită în Neagoe Basarab, volum omagial publicat de Societatea culturală Neagoe Basarab din Curtea de Argeș, B., Editura Minerva, 1972, p. 44—50.